

FORSKNINGS-
AVDELNINGENS
ARBETSRAPPORTSERIE
NR 55
ERSTA SKÖNDAL HÖGSKOLA

55

RESEARCH
DEPARTMENT'S
WORKING PAPERS
NO 55
ERSTA SKÖNDAL UNIVERSITY COLLEGE

Mind the Gap!

En empirisk studie av Lugna gatan i Göteborg
och Malmö samt United Sisters i Uppsala

CHARLOTTE ENGEL

ERSTA SKÖNDAL HÖGSKOLA
2008

ARBETSRAPPORTSERIEN

Mind the gap! som är titeln på den här rapporten är en varning som introducerades i Londons tunnelbana år 1969, för att påminna passagerarna om det ibland stora glappet mellan tågdoorren och plattformen.

Här undersöks och beskrivs två av Fryshusets verksamheter där det uppfattade avståndet mellan de villkor ungdomar har och de villkor som ses som önskvärda är ett återkommande tema. Man kan säga att detta avstånd utgör det nav kring vilket båda verksamheterna verkar snurra. Om Lugna gatans särskilda roll sägs vara att fungera som en bro som leder ungdomar över det stora glappet från riskzonen till det etablerade samhället, ser United Sisters som sin särskilda uppgift att leda unga flickor från ett livsrum där förtryckande könsmaktsstrukturer sägs begränsa deras tankar och frihet till ett annat som istället sägs kännetecknas av medvetenhet och självförtroende. Rubriken Mind the gap! kan också sägas uttrycka något av den oro som finns för att vissa ungdomar inte verkar bli delaktiga i det offentliga insatser. Rubriken kan dessutom tolkas som en uppmaning som denna rapport försöker hörsamma; nämligen uppmaningen att undersöka och granska vilken roll ideella organisationer kan spela just vid den gräns där de offentliga insatserna uppfattas ta slut.

Enheten för forskning om det civila samhället publicerar forskningsresultat från olika större projekt och uppdrag. Vi har en skriftserie, en särtrycksserie och en arbetsrapportserie. Arbetsrapportserien avser främst att ge möjlighet att publicera delrapporter och delresultat från större studier, aktuella kunskapsöversikter och uppsatser. Förteckning över publikationer från Forskningsenheten finns på föregående sidor.

Ersta Sköndal högskola
Campus Ersta, Box 11189, 100 61 STOCKHOLM
Besöksadress Stigbergsgatan 30, Stockholm
Telefon 08-555 05 130, *Fax* 08-555 50 60
E-post: info@esh.se

ARBETSRAPPORTSERIE NR 55

Mind the Gap!
En empirisk studie av Lugna gatan i Göteborg och
Malmö samt United Sisters i Uppsala

CHARLOTTE ENGEL

Stockholm, april 2008

Publicerad av Enheten för forskning om det civila samhället, Ersta Sköndal högskola
Copyright © 2008 Charlotte Engel
urn:nbn:se-2008-6
Tryck: Elanders Vällingby, Stockholm 2008
Produktion: Lena Blomquist

FÖRORD

Stiftelsen KFUM Söder Fryshuset har fått stöd av Ungdomsstyrelsen till förebyggande och främjande ungdomsarbete inom kultur och fritidsområdet. Syftet med detta stöd är att Fryshuset, genom sina verksamheter Lugna gatan och United Sisters, skall motverka att ungdomar hamnar i ett socialt utanförskap.

Den här rapporten presenterar en studie av det ungdomsarbete Lugna gatan utför i Göteborg och Malmö och som United Sisters utför i Uppsala.

Undersökningen har genomförts av teol. dr. Charlotte Engel på uppdrag av Fryshuset.

Lars Svedberg
Professor och forskningsföreståndare

Innehåll	
Förord	3
DEL I – Inledning	7
Fryshuset, Lugna gatan och United Sisters	7
Tidigare studier av Lugna gatan och United Sisters	11
Syfte, metod och material	14
DEL II – Bilden av Lugna gatan	21
Den felande länken	23
Att rekrytera positiva förebilder?	23
Den felande länken	28
Att arbeta som Lugna gatan-värd – en ohyggligt svår uppgift	30
Förebyggande, främjande eller akut?	33
Polisens bilder av och tankar runt Lugna gatan	36
Lugna gatan i Göteborg	43
Verksamhetsansvarig och arbetsledare	44
Lugna gatans stadsdelsvärdar	59
Lugna gatans skolvärdar	62
Lugna gatan i Malmö	67
Verksamhetsansvarig och arbetsledare	68
Förebyggande, främjande eller akut?	77
Lugna gatans stadsdelsvärdar	79
Lugna gatans skolvärdar	83
Sammanfattade reflexion	87
Funktionen som förmedlande länk...	87
Särskiljande drag	89
Främjande eller förebyggande – ett intressant dilemma	91
Ett arbete som kan ta knäcken på en människa	94
DEL III – Bilden av United Sisters i Uppsala	97
Introduktion	97
Att hitta sina åsikter, att hitta sig själv	99
Verksamhetsledare och projektansvarig	99
Tryggheten med ledare och coacher	100
Svårigheter	101
United Sisters tjejcoacher	104
Tjejgruppsledare	108
Att vidga medvetandet, att vidga världen	111
Sammanfattande reflexion	117
Förebyggande insatser inom en separatistisk feministisk organisation	117
Lugna gatan och United Sisters – några gemensamma teman	119
Några teman för vidare reflexion	119

DEL IV – Avslutande diskussion	123
I skärningspunkten mellan civilsamhälle och offentlig sektor	123
Professionalisering inom den ideella sektorn – ett första dilemma	123
En offentlig kontrollfunktion i civilsamhällets skepnad – ett andra dilemma	123
Den lokala anpassningen av Fryshusets verksamheter	124
Lugna gatan för killar, United Sisters för flickor – ett genusperspektiv på Fryshusets verksamheter	127
Slutord	128
Informeranter	129
Publikationer från enheten för forskning om det civila samhället	131
Skriftserie	131
Arbetsrapportserie	132
Särtrycksserie	134
Metodbokserie	134
Övriga publikationer i urval	134

DEL I – INLEDNING

Regeringen beslutade 2006 att stödja förebyggande och främjande insatser för unga samt insatser för att utveckla drogfria mötesplatser.¹ Den ideella organisationen Fryshuset i Stockholm har fått stöd från Ungdomsstyrelsen till förebyggande och främjande ungdomsarbete inom kultur och fritidsområdet. Syftet med detta stöd är att Fryshuset genom sina verksamheter Lugna Gatan och United Sisters ska motverka att ungdomar, framför allt i vissa förortsområden, hamnar i ett socialt utanförskap. Ungdomsstyrelsen har även ställt medel till Fryshusets förfogande för att genomföra en studie av dessa verksamheter. Forskningsavdelningen vid Ersta Sköndal högskola, Stockholm, har fått i uppdrag att närmare granska nyetableringen av Lugna Gatan i Göteborg och Malmö och United Sisters i Uppsala. Denna rapport presenterar resultaten från detta uppdrag.

Fryshuset, Lugna gatan och United Sisters

Fryshuset

Det som idag kallas Fryshuset började växa fram hösten 1984 när alla ungdomsaktiviteter som bedrevs inom KFUM Söder i Stockholm samlades i en gemensam lokal. Denna lokal kom att bli ett hus som tidigare varit ett fryslager för köttvaror. Där bildades stiftelsen Fryshuset med KFUM² som huvudman. I lokalen byggdes såväl idrottshall som repetitionslokaler för band, och den första fasen i Fryshusets historia sägs ha dominerats av basket och rockmusik. När verksamheten flyttade till Södra Hammarbyhamnen 1997 byggde man följdriktigt en ny idrottshall men också en musikscen. Efterhand har ett tydligare socialt engagemang men också olika utbildningar växt fram. Idag bedriver Fryshuset verksamhet på 24 000 kvadratmeter. Ett trettiotal verksamheter och projekt samsas med en fristående gymnasieskola: Fryshusets Gymnasium, och två högstadieskolor: Kulturskolan och Fryshusets Resursskola. Fryshuset uppger att de har närmare 40 000 besökare i sina olika verksamheter per månad. Under 2006 var Fryshusets omsättning 180,6 miljoner kronor; 16,6 miljoner kronor utgjordes av bidrag från Stockholm stad och landsting medan 82,6 miljoner kronor var skolpeng. Under samma år fanns 357 heltidsanställda på Fryshuset, varav cirka 130 arbetade inom Fryshusets Gymnasium och cirka 150 på Lugna Gatan. Övriga tjänster fanns inom sociala projekt, stab och stödfunktioner. Den värdegrund som Fryshuset säger sig utgå från lyder:

Fryshuset har en enkel övertygelse: uppmuntran, förtroende, ansvar och kunskap bygger självkänsla och lyfter fram människors inneboende kraft.

¹ Prop. 2004 (05:2)

² KFUK-KFUM (Kristliga föreningen av unga kvinnor och män) har över 77 000 medlemmar i Sverige och har verksamheter inom bland annat idrott, scouter och körsång. Svenska KFUK-KFUM är medlem i världsförbunden World YWCA och World Alliance of YMCA. Rörelserna finns i 130 länder och har tillsammans 55 miljoner medlemmar med många olika verksamhetsområden. KFUK-KFUM i Sverige arbetar mycket med internationella frågor och samarbetar med KFUK och KFUM i många andra delar av världen.

Fryshuset lyssnar in vad som händer i samhället och agerar direkt. Vi är inte rädda för det som är nytt och okänt. Vi mobiliserar krafter där andra bara ser problem. Vi prövar oss fram, korrigerar och förbättrar ständigt våra metoder. Fryshuset genomsyras av ett socialt ansvarstagande som utgår från individens behov. Här står dörren alltid på glänt för den som vill engagera sig och utvecklas, oavsett bakgrund, religion eller politisk tillhörighet. Vi tror på respektfulla möten människor emellan där lusten att delta och gemensamma intressen överbryggas alla motsättningar, minskar olikheter och ökar förståelse.³

Fryshusets vision är att Fryshuset som idé ska genomsyra hela samhället. Kanske kan den expansion som skett, bland annat genom att Lugna gatan etablerats i Malmö och Göteborg och United Sisters i Uppsala, vara ett konkret uttryck för denna vision.

Från lokal till nationell verksamhet

För cirka fyra år sedan föddes tanken om att Fryshusets verksamhet skulle gå från att vara lokalt förankrad i Stockholm till att bli nationell. Syftet var naturligtvis att nå ungdomar. Med verksamheter i Stockholm, Malmö och Göteborg skulle Fryshuset befinna sig i städer där sammantaget 40 procent av Sveriges ungdomar bor. Eftersom Lugna gatan var en av de verksamheter som nådde flest ungdomar i stadsdelar och på skolor var det en av de första verksamheter som blev nationell. Lugna gatan skulle dessutom kunna ses som en förelöpare som fångar upp och rekryterar ungdomar och som på sikt skulle kunna erbjuda ungdomarna en meny av möjliga, mer profilerade engagemang (exempelvis i Sharifs hjältar som ska hjälpa unga killar att stå emot trycket hemifrån att utöva hedersrelaterat våld eller Elektra som ska ge stöd åt flickor som befinner sig i hederskonflikter). Det fanns emellertid ingen tanke på att starta lokala fryshus på nya platser, utan Fryshuset i Stockholm är att viss mån att se som ett företag, där allt administreras och sköts centralt. Även om det fanns en vision om utlokalisering så kom den för Lugna gatans del att i praktiken omsättas som svar på inledande kontakter från Malmö och Göteborg. Från Malmös sida var det kommunfullmäktige som tog kontakten med Fryshuset. Ett treårsavtal slöts om att Lugna gatan skulle arbeta i två stadsdelar med tre stadsdelsvärdar och två skolvärdar i vardera. Hela projektet kunde sjösättas på en gång, med full bemanning: en verksamhetsansvarig, två arbetsledare och tio värdar. Ytterligare en stadsdel slöt motsvarande avtal med Fryshuset, men med stadsdelsnämndens egna medel, och ytterligare en arbetsledare och fem värdar tillkom. Lugna gatans etablering i Göteborg har utgjort en besvärligare process. Till skillnad från i Malmö kom inte förfrågan från stadens sida, från kommunfullmäktige, utan initiativet kom inledningsvis från Västtrafik, och därefter har Lugna gatan steg för steg i takt med att nya uppdrag tillkommit kunnat utöka till idag full bemanning i två stadsdelar.⁴ Nyetableringen har även mött motstånd från vissa offentliga lokala aktörer, främst från SKTF.⁵ Det finns även en uppfattning om att det fanns ett motstånd mot att ”importera” en modell när det fanns en lokal brottsförebyggande och trygghetsfrämjande verksamhet, Ung och Trygg.⁶ Etableringen av United Sisters i Uppsala skedde helt på Fryshusets eget initiativ.

³ www.fryshuset.se

⁴ Upphandlingen av Lugna gatan i en tredje stadsdel har överklagats hösten 2007. Våren 2007 fanns emellertid full bemanning i tre stadsdelar.

⁵ I en artikel i GP (2007-01-28) uttalar sig ordföranden för SKTF i Göteborg, Annika Strandell, om Lugna gatan och menar att verksamheten är byggd kring ”gängkulturs-tänket” och ”respektkulturen”. Strandell menar att det är en i grunden föraktfull hållning till ungdomarna i förorten att presentera förebilder som är utbildade och ofta till helt nyligen också kriminella. SKTF:s motstånd har också handlat om att skolvärdar ska vara anställda av kommunen, inte av en ideell organisation.

⁶ Inledande informationssamtal med nationellt verksamhetsansvarig för Lugna gatan den 17 april 2007.

Lugna gatan

Vad är då Lugna gatan för verksamhet? Lugna gatan startade 1995 som en verksamhet med syfte att minska våld och vandalisering i Stockholms tunnelbana. Namnet var från början ett samlingsnamn på ett samarbete mellan Stockholms lokaltrafik, Fryshuset, landshövdingen och Vattenfestivalen med målet att öka tryggheten i Stockholm. Idag består Lugna gatan av sex grenar med olika uppgifter: tunnelbaneverksamhet, juniorverksamhet, skolverksamhet, support, Aggression Replacement Training (ART) och närvaro. Tunnelbaneverksamheten syftar till att öka trygghet och säkerhet i tunnelbanan, men också till att ge unga vuxna i åldern 20 till 30 år en möjlighet att komma in på arbetsmarknaden. Dels genom arbetet som tunnelbanevärd i sig, dels genom att gå vidare till den öppna arbetsmarknaden efter anställningen inom Lugna gatan. Juniorverksamheten utgör lokala grupper av ideellt engagerade ungdomar i åldern 14 till 19 år som dels får utbildning⁷ och ”fostran” av äldre anställda värdar, dels tillsammans med värdarna patrullerar i sina egna bostadsområden. Inom skolverksamheten bildar Lugna gatans skolvärdar en skoljour eller tjejgrupp som får samma utbildning som ungdomar inom juniorverksamheten. Uppgiften är att tillsammans med övrig skolpersonal engagera elever att verka för ett tryggt socialt klimat, att erbjuda elevstöd och konfliktlösning på skolor genom att knyta kontakter och skapa relationer med ungdomarna. Support arbetar för att hjälpa och stödja unga brottsoffer, bland annat genom att närvara vid rättegångar och vara ett personligt stöd för att hjälpa den utsatta tillbaka till en normal vardag. Aggression Replacement Training (ART) består av tre kompletterande metoder: social färdighet, ilskekontroll och moralträning, som Lugna gatan arbetar med att lära ut till yngre. Närvaro är namnet på den verksamhetsgren som Lugna gatan arbetar med vid enstaka arrangemang och där minst ett par Lugna gatan-värdar kan behövas för att skapa lugn. Fryshuset säljer sina tjänster, och Lugna gatans insats i en stadsdel eller en skola ska ses som ett konsultuppdrag där skolan, stadsdelsnämnden, Västtrafik, bostadsbolag eller andra köper en tjänst där uppdraget finns reglerat i ett avtal. Skolan eller kommunen betalar lönekostnader för värdarna och overheadkostnader (utbildning, handledning, arbetsledning). En befattningsbeskrivning som innehåller arbetsuppgifter för värdar inom de olika verksamheterna upprättas genom samråd mellan uppdragsgivaren och Lugna gatan. Det finns en utarbetad arbetsmanual för verksamheterna som noga går igenom allt från den enskilda verksamhetens idé, metod, uppdrag och avtal till planering, rutiner och genomförande av det dagliga arbetet. Den pedagogiska metod man arbetar utifrån sägs bygga på att skapa relationer med ungdomar, påverka dem, engagera dem att ta ansvar för sig själva, för sin skola och verka som en förebild för andra ungdomar i området. På Lugna gatans webbplats presenteras verksamheten på följande sätt:

I korthet kan man säga att Lugna Gatan jobbar med att skapa de förutsättningar som unga människor behöver för att utveckla en positiv identitet och en roll inom ramen för samhället. Något som många tyvärr saknar idag. Men verksamhetens verkliga värde kan bara förstås med en god del eftertanke och med insikt i de behov arbetet handlar om. Behoven är i sin tur en spegling av den miljö och de villkor som ungdomar lever med. (...) Men det är ingen universallösning. Lugna Gatan är ett komplement till andra insatser som måste bedrivas på olika nivåer.⁸

Lugna gatans värdar

Gemensamt för Lugna gatans olika verksamheter är att värdarnas roll som förebilder för andra ungdomar sägs vara den viktigaste faktorn i verksamheten. De värdar som rekryteras är

⁷ Utbildning som innehåller lag och rätt, etik och moral, ABC, konflikthantering, självkänsla, grupprocesser och samarbetsövningar.

⁸ www.lugnagatan.org

arbetslösa kvinnor och framför allt män i åldrarna 20 år och uppåt. De ska vara ”naturliga” ledare med mycket god kännedom om den lokala förortens/stadsdelens problem samt ha god personkännedom bland yngre i det geografiska området eller i allmänhet. Om det funnits tidigare kriminalitet ska ställningstagandet vara glasklart avståndstagande. Det är samhällets normer och värderingar som ska läras ut. Multietnisk kompetens är önskvärd, gärna flerspråkig. Vårdarna genomgår tre månaders grundutbildning på Fryshuset⁹ och har sex månaders provtjänstgöring innan de blir tillsvidareanställda. Alla som arbetar inom Lugna gatan lämnar kontinuerliga urinprov. Vårdarna får handledning av sina arbetsledare, men det finns även nationella handledare att tillgå inom Fryshuset. Vårdarna får därutöver viss fortbildning. För de ideellt engagerade ungdomar som rekryteras till juniorverksamheten i skolor eller i stadsdelar gäller att de är killar och tjejer i åldern 14 till 19 år som kanske befinner sig i ett utanförskap eller lever i riskzonen för kriminalitet och som kan ha börjat acceptera andra normer och regler än samhällets.¹⁰ Den nationellt verksamhetsansvariga för Lugna gatan menar att verksamheten står inför vissa krux som måste lösas. En fråga är hur Lugna gatan ska få acceptans från och kunna bli ett komplement till offentliga aktörer. En annan fråga är hur man ska identifiera Lugna gatans verksamhetsprofil och roll. Är verksamheten...

... ideell? Ja. Trygghet och fältarbete? Ja. Våktare? Nej...¹¹

United Sisters

På Fryshusets hemsida räknas Lugna gatan till sådana verksamheter som går ut på att lyfta ungdomar ur en destruktiv omgivning eller ett socialt utanförskap. United Sisters räknas in bland verksamheter som skapar nätverk och erbjuder fritidsverksamhet som utgår från den enskilda gruppen. United Sisters, som startade 1996, har som syfte att stärka unga flickors självkänsla och självförtroende. Även om den nationellt verksamhetsansvariga för United Sisters menar att verksamheten riktar sig till flickor i allmänhet uppges syftet, enligt årsrapporten 2006 från United Sisters i Stockholm, vara att hjälpa flickor och unga kvinnor som riskerar att hamna fel i livet, flickor som har det svårt hemma, är mobbade eller agerar på ett destruktivt sätt med exempelvis ätstörningar eller självskadebeteende. United Sisters verksamhet sägs kringa ett jämställdhetsideal med en stark feministisk värdegrund. United Sisters vision

... är ett samhälle fullt av unga starka kvinnor med hög självkänsla och gott självförtroende som tar för sig, sätter gränser och är medvetna om sin rätt till jämställdhet och frihet¹²

United Sisters erbjuder fyra olika verksamheter: *Night Patrol*, där unga flickor mellan 16 och 19 år genomgår en cirka fyra månaders utbildning för att därefter nattvandra under kvällar och helger. Deras uppgift är att skapa kontakt med unga tjejer som driver omkring på stan och förhindra att de utsätts för onödiga risker, eller stötta och hjälpa till vid exempelvis fylla, sexuellt ofredande eller dylikt. *Tjejcoacher* erbjuds unga flickor som är i behov av vuxenstöd utanför familjen, skolan, fritidssysselsättningen eller tjejgruppen. Tjejcoachen sägs vara till för att lyssna, stötta, peppa, stärka och vägleda flickor så att de kan utvecklas till trygga, starka och välmående unga kvinnor. *Tjejgrupper* för unga flickor mellan 12 och 16 år, där man

⁹ Olika inslag i utbildningen är bland annat juridik, första hjälpen, självförsvar, brandkunskap, konflikthantering, etik och moral.

¹⁰ Metodmanual Lugna gatan, samt www.lugnagatan.org

¹¹ Informationssamtal Arne Danner 2007-04-17.

¹² www.unitedsisters.se

dels diskuterar viktiga ämnen som sex, kärlek, hat, relationer, ångest eller mod, dels hittar på mer lättsamma aktiviteter, som att spela bowling, spå i tarotkort eller dansa. *Öppen verksamhet* är enstaka heldagar med aktiviteter som erbjuds alla flickor mellan 12 och 20 år. Aktiviteterna kan vara allt från att träna feministiskt självförsvar till att lyssna på en föreläsning om självkänsla eller astrologi. Idag finns ett gemensamt material att utgå från i tjejgrupper och för coacher, och materialet ingår även i den introduktionsutbildning volontärerna genomgår.¹³ United Sisters drevs tidigare av enskilda eldsjälar. Verksamheten utgick från, men var fristående från, Fryshuset. Man kunde "låna" verksamhetsidén från Fryshuset och sedan starta United Sisters på den egna orten. Eftersom detta var verksamheter som initierades och drevs av personer som arbetade ideellt blev varaktigheten inte alltid så god. Sedan 2006 är verksamheten därför, på samma sätt som Lugna gatan, knuten till och styrd via Fryshuset. Med en central styrning och centralt anställd personal menar man att möjligheterna att dra upp gemensamma riktlinjer och arbeta med kvalitetsutveckling blir större. Till skillnad från Lugna gatan är United Sisters helt beroende av volontärer som driver de olika verksamheterna, som alltså inte kan upphandlas. I Stockholm finns endast 3,5 tjänster och i Uppsala 2 tjänster (som antas krympa till en efter årsskiftet 2007/2008). United Sisters i Stockholm finansieras av World Childhood Foundation. I likhet med Lugna gatan har även United Sisters expanderat och finns idag i Göteborg och Malmö, men till skillnad från Lugna gatan även i Uppsala. Till och med år 2007 har medel från framför allt Allmänna arvsfonden, men även från Ungdomsstyrelsen, finansierat verksamheten på dessa tre nya platser. Att United Sisters, till skillnad från Lugna gatan, etablerades i Uppsala var enligt ansvarig på nationell nivå mest utslag av en slump – det fanns bra kontakter att tillgå där, bland annat en tidigare praktikant från Fryshuset. Även om United Sisters idag har expanderat till tre nya orter är tanken att alla flickor som tar del av någon verksamhet ska vara med om samma saker. Även om det kan utvecklas vissa regionala skillnader i arbetets struktur och metod eller val av exempelvis föreläsare eller teman som tas upp i tjejgrupperna är visionen aldrig förhandlingsbar och inte heller verksamhetens tyngdpunkt – som samhällsförändrande.¹⁴

Tidigare studier av Lugna gatan och United Sisters

Tidigare studier av olika verksamheter inom Lugna gatan och United Sisters har genomförts vid tidigare tillfällen. Nedan följer en kort presentation av genomförda men även pågående studier.

Studier av Lugna gatans skolverksamhet

Lugna gatans skolverksamhet har varit föremål för två studier. På uppdrag av Fryshuset genomförde Ajagán-Lester (2002) en studie av Lugna gatans skolverksamhet.¹⁵ Syftet var att undersöka om Lugna gatans arbete och metod förändrat situationen på fyra utvalda skolor; om tryggheten ökat och kommunikationen mellan elever och vuxna i skolan förbättrats genom Lugna gatans insatser. Studiens generella slutsats var att Lugna gatans skolverksamhet har en viktig funktion att fylla i särskilt komplicerade skolor. Vissa resultat från Ajagán-Lesters studie återkommer i den här studien. För det första nämns den specifika kompetens som tillfrågade skolledare tillskriver Lugna gatans skolvårdar, i egenskap av *länkar* mellan ungdomskulturen och den vuxna världen. Vårdarna sägs vara i stånd att förstå den ungdomliga

¹³ Tjejgruppskompass 1, Teman att använda i grupper, Tjejgruppskompass 2, övningar, aktiviteter m.m. att använda i grupper, Tjejcoachmaterial, Tjej samt Tjejgruppsmaterial, Coach.

¹⁴ Intervju med verksamhetsansvarig Lotta Örnberg den 17 april 2007.

¹⁵ Ajagán-Lester, L (2002) *Lugna gatan/Lugna skolan. En utvärdering av Lugna gatans skolverksamhet i Stockholm*. Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för Kultur, samhälle och lärande.

kulturen, något som inte uppfattas som möjligt för en betydande del av lärarkåren. Enligt skolledarna i Ajagán-Lesters studie har värdarna dessutom en bättre förmåga än skolledarna själva att veta var gränsen går för förseelser som bör polisanmälas. För det andra tolkas skolvärdarnas kontakt med vissa delar av lärarkåren som problematisk. Även om uppdragsgivarna/skolledningen sade sig ha ett totalt förtroende för värdarna, kunde lärare uppfatta dem som ett hot mot sin egen ställning och auktoritet. Resultaten visar att den personal som, inom skolan såväl som inom annan offentlig verksamhet, hyste sympati och förståelse för skolvärdarnas arbete, var de som själva stod i ständig kontakt med och jobbade med ungdomar som befann sig i gränsområdet till kriminalitet och som riskerade social marginalisering. Ett tredje resultat som återkommer i den här studien är den psykiska påfrestning som uppdraget som skolvärd kunde medföra, och behovet av adekvat stöd från Fryshuset för att hantera denna påfrestning, men också den risk uppdraget kan medföra:

I kampen mot den organiserade brottsligheten utsätter sig skolvärdarna för stora risker. Är egentligen uppdragsgivarna medvetna om vilka risker dessa ungdomar utsätter sig för? (Ajagán-Lester 2002:20)

Under 2006 genomförde Hjelm, vid Stöd- och servicekontoret inom Göteborgs stad, en studie av vilken betydelse Lugna gatans insatser uppfattas ha haft på Angeredsgymnasiet i Göteborg.¹⁶ I en situation där skolan stod inför nedläggning eller en radikal förändring av inre organisation och utbud introducerades dels Fryshusets modell av ”passionsgymnasium”¹⁷ under 2005, dels två av Lugna gatans skolvärdar för att komma tillrätta med den bristfälliga psykosociala miljön. Resultaten visar att effekterna av skolvärdarnas insatser har varit goda, med en förbättring både av den psykosociala och av den fysiska miljön. Skolvärdarnas kompetens i form av egna erfarenheter och kännedom om den lokala ungdomskulturen sägs ha haft avgörande betydelse och bland annat fungerat som en länk mellan skolpersonal och elever, något som även Ajagán-Lester lyfte fram. Liksom Ajagán-Lester ser Hjelm en otydlighet och en bristande kunskap om vilken roll värdarna ska spela inom skolan. Hon betonar betydelsen av att kontakten mellan värdar och skolpersonal förbättras för att bringa klarhet och motverka missförstånd.

Studier av Lugna gatans tunnelbane- och juniorverksamhet

Lugna gatans tunnelbaneverksamhet har även den varit föremål för två studier. Johnson (1996) undersökte hur brottsligheten i Stockholms tunnelbana påverkades av att Lugna gatan började patrullera där.¹⁸ Hans bedömning var att verksamheten haft vissa positiva konsekvenser. Alvasdotter och Sundell (2002) granskade på Brottsförebyggande rådets uppdrag tunnelbaneverksamheten men också juniorverksamheten.¹⁹ Studien utgår från en grundläggande positiv inställning till Lugna gatan och en ambition att förbättra verksamheten, men även att ge kunskap till beslutsfattare och andra som överväger att starta liknande verksamheter. En slutsats är att grundtanken att engagera ungdom med erfarenhet av utanförskap för brottsförebyggande arbete gentemot andra ungdomar, kan vara värdefull och värd att utvecklas. Studien lyfter fram vissa oklarheter och brister (bland annat ledarskap och målformuleringar som överskrider vad som är relevanta mål, i meningen möjliga att följa upp)

¹⁶ Hjelm, S. (2007) *Lugna gatan på Angeredsgymnasiet. Utvärderingsrapport*. Stöd och Servicekontoret, Göteborgs stad.

¹⁷ Termen ”passionsgymnasium” innebär att Fryshusets Gymnasium integrerar elevers intressen, passioner, med utbildning. Exempel på sådana passioner är musik, dans, skateboard och teater.

¹⁸ Johnson, M. (1996) *Utvärdering av ett brottsförebyggande projekt i Stockholms tunnelbana*. Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.

¹⁹ Alvasdotter, A & K. Sundell (2002) *Lugna gatan. En granskning av tunnelbane- och juniorverksamheterna*. BRÅ-rapport 2002:3.

som behöver åtgärdas innan verksamheten kan fungera optimalt. I rapporten presenteras dessutom en kartläggning av dem som utbildats till tunnelbanevärdar mellan åren 1995 och 2001. En slutsats är att verksamheten tycktes locka till sig ungdomar som var betydligt mer kriminellt aktiva än ungdomar i allmänhet, samtidigt som den inte tycks ha fångat upp de allra mest kriminella. Men resultaten skulle enligt utvärderarna kunna tolkas så...

... att man inom Lugna gatan lyckats rekrytera en grupp ungdomar som verkligen uppfyller kriterierna att både ha asociala erfarenheter i form av upprepade brottslighet och ha lämnat kriminaliteten bakom sig (Alvasdotter & Sundell 2002:25).

Ett intressant resultat som har relevans även för den här studien är att rekryteringen förändrats över tid och att andelen brottsligt belastade successivt blivit något lägre, samtidigt som de värdar som rekryterats blivit något äldre. Alvasdotter och Sundell hittar ingen förklaring till denna utveckling, men i den här studien tolkas utvecklingen som ett uttryck för en av olika skäl allt mer eftersträvanvärd mix av värdar, av att inte bara rekrytera ”bad guys.” Inom juniorverksamheten har en motsvarande mix av både kriminellt belastade och skötsamma ungdomar framställts som önskvärd, och enligt både granskningen från 2002 och den här studien är detta en ambition Lugna gatan når upp till. Ett annat grundläggande syfte med den genomförda granskningen var att undersöka om de lyckade brottsförebyggande resultat som verksamheten enligt såväl media som Lugna gatan själva sade sig, kunde bestyrkas. Den slutsats författarna drar är att en övergripande kunskapsbrist när det gäller både tunnelbane- och juniorverksamhet gör att man inte kan uttala sig om verksamheternas effekter på våld, skadegörelse och annan brottslighet bland ungdomar på de ställen de verkar. Lugna gatans juniorverksamhet har även varit föremål för en tidigare mindre studie. Wikman (1999) studerade verksamheten och uppfattningar om dess effekter i stadsdelen Skarpnäck.²⁰ Enligt hans resultat hade värdarnas uppsökande arbete haft positiva effekter, men deras svårighet att samarbeta med andra verksamheter i stadsdelen nämndes som en svaghet. Naturligtvis är det en avsevärd skillnad mellan att mäta faktiska effekter av verksamheterna (som Alvasdotter och Sundell gör) och att mäta uppfattade effekter (som Wikman).

Studie av coachverksamheten inom United Sisters

Bjarnegård och Lundgren (2007) genomförde på uppdrag av United Sisters en studie av tjejcoachverksamheten.²¹ Studien visar att såväl coacher som flickor som har haft en coach, upplever att detta har varit en insats som lett till konkreta förbättringar i flickornas liv. Det speciella förhållandet mellan flickan och coachen – som upplevs som en vän men inte en kompis, och som en vuxen men inte en förälder – har spelat en väsentlig roll. Verksamheten sägs emellertid vara i behov av att utvecklas inom vissa områden. För det första behöver det material som används inom verksamheten utvecklas. För det andra behöver man hitta nya och ”mildare” sätt att avsluta enskilda coachuppdrag, att avsluta väluppbyggda och tillitsfulla relationer. För det tredje behöver United Sisters knyta experter till sig som kan konsulteras i svåra coachingsituationer, en åsikt som även de coacher som intervjuats i den här studien för fram.

²⁰ Wikman, L. (1999) *Lugna gatan i Skarpnäck – nyckeln till fungerande social planering?* Stockholms universitet, Sociologiska institutionen.

²¹ Bjarnegård, E. & K. Lundgren (2007) *She listens as a friend, and acts as an adult. External evaluation girl coaching programme United Sisters.* ORB Development.

Pågående studier av Lugna gatan och United Sisters

På uppdrag från Allmänna Arvsfonden pågår under 2007/2008 en studie av United Sisters, med huvudsakligt fokus på tjejgruppsverksamheten och Night Patrol, och på nyetableringen av United Sisters i Göteborg, Malmö och Uppsala. Resultaten presenteras under försommaren 2008.²² På uppdrag från Allmänna Arvsfonden genomförs även en studie av Lugna gatan med början våren 2008.²³

Avslutningsvis bör en kartläggning som Tawaefi (2007) genomfört på Fryshusets uppdrag nämnas. Syftet med undersökningen ”Lugna gatan – sant eller falskt” var att se om verksamhetens mål och syfte – hjälpa ungdomar som hamnat utanför den samhälleliga ramen att integreras i samhället – hade uppnåtts. Telefonintervjuer genomfördes med 125 (av totalt 350) nuvarande och tidigare anställda värdar inom Lugna gatan. 74 procent av värdarna var män, och de hade sitt etniska ursprung i 44 olika länder. Enkla frågor bland annat om värdarnas situation före och efter deras anställning inom Lugna gatan ställdes. Några resultat från undersökningen visade att 39 procent av värdarna var arbetslösa innan anställningen på Lugna gatan, men bara 3 procent efter; att 44 procent var dömda för brott innan anställningen, men bara 4 procent efter; att 29 procent hade ett missbruk innan anställningen, men bara 3 procent efter. Resultaten påverkas naturligtvis av att 72 av de tillfrågade fortfarande var anställda i verksamheten – med krav på drogfrihet och laglydighet. 65 procent av de tillfrågade ansåg att de var hjälpta av sin tid inom Lugna gatan.

Syfte, metod och material

Syftet med denna studie är att undersöka om och på vilket sätt Fryshuset, genom Lugna gatan i Göteborg och Malmö samt United Sisters i Uppsala, kan uppfattas motverka att ungdomar, framför allt i vissa stadsdelar/förortsområden, hamnar i ett socialt utanförskap. För att uppnå detta syfte har studien utgått från följande tre huvudteman:

Förebyggande och främjande – ett första tema

Ungdomsstyrelsen har anslagit medel till Fryshuset för att utveckla ideella aktörers insatser kring förebyggande och främjande ungdomsarbete för fritidsverksamhet i samverkan med lokala aktörer.²⁴ Studien undersöker vilken innebörd Lugna gatans medarbetare i Göteborg och Malmö, United Sisters ledare och coacher i Uppsala samt offentliga aktörer på de tre orterna tillskriver begreppen *förebyggande* och *främjande*. Studien undersöker dessutom hur såväl företrädare för Lugna gatan och United Sisters som offentliga aktörer anser att dessa begrepp omsätts eller bör omsättas i handling inom ramen för de aktuella verksamheterna.

Lokal anpassning – ett andra tema

När Fryshuset utlokaliserar ett urval av i Stockholms beprövade verksamheter erbjuder man lokalt anpassade paket i samarbete med organisationer och verksamheter som redan finns på plats. Studien undersöker hur en sådan anpassning har sett ut på de tre aktuella orterna samt om och i sådana fall varför och i vilka avseenden de lokala verksamheterna skiljer sig från varandra och från motsvarande verksamhet i Stockholm.

²² Studien genomförs av Sara Högdin, fil.dr vid Socialhögskolan, Stockholm. Uppdraget avslutas under försommaren 2008.

²³ Studien genomförs av Tomas Öhlund, fil.dr vid Socialhögskolan, Stockholm.

²⁴ För en fördjupad bild av den historiska utvecklingen av främjande arbete för ungdomar i det civila samhället och en fördjupad förståelse av främjande som begrepp, se en kommande studie som Anders Kassman, Ersta Sköndal högskola, genomför på uppdrag av Ungdomsstyrelsen.

Fryshusets ideella arbete i relation till offentliga insatser – ett tredje tema

Fryshuset i Stockholm och de verksamheter Fryshuset bedriver är ideella verksamheter som rör sig på samma arena som, och ska samverka med, olika offentliga insatser för ungdomar i riskzonen för ett socialt utanförskap. Studien undersöker vilken roll såväl företrädare för Lugna gatan och United Sisters som offentliga aktörer menar att dessa båda verksamheten spelar eller bör kunna spela i relation till andra både offentliga och ideella insatser. Studien undersöker också om, och i sådana fall på vilket vis, Lugna gatans och United Sisters insatser uppfattas särskilja sig från det övriga ideella men framför allt offentliga utbudet på insatser för, i någon mening, utsatta ungdomar.

Ett ytterligare, fjärde tema skulle kunna vara ideologi i teori och praktik. En väsentlig del av de ideella insatser som utförs i samhället genomförs med ideologiska utgångspunkter. Det genomgående temat för nära nog allt frivilligt socialt arbete är att man arbetar på den, oftast, utsatta människans villkor. I Fryshusets värdegrund uttrycks detta som att verksamheten ”genomsyras av ett socialt ansvarstagande som utgår från individens behov”. Ideella organisationer antas på så vis tillföra ett mervärde och en kvalitet som går utöver vad offentliga insatser förmår göra. Samtidigt finns det skäl att anta att de ideella organisationerna inte sällan har svårt, misslyckas med eller saknar ambitionen att realisera sina ideologiska utgångspunkter i praktiken.²⁵ Som de korta referaten av tidigare genomförda studier visar är det svårt att utvärdera effekterna av exempelvis Lugna gatans arbete i tunnelbana och på skolor och alltså svårt att med bestämdhet säga något om det arbete som realiseras. Följaktligen blir det också svårt att svara på om och i sådana fall i vilken mån arbetet svarar upp mot verksamhetens idé eller teori. Objektet i den här studien är snarare *rådande uppfattningar* om Lugna gatan i Göteborg och Malmö, och om United Sisters i Uppsala, än det faktiska arbete som realiseras i praktiken. I den mån studien påvisar ett glapp eller en samstämmighet mellan teori och praktik, är detta att förstå som ett förhållande mellan å ena sidan teori i meningens Fryshusets, Lugna gatans och United Sisters idé uttryckta i en av organisationen fastlagd vision eller värdegrund, och å andra sidan praktik i meningens hur de lokala medarbetarna och volontärerna tolkar och talar om syftet med ”sin” verksamhet, verksamhetens idé.

Som framkommer av metoddelen nedan, och framför allt i de sammanfattande presentationerna i del II och del III, så har en rad andra teman tagits upp och aktualiserat andra intressanta och inte sällan problematiska frågor runt verksamheterna.

Metod och material

Studien genomfördes på heltid under fem månader hösten 2007. Studien är empirisk till sin karaktär och det huvudsakliga materialet utgörs av intervjuer med anställda inom Lugna gatan i Malmö och Göteborg samt anställda och volontärer i United Sisters i Uppsala, men också med offentliga aktörer som på de tre orterna har ett ansvarsområde som direkt relaterar till Fryshusets båda verksamheter.

Lugna gatan

Inom Lugna gatan genomfördes ett inledande gemensamt informationssamtal med verksamhetens nationellt ansvariga samt personalansvarig och informationsansvarig på Fryshuset. Därefter har enskilda intervjuer genomförts med verksamhetsansvariga och arbetsledare samt gruppintervjuer dels med skolvårdar, dels med stadsdelsvårdar i Göteborg och Malmö.

²⁵ Se exempelvis Engel, C. (2006) *Svenska kyrkans sociala arbete – för vem och varför*, som behandlar glappet mellan teori och praktik inom Svenska kyrkan.

I Göteborg genomfördes intervjuer med verksamhetsansvarig och de tre arbetsledarna samt gruppintervju med fyra stadsdelvärdar och med fyra skolvärdar. Kriteriet för vilka värdar som deltog i gruppintervjuer var, med ett undantag, att de hade tjänstgjort under en längre tid inom verksamheten och inte, som fallet var för flera värdar, var nyrekryterade. I Malmö genomfördes intervjuer med verksamhetsansvarig, de tre arbetsledarna och en gruppleddare samt gruppintervju med sex stadsdelvärdar och med fem skolvärdar. Urvalet av värdar i Malmö styrdes mer av praktiska omständigheter: alla värdar som hade möjlighet deltog.

Intervjuerna med verksamhetsansvariga och arbetsledare har utgått från sex huvudsakliga teman:

- den egna vägen in i och relation till Fryshuset och Lugna gatan
- verksamhetens idé och värdegrund
- lokala behov och lokal anpassning
- främjande och förebyggande insatser
- verksamhetens roll i relation till andra ideella och offentliga insatser för ungdomar
- verksamhetens aktuella nuläge samt svårigheter och utmaningar i framtiden.

En fråga som av naturliga skäl fick ett stort utrymme i intervjuerna med ansvariga inom Lugna gatan var värdarnas roll – inte minst i relation till deras tidigare liv, men också i relation till offentliga aktörer. Gruppintervjuerna var tänkta att utgå ifrån vissa teman:

- egen bakgrund, målet för och drivkraften i det egna uppdraget
- de lokala behoven och den lokala anpassningen till den egna stadsdelen/skolan
- svårigheter, eventuella risker och behov av utveckling/förändring inom Lugna gatans verksamhet
- tankar om innebörden av, men också de egna insatserna utifrån ett förebyggande och främjande perspektiv
- den egna rollen i relation till andra offentliga och ideella aktörer samt visioner om Lugna gatans framtida roll i respektive stad.

Hur gruppintervjun slutligen utformades och vilka av dessa eller andra teman som dominerade kom att styras av den aktuella gruppen. De teman eller frågor som framstod som mest angelägna eller intressanta för värdarna att diskutera fick ta det mesta utrymmet i anspråk. Intervjuer med Lugna gatans anställda i Göteborg har ägt rum dels i ”huvudkontoret” och dels i den lokal Lugna gatan disponerar i stadsdelen Bergsjön. Intervjuerna i Malmö har alla ägt rum i de lokaler man disponerar i stadsdelen Rosengård. Enskilda intervjuer och gruppintervjuer tog cirka en och en halv timme i anspråk, spelades in med voicerecorder och transkriberades därefter. Jag har dessutom tagit del av visst skriftligt material från Göteborg och Malmö samt patrullerat tillsammans med stadsdelvärdar i Bergsjön. Det sammantagna antalet intervjuer som genomförts med anställda inom Lugna gatan är 28.

Intervjuer har dessutom genomförts med ett urval av offentliga aktörer i Göteborg och Malmö. Urvalet har varken varit systematisk eller haft för avsikt att vara heltäckande (genom att exempelvis intervjua offentliga aktörer på motsvarande funktioner inom samtliga stadsdelar där Lugna gatan är verksamma). Naturligtvis utgör tiden en begränsande faktor, och syftet med intervjuerna har snarare varit att lyfta fram och synliggöra såväl sådant som uppfattas som förtjänstfullt i Lugna gatans verksamhetsidé och konkreta arbete som sådant som uppfattas som problematiskt och som väcker frågor eller skapar diskussion hos offentliga aktörer, verksamma inom olika sektorer, i olika städer och i olika stadsdelar. Den sammanfattande presentationen av dessa intervjuer i den här rapporten är därför inte strukturerad utifrån de

båda städerna, utan just utifrån teman som återkommer, oavsett var de offentliga aktörerna är verksamma. Till följd av Lugna gatans brottsförebyggande anspråk, var hälften av intervjupersonerna, tolv stycken, poliser med en särskild inriktning på ungdomsbrottslighet. Av den övriga hälften var tre intervjupersoner fritidsledare, två var fältassistenter och ytterligare två var enhetschefer inom stadsdelsförvaltningar i Göteborg. I Malmö har intervjuer genomförts med en fältassistent, en samordnare av brottsförebyggande arbete, en biträdande rektor, en specialpedagog samt en socialsekreterare med förebyggande arbetsuppgifter på en högstadieskola. I Malmö genomfördes dessutom en gruppintervju med fyra kommunanställda stadsdelsvärdar i Rosengård, en intervju som emellertid spelar en marginell roll i denna rapport. Intervjuerna har i stort sett utgått från samma teman som i övriga intervjuer och bland annat behandlat

- den aktuella situationen i och för ungdomar i den egna stadsdelen/det egna verksamhetsområdet samt erfarenheter av och förväntningar på de insatser Lugna gatan kan göra i den rådande situationen
- erfarenheter av och förväntningar på samarbetet med Lugna gatan
- tankar om Lugna gatans roll i relation till såväl offentliga och ideella insatser som riktas mot ungdomar i riskzonen – eventuella särskiljande drag i verksamheten
- definitionen av förebyggande och främjande insatser, deras konkretion inom den egna men även inom Lugna gatans verksamhet.

Som i övriga intervjuer har dessutom frågor ställts om hur de offentliga aktörerna uppfattar Lugna gatans aktuella nuläge samt om vilka svårigheter och utmaningar de tror verksamheten fortsättningsvis står inför. Samtliga intervjuer genomfördes på respektive intervjupersons arbetsplats, tog cirka en timme i anspråk, spelades in med voicerecorder och transkriberades därefter. Det sammantagna antalet intervjuer som genomförts med offentliga aktörer är 28.

United Sisters

Inom United Sisters genomfördes ett inledande informationssamtal med verksamhetens nationellt ansvariga på Fryshuset. Därefter har enskilda intervjuer genomförts med ansvarig och verksamhetsledare, med en ledare för en tjejgrupp samt en gruppintervju med tre tjejcoacher. Urvalet av tjejgruppsledare och tjejcoacher kom att styras av vilka av dessa volontärer som hade tid att avsätta för en intervju. Intentionen var att genomföra en gruppintervju med samtliga då aktiva tjejgruppsledare och en med då aktiva tjejcoacher, det vill säga de som hade fått en flicka att coacha. Ansvariga på United Sisters förmedlade en förfrågan till samtliga och förslag på möjliga veckor för intervjuer, men få av dem hade tid och möjlighet att delta. Intervjuerna med anställda inom United Sisters har i princip utgått från samma teman som intervjuerna med Lugna gatans verksamhetsansvariga och arbetsledare (se ovan).

Intervjun med tjejgruppsledare samt gruppintervjun med volontärer inom United Sisters utgick bland annat från följande teman:

1. deras väg in i verksamheten och relationen till United Sisters
2. deras erfarenheter av, tankar om och svårigheter med sina uppdrag
3. deras syn på den verksamhet United Sisters driver i relation till andra ideella och offentliga insatser för unga flickor
4. hur de tolkar sina egna insatser utifrån ett förebyggande och främjande perspektiv.

Samtliga intervjuer genomfördes på Uppsala stadsteater, tog cirka en och en halv timme i anspråk, spelades in med voicerecorder och transkriberades därefter. Jag har dessutom tagit

del av skriftligt material i form av United Sisters månadsrapporter samt deltagit i en tjejgruppsträff på Uppsala stadsteater.

Intervjuer har dessutom genomförts med fem offentliga aktörer: dels två socialsekreterare och en kurator i stadsdelarna Gottsunda och Sävja, samtliga med uppdrag att bedriva förebyggande ungdomsarbete inom Uppsala kommun och att samarbeta med lokala aktörer som skolan, fritidsgårdar, kyrkan och föreningslivet, dels två närpoliserna med erfarenhet av ungdomsarbete i stadsdelen Gottsunda. United Sisters är en ideell verksamhet där volontärer, under ledning av två anställda, driver tjejgrupper och fungerar som tjejcoacher. Det finns alltså inga formella eller ekonomiska relationer till den offentliga sektorn, utan i den mån relationer kommer till stånd är de uttryck för ett ömsesidigt och frivilligt åtagande (offentliga aktörer väljer att samverka eller inte beroende på i vilken mån de har tilltro till verksamheten och bedömer att den tillför något gott för områdets ungdomar). Vid tiden för denna studie var United Sisters en verksamhet som fortfarande befann sig i en etableringsfas, vilket bland annat innebar att få stadigvarande relationer till offentliga aktörer hade hunnit skapas. Det fanns alltså få aktörer med någon större erfarenhet av eller insyn i verksamheten. I intervjuer med företrädare för United Sisters framstod emellertid ”förebyggarna” ovan som viktiga kontaktpersoner, vilket motiverade intervjuer med dessa. Att Ungdomsstyrelsens anslag till förebyggande och främjande insatser riktas till verksamheter för ungdomar i utsatta områden motiverade intervjuer med två områdespoliserna med gedigen erfarenhet av ungdomarnas situation i den stadsdel där United Sisters var mest etablerade. Som framkommer i den sammanfattande presentationen av dessa intervjuer i del III, utgick de offentliga aktörerna snarare från en principiell förväntan på och reflexion runt verksamheter riktade till flickor, än från en erfarenhet av United Sisters konkreta insatser på detta område. Intervjuerna med offentliga aktörer utgick i princip från samma teman som intervjuerna med anställda inom United Sisters. Dessutom ställdes frågor om den aktuella situationen för flickor i den stadsdel där de var verksamma samt erfarenheter av och förväntningar på de insatser United Sisters kunde göra i den rådande situationen. Intervjuerna som ägde rum på respektive aktörs arbetsplats tog i regel en timme att genomföra, spelades in med voicerecorder och transkriberades därefter. Det sammantagna antalet intervjupersoner är 11, vilket gör att det sammantagna antalet personer som intervjuats för denna rapport (enskilt eller i grupp) är 67 stycken.

Rapportens disposition och textens karaktär

Rapporten *Mind the gap* består, förutom detta inledande avsnitt, av tre delar. I den första delen presenteras Lugna gatan, dels mot bakgrund av den tolkning offentliga aktörer gör av verksamhetens betydelse och eventuella komplikationer, dels mot bakgrund av motsvarande tolkning av Lugna gatans egna medarbetare. Denna första del avslutas med en sammanfattande reflexion.

I rapportens andra del presenteras United Sisters på ett motsvarande, om än mindre omfattande, sätt, dels mot bakgrund av den tolkning offentliga aktörer gör av verksamhetens betydelse och eventuella komplikationer, dels mot bakgrund av motsvarande tolkning av United Sisters egna medarbetare och volontärer. Även denna presentation avslutas med en sammanfattande reflexion.

I rapportens tredje del presenteras ett sammanfattande slutord som knyter an till vissa av studiens genomgående teman: förebyggande och främjande insatser, lokal anpassning, och framför allt hur man kan förstå samspelet mellan det ideella sociala arbete som Fryshuset

verksamheter utför, riktat mot unga i riskzonen, och offentliga verksamheter med samma målgrupp i fokus. Av hänsyn till intervjupersonerna, såväl Lugna gatans medarbetare och United Sisters ansvariga och volontärer som offentliga aktörer, är texten skriven på ett sådant sätt att enskilda citat eller utsagor inte kan härledas till enskilda personer. Mot bakgrund av rapportens syfte är det väsentliga framför allt att fånga upp relevanta teman och omständigheter och föra en diskussion runt dessa. Ett annat skrivtekniskt val som bör kommenteras är valet att ge en sammanfattande presentation av de offentliga aktörernas utsagor runt Lugna gatan temavis och inte uppdelat på Göteborg respektive Malmö. Ett skäl till detta är att urvalet inte är systematiskt och inte heller tillräckligt stort för att en sådan presentation skulle vara lyckad. Ett annat skäl är att det finns ett särskilt värde i att visa att de olika teman som aktualiseras och diskussionen runt dessa inte är specifik för någon av städerna, utan att detta är erfarenheter men också tankar som aktualiseras av Lugna gatans verksamhetsidé, oavsett var de används. Jag har dessutom valt att inte närmare gå in på den debatt och den kritik som förts i media runt Lugna gatans verksamhet i Göteborg. Jag menar att de teman som aktualiseras i den här rapporten belyser och fördjupar de frågor som debatterats i media.²⁶ Ansvaret för eventuella brister och felaktigheter i texten är helt och hållet mitt eget.

²⁶ Ledare och artiklar om Lugna gatan har framför allt publicerats i GP och kan sökas på GP:s hemsida.

DEL II – BILDEN AV LUGNA GATAN

I denna andra del av rapporten om Fryshusets nyetableringar är det bilden av Lugna gatan i Göteborg och Malmö som tecknas. Denna del består av fyra kapitel. I det första kapitlet presenteras en sammanfattning av intervjuer genomförda med aktörer inom olika offentliga verksamheter. I de två följande kapitlen presenteras sammanfattningar av intervjuer med verksamhetsansvarig, arbetsledare och värdar dels från Göteborg, dels från Malmö. I ett fjärde och avslutande kapitel presenteras en sammanfattande reflexion.

DEN FELANDE LÄNKEN

I det följande kapitlet sammanfattas olika teman inom Lugna gatans verksamhet som dels är bärande inom verksamheten och som dels skapar diskussioner bland företrädare för det etablerade samhället. Kapitlet bygger på intervjuer genomförda med företrädare för socialtjänst, skola och polis i Malmö och Göteborg. Polisens synpunkter presenteras i ett separat avsnitt sist i kapitlet. I kapitlet blir det en naturlig fokusering på dem som är anställda inom Lugna gatans verksamhet och i synnerhet på Lugna gatans värdar, verksamma i skolor eller ute i stadsdelarna. De teman som kommer att behandlas är

1. rekryteringen av personal och tre kriterier för denna rekrytering
2. vilken funktion värdarna uppfattas fylla
3. om Lugna gatans arbete är att uppfatta som förebyggande eller främjande.

Viktigt att påpeka är att de synpunkter som presenteras bygger på *uppfattningar* hos de företrädare som kommit till tals, och att detta – som vi kommer att se i ett följande kapitel – inte med självklarhet motsvarar hur Lugna gatans egna medarbetare beskriver sitt arbete eller sina intentioner med verksamheten.

Att rekrytera positiva förebilder?

När Lugna gatan rekryterar värdar till sin verksamhet är det olika kriterier som uppfattas styra valet. Värdarna ska

1. vara uppvuxna i det område där de ska vara verksamma som värdar
2. ha egna erfarenheter av att ha missbrukat och/eller utfört kriminella handlingar
3. ha tagit avstånd från sin tidigare livsföring
4. kunna fungera som positiva förebilder för andra ungdomar.

Att rekrytera ungdomar från det egna området

Det finns ett antagande om att det är både en fördel och en nackdel att arbeta som värd i ett område där man själv har vuxit upp. När man ska etablera en relation och ett förtroende visavi ungdomar ger det ett försprång gentemot andra ”ungdomsarbetare” som kommer utifrån. Genom att värdarna förstår ungdomarnas situation – både i familjen, i skolan och på fritiden – blir det lättare att få kontakt. Det som kan vara en svårighet när man själv är uppvuxen i området och känner många av de ungdomar man möter, är att ta nästa steg, det vill säga att vid behov överlämna svåra situationer vidare till polis eller socialtjänst. ”Det kan vara svårt även för oss”, säger en fältassistent, ”trots att vi är äldre och både har erfarenhet och utbildning.”

Att rekrytera ungdomar med egna erfarenheter av missbruk och kriminalitet

Bilden av Lugna gatan är att de som arbetar där har egna erfarenheter av missbruk och/eller kriminalitet. Det kan å ena sidan vara en av de saker som gör att offentliga aktörer ser positivt

på Lugna gatans möjligheter att nå ungdomar i en problematisk livssituation, men det kan å andra sidan vara en källa till en viss skepsis inför verksamheten. När denna aspekt ifrågasätts är det av olika skäl. Ett skäl är att man ställer sig tveksam till om före detta missbrukare eller kriminella är bra förebilder för barn och ungdomar, ett annat att de genom att eventuellt återfalla riskerar att skada det förtroende som barnen eller ungdomarna har fått till dem. Ytterligare ett skäl att ifrågasätta rekryteringen av ”föredettingar” är att man inte tror att de till följd av sin bakgrund kan tillföra något av unikt eller särskiljande värde till arbetet. Det finns inget som säger att

- en person med ett eget förflutet som missbrukare lättare än andra som vuxit upp i olika förortsområden identifierar ett begynnande missbruk hos ungdomar
- man har något att förmedla bara för att man har en tuff bakgrund
- man kan leda ungdomar i riskzonen bara för att man har varit missbrukare själv.

När tillfrågade offentliga aktörer ser positivt på att Lugna gatan rekryterar värdar med ett ”eget förflutet” är det däremot just för att man uppfattar att värdarna

- 1) mot bakgrund av sina egna erfarenheter lättare upptäcker om en ungdom missbrukar
- 2) kan berätta och lära andra utifrån sina egna misstag
- 3) har en egen erfarenhet av hur man tar tag i och tar sig ur en jobbig situation – och att de därför vet hur man kan förebygga och främja.

Nolltolerans – eller respekt för processen?

En intressant aspekt av detta är hur offentliga aktörer ser på risken att rekrytera värdar som kan återfalla i tidigare beteenden. Förespråkar de en nolltolerans eller ser de på eventuella återfall som del av en process som värdarna befinner sig i?

De flesta uttalar en respekt för den process värdarna befinner sig i. I en verksamhet som strävar efter att få med personer med ett brokigt förflutet, efter att ge människor en chans att ändra inriktning, menar en företrädare för skolan att det ingår att det ibland blir bakslag, att exempelvis värdar återfaller. En enhetschef menar att man inom socialtjänsten vet att de som är ledare inom Lugna gatan har haft egna drogproblem, men också att man vet hur man kommer ur ett missbruk och att det inte sker över en natt. ”Förändring sker språngvis” säger hon, ”och det är ingen katastrof om människor som strävar inte orkar hela tiden”. En annan kommunföreträdare menar att man inom hennes stadsdel inte bryr sig om vad människor har för bakgrund. ”Vi prövar, testar”, säger hon. ”Sen om det blir lite hejs svejs så får vi acceptera det.” Dessutom, frågar hon sig, ”vem har sagt att stadsdelens fritidsledare är 100 procent?” En skolledare utgör ytterligare ett exempel på en sådan inställning. ”Jag har full förståelse för att det inte alltid är så lätt”, säger han. ”Man har brottats med sig själv. Tagit ett steg...” Även om det kan finnas en viss skepsis bland lärare och poliser, måste man, menar han, ha förtroende för att värdarna löser sitt uppdrag. Så länge de inte gör något fel kan man inte misstänkliggöra dem. De offentliga aktörerna betonar emellertid betydelsen av att det är rätt personer som arbetar med ungdomar. Om de värdar Lugna gatan rekryterar saknar distans och stabilitet så utsätter man dem för onödiga prövningar – och vad händer med den värd som börjar missbruka igen? Det viktiga och väsentliga sägs vara att Lugna gatan har rutiner för att hantera detta på ett bra sätt. Vilken beredskap Lugna gatan har i detta avseende uppfattas emellertid som otydligt.

Att rekrytera ungdomar som positiva förebilder

En viktig tanke inom Lugna gatan verksamhet är att de som är anställda och arbetar inom verksamheten, såväl verksamhetsansvariga och arbetsledare som värdar – och i viss mån även de unga frivilligt engagerade juniorerna – ska utgöra positiva förebilder för andra ungdomar. Det framstår som en självklarhet i samtalen med olika offentliga aktörer i Malmö och Göteborg att positiva förebilder generellt sett spelar en viktig roll i arbete med ungdomar.

Förebild, men i egenskap av vad?

Samtidigt framhåller flera att det är viktigt att fundera över i egenskap av vad någon framstår som förebild. Inom Lugna gatan betonas den betydelse sport har i arbetet med ungdomar, och inte minst kampsport är en återkommande och gemensam nämnare inom verksamheten. Det finns ett utbrett kontaktnät inom Lugna gatan mellan personer som är eller har varit aktiva kampsportare, och inte sällan är det från detta sammanhang rekryteringen av medarbetare sker. I Malmö är det särskilt tydligt, vilket också avspeglar sig i vissa reaktioner från några av företrädarna Hos de flesta av dem finns en uttalad tillit till Lugna gatan, men man betonar vikten av att Lugna gatans medarbetare själva är medvetna om och reflekterar över vilka signaler de sänder ut. En åsikt som framkommer är att medarbetarna i vissa avseenden signalerar en viss omnipotens, och det sägs finnas en risk att Lugna gatan förmedlar en stereotyp bild förbunden med det yttre, med att mycket muskler löser allt. Vikten av att ta ner och inte glorifiera vissa ledare för deras idrottsprestationer betonas, liksom vikten av att istället lyfta fram det inre, det som kvarstår och som är av vikt och värde när det yttre faller. ”Om vi imponeras över världsmästaren”, säger en socialsekreterare, ”vad för vi då över till våra barn?” Bilden av Lugna gatan som ett gäng föredetningar som ska ut och ta tag i ”drullarna”, ett ”gäng machokillar”, riskerar enligt vissa aktörer inte bara att befästa stereotypa bilder av mannen, utan den väcker dessutom frågor om vilken kvinnosyn som finns inom verksamheten. Hemsk, säger ett par kvinnliga företrädare, som dessutom tror att det finns en bakomliggande kvinnosyn inom verksamheten som Lugna gatan väljer att inte tala högt om.

Men det finns även åsikter om att inslaget av kampsport är något förtjänstfullt. Lugna gatans medarbetare sägs ha förmåga att på ett oerhört positivt sätt visa hur man använder sin kraft och sin styrka – i tävlingssammanhang och i arbetet med ungdomar. Genom att ungdomarna redan ser upp till arbetsledare och värdar på grund av sporten får de goda möjligheter att använda detta förtroende på ett positivt sätt. I Göteborg har inte kampsport varit en gemensam nämnare som i Malmö.

Att vara en god förebild kan även innebära att fungera som en länk mellan ungdomar och vuxna, att ”göra vuxenarbete som mellanhand” som en lärare uttrycker det. Att vara en god förebild i detta avseende ställer höga krav på värdarna, att de kan bete sig som vuxna och inte hemfalla till samma dåliga beteenden som ungdomarna. Eftersom de flesta värdarna är unga män måste de dessutom vara extra medvetna om vilka signaler de sänder ut till flickor.

En annan aspekt på vad man är för förebild ger en företrädare för kommunen. Syftet med att vara förebild kanske är att en värd framför allt är det för sin egen skull, för att själv kunna gå vidare i sitt liv. Och det, menar hon, är gott nog.

Vad är det som attraherar?

En annan svårighet med förebilder sägs vara att veta vad det är som attraherar ungdomarna. Är den dragningskraft som Lugna gatans medarbetare utövar 1) deras

egna erfarenheter – för spänningssökande ungdomar som vill komma närmare och veta mer om livet med droger och kriminalitet, eller är det 2) att de har brutit med det livet? Ett sätt att motverka att det är det första som gäller, är att Lugna gatan i så hög grad som möjligt integreras med allt annat arbete som utförs i stadsdelen, att de inte lever sitt liv vid sidan av polis, skola och socialtjänst utan tydligt är en del av det etablerade vuxensammanhanget. I anslutning till detta ställs krav på att Lugna gatan har gjort upp med sina egna eventuella fördomar mot samhället, inte minst mot polisen. ”Tycker jag om polisen? Vad förmedlar jag vidare?” Skulle Lugna gatans företrädare förmedla fördomar eller förmedla normer som inte är i överensstämmelse med det svenska samhället försvårar man ungdomarnas inträde i samhället. En kommunföreträdare menar att Lugna gatans specifika bidrag är att kunna erbjuda ungdomar en alternativ identitet som väger lika tungt som den som följer på livet med droger och kriminalitet. Lugna gatans medarbetare har kunnat bryta med den tillvaron och gjort något av sina liv – men de har behållit en attityd som kan vara lockande. ”Ungdomarnas eget val är ett viktigt och ofta förbiset observandum”, säger hon. ”Om ungdomar själva dras till Lugna gatan, måste vi lyssna på ungdomarna, visa att vi tar deras val på allvar.” Det finns även tankar om att det kanske inte främst är den tidigare erfarenheten av att ha ”gått över gränsen” som gör en ungdom till en god förebild. Det kanske snarare handlar om att kunna identifiera sig med varandra områdesmässigt. Det kanske skulle fungera med vilka ungdomar som helst från området, menar en biträdande rektor. Men det är inte alltid som Lugna gatans värddar uppfattas ha en förmåga att attrahera ungdomar. En kommunföreträdare menar att erfarenheterna från den egna stadsdelen är att värddarna varken har en attraktionsförmåga som före detta kriminella (”våra ungdomar lockas snarare av kändisar eller fotbollstjärnor”, säger hon) eller har hittat andra gemensamma intresseområden med stadsdelens ungdomar. Enligt en enhetschef följer ett visst mått av misstänksamhet per automatik med Lugna gatans verksamhetsidé att använda före detta missbrukare och kriminella som förebilder. För att vara en positiv förebild måste värddarna vara tydliga med att de har lämnat sitt tidigare liv. Det finns en uttalad skepsis hos ett par företrädare gentemot vissa av Lugna gatans värddar, eftersom man menar att de inte har distanserat sig till sitt tidigare liv. ”Har jag en fot i båda världarna känner ungdomarna av det – blir jag en förebild då?” som en av dem uttrycker det.

Tidsaspekten är av betydelse om rollen som förebild bygger på att man som företrädare för Lugna gatan har bytt sida. Det tar tid att

- utvecklas i sin nya identitet
- bygga upp respekt och förtroende från omvärlden för det nya livet
- bevisa för dagens problematiska ungdom att även de kan byta sida – om de vill, att det är en bra väg värddarna har valt, att de inte ångrat sig. ”De har”, som en av Rosengårds vuxna stadsdelvärddar uttrycker det, ”sett med egna ögon att det var fel. Men det tar tid att förstå...”

Att rekrytera ungdomar som saknar utbildning

Kriterierna för att rekrytera värddar inkluderar inte att de ska ha någon formell utbildning inom ungdomsområdet. Detta faktum ger upphov till en viss kritik av Lugna gatans verksamhet. De som uttrycker den tydligaste kritiken mot att Lugna gatans värddar saknar utbildning är fältassistenter, och det kan vara relevant att påpeka att det dessutom är de fältassistenter

som saknar närmare erfarenheter av Lugna gatans arbete. De uttrycker å ena sidan de fördelar som en utbildning skulle föra med sig. Fördelarna skulle dels vara av mer personlig art: att värdarna hunnit bli lite äldre, fått distans till och gjort upp med sitt tidigare liv. Fördelarna skulle även vara relaterade till deras fältinriktade uppsökande arbete och ge teoretisk kunskap, fler verktyg men också kollegor och handledning. De uttrycker å andra sidan nackdelarna med att sakna formell utbildning (till fritidsledare, fältassistent eller liknande): det blir svårt för värdarna att analysera situationer som uppkommer, att bedöma behovet av insats och om och när man exempelvis behöver göra en anmälan till socialtjänsten. Det är dessutom svårare att ställa krav på värdar som saknar utbildning. En fältassistent ger uttryck för en uppfattning om att Lugna gatans värdar har en negativ inställning till utbildning:

Tyvänn fastnar jag i att... Vad är det som säger att du inte kan gå och utbilda dig? Tycker du att det tar för lång tid, att det kostar pengar – ja, vad har du då för drivkraft att jobba med ungdomar? (...) Det ultimata skulle vara att en kille från området utbildar sig och sen kommer tillbaka och jobbar... Det skulle ge ringar på vattnet och en dimension till åt verksamheten.

Fältarbetarna menar att det kanske kan vara lättare att arbeta utan utbildning i skolan än i uppsökande arbete. I skolan är ramarna tydligare och värdarna omgivna av ett (utbildat) vuxenkollektiv som stadsdelsvärdarna saknar. En enhetschef inom socialtjänsten har en motsatt uppfattning än fältassisterna. Hon menar att det inte räcker med utbildade fältarbetare, eftersom dessa inte kan fylla den viktiga positiva identifikationsskapande roll som Lugna gatans värdar och medarbetare gör. ”Vi måste lära oss att ungdomarnas val betyder något, att det ligger något i det om de väljer Lugna gatan”, säger hon. ”Men det behöver inte utesluta offentlig aktivitet.” Hur man kan förstå Lugna gatans roll och insatser i relation till den offentliga sektorn är en kärnfråga, en fråga som inte minst har haft stor påverkan på etableringen av Lugna gatan i Göteborg. Men detta ska vi återkomma till.

Övriga funderingar runt rekrytering

När Lugna gatan etablerades i Malmö respektive Göteborg kom rekryteringen av såväl arbetsledare som värdar att skötas av verksamhetsansvarig. I Malmö blev det, som redan nämnts ovan, en tydlig fokusering på arbetsledare och värdar med erfarenheter av kampsport, medan arbetsledarna i Göteborg kom att utgöras av personer som alla hade arbetat tillsammans inom Västkustfamiljen,²⁷ ett behandlingshem som i folkmun till följd av sin kontroversiella tuffa behandling ibland kallas ”kommando Väst”. Enligt en enhetschef inom socialtjänsten finns det vissa likheter mellan Västkustfamiljen och Lugna gatan. Bland annat att man rekryterar personal utan tidigare utbildning men med ett brottsregister, att man rekryterar dem som haft en ”lyckosam” behandling till verksamheten. Hon gör den intressanta reflexionen att Lugna gatan kanske är ett naturligt steg vidare för dem som tidigare arbetat inom Västkustfamiljen – ett steg bort från institutionsvärlden, in i en mer öppen kultur. Kanske är det så, funderar hon vidare, att vissa av arbetsledarna men även värdarna genomgår en parallellprocess; samtidigt som de arbetar med Lugna gatan fungerar arbetet som en självläkning, en egen behandling där man fasar in i ett annat liv – men fortfarande inom en ram, i den lilla värld som Lugna gatan utgör? Om man inom Lugna gatan är, eller blir, medveten om denna

²⁷ Västkustfamiljen vänder sig till jagsvaga ungdomar och vuxna med sociala problem, missbruk och/eller kriminalitet. Västkustfamiljen arbetar med en strukturmedveten socialpedagogisk modell, Västkustmodellen, som tillvaratar den placerade personens resurser i form av ansvarsfördelning och motkrav. De förhåller sig restriktiva till att inskrivna medicinerar psykofarmaka. Behandlingstiden är 1 år med efterföljande 6–12 månaders eftervård. (www.vastkustfamiljen.se)

parallella process, så har man mycket att vinna på det, och medarbetarna kommer själva så småningom att vara färdiga och vilja lämna Lugna gatan för livet utanför. Det ska sägas att det generella omdömet om Lugna gatans verksamhetsansvariga och arbetsledare är mycket gott, såväl i Malmö som i Göteborg, men det finns en del tankar runt rekryteringen av värddar till Lugna gatans verksamhet.

Ett drag av nepotism? Hos ett par företrädare finns en uppfattning om att alla inom Lugna gatan känner varandra – att det är kusiner och syskon som anställs, vilket i sin tur väcker frågor som: vem anställer? Anställs man främst för att man är släkt och saknar arbete? Vill man inte släppa in andra – och varför? Vem ser till att de anställda inte håller på med ”fuffens” vid sidan om?”

Värdarnas ålder. Det kan vara viktigt att rekrytera något äldre värddar. Det kan göra en stor skillnad för den respekt värddarna får om de är 18 eller 22 år.

Rekrytering i samarbete med stadsdelen. Om Lugna gatan hade valt att rekrytera värddar i samarbete med exempelvis en ungdomsgård eller fältassistenter hade man genom detta, menar ett par kommunföreträdare, dels kunnat bygga in en form av samverkan i verksamheten, dels fått in ungdomar som var kända, som man visste att man kunde lita på. Det fanns vissa ungdomar inom fritidsverksamheten som det hade varit önskvärt att få med som värddar i Lugna gatan.

Den felande länken

En återkommande och bärande tanke med Lugna gatans arbete är att det ska ha en integrativ funktion. Lugna gatan presenteras som ett integrationsprojekt, men sättet att se på denna funktion som en länk mellan ungdomar som lever i ett utanförskap och det etablerade samhället varierar. En genomgående erfarenhet hos de tillfrågade företrädarna för socialtjänst och skola är att ungdomarnas förtroende för myndighetspersoner är lågt, men också att detta låga förtroende inte sällan har sin förklaring i hur vuxenvärlden närmar sig ungdomarna: politiker som intresserar sig först när det hänt något, polisen som bara kommer till området med blåljusen på... En intressant fråga är naturligtvis om Lugna gatan inte bara är det komplement som många uttrycker är verksamhetens specifika roll, utan om denna komplementära roll i vissa fall blir en ersättning för andra offentliga insatser.

Skapa tillit mellan ungdomar och skolpersonal

Skolvärdarna antas kunna fylla en funktion som brobyggare mellan elever och lärare. Den grundläggande svårigheten är inte för lärarna – för de vuxna – att förstå ungdomarna, utan att ungdomarna sägs ha en nedärvd misstänksamhet gentemot de vuxna, gentemot myndigheter. ”Lärarna är jätteduktiga”, säger en socialsekreterare, ”men barnen vill inte tro att lärarna förstår dem.” Det kan även finnas en ovilja till att se Lugna gatan som en sådan länk. ”Lugna gatan är inte ett mellanled”, menar en biträdande rektor, ”utan ett extraled att tillgå i vissa situationer.” Lärare och skolvärdar har olika uppgifter som ska aktiveras i olika situationer.

Kommunicera normer och värderingar

Det är genom att kommunicera normer och beteenden som är förenliga med samhället, genom att lära ut de förhållningssätt och regler för bemötande och för hur man relaterar till varandra i en etniskt svensk kontext som ungdomarna får möjligheter att bryta sitt utanförskap.

Att länka vidare till ordinarie verksamheter för ungdomar

”Tanken med Lugna gatan var att de skulle rekrytera våra egna busar att jobba med våra andra busar, för att slussa in dessa i stadsdelens ordinarie verksamhet”, säger en kommunföreträdare i Göteborg. Det kan finnas en tveksamhet till att Lugna gatan bedriver egna fritidsaktiviteter, som i Rosengård. Det finns en risk, menar en biträdande rektor, att man bygger upp nya subgrupper och befäster utanförskapet istället för att ungdomarna via Lugna gatan slussas in i de ungdomsverksamheter som olika föreningar eller kommunen redan bedriver. Även om det framstår som önskvärt att hellre använda sig av befintliga verksamheter inom stadsdelen än att skapa nya, framstår det som ett faktum att de ungdomar som Lugna gatan uppfattas vända sig till i första hand är de ungdomar som *inte* söker sig till ungdomsgårdar eller olika föreningsaktiviteter. ”Vill ungdomarna hellre delta i Lugna gatans aktiviteter, så fine”, säger en fältassistent. ”Men då kan Lugna gatan samordna sina aktiviteter med de övriga.”

En förmedlande funktion – att fungera som en mellanliggande målgrupp

Men förväntningarna på Lugna gatan handlar inte bara om att slussa ungdomar vidare in i ordinarie fritidsverksamhet. De kan även handla om att Lugna gatan får fungera som en mellanliggande målgrupp, när syftet är att nå och erbjuda mer kvalificerat stöd till ungdomar med särskilda behov. Det finns ungdomar som det varken finns tid eller resurser att nå genom det fältarbete vissa stadsdelar bedriver. Men genom ett samarbete med Lugna gatan eller skolpersonal som möter och knyter kontakter med dessa ungdomar – och fungerar som en länk vidare – kan socialtjänsten nå denna ”slutliga” målgrupp.

Krav för att kunna fungera som en länk

Att fungera som en länk uppfattas ställa höga krav på värdarna. För det första att värdarna är villiga till och klarar av att samarbeta med övriga aktörer. En förutsättning för att Lugna gatan ska kunna fungera som en länk, eller en brobyggare, är att verksamheten bygger på samarbete och samverkan – inte bara med enskilda företrädare för vuxenkollektivet utan även med övriga frivilliga och offentliga insatser i sitt närområde. För att ett samarbete ska fungera krävs för det andra att värdarna representerar samhället. I ett förortsområde där det av olika orsaker lätt uppkommer ett vi och dom-tänkande kan det ställas högre krav på att Lugna gatan representerar samhället och att medarbetarna inte allt för tydligt tar parti eller är på ungdomarnas sida. För det tredje finns ett kunskapskrav. Att fungera som en förmedlande länk möter särskilda svårigheter i relation till socialtjänsten. Värdarna måste vara kunniga i sekretesslagstiftningen, så att de vet vad de kan eller inte kan säga i mötet med en myndighetsperson. De måste vara medvetna om när deras information i myndighetspersonens ögon utgör en anmälan. Att föra ett rådgivande eller informativt samtal med en lärare runt en enskild elev uppfattas vara lättare i skolan där inte samma stränga sekretesskrav råder.

En svår uppgift

Att fungera som den länk som ska förbättra och förmedla relationer mellan ungdomar och vuxenvärld där relationer saknas eller inte fungerar uppfattas som en mycket svår uppgift, som en svår balansgång. Värdarna uppfattas hamna i ett slags ”mellanland” där de, som en fritidsledare uttrycker det, ”kan ligga och flyta mellan ungdoms- och vuxenvärlden.” En skolledare vill ogärna definiera Lugna gatans roll som en länk mellan elever av lärare, just av det skälet. En sådan roll kan skapa en lojalitetskonflikt gentemot både lärare och elever, som kan vara svår för skolvårdar att hantera. Att förväntningarna på värdarna kan vara höga, och att de kan försätta värdarna i en besvärlig situation, vittnar även en annan företrädare för skolan

om: trots att värdarna inte är utbildade lärare förväntas de fungera som vuxna anställda. Men uppgiften att arbeta som värd beskrivs, som vi ska se nedan, som mycket svår även av andra skäl.

Att arbeta som Lugna gatan-värd – en ohyggligt svår uppgift

Det finns en lång rad förväntningar på Lugna gatans värdar – en del mer och en del mindre realistiska. Gemensamt är emellertid att den uppgift Lugna gatans värdar står inför, i skolan eller ute i stadsdelen, beskrivs som svår. Samtidigt som de specifika förutsättningarna hos Lugna gatans värdar framhålls – att de rekryteras från sitt eget bostadsområde, att många av dem har egna erfarenheter av de problem ungdomarna de möter har, att de är nära ungdomarna i ålder – så är det samtidigt dessa förutsättningar som vissa kritiserar och andra framhåller som särskilt försvårande och krävande i värdarnas arbete. ”Stadsdelsvärdarna gör säkert ett bra jobb”, säger en fältarbetare, ”men vad man har hört och sett verkar en del av dem ganska utsatta liksom.” Nedan följer en kort presentation av de svårigheter offentliga aktörer menar att värdarna ställs inför.

Ansaknad av tydliga uppgifter och adekvata arbetsverktyg. Olika faktorer anses bidra till utsattheten: värdarna är unga, de har ett brett spektrum av arbetsuppgifter men saknar de verktyg och analysredskap som utbildade fältarbetare har, de arbetar i sitt eget bostadsområde.

Svår uppgift att skapa förtroende. Att som värd komma till en ny plats med en för sammanhanget ny funktion är svårt. Att skapa förståelse och förtroende för den uppgift man har är svårt, inte minst är det svårt för värdarna att möta och hantera den skepsis de kan mötas av: ”ska du komma med någon mirakellösning...” En särskild svårighet för Lugna gatans värdar i den förmedlande roll de tillskrivs är att å ena sidan vinna ungdomarnas förtroende samtidigt som de för att skapa och upprätthålla ett förtroende från vuxenvärlden å andra sidan måste rapporterna vissa saker vidare, kanske till rektor, socialtjänst eller polis.

Att stå emot det gamla livet. Det krävs att man är fruktansvärt duktig, oerhört stark för att kunna stå emot det gamla livet och bli en bra värd.

Svårigheten att sätta gränser gentemot ungdomar. Det finns en upplevelse av att värdar kan ha svårt att sätta gränser, av att de är ständigt tillgängliga för ”sina” ungdomar – precis som det är lätt att bli för en nytillträdd fältarbetare. Men ungdomarna behöver tydliga gränser, dels för att de ofta saknar tydliga gränser hemma, dels för att de behöver tydliga gränser att testa. Med ständigt tillgängliga värdar får inte ungdomarna den nödvändiga träningen i att separera och bli egna individer. Med värdar som bär ungdomarna genom livet riskerar Lugna gatan att bli, som en fältassistens uttrycker det, ”en isolerad sammansmält organisation”.

Svårigheten att sätta gränser gentemot omvärldens (orealistiska) förväntningar. Uppfattningen hos flera av de offentliga aktörerna är att det riktas en hel del orealistiska förväntningar mot värdarna och på vad de ska klara av. ”De är inga övermänniskor”, som en biträdande rektor säger, ”och man kan inte förvänta sig att de ska lösa alla konflikter, alla situationer som uppstår i skolan...” Även om exempelvis skolvärdar har ett tydligt uppdrag, måste de lära sig att stå emot lärarkollegiets förväntningar, men också lärarnas besvikelse eller klagomål när man som värd står emot deras förväntningar på uppgifter som faller utanför dem man som värd ska utföra. ”Det finns en förväntan inom skolan”, säger en fältarbetare, ”lärarna förväntar sig att vi som kommer in utifrån ska lösa alla problem.” På så vis kan skolvärdarna tillskrivas för mycket

ansvar, och i vissa situationer får de överta lärarnas ansvar att lösa konflikter. ”Så är det i praktiken. Händer det något, så försvinner lärarna”. Samtidigt finns tendensen att man lägger ett stort ansvar på Lugna gatans värdar. ”Det är livsfarligt”, som en biträdande rektor säger, ”om man lägger för stort ansvar på dem. De har inte den kompetensen, den utbildningen.”

Önskelista för värdarna

En del av det ifrågasättande som kan riktas mot värdarnas arbete har sin grund i att offentliga aktörer å ena sidan bedömer värdarnas insatser som viktiga och väsentliga, samtidigt som att man å andra sidan önskar värdarna bättre förutsättningar att utföra sitt – som det så ofta uppfattas – svåra arbete.

Vissa killar bara älskar Lugna gatan. Dom blir jätteförälskade, för där får dom sånt som dom saknat hemma – men dom (värdarna) måste få rätt förutsättningar. (Fältarbetare)

Erfarenheterna av Lugna gatans verksamhetsansvariga och arbetsledare är så gott som undantagslöst positiva, och detsamma gäller i stort Lugna gatans värdar, men det finns en rad tankar om vad som skulle behövas för att underlätta och förbättra värdarnas villkor.

Utökad kunskap

Värdarna behöver få kunskaper om

- anmälningsskyldighet, om när och till vem kontakter ska förmedlas vidare
- sekretesslagstiftning. Det finns en erfarenhet av att värdar kan prata vitt och brett om ungdomar, och en farhåga om att värdarna inte alltid är medvetna om hur sekretesslagstiftningen fungerar kommer till uttryck. Värdarna måste veta att man inte kan jobba under bordet med socialtjänsten, utan att socialtjänsten alltid måste agera när det finns behov. En risk kan vara att värdarnas information blir en anmälan utan att det var värdarnas avsikt.
- socialtjänstens arbets sätt. Värdarna behöver få kunskap om tillvägagångssätt och tidsperspektiv i socialtjänstens ärendehantering.

Brett och väl fungerande kontaktnät

Värdarna behöver ett brett och väl fungerande kontaktnät

- för att den förmedlande, länkande, funktionen ska fungera
- för att få råd och stöd för egen del.

Extern handledning utanför egna organisationen

Extern handledning är en av de insatser som sägs kunna underlätta värdarnas arbete. I skolan skulle en handledare med egen erfarenhet av skolans värld kunna vara dem till nytta, bland annat för handledning i eller efter uppkomna situationer, men också för att man inom skolan tillsammans skulle kunna utvärdera hur situationer hanterats. En extern handledare skulle även kunna fungera som ett stöd för värdarna att sätta gränser gentemot ungdomar.

Utbildningsplan för vägen vidare

Ett förslag är att anställningen som Lugna gatan-värd kombineras med handlingsplan för den enskilda värdens vidareutbildning. Att som enskild värd hitta en roll utifrån sina tankar om fortsatt utbildning kan fungera som en motkraft till att man faller tillbaka efter avslutad anställning inom Lugna gatan.

Positiva förebilder

Dels förespråkas att Lugna gatan samarbetar med andra positiva förebilder i stadsdelarna, dels att värdarna själva får fler positiva förebilder att tillgå, förslagsvis i form av mentorer.

Ge den hjälp Lugna gatan själva vill ha

Olika myndigheter måste bli bättre på att se värdet i det som Lugna gatan gör och utifrån detta även fråga vilken hjälp de själva vill ha – och vara villiga att ge den.

Samarbete – en överlevnadsfråga för Lugna gatan

När nu Lugna gatans huvudsakliga funktion beskrivs som integrativ – att i olika avseenden fungera som en förmedlande länk, en brobyggare mellan ungdomar i ett utanförskap och det etablerade samhället, blir en naturlig konsekvens av detta att samarbetet mellan Lugna gatan och övriga aktörer som representerar det etablerade samhället, är av största vikt. För att fylla en integrativ funktion krävs att verksamheten Lugna gatan är väl integrerad i stadsdelen, och att det finns ett nära samarbete med polis, socialtjänsten och skola. Ungdomarna måste kunna se att det finns ett gemensamt vuxenkollektiv som visserligen har olika uppgifter, men som ytterst jobbar tillsammans för samma sak. Det får inte finnas anledning för ungdomarna att tro att Lugna gatan är en rival i förhållande till övriga insatser i stadsdelen. Att samarbeta är svårt och tar tid, menar flera, och för att en faktisk och konkret samverkan ska komma till stånd, måste man i ett första steg börja mötas – inte minst för att bearbeta och göra upp med eventuella ömsesidiga fördomar och tankar om konkurrens. Genom att mötas tvingas man lyssna på varandra, börja bygga upp relationer och förtroende, bearbeta och tydliggöra sina olika roller. För att Lugna gatan ska få ett brett och väl fungerande nätverk finns åsikter om att

- verksamheten behöver hjälp från ansvariga i skolan eller stadsdelen för att bli integrerade i och få en organisatorisk form för samarbetet
- Lugna gatans företrädare måste vilja ta plats och jobba för att bli delaktiga
- värdarnas arbetsledare måste vara personer med utbildning och erfarenhet och som är aktiva i att få till stånd samverkan med övriga offentliga och ideella insatser i stadsdelen och i skolan.

Även om personer i chefspositioner inom exempelvis polis och socialtjänst såväl som arbetsledare inom Lugna gatan är positiva och engagerade i att etablera samverkan, och är väl medvetna om den risk verksamheten löper om Lugna gatan hamnar utanför det etablerade sammanhanget, kan det fortfarande finnas ömsesidigt motstånd och fördomar mellan dem som är verksamma på fältet. Hos vissa offentliga aktörer finns en åsikt om att stadsdelsvärdarna har ett motstånd mot att bli betraktade som en del av det etablerade sammanhanget. Detta motstånd tolkar ett par fritidsledare som en rädsla för att det unika i Lugna gatans verksamhet ska gå förlorat. Värdarna sägs gärna vilja framhålla att de har något som särskiljer dem från exempelvis fritidsledarna. Det ställs å ena sidan ett krav på värdarna att vara mer aktiva i att söka samarbete: ”värdarna borde själva kunna tänka ut att de behöver kontakter med vuxna”, som en socialsekreterare uttrycker det. Det riktas å andra sidan kritik mot fältassistenter i vissa stadsdelar som är de som, enligt en kommunföreträdare, sägs försvåra samarbetet, fältassistenter som ”tror de kan och vet allt”. Men det finns en risk att betydelsen av Lugna gatan och den roll de kan spela övervärderas. ”Det är viktigt att deras roll som en aktör bland många i det brottsförebyggande arbetet klargörs”, säger en enhetschef inom socialförvaltningen, medan en annan enhetschef menar att de egna kollegornas ovilja att kritisera Lugna gatan inte är verksamheten till gagn.

Förebyggande, främjande eller akut?

När Ungdomsstyrelsen beviljar anslag till Lugna gatan är det inom området förebyggande och främjande ungdomsverksamhet inom kultur- och fritidsområdet. Hur man ska förstå Lugna gatans verksamhet utifrån ett förebyggande och främjande perspektiv väcker en rad intressanta frågor, inte minst runt vilka som utgör verksamhetens målgrupper.

Allmänna tankar runt förebyggande och främjande insatser

Företrädare för olika offentliga verksamheter säger att ett främjande perspektiv svarar mot ett val av perspektiv, att det är insatser som riktas mot alla i en viss population, exempelvis eleverna i en skola eller stadsdelens ungdomar, och som syftar till att stärka skydds- och friskfaktorer. Ett förebyggande perspektiv är däremot mer individrelaterat och syftar till att minimera riskfaktorer. Främjande beskrivs som ett metabegrepp som handlar om att uppnå ett mål eller en vision – exempelvis främja ett tillstånd av lugn på gatorna och de strategier man använder för att uppnå det målet. I de konkreta verksamheter som riktas mot ungdomar sägs ett främjande perspektiv vara en metod, ett sätt att arbeta, men också ett förhållnings-sätt, ett särskilt sätt att se på ungdomarna.

Ett främjande arbete för alla ungdomar

I ett främjande arbete inkluderar man och riktar sig till alla ungdomar, på fritidsgården eller i olika projekt och aktiviteter. Projekt som bygger på ungdomarnas delaktighet och engagemang sägs göra att ungdomarna växer och lär av varandra. En vinst i främjande verksamheter sägs vara att även mer problematiska ungdomar kan ingå, att de får en möjlighet att lugna sig men också att lära av de ungdomar som är mer välstrukturerade.

Ett främjande och positivt sätt att se på ungdomar

Att arbeta främjande blir inte sällan synonymt med att man säger sig ha ett positivt sätt att se och bemöta ungdomar på: att se dem som personer, som människor lika en själv, att bejaka och ta fram det positiva hos dem och så vidare. Ett främjande sätt att se på ungdomar framställs ofta som kontrasterande till ett förebyggande synsätt. Utifrån ett förebyggande, mindre fördelaktigt, synsätt betraktas ungdomar som potentiella missbrukare eller kriminella, och de sägs bli bemötta som besvärliga. ”Skulle vi tänka på dem som besvärliga ungdomar, skulle vi säkert bete oss därefter, behandla dom så”, som en fritidsledare uttrycker det. De båda begreppet placeras inte sällan i ett motsatsförhållande till varandra där exempelvis fritidsledare säger sig tänka främjande: de vill skapa en trygg och positiv miljö på fritidsgården, medan de beskriver politikernas sätt att se på samma verksamhet som ett verktyg att förebygga och motverka brott. Men även ett förebyggande arbete sägs finnas på fritidsgården, och detta kan då exemplifieras med att lära mellanstadiebarn regler och värderingar, hur de ska bete sig mot sina kompisar etcetera.

Ett främjande arbete som exkluderar ungdomar med särskilda behov

I ett främjande arbete som fokuserar på alla ungdomar finns dels ett motstånd mot att fokusera på ungdomar med problem, dels sägs det saknas utrymme för ett sådant tidskrävande arbete. Detta innebär i sin tur att det finns en grupp av ungdomar som gått över gränsen, som socialtjänstens tjänstemän inte får med i olika främjande verksamheter, och som de har svårigheter att överhuvudtaget nå. En konsekvens av detta blir att man av olika skäl kan definiera och ställa sig positiv till Lugna gatans arbete som förebyggande. Lugna gatan förväntas kunna nå de ungdomar

- som kommunen inte har tid med

- som kommunen inte når
- som kommunens företrädare inte klarar av.

Detta är förväntningar som utgår från antaganden om att Lugna gatans medarbetare har en form av kompetens men även en attraktionskraft som andra, exempelvis socialtjänstens företrädare, saknar, att de har bättre förutsättningar än fältassistenter och andra föreningar att nå en viss typ av ungdomar som befinner sig i riskzonen, som inte går till fritidsgården.

Naturligtvis finns det en rad förebyggande insatser inom socialtjänstens repertoar av insatser med en begränsad grad av frivillighet från ungdomens sida. En enhetschef menar att det kan vara olika insatser på en skala från generella föräldrakraftsutbildningar till insatser för att hjälpa barn att kunna stanna i sina familjer och i slutändan LVU.

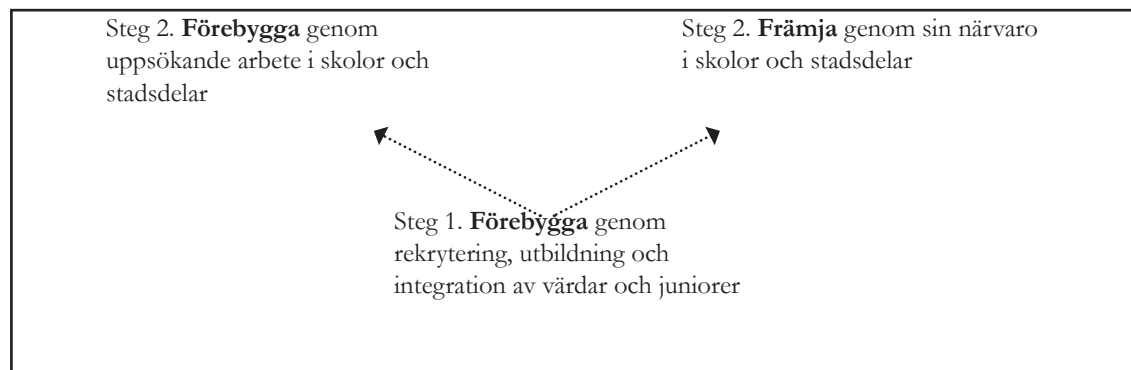
Lugna gatans insatser – förebyggande eller främjande?

Den verksamhet som Lugna gatan bedriver, är då den att beteckna som förebyggande eller främjande? Och vilka riktar den sig till? Är det en viss grupp av ungdomar som Lugna gatan uppfattas söka, en selektiv prevention, eller vill man rikta sin verksamhet mot alla, ett universellt främjande arbete? Vad bedömer representanter för stadsdelarna är eller skulle vara mest förtjänstfullt med Lugna gatans verksamhet? När man ställer dessa frågor i relation till Lugna gatans verksamhet måste man precisera vilken del av verksamheten man utgår ifrån. Är det arbetsledarnas rekrytering och utbildningen av värdar och värdarnas rekrytering och utbildning av juniorer eller är det värdarnas och juniorernas utåtriktade och uppsökande arbete – i skolorna eller i stadsdelarna? Här nedan presenteras några sätt att se på relationen mellan förebyggande och främjande insatser hos Lugna gatan.

Ett förebyggande arbete med främjande effekter – ett arbete i två steg

Ett sätt att se på Lugna gatans verksamhet är att arbetet med att rekrytera och utbilda värdar men också juniorer inrymmer både en förebyggande och en främjande dimension. Arbetet skulle i ett första steg kunna beskrivas som selektivt och förebyggande i relation till dem man rekryterar och utbildar, medan det i ett andra steg skulle kunna vara antingen främjande i det att värdar och juniorer arbetar ut mot alla ungdomar i en stadsdel eller alla elever i en skola, eller förebyggande genom att man försöker nå en specifik – och problematisk – grupp av ungdomar.

Figur 1. Lugna gatans arbete som förebyggande och främjande

Att beskriva verksamheten på ett sådant sätt är enligt en enhetschef ”spännande i teorin men svårt”, och det väcker frågor om var tyngdpunkten i verksamheten ligger, vad i Lugna

gatans verksamhet som ska tillmätas störst betydelse. För ett par offentliga aktörer framstår det första, förebyggande steget vara det mest betydelsefulla. Det är genom denna del av verksamheten som Lugna gatan kan fungera som möjliggörare och bistå ungdomar i deras integration i det etablerade samhället. Uppdraget skulle alltså vara att förebygga utanförskap genom ett integrationsarbete där rekrytering och utbildning av värdar och juniorvärdar utgör den grundläggande metoden.

Det andra steget, där värdar och juniorvärdar arbetar uppsökande i stadsdelar och i skolor, kan beskrivas som utåtriktad, generellt främjande och trygghetsskapande – och av mindre betydelse än det första förebyggande steget. Lugna gatan ska inte bli ännu en aktör inom ”främjandesvängen”, som en fältassistent uttrycker det. Men det andra steget kan även beskrivas som förebyggande och selektivt i meningen att man söker de ungdomar som inte nås av eller vill ta del av det övriga generella utbud som finns i form av fritidsgårdar och föreningsaktiviteter. Det finns även en åsikt om att Lugna gatan, genom att knyta kontakter med dem som befinner sig i riskzonen, även attraherar och drar till sig ”vanliga” ungdomar, en motsatt uppfattning till sättet att se på främjande insatser som går i den andra riktningen. Det uppfattas vara en skillnad mellan att arbeta på skolan där alla elever finns och att arbeta ute i stadsdelen där bara vissa av ungdomarna rör sig ute på kvällar och nätter. Det kan därför vara svårt att veta vilka ungdomar Lugna gatan möter ute på kvällarna, säger en fritidsledare. ”Kanske är det så”, säger han, ”att de lugnare ungdomarna sitter hemma och spelar dataspel och att det är de mer utåtagerande som rör sig ute mer...”

Ett förebyggande och främjande arbete

För flera framstår det som självklart att Lugna gatan ska arbeta både förebyggande, med riktade insatser mot enskilda ungdomar, och främjande. I skolan kan det betyda att å ena sidan arbeta med enskilda elever som skolkar eller med Agression Replacement Training och å andra sidan främja lugnet och tryggheten för alla i rasthallar och matsal.

Ett förebyggande arbete med främjande effekter

Ett annat sätt att se på relationen mellan förebyggande och främjande insatser är att Lugna gatans verksamhet framför allt är inriktad på att fånga upp och skapa kontakt med enskilda problematiska ungdomar. På så vis kan Lugna gatan förebygga negativa beteenden och handlingar som skulle ha utvecklats om kontakten inte hade etablerats. Även om arbetet på så vis är förebyggande till sin karaktär och sitt syfte ger det generellt främjande effekter när man exempelvis får in ungdomar i sundare aktiviteter än droger och kriminalitet – det blir lugnare på gatan eller i skolan, för alla. Genom att skolvärdarna utbildar elever, ger dem nya verktyg, normer och förhållningssätt lär sig eleverna att agera på nya sätt vilket bidrar till att förebygga och förhindra att allvarliga situationer uppstår på skolan.

Ett främjande arbete

Det finns även åsikter om att Lugna gatans arbete är att beskriva som främjande, att verksamheten på samma sätt som exempelvis fritidsgårdar har som syfte att skapa lugn i stadsdelen, att bidra till att ungdomar kan känna sig lugna och trygga. Det finns även ett visst motstånd mot om Lugna gatan skulle välja att arbeta med grupper av ungdomar med ett asocialt beteende. Forskning sägs visa att ett sådant arbete tenderar att förstärka ett normbrytande beteende. Detta är en av anledningarna till att stadsdelar kan välja att arbeta främjande – i meningen rikta aktiviteter till alla ungdomar, men förhoppningsvis även lyckas nå och inkludera de ”problematiska” i dessa generella insatser. Det väsentliga är, menar ett par aktörer,

att det blir klargjort dels var Lugna gatans uppdragsgivare, dels var Lugna gatan själva lägger tyngdpunkten i verksamheten – vid det integrativa förebyggande eller det utåtriktade trygghetsfrämjande arbetet.

Tidsaspekten: akut förebyggande – eller långsiktigt främjande?

Det är inte bara frågor runt huruvida Lugna gatans arbete är att karakterisera som förebyggande eller främjande som är av intresse, utan även hur man kan betrakta deras insatser ur ett tidsperspektiv. Även om stadsdelarna säger sig behöva Lugna gatan idag kanske dessa insatser inte behövs i morgon. Det finns åsikter om att man inte ska institutionalisera insatser som har Lugna gatans karaktär. Ett skäl kan vara att projekt eller insatser som permanentas lätt förlorar sin särart: ”eldsjälar förlorar sin kreativitet, sin hunger och blir istället till pösiga gubbar”. Ett annat skäl är att ingen idag vet hur samhället ser ut i morgon. ”Kanske är det Lugna gatan vi behöver om 3 år, kanske inte”, säger en enhetschef inom Socialtjänsten. ”Vi vet inte idag vilka attityder som är åtråvärda i framöver. Idag är det Lugna gatans killar, i morgon kanske miljöaktivister eller Attack som fungerar bäst som förebilder”, menar hon. I skolan gör Lugna gatan många akutstyrda men även utbildande insatser, med syfte att förebygga att olika svåra situationer uppstår. En företrädare för skolan ser Lugna gatans fortsatta verksamhet i skolorna som mindre direkt och konkret förebyggande och akutstyrt, och som ett mer långsiktigt främjande av miljön och kulturen inom skolan. En tanke är att Lugna gatan istället för att placera sina värddar på skolorna skulle ha en mer centraliserad utbildande roll. Enligt en sådan modell skulle elever komma till Lugna gatan och få en utbildning och på så vis själva bli bärare av och bidra till att en positiv kultur utvecklas och behålls på skolan.

Polisens bilder av och tankar runt Lugna gatan

Lugna gatans arbete beskrivs som ett integrationsarbete men också som ett brottsförebyggande arbete. Polisens bild av Lugna gatan och tankar om verksamheten och möjligheter till samarbete blir därför av särskilt intresse. Det följande avsnittet ger en sammanfattande presentation av intervjuer med poliser verksamma i Bergsjön (Polisen Kortedala) och Biskopsgården (Polisen Hisingen) i Göteborg, och i Rosengård och Södra Innerstaden (Polisen Davidshall) i Malmö.

Ungdomarnas situation i de aktuella stadsdelarna

Hur vill polisen beskriva ungdomarnas situation i de aktuella stadsdelarna? Ungdomarnas situation i Rosengård kännetecknas av trångboddhet, brist på aktiviteter, mycket droger och en viss gängbildning. Rosengård uppfattas inte som ett bra område att bo i, inte ens för dem som är kriminella, och när ungdomarna kommer upp i 20–22-årsåldern vill de ta sig därifrån. Den mest besvärliga situationen i Rosengård har sedan länge funnits i området Herrgården. Hög arbetslöshet, segregation, extrem trångboddhet, revir och problem i skolorna sägs präglade området. Det finns framför allt två ungdomsgäng som är verksamma där – ett äldre gäng och ett yngre gäng i 15-årsåldern som bland annat åker in i city och rånar jämnåriga. Polisen arbetade vid tiden för denna studie intensivt i området på kvällstid. Situationen i Rosengård beskrivs som att där ”flyter bensin hela tiden... väntar bara på att någon tänder en tändsticka...” Ju mer åren går, desto mer segregerat blir området – och desto värre uppfattas situationen bli. Polisen menar att man förmodligen inte kommer att kunna lösa den här situationen, utan att polisens uppgift blir att försöka hålla den på en acceptabel nivå.

Situationen i Södra Innerstaden kännetecknas enligt polisen av att det finns många knöliga familjeförhållanden, men situationen på ungdomsfronten beskrivs som ganska lugn. Under

sommaren som gick (2007) blev endast två av områdets egna ungdomar anmälda för narkotikabrott och fem, sex för skadegörelse. Det finns emellertid ett område som är något avvikande: Södra Sofielund, som är mer slitet, mer invandrartätt och har mer droger. Det som motiverade extrainsatser som Lugna gatan i stadsdelen uppfattar polisen framför allt var de problem som tidigare fanns på Stenkullaskolan. I övrigt beskrivs situationen i stadsdelen som ganska stabil, och polisen uttrycker ingen särskild oro inför framtiden.

Bergsjön är, till skillnad från exempelvis Rosengård som är ett stort område där olika bostadsområden utgör olika öar, ett litet område med problemen jämnt spridda över hela området. Det finns en stor klick av kriminella ungdomar, och brottsligheten är ofta knuten till enskilda individer inom området. Situationen varierar med vilka av dessa som är ”ute” eller som sitter inne. Även om situationen inte beskrivs som så överhängande menar polisen att det inte behövs mycket för att det ska rinna iväg. Den polisiära närvaron är avgörande, och när det råder brist på sådan så märks det fort. Som en särskild svårighet lyfter en polis fram situationen för ungdomar som passerat 18 år och som inte längre ingår i ungdomspolisens ansvarsområde. Det saknas resurser för dem som är mellan 18 och 25, vilket innebär att ingen uppmärksammar eller agerar gentemot dem, och de brott de begår är ännu inte tillräckligt allvarliga för att leda till insatser.

Biskopsgården har alltid varit ett tufft område, säger polisen, och till följd av den ungdomskriminalitet och gängkultur som finns där är området det mest prekära på Hisingen. Redan de 13–14 åringar polisen tar in i förhör beskrivs som ”hårdhudade” och ”fullfjädrade.” Det största problemet är gängkulturen, att de tyngre kriminella gängerna som Red and White Crew (kopplade till Hells Angels) och Ex Team (kopplade till Bandidos) sätter klorna i ungdomarna. Många dras in i gängerna, och det är allt färre som enligt polisens mening klarar sig ur dem. I 20-årsåldern är många ungdomar fast i ett spel som är för tufft för dem, och många rör sig i ett gränsland med ett ben i varje värld – trots att de verkligen inte vill vara med. ”Vi måste bli bättre på att fånga upp dessa ungdomar”, säger polisen, ”vi är dåliga på det idag.” Utvecklingen i stadsdelen beskrivs som katastrofal, och det måste till något exceptionellt nu. ”Vi har inte så mycket tid att spela på” som en polis uttrycker det. Man kan inte blunda, man måste inse allvaret, alla aktörer måste ut på banan – och det måste få kosta! Katastrofscenariot i såväl Rosengård som Biskopsgården är att olika grupperingar och kriminella gäng samordnar sina aktiviteter: ”Samkör de à la Paris har vi inget att sätta emot”, säger en polis.

Hot mot målsägare och mot vittnen

En omständighet som påverkar polisernas arbete är den rädsla som finns bland ungdomar, och även bland deras föräldrar, att anmäla brott eller att ställa upp som vittnen. Det finns olika uppfattningar om hur adekvat den rädsla som målsägare och vittnen upplever är. Ett sätt att se på det är att rädslan till stor del är en effekt av att media haussat upp och skapat en rädsla som är onödig. Det kan uttalas ett verbalt hot i samband med att brottet sker, men erfarenheten från Kortedala är att det sällan omsätts i våldshandlingar, om det inte är brott som begås mellan personer som redan känner varandra. Men den som polisen uppfattar omotiverade rädslan utgör ett stort problem för hela rättsväsendet, eftersom polisen är beroende av vittnen för att kunna lösa brott. Polisen lägger ner mycket tid på att prata både med ungdomarna och deras föräldrar, och på att få bort rädslan. I Rosengård uttalar polisen en större förståelse för att personer inte vill vittna. Även om polisen säger sig veta vem som startade bränderna i Rosengård i somras är det ingen som vågar vittna, och polisen kan aldrig lova att de kan skydda någon. Det är svårt att få vittnen även till ”skitgrejer”, eftersom det

inte alltid uppfattas som värt att vittna och som en konsekvens kanske få bilen repad. ”Vi kan inte säga att det inte händer något om dom anmäler”, säger även polisen i Biskopsgården, ”för det gör det, vi vet det”. Men till följd av att ungdomar inte anmäler och inte ”golar” är hela rättsystemet i gungning, och situationen är nästan sådan att polisen säger sig representera en lag de inte själva tror på. Det håller på att skapas ett samhälle i samhället, två helt olika världar, och där uppfattas Lugna gatan ha en uppgift. De kan kliva in i och göra något inifrån detta andra samhälle: ta upp lag och rätt, empati och så vidare. ”Föräldrar har aldrig en suck”, säger en polis, ”så idag ser vi hela syskonskaror som blir kriminella!” Även i Södra Innerstaden tar man de hot som riktas mot vittnen på allvar. Även om man kan sätta upp personer som vittnen vill polisen inte alltid utsätta dem för detta.

Lugna gatan support

Lugna gatan i Stockholm arbetar med att hjälpa och stödja unga brottsoffer, bland annat genom att fungera som ett socialt stöd under rättegången, men också genom att hjälpa till att skapa trygghet under tiden rättsprocessen pågår. Hur ställer sig polisen till en sådan verksamhet i Göteborg och Malmö? En åsikt är att det vore önskvärt att en person som vågar träda fram som vittne får ett extra stöd från Lugna gatan. Dessutom skulle det innebära att man öppet visar sitt engagemang för den som blivit utsatt. Men även med ett sådant stöd kan ingen känna sig 100 procent säker. Rädslan finns kvar: ”rädslan för att om man själv får ett extra stöd, så kan man ha småsyskon de går på istället. Och jag tror det är sant”, säger en polis. En annan åsikt är att det inte är önskvärt att Lugna gatan har en sådan supportfunktion. Det är samhället som måste titta på det här, som måste ta vara både på målsägare och på vittnen.

Polisens relation till ungdomarna

Hur vill polisen beskriva sina relationer till ungdomarna i det egna polisdistriktet? Polisens relationer till ungdomarna uppfattas skilja sig mycket beroende på 1) om polisen kommer till ett område som civil, eller om det är radiobilar som kommer, men också beroende på 2) hur lång tid man har haft tydlig närvaro i ett område och 3) hur mycket man som polis bjuder på sig själv. Som civil kan man stiga ur bilen utan att känna oro, men att åka radiobil är jättejobbigt. ”Vi som är civila har acceptans i området”, säger en polis, ”men det är tufft för de yngre i uniform.”

Ungdomspolisen i Kortedala har varit verksam i Bergsjön under 10 år. De säger sig ha lärt känna ungdomarna. Det finns ett fåtal ungdomar som kan vara svåra att möta, men det är personer som i regel inte ”är riktigt friska.”

Arbetet i Biskopsgården präglas till stor del av gängkulturen och det polisförakt som till följd av detta uppfattas växa fram. Den största utmaningen sägs vara att bryta den trenden, att lära känna ungdomarna tidigt, låta dem se ”människan i polisen”. Detta sägs kunna ske genom att polisen deltar i stadsdelens läger för alla nya elever i årskurs sju och rör sig ute på kvällar och helgnätter men också att de besöker fritidsgårdar för att skapa kontakt.

I Rosengård arbetar polisen särskilt intensivt mot ett bostadsområde, Herrgården. Det är ett område som inte sägs likna något annat i hela Malmö, och där polis och brandkår som rycker ut möts av ungdomar som kastar ägg och stenar. ”Ungdomarna vill att något ska hända”, menar en polis, ”och med bränder och annat kan man få såväl brandkår som poliser med hundar och hästar till området...” En intensiv närvaro och en personkännedom kan stävja oron, men för att skapa en relation måste polisen dessutom våga visa och bjuda på sig själva.

”Tryggheten för oss”, som en polis uttrycker det, ”är att vi känner 95 procent av ungdomarna.” Men det är inte alla som det är möjligt att skapa relationer till – ”vissa hatar poliser, och gruppptrycket gör det svårt att nå dem.”

I Södra Innerstaden är situationen helt annorlunda jämfört med den som möter polisen i Herrgården. Polisen sägs röra sig lätt i ute bland ungdomarna, och relationen beskrivs som god. En svårighet är emellertid att det finns så få erfarna poliser i 35- till 40-årsåldern. Det uppfattas vara en effekt av att utbildningen på Polishögskolan stängdes under ett antal år. Följden har blivit att det finns många unga poliser, och många unga kvinnliga poliser, ute i tjänst. Ibland kan de kvinnliga poliserna få svårigheter i relation till muslimska män, som inte accepterar dem.

Tanken bakom Lugna gatan – kan aldrig vara fel

Hur ser då polisen på den verksamhet som Lugna gatan etablerat inom deras polisdistrikt? Den genomgående inställningen till Lugna gatans grundtanke – att använda ungdomar med ett kriminella förflutet som positiva förebilder i deras egna stadsdelar – är med få undantag mycket positiv. ”Vi och många med oss tror på deras tanke och grundfilosofi, på arbetsättet”, säger ett gruppbefäl i Göteborg. Att hitta ungdomar som tidigare varit förebilder i fel hänseende, men som har vänt och som kan gå ut och prata med ungdomarna beskriver ett annat befäl ”som rena drömmen, som det bästa som kunde hända. Att ge andra ungdomar framtidstro genom att visa att man kan vända, att man kan bli något, kan aldrig vara fel”. En polis har en avvikande åsikt och menar att det skulle vara kommunalt anställda fältarbetare som var ute, och som kunde ta tag i ungdomarna. En anledning till att detta är att föredra, menar han, är att polis och socialtjänst kan utbyta sekretessbelagd information om enskilda ungdomar och deras eventuella brottsliga aktiviteter.

Förebilder i egenskap av vad?

I likhet med vissa av de andra offentliga aktörerna reflekterar även en del poliser över i egenskap av vad Lugna gatans arbetsledare och värddar blir förebilder. ”Det får inte bli så”, som en polis uttrycker det, ”att ett tidigare kriminellt förflutet kan löna sig, på så vis att man kan bli en förebild inom Lugna gatan om man vänder om när man blir 17, 18 år.” Yngre ungdomar som fortfarande vill hålla på med kriminella aktiviteter skulle enligt denne polis kunna resonera som så att ”nu är jag 13, så jag kan fortsätta till jag blir 17 och sen kan jag bli med i Lugna gatan, som en före detta...”

Att många av Lugna gatans medarbetare framför allt i Malmö ägnar sig åt kampsport ses som positivt. De vet att de klarar sig om de hamnar i trubbel, de blir bra förebilder i och med att de vänder våld till något positivt och de har en pondus som gör det lättare för dem att bli sedda som förebilder.

Nolltolerans – men med ett visst överseende

En svårighet med Lugna gatans verksamhet kan vara att hitta och att rekrytera rätt personer som verkligen tagit avstånd från sitt förflutna. För polisens del råder en nolltolerans: antingen har man vänt och är helt ren från kriminella handlingar eller så har man inte gjort det. Nolltoleransen hänger samman med att Lugna gatan finansieras av statliga medel men också med tilliten till verksamheten. När man i några fall, både i Malmö och i Göteborg, har träffat på ungdomar som representerar Lugna gatan i vad som beskrivs som ”tveksamma miljöer med tveksamma människor” eller i brottsammanhang föder det en skepsis. Denna skepsis

riktas inte bara mot den enskilda personen utan även mot verksamheten i stort. ”Även om jag hoppas”, som en polis säger, ”att man har så bra egenkontroll att man håller rent.”. Det är viktigt att före detta kriminella kan arbeta med ungdomar på det sätt som Lugna gatan gör, men, säger en polis,

... det finns alltid de som säger att har man tidigare varit kriminell går ränderna aldrig ur. Därför måste man nästan överbevisa...

De som är anställda inom Lugna gatan, som ska arbeta med ungdomar som har problem, de måste vara snövita, säger en polis, men för ungdomarna de jobbar med är det en annan sak: ”de har ju rätt att ha återfall och så vidare, men förebilden måste ju vara snövit”. Ett dilemma är att polisens sekretess gör att de inte kan upplysa Lugna gatans verksamhetsansvariga eller arbetsledare om personer som rör sig i olämpliga miljöer. Ett annat dilemma är att polisens kunskap om Lugna gatan och deras verksamhet i flera fall är begränsad. Polisen vet inte om de ungdomar man träffar på i sådana miljöer är anställda av Lugna gatan eller om de är juniorvärdar och därmed frivilliga medarbetare, vilket gör en väsentlig skillnad. Det kan vara svårt att veta vem som är vad: ”en juniorvärd med tröja, ska han vara förebild, eller är han en av dem som Lugna gatan jobbar med? Om han strular, men med tröja, hur blir det då?” frågar sig en polis.

Tre olika faktorer tas upp som skulle göra polisen tryggare med Lugna gatans verksamhet:

- att Lugna gatan rekryterade värdar i samråd med exempelvis stadsdelens fältassistenter, som kanske har annan information och kontroll över vilka som skulle kunna passa som värdar
- att polisen hade mer information och kunskap om verksamheten
- att information och kunskap kunde göra det klart för polisen om Lugna gatan arbetar på ett speciellt sätt med en ungdom som polisen träffar på i brottssammanhang och hur deras vidare planer för honom ser ut.

Det är inte bara nolltolerans mot kriminalitet och droger som gäller. Lugna gatans värdar måste dessutom ha nolltolerans mot att själva hamna i konflikter. En annan aspekt är att de som arbetar inom Lugna gatan måste ta avstånd från tidigare kriminella kretsar för sin egen skull, för att de inte ska känna sig pressade av dem de hjälper bara för att de har varit kompisar tidigare. Men även om betydelsen av nolltolerans betonas menar flera av de tillfrågade poliserna att man måste ha ett visst överseende. Man kan inte räkna med alla ska bli sköt samma, att det aldrig rekryteras någon som inte är fullt lämplig,

... men sedan gör de ett gott jobb i andra ändan – och då kompenserar det det här andra... Vi kan aldrig få det hundra procent bra.

Det är inget lätt arbete Lugna gatan utför, menar ett par gruppbefäl i Göteborg. Det är tufft att arbeta som de gör, och att få till sig rätt personal. ”Men även om rekryteringen inte alltid har fungerat, så är Lugna gatans trovärdighet absolut inte ifrågasatt från vår sida”, säger de. Det önskvärda är tvärtom att verksamheten får fortsätta att växa, att man får rätt värdar, stabilitet och kontinuitet i organisationen.

Det är inte alla inom myndigheten som är så odelat positiva som vi, men vi förstår vilken tuff värld dom går ut i. Verkar man inte i den verkligheten som vi och Lugna gatan gör kanske man inte har samma förståelse.

Samarbetet mellan polis och Lugna gatan

Inställningen till ett samarbete mellan polis och Lugna gatan varierar mellan de olika polisdistrikten. I Bergsjön (Kortedala), där polisen anser sig ha upparbetade och goda relationer till ungdomarna, ser man det som en fördel att Lugna gatan finns för ungdomarna. Lugna gatan anses däremot inte behövas för att tillföra något till polisens arbete eller för att fylla upp något tomrum mellan polis och ungdomar. I dagsläget har polisen ingen kontakt med Lugna gatan men är positiv till att träffa Lugna gatans företrädare för att utbyta information om sina verksamheter. Värdet av att samarbeta, att etablera en personlig relation till Lugna gatans ansvariga och arbetsledare, skulle inte minst vara att det kunde bli lättare att prata om rekryteringen. ”Det skulle bli lättare att undvika personer som gör skit för dem”, som en polis uttrycker det. Polisen tar på sig en del av ansvaret för att det hittills inte har etablerats någon kontakt med Lugna gatan. Det finns en uppfattning om att andra polisdistrikt, som Hisingen där ungdomssituationen uppfattas vara lite eftersatt, kan behöva utbytet med Lugna gatan mer än vad som är fallet i Kortedala/Bergsjön eller i Rosengård där polisen funnits och arbetat med ungdomarna under en lång tid. Ungdomspoliserna som är verksamma på Hisingen, i Biskopsgården, bekräftar att kommunens insatser mot ungdomar är eftersatta, och det är även där samarbetet med Lugna gatan har utvecklats bäst. Polisen träffar Lugna gatan regelbundet i möten men också runt akuta ärenden. Man har också informella kontakter med varandra telefonledes eller träffas vid fotbollsplanen. Lugna gatan har även deltagit i en poliskongress. Kontakten beskrivs som bra, men det finns önskemål om ett utökat samarbete, dels runt olika aktiviteter, dels genom att polisen deltar i Lugna gatans utbildningar. Men precis som för polisen i Kortedala är huvuduppgiften att utreda, och tiden till övrigt blir knapp. Det finns naturligtvis en tidsaspekt på allt samarbete. För vissa polisers del åtgår cirka 70 procent av arbetstiden till att utreda ungdomsbrott, vilket bland annat innebär att man får prioritera mellan olika förfrågningar från föreningar, institutioner och så vidare, men också att man har begränsad tid till ett regelbundet samarbete med Lugna gatan. Återigen framkommer ett önskemål om närpoliserna som inte är spanare och utreder brott utan som kan och har tid att samarbeta med alla aktörer i närområdet. Socialtjänst, skola och polis har emellertid ett regelbundet samarbete i SSP-grupper. Meningarna om att inkludera Lugna gatan i dessa grupper är delade.

Det finns för det första poliser som gärna ser att Lugna gatan deltar i detta sammanhang, och att polisen kanske bör vara en aktiv part för att få dem med. Någon menar att verksamheten först måste bli mer etablerad i stadsdelen, men att Lugna gatan på sikt bör vara med i samarbetet. Det finns behov av sammanhang där de som deltar ”kan lyfta på sekretessen” och prata namn för att kunna diskutera enskilda ungdomar som befinner sig i riskzonen. Att lyfta på sekretessen sägs vara en nödvändig förutsättning för ett samarbete, och det sker redan idag genom att skolpersonal deltar. ”Det handlar om att få personrelationer”, menar en polis, ”och får man ett förtroende för en person så kan man skita i sekretessen.” Har man ett förtroende så spelar det ingen roll att Lugna gatan inte är myndighetspersoner.

Det finns för det andra poliser som är av den motsatta åsikten – att man inte kan inkludera andra än myndighetspersoner i SSP-grupper. Utsagan från en polis om att ”det är ju trots allt ungdomar som kanske inte förstår hur viktigt det är att inte läcka information” talar emellertid om att kontakten med och kunskapen om vilka som fungerar som verksamhetsansvariga och arbetsledare inom Lugna gatan är begränsad. Det finns för det tredje åsikter om att samarbetet inom SSP-grupperna inte är särskilt effektivt: ”det är mycket lull lull, snack utan verkstad”, som en polis uttrycker det. Man talar om samarbete, men själv har han aldrig sett

några av kommunens socialsekreterare i det mest problematiska bostadsområdet. Intressant att notera är att även Lugna gatans stadsdelsvärdar, med uppgift att patrullera i stadsdelarna, framstår som icke-synliga på gator och torg. Poliser från tre av de stadsdelar där Lugna gatan arbetar säger sig aldrig eller sällan ha träffat på värdarna ute i stadsdelarna. I det mest bekymmersamma bostadsområdet i Malmö fanns värdarna tillhands några dagar i samband med att det anlades bränder där. Annars finns de i en annan del av stadsdelen där de har sin lokal, även det ett område där deras insatser behövs. I en annan stadsdel finns en polis med en personlig, ständigt patrullerande, tjänst vilket innebär att han under olika tider på dygnet rör sig i området. Inte heller han har träffat på värdarna ute på gatorna. Däremot har han mött dem i en av skolorna, och han ger deras arbete där gott omdöme.

LUGNA GATAN I GÖTEBORG

Syftet med det följande kapitlet är att ge en sammanfattande beskrivning och presentation av Lugna gatans verksamhet i Göteborg mot bakgrund av intervjuer med verksamhetsansvarig och arbetsledare, och mot bakgrund av ett gemensamt samtal med stadsdelsvärdar respektive skolvärdar. Men först en kort introduktion till verksamheten i Göteborg: stadsdelar, uppdragsgivare samt antal anställda och frivilligt engagerade.²⁸

Stadsdel Biskopsgården

Uppdragsgivare (avtalet upphörde årsskiftet 2007/2008 och är under omförhandling): SDF, Västtrafik., Bostadsbolaget, Bostads AB Poseidon

Lokal styrgrupp: uppdragsgivarna ovan samt Göteborgs Spårvägar och Polis

Referensgrupp (operativ grupp): av styrgruppen utsedda kontaktpersoner för myndigheter som motsvarar målsättningen med Lugna gatans verksamhet

Lugna gatans anställda i stadsdelen:

1 arbetsledare

3 stadsdelsvärdar

2 skolvärdar (Ryaskolan) med 17 frivilligt engagerade juniorvärdar

Stadsdel Bergsjön

Uppdragsgivare (avtal till augusti 2008): SDF, Västtrafik, Familjebostäder, Hyresgästföreningen

Lokal styrgrupp: uppdragsgivarna samt Göteborgs Spårvägar, polis och socialtjänst.

Referensgrupp (operativ grupp): av styrgruppen utsedda kontaktpersoner för myndigheter som motsvarar målsättningen med Lugna gatans verksamhet

Lugna gatans anställda i stadsdelen:

1 arbetsledare

3 stadsdelsvärdar med 42 frivilligt engagerade juniorvärdar

2 skolvärdar (Bergsjöskolan) med 14 frivilligt engagerade juniorvärdar

Stadsdel Gunnared

Uppdragsgivare (avtal till september 2008, men arbetet har legat nere under hösten och vintern 2007 till följd av att en upphandling av Lugna gatans tjänster överklagats):²⁹ SDF, Stenafastigheter, Bostadsbolaget, Bostads AB Poseidon

Lokal styrgrupp: uppdragsgivarna samt Göteborgs spårvägar och Västtrafik

Referensgrupp (operativ grupp): av styrgruppen utsedda kontaktpersoner för myndigheter som motsvarar målsättningen med Lugna gatans verksamhet

²⁸ Enligt uppgifter 2008-01-10 från Tommy Almén, arbetsledare Lugna gatan i Göteborg,

²⁹ Eftersom verksamheten inte var i gång vid tiden för den här studien ägnas denna stadsdel ingen särskild uppmärksamhet i studien.

På grund av att upphandlingen av Lugna gatan överklagats fanns inga verksamma värddar i stadsdelen vid tiden för denna studie, men där fanns 20 frivilligt engagerade juniorvärddar i stadsdelen samt 10 i skolan (Nya Lövgärdesskolan).

Verksamhetsansvarig och arbetsledare

I det följande avsnittet presenteras en sammanfattande beskrivning av verksamheten i Göteborg.

Bakgrund: en gemensam vilja att bedriva ett förebyggande arbete

Den gemensamma nämparen för verksamhetsansvarig och arbetsledare i Göteborg är deras erfarenheter från behandlingshemmet Västkustfamiljen. Västkustfamiljen är ett behandlingshem som är känt för sina strikta regler, sin stenhårda disciplin och sin tuffa behandling, men också för att verksamheten bygger mycket på träning. Bortsett från denna gemensamma erfarenhet har medarbetarna olika bakgrund. Två av medarbetarna har invandrarbakgrund, är uppvuxna i förorter (den ena i Biskopsgården där han är arbetsledare, den andre i en Stockholmsförort) och säger sig båda ha erfarenheter av ett struligt liv. Båda har dessutom arbetat som dörrvakter. De två andra medarbetarna är bröder, uppvuxna i en vanlig svensk familj på landet och saknar egna erfarenheter av droger eller kriminalitet. En av dem har, liksom den verksamhetsansvarige, tränat kampsport. När Lugna gatan skulle etableras i Göteborg tog Fryshuset kontakt med den person som idag är verksamhetsansvarig. Han kände till Fryshuset sedan länge och hade själv både varit där och ”gjort hyss” som ung och varit engagerad inom olika verksamheter. Verksamhetsansvarig talar om sin egen erfarenhet av dåliga förebilder och om uppväxten i förorten som givit honom viljan att hjälpa ungdomar och dela sina egna erfarenheter med dem. Hans önskan inför Lugna gatan var att arbeta med ungdomar innan de dras in i droger och kriminalitet, innan de hamnar på ett behandlingshem, men också att arbeta med dem på ett annat sätt än vad man gjorde inom Västkustfamiljen. Även om det fungerade bra för många ungdomar medan de var kvar på behandlingshemmet så tenderade det att gå snett efteråt, när de återvände till förorten. Genom arbetet med Lugna gatan är det möjligt både att nå ungdomarna tidigare och att ge dem möjligheter till förändring på hemmaplan, i den egna miljön, där de bor.

En av arbetsledarna säger sig ha valt (rätt) sida vid 18 års ålder, och att han därefter har velat ge något tillbaka till ungdomarna. Även han arbetade inom Västkustfamiljen under fyra år, och när han blev tillfrågad om att arbeta inom Lugna gatan tackade han ja, bland annat för att de andra var vänner och tidigare arbetskamrater. Det fanns en erfarenhet och gemensam idé om hur man ville arbeta med ungdomar. Önskan om att gå vidare och att jobba med yngre ungdomar var även skälet till att en tredje arbetsledare valde att börja arbeta med Lugna gatan. Han fastnade för möjligheten att kunna påverka ungdomar ”innan de blev så förstörda” men naturligtvis också för möjligheten att arbeta tillsammans med de övriga. Han har tidigare arbetat på den rättspsykiatriska kliniken på Lillhagen och därefter i sex år på Västkustfamiljen. Hans bror, som även han arbetar inom Lugna gatan, beskriver Lugna gatan som ett för honom själv naturligt steg vidare. Efter att ha arbetat inom Altbo och därefter fem, sex år inom Västkustfamiljen, erbjöd Lugna gatan ett sätt att komma närmare problemen.

Den lokala anpassningen – djup och kontinuitet

Hur ser företrädarna för Lugna gatan i Göteborg på relationen till Fryshuset där det övergripande ansvaret för verksamheten ligger? Inledningsvis fanns det olikheter i uppfattningarna

om hur verksamheten i Göteborg skulle utformas. Medarbetarna i Göteborg kom alla från behandlingsvärlden, och från Stockholm sida var man ”på” dem och menade att det inte var någon behandling de skulle bedriva. Men sakta, sakta fick de acceptans för att arbetet är en, som man säger, ”snarlik variant på behandling, även om man kanske inte kommer lika djupt.” Man stöttar de värdar som arbetar i verksamheten, man tar urinprov som på alla arbetsplatser, vilket är särskilt viktigt inom Lugna gatan med tanke på att många av värdarna har en trasslig bakgrund. Det finns en önskan om att utveckla och förbättra Fryshusets tanke med Lugna gatan. ”Vi frångår inte konceptet men försöker förädla det”, som en arbetsledare uttrycker det. Alla medarbetare har en omfattande erfarenhet av ”människovård” som man försöker applicera på verksamheten, framför allt genom att arbeta mycket med samtal och genom att fördjupa sig i sina enskilda värdar och juniorer. Vid sidan av en sådan fördjupning har man dessutom valt att bygga en annan modell för verksamheten än i Stockholm. Genom att ha (minst) fem värdar verksamma i varje stadsdel där man arbetar vill man skapa en röd tråd av trygghet inom det geografiska området. Genom att det finns två värdar i skolor på dagtid och tre värdar ute i stadsdelen på kvällar och nätter ”ser” man ungdomarna hela tiden, både hur det går i skolan och vad de gör på kvällen. Man får en bättre insyn och kunskap, och mot bakgrund av den ”koll” man får kan man få till stånd en dialog runt enskilda ungdomar.

När Fryshuset skulle etablera sig i Göteborg saknades till viss del kunskap om de lokala förutsättningarna. Göteborg är visuellt lika Stockholm med de centrala delarna och de olika förortsområdena, men en skillnad är att Göteborg är mindre. Många känner till varandra, vilket dels innebär att man snabbt kan göra sig ett starkt namn, dels att det går att göra snabba förändringar – om alla vill. En viktig skillnad är den starka gängkulturen, där olika gäng har tagit områden och gjort dem till sina. En annan är att spårvagnarna i Göteborg inte motsvarar Stockholms tunnelbanor. Tanken från Fryshusets sida att värdarna i Göteborg skulle fungera på spårvagnarna som tunnelbanevärdarna i Stockholm stämde inte med situationen i Göteborg; ungdomarna hänger inte runt spårvagnen som de gör runt T-banan.

Det finns tre viktiga hållpunkter eller grundpelare i Lugna gatans arbete i Göteborg idag:

- få en bra mix på värdarna i verksamheten
- få ut information och kunskap om vad Lugna gatan gör och hur
- utveckla och förstärka samarbetet med övriga offentliga och ideella insatser. ”Det är inte vi som ska klara skivan. Vi måste kopplas ihop med alla organisationer i stadsdelarna, annars finns det ingen livskraft”, som en av medarbetarna uttrycker det.

Mot ett utökat självstyre?

Det finns en upplevelse hos medarbetarna av att arbeta lite på entreprenad, att Lugna gatan i Göteborg är en egen organisation inom Fryshuset. Det är framför allt den egna verksamheten i Göteborg som är det primära, kanske också relationen till Lugna gatan i Malmö. Stockholm upplevs som mer perifert och kommunikationen kan vara svår att upprätthålla. Dels finns ett geografiskt avstånd, dels finns ett avstånd till den erfarenhet som Lugna gatan i Göteborg och Malmö delar – av att vara nystartade verksamheter med allt vad det innebär. I Stockholm startade Lugna gatan för 12 år sedan, och idag är det svårt att få tillgång till erfarenheter från verksamhetens barndom. Men även om man säger sig ha ”kramat ihop” relationen till Stockholm så finns det fortfarande en viss distans och en avsaknad av ”flyt” i samarbetet. En följd av att kommunikationen inte alltid fungerar så väl är att verksamheten i Göteborg sägs vandra iväg åt ett lite annorlunda håll – mer påverkad av verksamhetsansvarig än av Fryshuset. Verksamheten blir allt mer självgående, man löser de situationer som upp-

står på egen hand och etablerar sina kontakter direkt mot stadsdelarna eller bostadsbolagen utan att gå via Fryshuset. Uttalanden som att ”det är viktigt att vara självbestämmande”, ”vi kör på själva, ändrar som vi tycker” och ”vi har förmånen att få sköta oss själva” pekar på den positiva inställningen till ett lokalt självstyre. Att det är den lokala verksamheten som blir Lugna gatans ansikte utåt – och inte Fryshuset – uppfattas emellertid vara både på gott och på ont.

Lokal anpassning till stadsdelarna

Arbetet i de olika stadsdelarna utgår från en ungefärlig mall. Men hur den lokala anpassningen ser ut i de stadsdelar där Lugna gatan är verksam sägs bero på situationen i den enskilda stadsdelen men dessutom på vilken uppbackning från och vilket samarbete med ”högsta ort” i stadsdelen som Lugna gatan har haft.

Biskopsgården

Två faktorer som påverkar ungdomarnas situation i Biskopsgården, och därmed också Lugna gatans arbete där, är dels att stadsdelen inte uppfattas satsa på sina ungdomar på samma sätt som man exempelvis gjort i Bergsjön, dels att det finns en ingrodd gängkultur i stadsdelen. De kriminella gängerna rekryterar ungdomar, och redan som 15-åringar kan vissa av dem bli ”hang-arounds” med gängens tröja. Ungdomarnas villkor i Biskopsgården uppfattas vara hårdare än i andra stadsdelar, vilket i sin tur innebär att kraven på de värddar som ska arbeta där blir annorlunda. Det blir bland annat viktigare att de har en lokal förankring och känner till gängkulturen, men också att de är lite äldre. När Lugna gatan startade sitt arbete i stadsdelen fanns inte samma erfarenheter av att rekrytera värddar som man säger sig ha idag, och det fanns dessutom ingen arbetsledare som övervakade och ledde värdarnas arbete i området. I efterhand kan man se att detta sammantaget hade vissa negativa effekter för verksamheten och för bilden av Lugna gatan. En uppgift för den arbetsledare som är ansvarig för arbetet i stadsdelen sedan våren 2007 är alltså både att få en fungerande verksamhet och att förändra en tidigare, hos vissa negativ, bild av Lugna gatan. Målet är att få fason på arbetet i stadsdelen, säger arbetsledaren, att allting flyter på i meningen att

- 1) stadsdelsvärdarna är klara över sina roller
- 2) verksamheten på spårvagnarna fungerar
- 3) värdarna fungerar i vuxenkontakten
- 4) samarbetet fungerar med fältassistenter och fritidsassistenter.

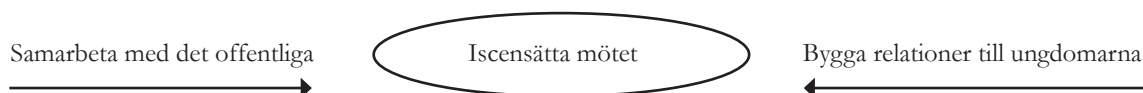
Bergsjön

Arbetsituationen i Bergsjön beskrivs som lättare än den i Biskopsgården. För det första arbetar företrädare för stadsdelen intensivt och seriöst för att förändra, i meningen förbättra, ungdomarnas situation i stadsdelen. För det andra får Lugna gatan, som en del av denna satsning, god uppbackning från dessa företrädare. För det tredje underlättas arbetet av frånvaron av gängkultur. Arbetsledare och värddar behöver inte tänka sig för lika mycket, de kan lättare gå in och medla när konflikterna inte uppstår gängmedlemmar emellan. Men även i Bergsjön mötte verksamheten initialt vissa svårigheter. Bland annat hade den skola där två av värdarna skulle arbeta inte informerats om den upphandling som skett. Även om Lugna gatans arbetsledare i Bergsjön uttrycker en viss otålighet och en önskan om att arbetet skulle gå fortare framåt kan man ändå se, menar han, att arbetet har givit resultat. En del av de ungdomar i stadsdelen som varit jobbiga sitter idag inne, en del av de andra har Lugna gatan fångat upp i sina grupper. ”Det har funnits många bidragande faktorer till en bättre situation.”

Relationen till det offentliga – ett arbete på tre fronter

En grundtanke med Lugna gatans verksamhet är att fungera som en brobyggare mellan ungdomar och det etablerade samhället. En sådan roll eller önskvärd funktion uppfattas innebära ett arbete på tre fronter:

- 1) nå ut och skapa en förtroendefull relation till ungdomarna i stadsdelen
- 2) skapa relationer till och goda förutsättningar för samarbete med företrädare för det etablerade samhället, exempelvis polis, socialtjänst, skolpersonal
- 3) hitta de kontaktytor där mötet mellan ungdomar och det offentliga sammanhanget behöver ske.

”Med lite av varje värld så blir det bra”

Ett samarbete behövs för att den generella situationen ska förbättras. Genom ett samarbete alla aktörer emellan kan man dels hitta gemensamma lösningar, dels kan ett enigt vuxenkollektiv förstärka de olika aktörernas trovärdighet inför ungdomarna. ”Om bara socialtjänsten går in, så blir det en hotbild”, säger en medarbetare, ”men om ungdomarna vet att alla är eniga blir det en annan situation.”

Hur vill då Lugna gatans medarbetare beskriva sin roll i samarbetet i stadsdelarna? Det är tydligt att man ser sig själva som drivande i att få samarbete till stånd. Det man så att säga erbjuder det offentliga är sin funktion som myndigheternas ögon utåt – som de som kan känna av och se vad som händer i stadsdelen, och funktionen av att fungera som en brobyggare och underlätta för ungdomarna att vid behov få kontakt med myndigheterna.

Den vuxna förlängda armen in i ungdomsvärlden

Lugna gatans medarbetare uppfattar att deras funktion gentemot ungdomarna är att

- 1) etablera en kontakt med ungdomarna
- 2) upplysa ungdomarna, som i stor utsträckning uppfattas sakna kunskap om hur samhället fungerar
- 3) hjälpa de ungdomar som så behöver vidare till en professionell kontakt.

Hur menar medarbetarna att man kan lyckas med detta? Den springande punkten är att Lugna gatans medarbetare blir *positiva förebilder*, anser en arbetsledare. ”Vi är ungdomarna lika”, säger han. ”Det finns inga skillnader andra än att vi följt med samhället, att vi är deras egna som lyckats komma in i samhället.” Som positiva förebilder kan medarbetarna representera goda vuxna som pratar med ungdomar som inga vuxna tidigare lyssnat till, och på så vis plantera in ett litet frö av värdet med vuxensamtal. Positiva förebilder kan dessutom ta bort de barriärer som hindrar ungdomarna från att vid behov ta emot hjälp, och lotsa dem vidare till olika offentliga aktörer. På så vis kan andra aktörer, som har en annan kompetens och uppgift än Lugna gatan, kroka i och nå längre och djupare in i ungdomarnas problem. Lugna gatans medarbetare menar att de kan fungera som en brobyggare och reparera ett från båda håll tappat förtroende och en bristande respekt. Genom sina relationer med olika offentliga aktörer kan Lugna gatans medarbetare gå i god för dessa inför ungdomarna, för-

medla kunskap och personkontakter. Att få bort den inte sällan ömsesidiga misstron och få ungdomarna att ändra sin uppfattning är ett långsiktigt arbete där alla vuxna aktörer måste vara involverade. Vilka är då erfarenheterna av de offentliga aktörernas arbete i stadsdelarna och av samarbetet med dem?

Fältassistenter

Det finns åsikter om att fältassistenter arbetar på ett annorlunda sätt än Lugna gatans medarbetare, och att detta leder till att "fältarna" får svårare att etablera relationer till ungdomarna. Fältassistenterna

- 1) uppfattas inte anstränga sig på samma vis för att få kontakt med ungdomarna, exempelvis genom att sätta sig ner bland dem på torget gång på gång för att skapa en kontakt
- 2) uppfattas inte röra sig ute lika mycket som Lugna gatans värdar
- 3) bor inte inom området och har därför inte samma personkänedom. En effekt av detta är att fältassistenter inte får någon kontakt med exempelvis vuxna gängmedlemmar, som sägs kunna vända sig till Lugna gatan och be om hjälp så att deras småbröder inte ska hamna lika snett som de själva gjort.

Skolan

Genom arbetet i skolan vill Lugna gatan börja en positiv påverkan på ungdomarna under dagen, som sedan stadsdelsvärdarna tar vid under kvällen och natten. På så vis vill man skapa en röd tråd genom ungdomarnas tid, en bro mellan "ofri" dagtid i skolan och fri tid på kvällar och helger. Erfarenheterna från arbetet i skolan varierar. I en stadsdel sägs kommunikationen ha fungerat dåligt, beroende på att en tidigare generation värdar i hög grad lämnades ensamma i sina uppgifter. I en annan stadsdel har dialogen med vad som beskrivs som nytänkande rektorer fungerat bra. Arbetet i skolan sägs emellertid möta vissa generella hinder:

- 1) Det behövs fler skolpersonal med visioner om större och positiva förändringar inom skolans värld.
- 2) Många äldre lärare har – "helt förståeligt" – tröttnat.
- 3) En viss projektrötthet hos vissa.

En utmaning inför framtiden sägs vara att få lärarna i skolan att vakna. Uppfattningen är att många lärare inte vågar eller orkar ta tag i ungdomarna eller skolmiljön. Skolorna måste hitta mötesplatser där alla lärare kan enas om gemensamma insatser för att förbättra miljön i skolan.

Polisen

Det finns en önskan om mer polisiär närvaro i stadsdelarna och att polisen

- 1) syns mer i området
- 2) deltar, eller deltar mer, i olika möten exempelvis med Lugna gatans styrgrupp. Generellt sägs polisen vara underrepresenterade vid olika möten.
- 3) kommer till Lugna gatans lokaler och hälsar på ungdomarna där.

Det är viktigt, menar Lugna gatans medarbetare, att man ser poliserna ute i området, att de ger en motbild till föräldrarnas fördomar mot polisen och till den generella misstänksamhet mot myndigheter som finns i förorten. I Bergsjön har polisen börjat delta i vissa möten, och de har även deltagit i Lugna gatans utbildning av juniorer i lag och rätt. I Biskopsgården beskrivs dialogen mellan polis och Lugna gatan som god. Medarbetare har träffat alla

ungdomspoliser vid fyra tillfällen och bland annat diskuterat Lugna gatans roll i stadsdelen. Tillsammans har man kommit överens om att det inte är värdarnas roll att rapportera till polis eller socialtjänst. För att undvika att ungdomar i stadsdelen betraktar Lugna gatans värddar som några som rapporterar eller som ”golar”, så har man bestämt att det är arbetsledarens ansvar att ta upp olika händelser eller observationer i styrgruppen där polis och socialtjänst deltar. På så vis kan man dels skona värdarna från sådan misstänksamhet, dels minska risken att de undanhåller information.

Samarbete – en svårighet i sig

En av de stora svårigheter som medarbetare säger sig möta i sitt arbete är att få samarbetet med offentliga aktörer att fungera. En svårighet är att många av dessa aktörer har tröttnat på att försöka få olika samarbetsformer att fungera. Motivationen att etablera samarbete med Lugna gatan, som ytterligare ett projekt som kommer in och ”eldsjälar” lite för att sedan (eventuellt) försvinna, blir följaktligen låg. En annan svårighet i samarbetet är hur medarbetarna själva ska definiera och hitta den roll som Lugna gatan ska spela. ”Vad är vi?” frågar sig verksamhetsansvarig. ”Ett bevakningsföretag? Sociala fältare? Hur långt ska Lugna gatans arbete sträcka sig – när ska vi kontakta polisen, socialtjänsten?” Det finns en erfarenhet av att offentliga aktörer är väldigt snabba på att lägga över olika problem på Lugna gatan. Som verksamhetsansvarig uttrycker det:

Människor som tidigare stått utanför samhället ... helt plötsligt är dom jätteaccepterade för att dom kan lösa vissa grejer – sen plötsligt blir man en avfallskvarn...

Mot bakgrund av detta uppfattas det som särskilt viktigt att klargöra vad som är Lugna gatans jobb och vilken gräns man kan nå i sitt arbete med ungdomarna, innan det är socialtjänst, lärare eller andra som måste ta vid.

Andra föreningar

Hur ser då Lugna gatans företrädare på andra föreningar som är verksamma i stadsdelarna? Medarbetarna lyfter fram vissa skillnader mellan Lugna gatan och de föreningsaktiva:

- 1) Lugna gatan försöker nå de ungdomar som inte deltar i föreningsverksamhet: ”de vi försöker nå är de som står kvar på torget”, som en medarbetare säger.
- 2) Föreningarnas medarbetare finns i stadsdelen på dagarna, men sedan åker de hem igen, till sina stadsdelar.

Dessutom lyfter man fram att Lugna gatan har avlönad personal, vilket sägs ge kontinuitet och möjligheter att sätta upp och mäta mål, men också att Lugna gatan utgår från en verksamhetsidé som har 12 år på nacken, vilket både ger tillgång till tidigare erfarenheter och en möjlighet att utveckla dessa vidare. Detta är emellertid inga faktorer som särskiljer Lugna gatan från andra ideella föreningar som både kan ha anställda medarbetare och en lång erfarenhet av arbete bland barn och unga.

Framtida mål för samverkan

Det finns en önskan om ett utökat och förbättrat samarbete med övriga lokala aktörer, att Lugna gatan ska finnas i Göteborg för att verka tillsammans med alla andra krafter. Målet är att utveckla samarbete mellan alla parter, exempelvis genom att

- 1) börja arbeta med de lokala föreningarna och bland annat hjälpa de somaliska föreningarna

- 2) skapa ett allaktivitetscenter där alla föreningar kan finnas i hjärtat av stadsdelen
- 3) skapa ett ungdomsteam där de som arbetar med ungdomar (Lugna gatan, fritidsgård, socialtjänsten, stadsdelschef med flera) kan diskutera olika problem och ha gemensam planering för att arbetet runt ungdomarna ska bli mer professionellt.

Kontakt med föräldrar

Det finns inte bara en önskan om ett utökat samarbete med olika lokala aktörer utan även om en utökad kontakt med föräldrar. Det finns ungdomar runt vilka man skulle önska ett gemensamt engagemang från Lugna gatan och från föräldrarna. Idag har Lugna gatan kontakt med föräldrar om det har hänt något, om föräldrarnas medgivande behövs för någon aktivitet eller om det uppstått problem i skolan. ”Det kan vara svårt”, säger en arbetsledare, att få föräldrar att förstå hur det är och fungerar här (i Sverige).” Om man börjar med att påverka de yngre barnen påverkar dessa i sin tur föräldrarna och så småningom de egna barnen... Det sägs vara en så långsiktig förändring som behövs.

Att arbeta som värd i Lugna gatan – en svår balansgång

Verksamhetsledare och arbetsledare beskriver det arbete som värdarna har inom Lugna gatan som en svår balansgång i flera avseenden. Värdarna befinner sig såväl i sitt privata liv som i sitt arbete i en situation där de hela tiden kan sägas balansera på en rad olika gränser – och medan de gör så är de i blickfånget för både ungdomar och vuxna. ”Man har ögonen på sig, ” säger verksamhetsansvarig, ”och allra helst om det är en tuff problematik som man ska lösa, som skadegörelse eller drogförsäljning.” Både ungdomar och vuxna vill kontrollera var Lugna gatan står, för att se om de kan ha fortsatt förtroende för verksamheten, menar han.

Den svåra balansgången – mellan att vara destruktivt eller positivt drivande

Det är ofta en hårfin gräns mellan att vara destruktivt och att vara positivt drivande. I kontakten med ungdomar uppfattas det som lätt att dirigera om till det positiva, det behövs ibland så lite för att kanalisera om. Men har man valt sida sägs inget utrymme finnas för återfall i det gamla livet.

Det enda vi har gentemot ungdomarna, gentemot de vuxna när det gäller ställningstagande är vår trovärdighet. Den måste vi värna om. Kan inte säga vad som är fel och sen göra det själv. Det måste vara nolltolerans...

Den svåra balansgången – att känna men att inte umgås

Det blir en särskild svårighet för ungdomar som ska arbeta i de områden där de har växt upp och där de har sina tidigare barndoms- och skolkamrater. Även om de har lämnat en tidigare livsföring med kriminalitet och missbruk är det svårt att bo kvar i samma område och att lämna alla sina tidigare vänner som kanske är kvar i det gamla. Särskilt svår kan balansgången bli där gängkulturen är stark. Där behöver Lugna gatan enligt egen utsago rekrytera värddar som verkligen har valt sida på ett tydligt sätt, som är lite äldre – gärna 26–27 år. Värdarna bör dessutom representera en bra mix av personer. Verksamheten behöver dels dem som har erfarenheter av ett ”struligt liv” eller gängkultur själva, dels personer som inte har sådana erfarenheter, utan som har erfarenheter av att ha arbetat med ungdomar. Att arbeta med Lugna gatan innebär att man har ett ansvar – både gentemot ungdomarna och gentemot stadsdelen. Detta ansvar kräver i sin tur att värdarna vet skillnaden mellan att ”känna” personer och att umgås med dem. En Lugna gatan-värd kan inte umgås med en gängmedlem, även om det är på sin fria tid. Samtidigt som en av arbetsledarna ställer dessa krav på värdarna säger han att

han för egen del att inte har slutat umgås med en av sina skolkompisar bara för att kompisen är med i ett gäng.

Men det är en svår balansgång när det gäller värdarnas relation till de gamla vännerna som fortfarande håller på med droger eller kriminalitet. Å ena sidan är ett syfte med Lugna gatan att deras värdar ska nå ungdomar i riskzonen och att de till följd av sin egen bakgrund och att de känner ungdomarna har förutsättningar att lyckas. Samtidigt ska värdarna å andra sidan ha en klar gräns mellan sig själva och ungdomar som kan vara deras gamla kompisar. ”Vi kan inte kräva att de inte ska träffa dem”, säger en arbetsledare, ”men vi kan uppmana dem att tänka sig för. För om du umgås med dem har du ett extra par ögon på dig... Har de vapen, narkotika i bilen... och du åker med dem...?” Det är svårt att hitta en bra balans: är man värd eller vän? Det ligger precis på gränsen hela tiden. Arbetsledarna tar upp denna svåra balansgång med värdarna på sina veckomöten, för att prata om och uppmärksamma om någon har kommit för nära en ungdom. I sådana fall försöker man skjuta relationen mer mot någon annan. Det kan finnas en risk att en värd som bor i området hamnar i konflikt med någon när han är ledig. Om det blir bråk när han är ledig – är han då privat eller Lugna gatans förebild? De flesta ser värdarna som ”Lugna gatan” oavsett om de är lediga eller inte. Ett sätt att underlätta denna balansgång kunde vara att även ha värdar som inte kommer från det område som de arbetar i. Men även om inte alla värdar behöver ha den lokala förankringen så sägs åtminstone en av stadsdelens värdar ha den, för att kunna nå ungdomarna på det sätt Lugna gatan önskar.

Den svåra balansgången – att föra personer eller svårigheter vidare till offentliga aktörer

En annan svår balansgång är att veta när värdarna bör föra saker vidare till andra instanser i stadsdelen. Det sägs vara svårt för en värd som kommit för nära, eller som fått förtroendet från enskilda ungdomar, att hänvisa dem vidare istället för att själv bli en allt i allo eller psykolog för dem. Det är viktigt att värdarna klarar av ”vuxenrelationerna” till företrädare för skola, socialtjänst och polis, dels för arbetets skull, för att kunna skapa en relation mellan ungdomar i ett utanförskap och det etablerade samhället, dels för den enskilda värdens personliga utveckling. Relationerna till företrädare för det offentliga uppfattas öka värdarnas eget ansvar och engagemang, vilket gör arbetet roligare. Sådana relationer ger dessutom möjlighet till en direkt feedback och uppskattning.

Värdar mellan två världar – att vara helig hela tiden

Även om arbetsledare och verksamhetsansvarig är aktiva i att etablera samarbete och ingår i olika styr- eller kontaktgrupper i stadsdelar och på skolor, är det värdarna som i sitt konkreta vardagsarbete ska iscensätta mötet mellan ungdomar och det etablerade samhället. Det är värdarna som så att säga förkroppsligar gränssnittet mellan två världar och som i egenskap av positiva förebilder ska lotsa ungdomar från en värld till en annan. Det uppfattas vara en svår roll som värdarna i Lugna gatan ska axla. De ska vara förebilder för andra relativt jämnåriga som de träffar på sin fritid, på fester och så vidare – men de får varken göra bort sig eller missbruka den makt som kan följa på uppdraget. De träffar dessutom hela tiden ungdomar som testar gränser. ”Alla tar rygg på värdarna”, säger verksamhetsansvarig, ”klarar inte ens han eller hon det här, så tappar ungdomarna hoppet.”

Hur trygga är arbetsledarna med hur värdarna hanterar de ofta svåra problem de möter ute i stadsdelarna? Vissa offentliga aktörer riktar kritik mot att värdarna saknar formell utbild-

ning, och de antar att detta kan minska värdarnas möjligheter att hantera olika situationer de möter på ett gott sätt. ”Det ställs jättehöga krav”, säger en arbetsledare, ”men man får inte glömma att värdarna bor i området, har en annan närhet till problemen och vet, bättre än exempelvis fältare, vad som gäller.” Även om många av de problem värdarna möter sägs vara vardagsmat för dem ställs de ibland inför svåra saker. Men då är värdarnas funktion att vara en länk mellan ungdomar de möter och företrädare för bland annat socialtjänst, skola och polis – att slussa ungdomen vidare till dem som har kompetens att hjälpa dem med de svårigheter de har. Detta är något som arbetsledarna säger sig vara mycket tydliga med, att värdarna eller Lugna gatan bara kan lösa saker till en viss gräns. ”Sånt vi känner är grövre varianter lämnar vi över”, säger en av dem. ”Vi kan göra mer skada än nytta.” Arbetsledarna säger sig vara trygga med att värdarna tar upp och för saker vidare och säger att det finns en vana inom verksamheten att prata om olika händelser som inträffar. Sedan är det en annan sak att man inte kan tvinga ungdomar som värdarna möter, och som har hamnat i svårigheter, att ta kontakt med myndigheter. Det kan vara en process på två tre månader innan någon kontakt etableras. Under veckomöten pratar arbetsledare och värdar om enskilda ungdomar och om hur värdarnas kontakt med dem har utvecklats. Har det löst sig eller är det något som bör slussas vidare? ”Det klickar ibland”, säger en arbetsledare, ”men vi återkommer och uppdaterar.” En viktig aspekt av Lugna gatans arbete är alltså att verksamheten inte ska eller kan stå för sig själv. För att värdarnas funktion som en länk mellan ungdomar och företrädare för det etablerade sammanhanget ska fungera måste det arbete man bedriver vara omgärdat av andra verksamheter och professionella aktörer från det offentliga sammanhanget.

Hur kan då verksamhetsansvarig och arbetsledare känna sig trygga med värdarna, med hur de arbetar och upprätthåller sin roll som förebilder? Arbetsledarna uttrycker ett hundra procentigt förtroende för sina värdar. ”Jag är absolut trygg med dem. Annars hade de inte jobbat här”, säger till exempel en arbetsledare. Det finns dessutom en struktur för en intern kontroll och en viss extern kontroll.

1) Intern kontroll

Dagsrapporter,³⁰ veckomöten, utvecklingssamtal, dialog, diskuterar i grupp
Lära värdarna arbetet: ”ju mer delaktighet och ansvar nu – desto mindre fel”
Arbetsplaner för vår och höst så alla vet vad som ska göras

2) Extern kontroll

En form av extern kontroll är arbetsledarnas lyhördhet för hur ungdomar tänker runt värdarna – ungdomarna håller inte tyst om det är något – men också för hur exempelvis fritidsgården ser på värdarnas insatser. Fritidsgården sägs vara snabb att döma värdarna om de gör dumma saker.

³⁰ Alla värdar skriver en daglig rapport där de för statistik över bland annat antal avhysningar, uppmärksammade skadegörelser, samtal på spårvagnen samt antal besök hos bostadsbolag och fritidsgårdar. Under 16 arbetsdagar noterade stadsdelsvärdar i en stadsdel exempelvis att de haft 59 samtal på spårvagnen, gjort 43 besök på olika butiker samt 12 på fritidsgårdar. Dessutom ger de en kommentar till dagens övriga aktiviteter: Började med att åka spårvagn, därefter ta rundan. Sen gick vi till vår lokal där vi hade öppet för låg och mellanstadiet mellan klockan 18-19. Därefter hade vi öppet för högstadiet från klockan 19-22. Vi bjöd in ungdomspolisen till vår lokal, där dom fick presentera sig och svara på frågor utav våra ungdomar, var väldigt trevligt. Därefter åkte vi spårvagn tillsammans med några av våra juniorer. (Rapport från Biskopsgården 2007-12-21)

En hjälp till självhjälp

Som vi har sett i ett tidigare kapitel väcker Lugna gatans rekrytering av före detta kriminella en del frågor, framför allt om värdar med en sådan bakgrund verkligen har valt sida eller om de rör sig i ett gränsland mellan den kriminella världen och det etablerade samhället. Det väcker också frågor om hur Lugna gatan hanterar värdar som eventuellt återfaller i missbruk eller kriminalitet. Så här säger en arbetsledare:

Vi jobbar med många problemungdomar och kriminella, men våra värdar har valt sida. Om de inte har gjort det ser vi det ganska fort och då ser vi över anställningen. Om de trampar fel, så får de en chans. Gör de om sitt misstag är de ute. De är välkomna tillbaka igen, men det får lov att gå några år.

För att kunna förbereda värdarna på de villkor som råder ute i samhället måste man enligt medarbetarna vara tydlig. Det är de regler som gäller i det svenska samhället som gäller i verksamheten, och inte de regler man har exempelvis i Kortedala. ”Vi har en fördel i att vi har jobbat med behandling”, säger en annan arbetsledare. ”Vi förstår att det är individer med en bakomliggande problematik, men samtidigt som man måste behålla det individuella synsättet måste man tänka på organisationen också... att de inte får svärta ner...” Under de cirka två år som Lugna gatan varit verksam i Göteborg är det uppskattningsvis tre personer som i någon mening återfallit till sitt gamla levnadssätt. Medarbetarna säger att de har blivit allt mer försiktiga när de rekryterar värdar, inte minst då ”det är höga höjder att falla från, från att ha varit positivt synlig – till att bli negativt synlig”. En arbetsledare påpekar att det även finns ett egenansvar hos dem som söker anställning som värdar, så att de inte utsätter sig för ett sådant fall. Lugna gatan säger sig ha god kontakt med dem som har slutat, och att man har varit noga med att få ett bra avslut för dem. ”Vi har aldrig bara sagt hej då, utan försökt lösa det även för dem som inte är kvar”, säger en arbetsledare. Det kan emellertid ta tid för före detta värdar att förstå varför de har fått sluta. Även om medarbetarna anser att Lugna gatan som organisation blir allt bättre på att undvika att lyfta fram personer som inte är starka nog att ta ansvar, så är uppfattningen att risken alltid kommer att finnas med den personal Lugna gatan har.

Från bad guys till en ökad mix

Idag eftersträvar Lugna gatan en större mix i sammansättningen av värdar än vad man gjorde när de första värdarna rekryterades. För det första vill man begränsa antalet värdar med ”jät-teproblematik”. När verksamheten i Göteborg var ny byggde Lugna gatan snabbt upp ett namn med hjälp av personer med ett ”tungt förflutet”, samtidigt som samma personer skulle kunna vara de som stjalpte allt, det vill säga de skulle kunna ha skadat verksamhetens trovärdighet. Det kan vara viktigt, menar medarbetarna, att rekrytera tuffa killar när en verksamhet är ny, även om det inte är sättet Lugna gatan ska arbeta på i slutändan. I nuläget behöver man framför allt rekrytera skötsamma personer som brinner för ungdomarna, inga ”bad guys”. Om det vore ekonomiskt möjligt skulle man gärna anställa exempelvis fritidsledare till verksamheten. Men även fortsättningsvis kommer det att behövas värdar med muskler anser en arbetsledare, ”för krafterna är starka...” När det kommer till kraftmätningar, i bråk och andra hotfulla situationer kan det behövas tuffare personer för att lugna ner det hela.

Ett skäl till att förändra rekryteringen från ökända ”gamla gansters” till en större andel skötsamma ungdomar är att det är viktigt för att få respekt i vuxenkontakterna och i relationen till offentliga aktörer. I framförallt en stadsdel finns erfarenheter av att en tidigare generation värdar inte varit mogna nog att etablera sådana nödvändiga relationer. Värdarna var dessut-

om ”mer färgade av sin bakgrund än vad vi ville tro”, som en arbetsledare uttrycker det. Det kan vara svårt för skolvårdar som tidigare varit kriminella att möta sina gamla lärare – men nu i rollen som förebild för deras elever. Stämpeln finns kvar. Då menar man att det kan behövas värdar som framstår som mer seriösa, bland annat i lärarnas ögon. Detta skulle innebära att det skapas ett slags mellanled inom den förmedlande funktion Lugna gatans värdar ska ha mellan ungdomar och det etablerade samhället. Om värdar utan kriminellt förflutet å ena sidan kan underlätta relationen mellan de mer belastade värdarna och det etablerade samhället, kan värdar med ett förflutet å andra sidan underlätta kontakten mellan ”skötsamma” värdar och ungdomar i riskzonen.

Etablerade samhället ↔ värdar utan förflutet ↔ värdar med förflutet ↔ Riskzonen

Ett annat skäl är att man inte kan ha för mycket problem inom personalgruppen om man ska arbeta utåtriktat. ”Då blir fokus mer på det interna”, som en medarbetare säger, ”än på arbetsuppgiften.”

Om Lugna gatan för det första strävar efter en ökad mix bland sina värdar, vill man för det andra undvika att rekrytera från för starka kompisgäng. När man arbetar tillsammans kan det vara svårt för en kompis att vid behov säga ifrån till en annan. För det tredje är det inte lika uttalat att alla värdar som rekryteras måste komma från det område där de ska arbeta. Det kan vara positivt att även ha en värd som inte alla i stadsdelen vet allting om.

Samtalet ger trygghet

Det är en sak att som arbetsledare vara trygg i relation till sina värdar, men hur trygga är arbetsledarna i relationer till juniorerna i de grupper värdarna leder? ”Det är dem, juniorerna, vi jobbar med hela tiden”, säger en arbetsledare. Det är de yngre ungdomarna som är på gränsen, som står med en fot på båda sidor, som man försöker få tag i, umgås med, utbilda och aktivera. Arbetsledarna säger sig lägga ner lika mycket tid på att prata med juniorerna, som med sina anställda värdar. Tryggheten i relation till juniorer sägs, på samma sätt som till värdarna, vara relaterat till samtalet. ”Det kan hända saker när som helst, och man måste prata färdigt om sånt som händer.” Om verksamheten utökas i framtiden, kanske med en ny skola, två skolvårdar och en ny juniorgrupp, behöver antalet arbetsledare utökas för att den täta kontakt som tryggheten kräver ska kunna behållas.

Det är inte hamburgare vi vänder – utan människor

Ett syfte med Lugna gatans verksamhet är att fungera som en brobyggare ut till det etablerade samhället, även för de värdar som arbetar där. I en verksamhet som sägs bygga mycket på den relation och det förtroende som skapas mellan värdar och ungdomar kan det vara ett dilemma att å ena sidan arbeta för att värdarna ska bytas ut och komma vidare och att å andra sidan skapa kontinuitet i verksamheten. Det kan vara arbetsamt för ungdomarna när en värd som de fått förtroende för lämnar sitt uppdrag och någon ny ska ersätta honom. Idealet sägs vara att personalen består av ett inarbetat gäng som underlättar för en nyanställd att snabbare få ungdomarnas förtroende. De värdar som arbetar inom Lugna gatan kan ha olika lätt eller vara olika motiverade att söka sig vidare. De värdar som har haft ett arbete innan de kom in i verksamheten antas ha lättare att ta steget vidare än de värdar som inte har tidigare arbetslivserfarenheter. För dem kan arbetet inom Lugna gatan bli en trygghet, i en verksamhet som en arbetsledare beskriver som ”människovårdande med tolerans, förståelse, enskilda samtal...”

Hur gamla värdarna är kan också spela roll för om de vill vidare eller om de trivs med att vara kvar i förorten. Det finns vissa inbyggda problem i Lugna gatans verksamhet, som dels hänger samman med den låga lönen och dels med svårigheten att utvecklas inom verksamheten. En effekt av den låga lönen är att vissa medarbetare går vidare till bättre betalda arbeten, en annan att personer med utbildning inte söker anställning inom Lugna gatan. Även om det anses önskvärt att arbetet inom Lugna gatan vidgar värdarnas vyer och väcker deras ambitioner att komma vidare är det inte önskvärt att det blir för korta anställningar och för stor omsättning på personalen. ”Det är människor, inte hamburgare vi vänder” som verksamhetsansvarig uttrycker det. Det optimala vore att Lugna gatan kunde behålla värdarna något längre, genom att erbjuda dem ett visst avancemang inom verksamheten. Den möjlighet till avancemang som finns idag är att en värd i varje stadsdel fungerar som gruppleddare med en något högre lön än övriga värdar.³¹

Förebyggande, främjande eller akut?

Hur vill verksamhetsansvarig och arbetsledare i Göteborg beskriva sitt arbete utifrån termerna förebyggande och främjande? En uppfattning är att båda sidor finns i verksamheten, även om det kan vara svårt att beskriva hur. Förebygga kan uppfattas som den ”mindre” termen i meningen det Lugna gatan gör i sina verksamheter ute i stadsdelarna och på skolorna och sättet man arbetar på där. Att arbeta förebyggande kan innebära att man medverkar till att minska skadegörelse. Det kan även innebära att man riktar sig till ungdomar och medverkar till att de inte är ute och gör något dumt, men det kan även innebära att man genom att nå de besvärligaste medverkar till att andra inte dras med: ”tar man bort de värsta så blir det en schön grej för de andra som inte behöver hänga på alla dumheter”.

Det förebyggande arbetet i verksamheten har två riktningar: dels att man arbetar *förebyggande inåt*, mot de ungdomar som ingår i juniorgrupperna. En arbetsledare menar att metoden för detta förebyggande arbete är att skapa medvetenhet hos ungdomarna. Att få dem att stanna upp, reflektera och tänka efter före och på sikt att tänka om är att arbeta förebyggande. Förändring kommer genom tankeverksamhet, menar han. I juniorgrupperna arbetar man därför med diskussionsövningar där ungdomarna både får tala till punkt och lära sig att lyssna på varandra. Man arbetar dessutom *förebyggande utåt*, genom att juniorerna för med sig och förmedlar vidare sin nya medvetenhet till andra ungdomar. I detta utåtriktade arbete kan det vara meningsfullt att ta med ta med de ”värsta när det behövs muskler för att visa respekt”. Ska man påverka ungdomar utanför Lugna gatan sker det bäst om man kan visa att de ungdomar som har mest respekt har tänkt om och att de vill föra detta vidare.

Främjande insatser

Främjande är ett mindre självklart begrepp än förebyggande, men det finns två riktningar i medarbetarnas beskrivningar av hur de uppfattar Lugna gatans insatser som främjande. För det första beskriver ett par medarbetare främjande som ett ”större” begrepp än förebyggande. Främjande kan vara att få alla aktörer i en stadsdel att arbeta åt samma håll så att stadsdelen ska utvecklas positivt och för att ungdomarna ska må bättre och få upp ögonen för sin stadsdel. Ett exempel på Lugna gatans främjande arbete sägs vara att man vill bygga broar mellan olika organisationer så att alla kan komma in på samma marknad, jobba på samma sätt, mot

³¹ Värt att notera är att i den enkla kartläggning som Tawaefi (2007) gjort på uppdrag av Fryshuset, visade att 6 procent av de tillfrågade nuvarande eller tidigare värdarna inom Lugna gatan påtalade risken att personer fastnar inom systemet, och att syftet med Lugna gatan – att fungera som en bro ut i arbetslivet – hamnat i skymundan. Samma kartläggning visade att 33 procent av Lugna gatans värdar varit anställda i under ett år, 26 procent 1–2 år samt 43 procent i 2–5 år.

samma mål, som en arbetsledare uttrycker det. För det andra beskrivs främjande insatser som sådana som hjälper ungdomarna vidare, som underlättar deras inträde i och anpassning till en annan livsföring. Detta kan ske genom att man vägleder dem, dels genom att visa hur man uppför sig och förmedla vissa ideal, dels genom att låta dem smaka något annat och komma i kontakt med sådant som de inte tidigare känt till, eller varit med om (exempelvis att komma ut i naturen, plocka svamp, paddla kanot).

En vägröjare eller en permanent verksamhet i stadsdelarna?

Det finns en uppfattning om att Lugna gatans insatser i vissa fall har betraktats och använts som akutstyrda. Det exempel som nämns är det tidigare arbetet på Angeredsgymnasiet. Medarbetarna säger sig ha medverkat till att skapa lugn på skolan, men man menar att skolläring inte ansåg att Lugna gatans tjänster behövdes längre när lugnet väl hade lagt sig. När exempelvis en skola använder sig av Lugna gatan under en begränsad tid för att skapa lugn och bereda vägen för andra insatser i skolan som fritidsassistenter eller elevhälsoteam, missar man poängen med Lugna gatan menar verksamhetsansvarig:

Vår huvuduppgift är hur vi ska få förändring. Det är när lugnet lägger sig som vi kan börja jobba, sätta fokus på ungdomarna. Det är då de lyssnar på utbildning, blir nyfikna när de ser att de bråkigaste har lugnat sig...

Korta akutstyrda insatser i skolan anses bara bli konstgjord andning. Även arbetet ute i stadsdelarna ser Lugna gatan som en insats på lång sikt. ”Det tar tid med människor”, säger en arbetsledare. ”Även om det är lugnt i en stadsdel idag måste man upprätthålla lugnet för att inte falla tillbaka i morgon.” Ett ökat lugn i en stadsdel skulle även kunna innebära att Lugna gatan kan lägga mindre kraft på att vara jour i stadsdelen och istället lägga mer kraft på något annat väsentligt inom området. Det finns ett behov av att klargöra hur Lugna gatans uppdragsgivare ser på verksamheten. På vilket av följande sätt betraktar de Lugna gatan?

- 1) som en akutstyrd verksamhet som kommer in i ett första besvärligt skede för att bana väg för andra typer av offentliga insatser som fältassistenter
- 2) som en verksamhet man även på sikt vill ha kvar i stadsdelen.

Visionen långt ifrån verkligheten

När Lugna gatan skulle etableras i Göteborg utgick företrädarna från Stockholm från att Lugna gatan skulle vara en mycket välkommen verksamhet. ”Man hade inte”, som verksamhetsansvarig säger, ”reflekterat över att kanske inte alla skulle bli så glada...” Efter en tid av positiv feedback uppfattas kritik som SKTF riktat mot verksamheten i kombination med skrivelser i samband med olika enskilda händelser och nu senast ett upphandlingsavtal, ha påverkat synen på Lugna gatan i Göteborg. Det uppfattas även ha försvårat det dagliga arbetet. Den huvudsakliga kritiken från SKTF baseras på att verksamheten använder värdar utan formell utbildning men med en kriminell bakgrund som förebilder för ungdomar i förorten. SKTF menar att verksamheten bibehåller eller permanentar en gängmentalitet, men också att Lugna gatans skolvärdar skulle konkurrera med exempelvis skolassistenter. Hur bemöter då verksamhetsansvarig och arbetsledare den kritik som riktas mot Lugna gatan i Göteborg? Kanske kan man tolka deras reaktioner som att kritiken snarare har riktats mot Lugna gatans verksamhetsidé än mot hur det faktiska arbetet utförs. Ser kritikerna inte hur Lugna gatan bedriver sin dagliga verksamhet eller de eventuella effekter man uppnår blir det svårt att värdera tanken bakom, menar de. Så här uttrycker en arbetsledare detta:

Det finns ett givet antagande om att Lugna gatans verksamhet är fel, utan att man

har sett hur vi arbetar och vad vi verkar för. Det känns som om man bestämt sig för att skriva ner vår trovärdighet, att det inte ska finnas någon verksamhet kvar. Det smyger sig in en bild i media av våra värddar som utbildade kokosnötter, medan det istället är personer som är drivande, framåt, som har en given plats i sitt område och som ungdomar lyssnar till. Bara för att NN inte är utbildad betyder det inte att han inte kan göra ett fullgott arbete.

I ett avseende kan situationen i Göteborg beskrivas som ett moment 22: det har tagit mycket tid både att hantera de svårigheter och bemöta den kritik verksamheten har ställts inför. Detta innebär i sin tur att medarbetarna inte hinner med sin verksamhet så som de skulle önska. ”Visionen är långt från verkligheten”, som verksamhetsansvarig uttrycker det, vilket i sin tur skulle kunna generera ytterligare kritik. I ett annat avseende sägs den besvärliga processen även haft vissa fördelar. Verksamhetsansvarig och arbetsledare har tvingats sälja in och förklara sin verksamhet och därmed tvingats reflektera och bli klara över och hantera olika svårigheter som verksamhetsidén kan inrymma. Till följd av detta uppfattas många av uppdragsgivarna ha förstått dynamiken och kunnat ge mycket positiv feedback, medan medarbetare i sin tur har vässat sig och fått en god arbetsmässig beredskap. De beskriver en verksamhet som tvingats bygga underifrån och säger att Lugna gatan i Göteborg kanske har haft vissa fördelar gentemot Lugna gatan Malmö. I Malmö köptes hela verksamhetsidén (med fem värddar och en arbetsledare i varje aktuell stadsdel) in av Malmö stad (plus en stadsdel), och där har kanske frågorna börjat komma först i efterhand. Även om man kan ”tro” att alla är med på tåget kan det finnas fler som inte vet vad Lugna gatan gör i Malmö än vad det finns i Göteborg. Men medarbetarna säger att det är svårt att verka i uppförssbacke: SKTF:s kritik, medias bevakning och det prat som följer på detta ”luckrar upp lite”. ”Mycket tid får gå till att behålla det vi har”, säger en arbetsledare, ”istället för att utveckla och förstärka verksamheten.” Det finns tankar om att det vore önskvärt att utveckla verksamheten på en rad punkter:

- ökat utbyte och samarbete lokalt. Man måste kunna bolla runt de problem som finns mellan alla inom stadsdelarna som har spetskunskap, som polis eller fältassistenter, för att de ska hamna på rätt bord – det här är en polissak, det här är en fråga för socialtjänsten...
- ökat erfarenhetsutbyte mellan Lugna gatan i Stockholm, Malmö och Göteborg, utbyta erfarenheter mellan värddar från olika städer, olika stadsdelar.
- bättre organisation runt juniorgrupperna.
- utbildning och extern handledning för verksamhetsansvarig och arbetsledare. ”Vi är bra som ledartyper”, säger verksamhetsansvarig, ”men vi behöver mer utbildning och extern arbetshandledning.” Handledningen behövs för det första för att hantera rollen som verksamhetsansvarig för 20 anställda och som arbetsledare för värddar på ett gott sätt. Handledning behövs för det andra eftersom alla som arbetar med människor behöver hjälp för egen del. Det vore önskvärt med en extern handledare som inte är integrerad i den egna organisationen (Fryshuset). Idealet vore att ha tillgång till en terapeut, fristående från Fryshuset, som alla medarbetare fick gå och prata med.
- utbildning och handledning för värddarna. Genom kontinuerlig utbildning och påbyggnad på tidigare utbildningar ”håller man dem på banan”. Kunskap ger näring och inspiration och motverkar att värddarna blir hemmablinda. Det man önskar värddarna är utbildning i Aggression Replacement Training, i konflikthantering, egentligen i alla typer av utbildning ”om människor”. Men, säger en arbetsledare, man får

inte 1) glömma att det kan vara svårt för värdar att gå in i tyngre utbildningar, att de kan ha svårigheter med att läsa eller 2) tappa det som värdarna är bra på – att nå ungdomar, att lösa problem med dem.

- förbättra utvärdering och uppföljning av utbildningar.
- få in hos värdarna att de måste slussa vidare när de möter på tyngre problem hos ungdomar, men även att få tid till mer dialog och samtal med värdarna. De tappar sugen ibland och behöver input och individuella samtal, men det sägs gå lång tid mellan samtalen ibland.
- mentorskap. Behovet av positiva vuxna förebilder är stort, och de egna värdarna är för få för att räcka till. Lugna gatan arbetar för att alla skolgrupper från och med hösten 2007 ska få mentorer som de träffar varje vecka.
- utveckla vittnesskydd. Ett av de svåraste problem som polisen säger sig stå inför är hotet mot vittnen och målsägare. Inom Lugna gatan i Stockholm arbetar man med support, ett stöd till unga brottsoffer.

Är detta support något som Lugna gatan i Göteborg har för avsikt att utveckla? Det finns olika åsikter om det, där det å ena sidan sägs vara ett naturligt steg vidare, och något man redan idag kommer in i genom önskemål från enskilda personer om att Lugna gatans medarbetare exempelvis ska åka med till Tingsrätten. Det är viktigt, menar vissa, att stödja dem som blir utsatta. Det är ofta personer som är svaga i meningen saknar släkt eller gäng. ”Om ingen säger ifrån blir de lätt hatiska mot systemet som inte kan lösa någonting.” Å andra sidan uppfattas detta som en verksamhet Lugna gatan inte ska ge sig in i, i synnerhet inte i stadsdelar där gängkulturen är stark. För att kunna behålla ett förtroende måste man vara noggrann med vilka saker man går in i. ”Skulle vi gå med när någon vittnar har vi inget arbete kvar”, som en arbetsledare uttrycker det. Lugna gatan kan ändå spela en liten roll genom att man kan ta itu med och prata med enskilda personer när någonting händer.

Tankar inför framtiden

Om inte kritiken tagit fart med nya artiklar under hösten 2007 hade grunden för verksamheten i nuläget varit lagd anser verksamhetsansvarig. I övrigt har verksamheten i Göteborg tagit form med kontor och administrativ hjälp, även om det fortfarande uppfattas finnas vissa brister:

- 1) brist på rutin
- 2) utbildning och fortbildning släpar efter till följd av att kontakterna utåt tar mycket tid
- 3) rollfördelningen behöver man arbeta mer med – värdarnas roller och verksamhetsansvariges roll måste komma bättre på plats
- 4) brister i värdarnas avrapportering. Små saker tenderar att falla bort i värdarnas dagsrapporter. Det är viktigt, menar man, att exempelvis ta upp tjat om att ungdomar ska ha hjälm på sig när de kör moped – för att visa att tjatet på sikt har givit resultat. ”Allt måste tas upp för att det ska synas vad vi gör.”

Tre mål eller snarare utmaningar medarbetarna menar att Lugna gatan i Göteborg står inför är att

- få bra folk i verksamheten, en mix av utbildade och outbildade
- få upp lönerna så att man dels kan behålla sina medarbetare något längre, dels kan få in folk med utbildning

- behålla en ”open mindness” och motverka en intern kultur inom Lugna gatan. Det är viktigt att behålla en röd tråd, men utan att stanna upp och fastna i en viss bästa metodik, utan ”all förändring är utvecklande” och ”gårdagen är redan gammal”.

Den största utmaningen Lugna gatan i Göteborg uppfattar sig stå inför är emellertid att få misstron att försvinna:

Att SKTF ska förstå att även Lugna gatan behövs, att de ska se oss som ett komplement, att vi vill göra gott och inte är här för att ställa till det. Att man inte bara ska fokusera på de misstag som skett – alla gör misstag, inte bara våra värddar – utan även se vilka vinster samhället gör.

Lugna gatans stadsdelsvärdar

I det följande avsnittet presenteras en beskrivande sammanfattning av ett gemensamt samtal med de tre stadsdelsvärdar som funnits inom verksamheten längst, samt med en värd som påbörjat sin provtjänstgöring två månader tidigare.

Bakgrund

De fyra värdarna är handplockade av verksamhetsansvarig. Ett par av dem beskriver sin uppväxt som trasig, och att de av egen erfarenhet vet att det kan gå snett med kriminalitet och missbruk. En av dem har tidigare arbetat med ungdomar inom idrott. De är alla vänner sedan tidigare, även om de kommer från olika områden. Det uppfattas som en fördel att värdarna känner varandra. På så vis kan man exempelvis skicka ut varandra i de olika stadsdelarna om där finns stökiga ungdomar. De ungdomar som en värd inte känner så bra, känner kanske en annan. Det spelar inte så stor roll om man arbetar som värd i skolan eller stadsdelen – huvudsaken är att man får jobba med människor, som en värd uttrycker det. Det sägs emellertid vara en stor skillnad mellan att arbeta i skolan, där eleverna så att säga finns tillgängliga för värdarna, och i stadsdelen där värdarna får leta efter dem. Dialogen mellan värddar i stadsdel och i skola uppfattas som god, och ibland skiftar man uppdrag med varandra. Det kan vara bra, inte minst för ungdomarna, som får höra någon ny.

Den svåra balansgången

Det riktas negativ kritik mot Lugna gatans verksamhet i de lokala medierna, men utan att de som skriver vet vad vi gör, menar värdarna. När värdarna beskriver sitt arbete säger de att det för det första är ett stort ansvar att arbeta med Lugna gatan, både på arbetstid och på fritiden. Man måste alltid tänka på vilka man umgås med och var man befinner sig. Men det är ett ansvar som också får värdarna att växa som personer. ”Vi lär oss nya grejer varje dag, förbättrar oss hela tiden” säger en värd. ”Vi tar det dåliga som vi kan förbättra.” Det är för det andra en svår men viktig balansgång för värdarna att hantera sitt tidigare och sitt nuvarande liv. ”Man får inte en ny chans för att man har strulat. Man får kämpa dubbelt så hårt”, som en av dem uttrycker det.

Det riktas en viss misstänksamhet mot värdarna och hur väl de kan hantera denna balansgång. Man kan inte lämna alla man har känt i sitt tidigare liv bakom sig, menar värdarna, särskilt inte när man bor kvar och har ett liv i ”sin” stadsdel. Att man känner och pratar med kriminella behöver inte betyda att man är kriminell själv, menar de. Det är många gånger värdarnas barndomsvänner och man kan ju inte glömma en vän för att det går bättre för en? ”Ska vi inte ens hälsa på dem?” undrar en värd. ”Vi går ju inte med dem när de begår brott.”

Vårdarna menar att det kan vara en fördel att känna dessa personer, bland annat att man kan lösa vissa problem med dem på ett annat sätt än olika offentliga aktörer kan göra och att vårdarna kan få mandat att hjälpa deras småbröder. ”De (kriminella) är också schyssta människor som inte vill att andra ska bli som dem”, säger en värd. ”Även om de själva har gått in för djupt i det kriminella livet, vill de inte att deras lillebrorsa ska gå samma väg.” Polisen är kritisk när de ser att vårdarna umgås med kriminella personer, men det är mycket polisen inte ser av det vi gör, menar vårdarna. Genom att de känner kriminella personer, menar vårdarna att de

- 1) ger ungdomarna en möjlighet att lyssna på de negativa erfarenheter de kriminella har av sitt sätt att leva. De som gått för långt kan få juniorena att lyssna och ta till sig varningarna inför att välja den vägen
- 2) kan gå fram och säga ifrån om ungdomar ”hängar” med kriminella, säga ifrån att ungdomarna inte ska vara med dem utan ”hänga” med Lugna gatan istället
- 3) blir starka förebilder för ungdomarna. Genom att vårdarna kan hälsa på och prata med kriminella, samtidigt som de inte är rädda för dem utan har tagit ställning mot kriminalitet, blir de starka förebilder för ungdomar. Så här säger en av vårdarna:

Det är vad du gör som räknas. Att säga nej och stå på egna ben. [Ungdomarna] kollar på oss, jag är inte rädd för nån, och jag tänker på min egen framtid, är rädd om den.

Vårdarna menar att de skulle behöva sitta och prata mycket med polis och andra offentliga aktörer för att de ska förstå hur vårdarna tänker och hur de hanterar denna svåra balansgång. ”De ser inte hur mycket vi gör”, säger en värd, ”att vi brinner för det här!” Ett argument för att vårdarna klarar balansgången bra, menar de själva, är att föräldrar som tidigare har sett vårdarna under deras struliga tid nu har förtroende för dem och skickar sina egna barn till Lugna gatans verksamhet. Men vårdarna menar att det även funnits vissa personer som inte passat inom Lugna gatan. Det uppfattas fungera bättre nu, när vårdarna handplockas och testas under en inledande praktikperiod. Men det finns inget helt säkert kort, menar vårdarna.

Kampsport är ingen stor sak när man rekryterar till Lugna gatan i Göteborg, även om verksamhetsansvarig och en av arbetsledarna har ett sådant engagemang. ”Vi har annat”, säger en värd. ”Fotboll, boxning, studier. Vi tar reda på vad ungdomarna vill ha, vad som intresserar dem.”

Varje situation är en ny situation

Om en tveksamhet inför Lugna gatans verksamhet kan vara hur vårdarna hanterar balansgången mellan sitt tidigare och sitt nuvarande liv, är en annan att de saknar utbildning. Vårdarna själva ser gärna att de får mer utbildning (och extern handledning). Samtidigt menar de att utbildning inte alltid är svaret på allt. De påpekar att de faktiskt har en grundutbildning från Fryshuset – som omvärlden inte värderar alls. Men de menar att de dessutom har en fördel genom att de är unga människor som har lokal förankring och känner till sina stadsdelar. Genom att exempelvis fältare och fritidsledare saknar en sådan förankring kan de enligt vårdarna komma till korta i olika situationer. ”Varje situation är en ny situation”, säger en värd ”och inte som det står i böckerna.” Det finns situationer och händelser som varken fältassistenter eller fritidsledare, trots sin utbildning, uppfattas klara lika bra som Lugna gatans vårdar. Dessutom säg de sakna den sociala biten som vårdarna har. Även om fritidsledare känner ungdomarna uppfattas de inte vara så sociala mot dem. Det sägs finnas en viss konkurrens från fritidsledarnas sida, men vårdarna menar att det bästa är en blandning. ”På fritidsgården

finns den utbildning vi inte har”, säger en värd. ”Om vi hjälps åt hamnar vi på en bättre nivå. Fastnar man i diskussionen om utbildning glömmer man dessutom lätt syftet, varför Lugna gatans verksamhet finns”, säger han.

Juniorerna – unga ömtåliga människor

Arbetet med juniorerna beskriver värdarna som en process. Det tar för det första tid för värdarna att lära känna juniorerna, men också för juniorerna att få förtroende för värdarna, att veta var de har dem och att värdarna ställer upp för sina ungdomar. Det är för det andra en process för juniorerna att växa som människor, en process som ser olika ut, för alla är olika och vissa är jobbigare än andra. Detta är en process som också påverkar värdarna, som i sin tur säger sig växa som människor. Värdarna tar inte med alla som vill vara med i sina grupper, utan eftersträvar en blandning av lugna och stökiga, men också att få med de ungdomar som är ledare för andra. För det tredje är inte juniorerna bara en grupp värdarna arbetar med, utan juniorerna är viktiga och hjälper till mycket.

Hur tänker värdarna runt de eventuella misstag juniorerna gör, om juniorer som trampar fel? Genom sitt sätt att hantera juniorernas misslyckanden uppfattar värdarna att de särskiljer sig från andra insatser som riktas mot ungdomar.

För det första är de toleranta mot juniorerna när de är med i verksamheten. Samtidigt som man ställer krav på dem att de inte får göra några dumheter när de är med Lugna gatan måste man låta dem misslyckas. Dels för att ingen är perfekt, men också för att man måste få misslyckas för att kunna växa – även om det tar tid. Även om värdarna kan påverka juniorerna när de är i verksamheten kan de inte påverka vad juniorerna gör eller vem de umgås med när de går därifrån. ”Man får inte glömma att det är unga ömtåliga människor vi arbetar med”, menar värdarna. En del pendlar fram och tillbaka, men ambitionen är att få dem att tänka, att visa att det finns ett alternativ, en annan väg. ”Vi får dem att tänka mycket faktiskt”, säger en värd. Det viktigaste är att göra det för juniorerna som värdarna hade önskat att någon hade gjort för dem – inte minst att intressera dem för den sociala biten, att kanske få dem att prata med en kurator om sitt liv. Lugna gatan ska vara ett komplement till dem som har utbildning, menar värdarna, ”till dem sitter på något vi inte sitter på och vice versa, men också till mam-mor och pappor”.

Värdarna uppfattar sig för det andra som mer toleranta genom sitt sätt att bemöta juniorer som på grund av allvarigare saker blivit uteslutna ur verksamheten. ”Vi kan inte göra som alla andra, säger en värd, stöta bort dem och säga ’stick’ om de gjort något dumt.” Värdarna pratar fortfarande med dem, och juniorerna sägs vara välkomna tillbaka om de skärper sig.

Stortrivs – men villkor som kan ta kol på en människa

Hur ser värdarna på sitt framtida engagemang inom Lugna gatan? Värdarna befinner sig i lite olika faser där en av dem just har börjat, medan de tre andra varit med sedan verksamheten startade. Dessa tre säger sig vilja arbeta kvar tillsvidare, tills studier eller sportengagemang kanske tar allt för mycket tid. En annan faktor som spelar roll är enligt en värd hur länge han orkar. Ungdomarnas problem blir som ens egna. Att arbeta som värd är å ena sidan ett ansvarfullt arbete som värdarna brinner för och engagerar sig i en stor del av dygnet. En av värdarna som tidigare arbetade i skolan säger att det arbetet gjorde honom ”kraftigt trött i psyket”. När eleverna kom med sina problem tog han på sig för mycket. Stadsdelsvärdarna har inte satt några gränser för när deras ungdomar får eller inte får höra av sig. Ungdomarna

vill gärna ha kontakt med värdarna även på deras fritid, vill gärna gå med dem för att slippa gå med andra som gör dumheter. ”Det är självklart”, säger en värd, ”att de ska få ringa fyra på morgonen, man vill veta att de kommer hem ordentligt. Det är en trygghet för dem, och en stolthet för oss, att dom ringer.” Arbetet som värd är å andra sidan lågt värderat lönemässigt (fyra värdar har slutat av detta skäl) och dessutom utsatt för negativ kritik. ”Det är villkor”, säger en värd, ”som kan ta kol på en människa.”

Lugna gatans skolvärdar

Det följande avsnittet är en beskrivande sammanfattning av ett samtal med fyra av Lugna gatans skolvärdar i Göteborg, verksamma i två stadsdelar. Tre av värdarna var unga män, och en ung kvinna. De hade arbetat som värdar från ett till tre år.

Bakgrund: Att få någon att ta rygg på

En av värdarna har ett tidigare engagemang i ungdomsfrågor i sin stadsdel. Hon har inga egna erfarenheter av ett kriminellt liv och hon menar att det inte heller är nödvändigt för att arbeta inom Lugna gatan. ”Det finns ett behov av lite av varje”, säger hon, ”av andra erfarenheter som kan hjälpa ungdomarna. Ungdomar kan ha problem som är stora för dem, även om det inte handlar om droger och kriminalitet”. För egen del har hon andra erfarenheter som tjejer kan relatera till. De tre andra värdarna har vad som måste beskrivas som ett tungt förflutet, såväl deras uppväxtvillkor som de vägar de valde därefter. De beskriver den roll en god vuxenrelation och en god förebild har haft för att de har kunnat vända om och lämna ett liv med droger och kriminalitet. Att få en god förebild som man kan följa i spåren, ”som kan ge en hint, en bild av vem man själv skulle vilja vara, väger väldigt väldigt mycket”, som en av dem uttrycker det. Det värdarna idag vill ge vidare till ungdomar är det man själv fick genom dessa vuxna, enligt en värd: ”en spark i röven och kärlek jag inte fick hemma”, och enligt en annan, möjligheten att ta tag i sitt liv genom samtal. Själv fick han hjälp att vända genom samtal där han gick igenom sitt liv från barndomen och framåt, gick igenom allt han förträngt, allt han hade missat.

Hur såg värdarna på erbjudandet om att börja arbeta med Lugna gatan? För en av värdarna blev anställningen inom Lugna gatan som en förlängning av en tidigare placering på Väst-kustfamiljen, en möjlighet att få arbeta med ungdomar utifrån samma utgångspunkter som hade varit honom till hjälp. En av de andra värdarna hade på egen hand börjat arbeta med ungdomar genom att öppna ett gym, men genom Lugna gatan fick han en möjlighet att arbeta med ungdomar tillsammans med andra. En tredje värd hade tidigare arbetat som kommunalt anställd skolvärd, i en skola som stod under hotet att stängas till följd av allt bråk. Tidigare insatser med polis, väktare och föräldragrupper hade inte påverkat situationen till det bättre. Han anställdes, som han själv säger, som en profil som ungdomarna respekterade. Genom att han kunde sätta eleverna på plats, visa att han var starkare än dem, lugnade situationen på skolan ner sig. Han arbetade ensam som värd på skolan och fick ingen utbildning för sitt uppdrag. I efterhand menar han att skolan gjorde fel som anställde honom under sådana villkor. Värdarna hade alltså tidigare erfarenheter av verksamma ”insatser” som Lugna gatan erbjöd en möjlighet att arbeta vidare med, integrerat i ett helt koncept: betydelsen av att skapa relationer med både kärlek och tuffa tag, att få goda förebilder, av samtal och självkänedom.

Villkoren för att arbeta som skolvärd eller i stadsdelen uppfattas som olika. I skolan blir banden till ungdomarna starkare, värdarna finns där hela tiden och följer upp dem. ”Eftersom vi är omkring dem hela tiden får vi höra mer, händer det djupare saker”, säger en värd.

Dessutom säger värdarna att de får ont i huvudet av att vara i den högljudda skolmiljön hela dagen. Ute i stadsdelarna blir arbetet istället uppsökande, och värdarna får försöka räkna ut var ungdomarna "hänger". Arbetet som stadsdelsvärd uppfattas nästan som ett dygnet runt-jobb, som att värdarna alltid är på jobbet. En särskild svårighet för stadsdelsvärdarna uppfattas vara att veta vad de ska göra med saker de får höra, om någon börjar berätta eller må akut dåligt mitt i natten – vart vänder de sig då? I skolan har man en annan tillgång till kurator, rektor eller andra.

Först en relation – sedan en spark i röven

Följande menar värdarna är verksamma inslag i deras arbete:

- Man är mer nära eleverna både i ålder och i bakgrund än de flesta andra som arbetar inom skolan.
- Man skapar relationer till eleverna på skolan.
- Man är "hård" med elever som gjort något dumt.

Värdarnas uppfattning är att eleverna själva förstår när de har gjort något dumt, och de accepterar om värdarna säger ifrån, men om lärare skriker åt elever är det "skit man inte vill ta – eftersom man inte har någon relation", säger en värd. "Man måste ta i", säger en annan, "för många lärare vågar inte, så därför har aldrig någon sagt till eleverna." Värdarna kan känna igen sig själv i eleverna och skäller på dem för samma saker som de själv gjorde när de var yngre. Lärarna uppfattas däremot bli rädda exempelvis för utåtagerande beteenden som värdarna skrattar åt. Det finns ibland en uppfattning bland lärare att värdarna tar i för mycket, att eleverna kanske skräms till lydnad. Värdarna säger sig kunna förstå att lärare kan tänka så, men när värdarna står emot eleverna och är kaxiga mot dem så menar de att eleverna dels vet att de har gjort något fel, dels att de vet att värdarna gör det med hjärtat – men det vet däremot inte lärarna. "Dessutom, om eleverna var rädda för oss", säger en värd, "då skulle de väl inte hänga runt oss som getingar?" I början när en verksamhet som Lugna gatan etableras på en skola kanske det behövs värddar med storlek och styrka, men man kan vara modig i huvudet också, säger en av värdarna. "Jag kan ställa in mig och vara trygg med att de inte rår på mig", säger hon, och kallar arbetet en slags "anpassad terapi". Det gäller att känna av och anpassa sig till enskilda elever, känna av hur man ska prata med var och en av dem, vilka knappar man ska trycka på för att få dem att göra som man vill.

En mellanhand mellan ungdomar och dem som kan vara dem till hjälp

Hur ser värdarna på sin roll i relation till offentliga aktörer och till företrädare för det etablerade samhället, och hur uppfattar värdarna att dessa aktörer ser på det arbete värdarna utför? I den beskrivning värdarna ger blir det främst olika svårigheter som lyfts fram, men det är viktigt att poängtera att det även finns bra och fungerande relationer.

Att fungera som en mellanhand

Syftet med värdarna är att fungera som en bro till ungdomar som är utanför samhället och inte får hjälp, menar en värd. "Vi ser oss som första steget när en ungdom vill ta tag i sitt liv." På skolan uppfattar värdarna att de fungerar som en mellanhand mellan elever och andra som kan hjälpa eleverna med de eventuella svårigheter de har. Genom sin relation till eleverna menar värdarna att de ofta får veta om en elev har problem och att de sedan kan hjälpa eleven vidare, exempelvis till kuratorn. Som värd på skolan får man reda på sådant som kuratorn annars inte skulle veta om. Värdarna ser också som sin uppgift att skapa förtroende för lärarna bland eleverna. "Vi har ungdomarna", säger en värd, "men vi vill att lärarna också

ska ha dem.” Lärarna uppfattas emellertid vara lite skeptiska till Lugna gatans värddar. ”De ser oss inte som hjälpmedel och komplement”, säger en värd, ”utan de undrar varför vi kommer hit och tror att vi vet bättre än dem – och dessutom lyssnar eleverna mer på oss än på lärare som har jobbat på skolan i 20 till 30 år...” Värdens upplevelse är att lärarna håller ett öga på henne och väntar på att hon ska göra fel och att hon får kämpa hårt för att få lärarnas respekt. Vårdarna upplever att de å ena sidan kämpar för att få respekt, samtidigt som de å andra sidan kämpar för sin skola. En skillnad mellan värddar och lärare sägs vara att värddarna brinner för sitt område och brinner för att göra något bra där deras egna syskon och kusiner växer upp. Många lärare sägs däremot vara helt ointresserade av skolan och av att ”styra upp” den tillsammans med andra. I samarbetet med socialtjänsten utgör sekretessen ett hinder; även om alla jobbar för samma sak försvårar det arbetet när man inte kan nämna namn och lyfta in vissa ungdomar och diskutera dem i en ungdomsgrupp. ”För oss är det lätt att veta vilka som är i riskzonen”, säger en värd, ”vi har våra misstankar...” En annan svårighet kan vara att slussa saker vidare till socialtjänsten. ”Vi kan sitta inne med jättemycket grejer, och med hjälp från socialtjänsten skulle vi kunna hjälpa en hel familj”, säger en annan. ”Men problemet är att man går på ett möte och sedan händer ingenting, det kommer upp om två år istället för att lösas idag...”

Två arbeten med olika ingångar

Relationen till fritidsledare, säger värddarna, präglas av att dessa uppfattar Lugna gatan som konkurrenter, som att värddarna är där för att ta deras jobb. Vårdarna själva ser det inte så utan menar att man arbetar för samma sak men har olika ingångar. Vårdarna har kanske lättare att i ett första steg skapa en relation till eleverna och på så vis få reda på deras eventuella problem. Sedan kan de lotsa eleverna vidare till dem som har utbildning och som i ett andra steg kan ta hand om det som är lite svårare, sådant som inte värddarna har utbildning för. ”Vi är där för att hjälpa, det är väl bra att vi också har något att komma med”, menar värddarna, men det som värddarna själva ser som en styrka och tillgång i arbetet tolkas av andra ofta till deras nackdel.

De vill ge en bild av oss som outbildade, från trasiga familjer och med register hos polisen. Men det dom inte förstår eller tänker på är vad vi har gjort av vår bakgrund, att vi har gått utbildning, att vi jobbar med ungdomar, att det förflutna är erfarenheter vi använder.

Att fungera som en mellanhand inom riskzonen

Att fungera som en mellanhand, eller snarare att fungera i mellanrummet mellan den kriminella världen och det etablerade samhället uppfattas som en specifik uppgift för Lugna gatans värddar.

Samarbetet med polisen sägs i vissa fall stupa på att polisen är skeptisk eller misstänksam till att värdar samtidigt som de arbetar med och ska vara förebilder för ungdomar fortsätter att träffa eller umgås med sina kriminella ungdomsvänner. ”Det jättesvårt att ta avstånd helt, det går inte, men det är ett känsligt ämne”, säger en värd. Det är en svår balansgång för värdarna att för det första behålla en viss relation till sina gamla vänner och att få dessa att respektera att man har bytt liv. För det andra ska de hitta ett sätt att umgås med de gamla vännerna men styra upp kontakten så att inte polisen får anledning att ”hacka” på värdarna. Samtidigt ska värdarna inte vara på polisens sida. Man behöver inte bryta helt men man måste tänka sig för, menar värdarna, och styra upp relationen på ett sätt som passar en själv. Som värd kan man inte bara umgås med kriminella och man ska heller inte träffa dem i deras lokal utan på neutral mark. Det är för det tredje en svår balansgång att kunna behålla kontakten och samtidigt vara en god förebild för ungdomarna. ”Både vi och polisen måste tänka realistiskt”, menar en värd. ”Vi har växt upp med kriminella, ungdomarna kommer också att göra det. Vi har lärt oss att hantera den relationen, och ungdomarna måste också lära sig hantera den.” På så vis uppfattas de värdar som själva har ett kriminellt förflutet kunna fungera som förebilder för ungdomarna. De har varit i den världen och lagt av men säger sig klara av att hantera balansen. Så här reagerar ungdomarna, enligt en av värdarna:

När dom ser oss: ”grymt! Ska bli som du! Du hälsar på kriminella, är trevlig mot dom, men är inte kriminell själv”. Ungdomarna tycker det är jättestarkt.

Det svåraste i arbetet som skolvärd

Vad uppfattar värdarna är det svåraste i deras arbete? En av de svårigheter värdarna står inför är hur man kan hjälpa ungdomar att integreras i det svenska samhället. Vissa ungdomar är födda i Sverige men de bor fortfarande, så att säga, kvar i sina hemländer. Att återvända hem är vad föräldrarna hoppas på, och så bryr de sig inte om att skapa livet här. Ett sätt att hjälpa ungdomarna att integreras vore att ta dem till andra ”jättesmå” områden och att arbeta för att få bort de fördomar och den rasism som finns från båda håll – både från svenskar och från invandrare. Ett annat är att visa dem det liv värdarna själva lever, som vanliga medborgare ”som går upp på morgonen, går till jobbet, äter regelbundet och sover på nätterna... Små saker om hur man lever”, som en värd uttrycker det. En annan svårighet uppfattas vara polisens sätt att se på ungdomar. Det finns erfarenheter av att vissa poliser har en, som värdarna säger, hemsk och rasistisk syn på ungdomar. När även ungdomarnas förebilder, Lugna gatans värdar, utsätts för detta förvärrar det ungdomarnas upplevelser. En del poliser sägs ha jobbat för länge; de har inte hängt med, vet inte vad som är den nya ungdomsmentaliteten. En uppfattning är att det saknas något i polisens utbildning, att många av dem är dåliga på och rädda för att skapa relationer till ungdomarna. Men vill polisen ändra ungdomarnas sätt att se på dem, menar värdarna, måste de visa att de bryr sig, ta kontakt, prata med dem... Ungdomspolisen beskriver att deras arbete till 70 procent kan bestå av utredningar och att tiden till att vara ute på fältet blir begränsad. En av värdarna menar att polisen skulle kunna minska pappershögen med utredningar om de istället var ute och skapade relationer till ungdomarna. ”Om polisen var ute och lärde känna ungdomarna skulle det vara svårare för ungdomarna att göra dumma saker”, säger en av dem. ”Det är ju den här ungen som gör problem i Bergsjön som är i den där pappershögen.” ”Man måste få alla att förstå att man måste arbeta förebyggande”, säger en annan värd. ”Kommer du in när de redan är kriminella, har ett gäng – då är de körda.” Men för att få ungdomar att sedan lämna gänget måste man kunna erbjuda dem något konkret, ett alternativ, ett löfte om jobb, ”men vi kan ju inte erbjuda dem något!”

Samarbetet med andra aktörer

Arbetet med ungdomarna uppfattas till största delen vara lätt, medan samarbetet med de vuxna offentliga aktörerna är svårt. ”Så länge andra som är verksamma bland ungdomarna inte fattar att vi måste samarbeta”, säger en värd, går arbetet sakta. ”Vi gör vårt bästa, men tänk om vi fått hjälp att fixa jobb och praktik, att slussa till soc.”

På så sätt gör vi ändå rätt jobb

Även om värdarna säger att vissa moment i arbetet med ungdomarna är lätt, när det exempelvis kommer till bråk eller kraftmätningar, så finns det andra moment när arbetet uppfattas som svårt. Det är när ungdomar berättar för värdarna om hur de har det, kanske med sina familjer, när ungdomarnas berättelser kommer väldigt nära värdarnas egna erfarenheter och de egna minnena sätts igång. ”Även om man får en klump i magen, blir man samtidigt glad”, säger en värd, ”för man tänker att man ger något till den här ungen som jag hade behövt få själv. Jag fick ingen hjälp. Dom får det vi missade. Det är bra!”

För att hantera detta moment säger sig värdarna behöva stöd för egen del. ”Vi hade inte klarat av det själva”, säger en av dem. Det är svåra saker värdarna säger sig träffa på ibland, men det är inte alltid eleven är redo att träffa exempelvis kuratorn. Men då kan kuratorn fungera som en vägledare för värdarna och hjälpa dem med hur de ska hantera eleven, vad de kan göra eller säga, i väntan på att eleven är redo för en egen kontakt. Värdarna slutar varje dag med ett möte, då de dels skriver rapport, dels pratar om och rannsakar sina insatser i skolan under dagen, men då de även känner av hur alla mår. Om någon behöver lasta av sig lite mer går man vidare till sin arbetsledare, till rektor eller kurator på skolan. Utöver det stöd värdarna får idag skulle de vilja ha mer utbildning, och det man framför allt säger sig behöva är något som kan hjälpa dem att lätta på trycket, att kunna stå emot så att inte saker blir för personliga. Dessutom skulle det kanske vara bra, menar de, med en slags debriefing ett par gånger om året då man tar upp och pratar igenom sådant som hänt sedan sist.

När värdarna ser framåt ser de alla ett fortsatt engagemang för ungdomar. Tre av dem vill fortsätta och utveckla det arbete de påbörjat i skolorna. En av dem vill plugga vidare och kunna föra ungdomarnas talan och verka för förändring på en högre nivå. På frågan om de har något ytterligare att säga är det medias bevakning av Lugna gatans verksamhet i Göteborg som lyfts fram. ”Synd att media kör sån häxjakt på oss”, säger en av dem, ”istället för att lyfta fram det positiva. Ungarna älskar oss!”

LUGNA GATAN I MALMÖ

Syftet med det följande kapitlet är att ge en sammanfattande beskrivning och presentation av Lugna gatans verksamhet i Malmö mot bakgrund av intervjuer med verksamhetsansvarig och arbetsledare, och mot bakgrund av ett gemensamt samtal med stadsdelsvärdar respektive skolvärdar. Men först en kort introduktion till verksamheten i Malmö: uppdragsgivare samt antal anställda och frivilligt engagerade i de olika stadsdelarna.³² I Malmö är Malmö stad samt stadsdelsförvaltningen Södra Innerstaden Lugna gatans uppdragsgivare. Avtalen mellan stadsdelarna är i princip lika förutom att finansieringen i Rosengård och Fosie sker via pengar som Malmö stad avsatt till projektet ”Välfärd för alla” medan Södra Innerstaden har fått pengar till Lugna gatan genom en ramökning av sin budget. Avtalen löper till och med år 2008. Det finns en regional styrgrupp för Lugna gatans verksamhet i Malmö. I styrgruppen ingår programsamordnaren för brottsförebyggande frågor i Malmö stad samt samordnare från stadsdelsförvaltningarna i de tre stadsdelar där Lugna gatan verkar: Rosengård, Södra Innerstaden samt Fosie. Utöver den personal som redovisas nedan finns dessutom en verksamhetsansvarig för Lugna gatan i Malmö.

Stadsdelen Rosengård

Lokal styrgrupp: företrädare för stadsdelsförvaltning och Individ och familjeomsorgsenhet, för skola (rektor) och närpolis samt arbetsledare från Lugna gatan

Lugna gatans anställda i stadsdelen:

1 arbetsledare

3 stadsdelsvärdar med cirka 15 frivilligt engagerade juniorer

2 skolvärdar (Örtagårdsskolan) med cirka 15 frivilligt engagerade juniorer

Stadsdelen Fosie

Lokal styrgrupp: företrädare för stadsdelsförvaltning och förebyggarteam, skola (rektor), fritidsgård samt arbetsledare från Lugna gatan

Lugna gatans anställda i stadsdelen:

1 arbetsledare

3 stadsdelsvärdar med cirka 15 frivilligt engagerade juniorer

2 skolvärdar (Munkhätteskolan) med cirka 15 frivilligt engagerade juniorer

Stadsdelen Södra Innerstaden

Lokal styrgrupp: folkhälsosamordnare, föreningssamordnare, företrädare för stadsdelsförvaltningen, för skola (rektor) och för Södra Sofielundsenheten samt arbetsledare från Lugna gatan

Lugna gatans anställda i stadsdelen:

1 arbetsledare

3 stadsdelsvärdar med cirka 15 frivilligt engagerade juniorer

2 skolvärdar (Möllevångsskolan) med cirka 15 frivilligt engagerade juniorer

³² Enligt uppgifter 2008-01-24 från Arben Latif, verksamhetsansvarig för Lugna gatan i Malmö

Verksamhetsansvarig och arbetsledare

I det följande avsnittet presenteras en sammanfattning av intervjuer genomförda med verksamhetsansvarig och de tre arbetsledarna i Malmö.

En önskan om att arbeta förebyggande

Inom Lugna gatans verksamhet i Malmö är kampsport ett gemensamt tema. Verksamhetsledaren i Malmö och de arbetsledare han rekryterade var tidigare bekanta genom sitt engagemang inom kampsport, flera av dem på elitnivå, men också genom att ha arbetat som dörrvakter och på ungdomsdiscon. ”Dessutom har vi alla”, säger en arbetsledare, ”haft lite problem”, även om han menar att ingen varit lika kriminell som de ungdomar de arbetar med idag. Ledarna har även olika utbildningar för och erfarenheter av att ha arbetat med ungdomar och det är inte sällan denna erfarenhet som utgjort ett motiv till att vilja arbeta med Lugna gatan. Verksamhetsansvarig har tvåårigt omvårdnadsprogram, fritidsledarutbildning och tidigare erfarenheter av ungdomsarbete, men även en högskoleutbildning som fastighetsmäklare. Han är själv uppvuxen i Rosengård och säger sig alltid ha varit en förebild för ungdomar i området, både genom sitt engagemang inom olika ungdomsprojekt och genom att vara aktiv inom idrott. Att arbeta med Lugna gatan blir ett sätt att ge något tillbaka till stadsdelen. Två av arbetsledarna är uppvuxna i Fosie, en av de stadsdelar där Lugna gatan är verksam i Malmö. En av dem är snickare och utbildad behandlingsassistent. Han har arbetat sju år på Råby ungdomshem vid en avdelning för pojkar dömda till slutet ungdomsvård (LSU). Ett motiv till att vilja arbeta inom Lugna gatan var önskan att arbeta förebyggande, att kunna ge något innan ungdomarna dömts för grova brott. Den andre arbetsledaren från Fosie har ingen utbildning för ungdomsarbete, men han har arbetat med det individuella gymnasieprogrammet (IV). När han slutade där var det på grund av att ekonomin, som han uppfattade det, kom att styra verksamheten allt mer och att programmet blev en förvaringsplats för elever som ingen annan ville ha. Den tredje arbetsledaren är utbildad elektriker men började arbeta inom en förening med anpassad studiegång för ungdomar för snart tio år sedan och utbildade sig till beteendeterapeut inom ART (Aggression Replacement Training). Inom den anpassade studiegången fick man, menar han, ”ungarna när de redan var förstörda”. Men inom Lugna gatan fick han en möjlighet att arbeta förebyggande. Inställningen till Lugna gatans verksamhetsidé var mycket positiv bland medarbetarna när man kom i kontakt med den. Man uppskattade

- 1) frivilligheten, att få kontakt med ungdomar som själva söker sig till verksamheten och som inte skickas till ”oss när dom var helt förstörda, med tvång”
- 2) ungdomarnas lokalkännedom och medbestämmande i det egna bostadsområdet, det ”enda vettiga på länge”
- 3) tillgången till Fryshuset, kontaktnätet Stockholm – Malmö – Göteborg, kunskaperna och erfarenheterna från Stockholm, men även den ”cred” Fryshuset ger till den lokala verksamheten
- 4) samarbetet mellan alla lokala aktörer. ”Hade Fryshuset funnits i Malmö när jag var ung”, säger en arbetsledare, ”hade min ungdom sett annorlunda ut.”

Lokal anpassning

Hur ser medarbetarna på relationen till Fryshuset och de nationellt ansvariga för Lugna gatans verksamhet? En erfarenhet är att det arbetssätt Lugna gatan har i Stockholm kanske inte fungerar på samma sätt i Malmö. ”Man kan inte alla köra på samma väg”, som en arbetsledare uttrycker det. Den introduktionsutbildning de alla fått på Fryshuset var anpassad till de villkor som gäller där, inte i Malmö. En skillnad är att ungdomar rör sig över hela staden istäl-

let för att, som i Stockholm, stanna kvar ute i geografiskt avlägsna förorter. En annan skillnad är att det varken finns tunnelbana eller spårvagnar i Malmö. Ytterligare en viktig skillnad sägs vara segregationen, som uppfattas som påtaglig och stark i Malmö. Segregationen sägs påverka Lugna gatan i Malmö, både med avseende på dem som arbetar inom verksamheten (två etniska svenskar av 22 anställda) och på hur arbetet utformas. En stark ambition sägs vara att försöka öka kontakten mellan Lugna gatans värddar och juniorer och ”den andra sidan”, men också att verka för integration och trygghet på sikt genom kontakt med och information till företagsgrupper i staden. Lugna gatan har introducerat Support Malmö, där olika företag har en möjlighet att gå in och sponsra en verksamhet som erbjuder unga brottsoffer hjälp och stöd. Det finns en önskan bland många företagare att Lugna gatan ska fungera, säger verksamhetsansvarig. Dels har många företagare egna barn som kanske råkat illa ut, vilket skapar en medvetenhet om att något måste göras, menar han, dels är de positiva till att det skapas alternativ för ungdomar i exempelvis Rosengård.

Det finns en erfarenhet hos medarbetarna i Malmö av att det inledningsvis fanns ett stort glapp i förhållande till ansvariga på Fryshuset i Stockholm. Det var svårt att få klara besked, och beskeden dröjde. Samarbetet sägs emellertid ha blivit bättre, även om informationen inte alltid fungerar. En förklaring sägs vara att ansvariga för Lugna gatan på Fryshuset har fått så mycket mer att göra i och med nyetableringarna. Samtidigt fungerar Fryshuset som en garant för den lokala verksamheten, och man säger sig vara trygga med Fryshuset och det som man uppfattar ”proffsiga, fantastiska konceptet”. I Malmö säger man sig ha haft god hjälp av verksamheten i Göteborg. Eftersom Lugna gatan där startade tidigare kunde Malmö få hjälp genom att de redan tidigare brottats med olika frågor och haft alla barnsjukdomar som nya verksamheter drabbas av. I Malmö har Lugna gatan, till skillnad från hur verksamheten organiserats i Stockholm och hur den inledningsvis introducerades i Göteborg, köpts som ett färdigt ”paket”, där Lugna gatan enligt verksamhetsansvarig arbetar identiskt i de tre stadsdelarna.

Lugna gatan i Malmö – men på Stockholms villkor

Finns där några gränser för det lokala självstyret i relation till Stockholm? En arbetsledare menar att det inte finns några egentliga gränser, men att man måste få klartecken från Stockholm. ”Grundpelarna är desamma, men kan vi göra något som är mer givande så gör vi det”, säger han. Verksamhetsansvarig menar däremot att det kan uppstå vissa problem i relation till Stockholm, som bland annat hänger samman med att Lugna gatan i vissa avseenden finns i Malmö men på Fryshuset i Stockholms villkor. Det finns en vilja från Malmö stad och från det lokala näringslivet att stödja och bidra till viss finansiering av Lugna gatans verksamhet (bland annat en för alla Fryshusets verksamheter gemensam lokal), men avtal slutna i Stockholm kan fungera som nationella bromsklossar. Av den anledningen finns en viss oro inom verksamheten i Malmö. Oron är att olika samarbetspartners skall minska sitt engagemang om de egna lokala visionerna för Lugna gatan får stå tillbaka för direktiv från Stockholm.

Den lokala anpassningen till stadsdelarna

Det som uppfattas särskilja Malmö som stad från Göteborg och Stockholm är att Malmö är så kompakt. Det finns inga egentliga förorter utan Rosengård och Fosie är innerstadsdelar. Det betyder dels att det är lättare att bygga upp kontaktnät – att folk känner eller känner till varandra i högre utsträckning än exempelvis i Stockholm, dels att ungdomarna rör sig mellan stadsdelarna och över hela staden. Arbetet med ungdomarna är ungefär detsamma i de tre stadsdelarna och handlar mycket om narkotika och om personrån, men det sker en viss

anpassning av verksamheten till de tre stadsdelarna beroende på de lokala förutsättningarna, och inte minst tillgången till, eller avsaknaden av, lokal.

I Rosengård har stadsdelschefen, som sägs ha stor tilltro till Lugna gatan, ordnat en 600 kvadratmeter stor lokal till verksamheten som fungerar som en minifritidsgård för lite äldre ungdomar. I lokalen finns tillgång till datasal, musikstudio samt tränings- och danslokal. Dessutom hyr många föreningar in sig i lokalen. Många ungdomar dras till verksamheten, och arbetsledaren säger att det hör av sig två till tre personer varje dag som vill arbeta med Lugna gatan.

Problemen i Fosie uppfattas vara desamma som i staden i övrigt för ungdomar – de börjar bli vuxna, de är pressade rastlösa av detta och har svårt att visa respekt. Det som särskiljer Fosie sägs annars vara att det är den största stadsdelen i Malmö, men också att det har varit lugnt i stadsdelen. ”Det händer inte så mycket”, säger arbetsledaren, ”men det kan också bero på att ungdomarna begår brott i andra delar av staden.”

Verksamheten i Södra Innerstaden är lite speciell i så måtto att det är stadsdelen själv, och inte Malmö stad som i Fosie och Rosengård, som köpt in Lugna gatan, vilket i sig kan tolkas som ett uttryck för en engagerad stadsdel. Särskilda svårigheter i Södra Innerstaden kan vara de många äldre kriminella som rör sig runt Möllevångstorget, att området är en knutpunkt där allt finns i omlopp och som drar till sig många utifrån, men också att de boende i stadsdelen både är svenskar och invandrare. När olika grupper av invånare som inte förstår varandra bor inom samma stadsdel uppfattas det skapa andra svårigheter än i områden som Rosengård, där majoriteten är invandrare. Att fungera som en brygga mellan olika grupper av ungdomar sägs bli en särskild uppgift för Lugna gatan i stadsdelen. Två begränsningar i arbetet sägs vara att stadsdelsvärdarna är för få och att den lokal man förfogar över är för liten. En ambition från arbetsledaren är att inte fokusera på problem utan snarare att ordna aktiviteter i området som drar till sig folk som är kontaktskapande. Det finns en vilja att skapa mer aktiviteter men också att få med andra i stadsdelen i olika evenemang, men även om det finns en vilja till samarbete måste denna följas av en vilja att även bistå ekonomiskt.

Relationen till företrädare för skola, socialtjänst och polis

Ett intressant och angeläget tema att belysa är relationen mellan Lugna gatan och offentliga aktörer som representerar socialtjänst, skola och polis. Hur Lugna gatans medarbetare ser på sin egen roll i förhållande till dessa aktörer utgör temat för följande avsnitt.

Att läsa sig till eller leva sig till kunskaper

Hur vill medarbetarna beskriva den roll Lugna gatan spelar eller ska spela i förhållande till övriga offentliga insatser? Det finns för det första en åsikt om att Lugna gatan kan *ersätta* sådana insatser och aktiviteter för ungdomar som har skurits ner, men det finns även åsikter om att rollen är att *komplettera och att bredda* utbudet av insatser. Den specifika möjlighet som Lugna gatan sägs ha är att kunna skapa en annan relation och ett annat förtroende mellan sina medarbetare och ungdomar än vad företrädare för myndigheter och skola kan göra. Ungdomarna lyssnar på ett annat sätt på värdar som kommer från samma område och samma kultur och som har en viss bakgrund. Det sägs vara lättare för ungdomarna att öppna sig för och prata med Lugna gatan än med myndighetspersoner. ”Det är en vinst med oss”, säger en arbetsledare. ”De vi har är ofta killar som har levt detta själva.” Man menar att Lugna gatan kan skapa en stark grupp som kan lösa olika saker och som kan leda in ungdomarna på en god

väg. En sådan god väg är att som ungdom ta och få den hjälp från offentliga aktörer som man behöver, och där har Lugna gatan rollen av en *förmedlande länk* mellan enskilda ungdomar och dessa aktörer. Det är på så vis Lugna gatan sägs fungera som ett komplement till det offentliga sammanhanget; genom att vara dem som levt sig till sin kunskap kan Lugna gatan skapa en relation och ett förtroende till ungdomarna för att därefter slussa dem vidare till dem som läst sig till sin kunskap, de professionella offentligt anställda. Men den roll Lugna gatan spelar väcker också vissa funderingar. ”Ibland”, säger en arbetsledare, ”känns det som om vi fungerar som *vakter*. Vi är som vakter och sen slussar vi vidare till andra...”

Erfarenheter av det offentliga sammanhanget: välkommen men ändå inte

Om Lugna gatan ska fungera som ett komplement och en länk till övriga aktörer blir erfarenheten av hur samarbetet fungerar en kärnfråga. Hur beskriver då medarbetarna sina erfarenheter av företrädare för den offentliga sektorn och deras sätt att förhålla sig till Lugna gatans verksamhet? Sättet att se på Lugna gatan är individuellt, menar verksamhetsansvarig. ”Det handlar om enskilda människor, om deras syn på arbete. Det finns personer som hatar Lugna gatan”, säger han, ”och det finns personer som älskar Lugna gatan.” Han uttrycker även en förståelse för att företrädare kan vara trötta på nya projekt och nya verksamheter som kanske finns i ett år för att sedan försvinna igen. Mot bakgrund av detta finns en ambition att visa att Lugna gatan har kommit till Malmö för att stanna oavsett hur finansieringen kan komma att se ut. Flera av arbetsledarna beskriver den negativa inställning många offentliga aktörer hade när verksamheten introducerades. ”Det var jobbigt i början”, säger en arbetsledare. ”Man var välkommen, men ändå inte välkommen.” Han ger en bild av hur gamla slocknade eldsjälur, som sitter och vaktar på ett fast arbete som inte fungerat på 30 år, upplever konkurrensen från en ny verksamhet som kan lyckas. ”I början tror jag de tänkte som så”, säger en annan arbetsledare, ”att här kommer de, utan utbildning... Dom behandlade oss lite... får se hur långt det går, men frågar man ungdomarna vem som har gjort mest nytta här, dom fältare som jobbat på soc i 20 år, eller vi som har varit här i två, så vet vi exakt vad dom kommer att säga!”

En återkommande kritik – eller skepsis – som riktas mot Lugna gatans värdar är att de saknar formell utbildning. Verksamhetsansvarig menar att det viktiga i arbetet är att de når ut till ungdomar – som lyssnar på dem. Vårdarna försöker sitt bästa, men de är inte alltid så bra på att sitta i möten eller att skriva rapporter. ”Skulle vi ha dem som är bra på att skriva rapporter hade vi rekryterat från högskolan”, säger han, ”men då hade det inte funnits några naturliga band till ungdomarna.”

Skolan

Ett par arbetsledare menar att det svåraste har varit att få arbetet att fungera väl i skolan, inte beroende på de värdar som arbetar där utan beroende på lärarnas inställning till Lugna gatans verksamhet. Beskrivningen av lärarnas inställning blir paradoxal eftersom lärarna å ena sidan sägs tro att lösningen på alla problem är att ta in en organisation utifrån: ”äh, nu kommer stålmannen och ska hjälpa till här”, medan de å andra sidan uppfattas vara skeptiska och tycka att värdarna är mindervärdiga eftersom de saknar högskoleutbildning. Skepsisen uppfattas även botten i att värdarna får bättre kontakt med ungdomarna och att lärarna har svårt att klara av att värdarna får mer respekt än vad de själva får. En sätt att förklara varför inte lärarna får respekt är att de inte skapar någon relation till eleverna utöver den överlägsna roll de får under lektionstid. ”Istället för att springa till kafferummet varje paus borde de umgås, prata och skapa relationer till eleverna. Vuxennärvaro innebär inte bara vi, utan också lärarna”, sä-

ger en arbetsledare. En annan menar att lärare alltid kommer att döma Lugna gatans arbete, eftersom det handlar om rädslan att en ung kille eller tjej ska göra ett bättre jobb än lärarna själva gör. Inte bara lärarnas förväntningar på värdarna kan uppfattas som paradoxala utan även deras attityder gentemot värdarna. En arbetsledare beskriver hur lärarna inledningsvis var mindre trevliga mot värdarna samtidigt som de gärna ville styra deras arbete. Men, säger samme arbetsledare, det enda sättet att lösa problem är att sätta sig tillsammans.

Polis

Arbetsledarnas uppfattningar om och erfarenheter av relationen till polisen varierar mellan stadsdelarna. I Södra Innerstaden sägs relationen ha blivit allt bättre och polisen kan komma fram till juniorvärdar och berömma dem för deras arbete. Arbetsledaren har dessutom inkluderats i den lokala samarbetsgruppen mellan skola, socialtjänst och polis (s.k SSP-grupp). Erfarenheterna från Rosengård är lite varierande. Närpolischefen sägs tro på och vara positiv till Lugna gatans verksamhet. Han bjöd bland annat in dem att träffa alla nya rekryter i Rosengård. Det finns även positiva erfarenheter av ett tillfälle då Lugna gatan bjöd in två poliser till en träff med alla ungdomar. ”Många ungdomar tycker illa om polisen”, säger en arbetsledare, ”men när det ges möjlighet att träffas, att berätta om det arbete man utför som polis och att de finns här för vår skull, ger det positiva effekter”, säger han. Om polisen vore mer öppen, inbjudande och tolerant är uppfattningen att det skulle gå att skapa bra relationer. De poliser som går ut och pratar med ungdomarna får bättre kontakt, men många poliser sägs komma ut till området och bara sitta kvar i sina bilar.

En svårighet för Lugna gatan är att många poliser dels har förutfattade meningar om dem som arbetar i verksamheten, dels har erfarenheter av att de som idag är med i verksamheten har behandlat polisen dåligt när de tidigare var kriminellt aktiva. ”Men även dessa ungdomar måste ju få en chans”, menar en arbetsledare. ”De har gått vidare och vill ge nånting tillbaka.” En annan svårighet ute i stadsdelarna kan vara att bli tillräckligt synliga och närvarande. Det finns önskemål om, menar man, att värdarna ska vara överallt och synas, men i ett område som Rosengård med 22 000 invånare är det inte lätt. Politiker och polis säger sig sällan se värdarna ute, men medarbetarna menar att politikerna inte är ute klockan två på natten och dessutom har inte Lugna gatans värdar tillgång till polisradio så att de alltid kan vet vad som händer och var. Lugna gatan har uttryckt önskemål om att få tillgång till polisradio men har inte fått någon, som en arbetsledare säger, ”av rädsla att den ska komma i fel händer.” Det har däremot de vuxna stadsdelsvärdar som arbetar i Rosengård, anställda av stadsdelsförvaltningen, fått. Det finns andra skillnader mellan dessa värdar och de som är anställda av Lugna gatan:

- 1) de har ingen verksamhet för ungdomar
- 2) de är mer uppsökande, som vakter, medan Lugna gatan sägs vara mer förebyggande och visar ungdomar vägen vidare
- 3) de arbetar inte med att bygga nätverk mellan alla föreningar som Lugna gatan säger sig vilja göra.

Särskiljande drag

Det är framför allt tre drag som uppfattas särskilja olika offentliga aktörer som arbetar med ungdomar från Lugna gatans medarbetare. Den första och mest grundläggande skillnaden uppfattas vara att offentliga aktörer inte förmår skapa samma tillitsfulla relationer till ungdomarna som Lugna gatan. Den andra skillnaden är att företrädare för socialtjänst, skola och

polis sällan bor i samma områden som de arbetar i. De kommer till området dagtid men åker sedan hem. Så här säger verksamhetsansvarig om detta:

Hur hållbart blir det om man tar kontakter utifrån för att lösa problem inne i en stadsdel? Det är bättre att försöka lösa problemen inifrån, att exempelvis få ungdomar att känna ansvar för sin egen stadsdel, sin egen skola.

När Lugna gatans medarbetare bor i de stadsdelar där de arbetar är det deras område, och därför vill de få bort de problem som finns där. Hade man poliser eller socialtjänstemän som kom från stadsdelarna vore det inga problem alls, säger verksamhetsansvarig. En tredje skillnad är att företrädare för socialtjänst, skola och polis många gånger uppfattas ha en ovilja att samarbeta, en ovilja till ett ömsesidigt utbyte av kunskaper och erfarenheter. De sitter inne med sina ”lösningar”, men inget händer. Lugna gatans medarbetare betonar starkt betydelsen av samarbete och av att all verksamhet bygger på nätverk med tjänstemän, skola, polis, socialtjänst, familjer och så vidare. Lugna gatan uppfattas bara vara en pusselbit bland många.

Lugna gatan i relation till andra frivilliga organisationer

Hur ser medarbetarna på sin verksamhet i relation till den verksamhet andra ideella organisationer bedriver i stadsdelarna? Medarbetarna uppfattar den egna verksamheten som unik i jämförelse med andra verksamheter inom den ideella sektorn på så sätt att Lugna gatan

- 1) arbetar i tre stadsdelar, har värdar både i stadsdelar och på skolor samt rekryterar och utbildar juniorer
- 2) har en koppling till motsvarande verksamhet i Göteborg och Stockholm
- 3) genom sin koppling till Fryshuset är en mer professionell verksamhet; det finns en ”stor stat” (Fryshuset) som tar hand om allt, som har insyn och ser till att inga pengar försvinner.

Lugna gatans värdar

Lugna gatans arbetsledare och verksamhetsledare framstår som välartikulerade och klara i sitt sätt att se på den egna verksamheten. Men det är värdarna som i sitt arbete ute i stadsdelar och skolor ska företräda Lugna gatan i mötet både med ungdomar och med företrädare för socialtjänst, skola och polis. En fråga blir därför hur trygga arbetsledarna är med sina värdar och det arbete de utför och hur en sådan eventuell trygghet skapas och behålls. Det är temat för följande avsnitt.

Värdar med ett förflutet

”Att arbeta som värd inom Lugna gatan är ett mycket stort ansvar”, säger verksamhetsansvarig. Arbetsledarna säger sig ha fullt förtroende för och tillit till sina värdar, vilket bland annat beror på att arbetsledarna i vissa fall varit delaktiga i rekryteringen eller känt personen i fråga sedan tidigare, men också för att det finns en tät och kontinuerlig kontakt mellan värdar och arbetsledare, som säger sig veta exakt vad som händer. ”När man rekryterar värdar som har egna erfarenheter av droger eller kriminalitet tittar inte Lugna gatan bakåt, utan framåt”, säger en arbetsledare. ”Man vill ge dem som blir värdar en chans till, en möjlighet som kanske blir en sista anhalt för dem.” Det finns dessutom en uppfattning om att man efterhand har blivit bättre på att rekrytera värdar – att man lärt sig vilka personer man behöver – och att en del värdar som hade för mycket av eget bagage med sig inte längre är kvar i verksamheten. Offentliga aktörer lyfter fram den som de uppfattar svåra balansgången för värdarna mellan deras tidigare liv och deras nuvarande uppgift. Hur ser Lugna gatans medarbetare på detta? ”Man kan aldrig ge garanti på människor”, säger verksamhetsansvarig, ”men vi har hopp om

att det finns något gott i alla.” En åsikt är att detta är en balansgång som kan vara lättare för Lugna gatans värdar, som har varit på andra sidan, att hantera än för fältassistenter. ”Det är nog värre för fältare som aldrig varit i svåra situationer, som bara har suttit och läst om dem”, menar en arbetsledare. Det som däremot kan vara svårt för värdarna är att det krävs mycket av dem, det krävs ett stort engagemang: ”det är ibland nästan så man skäms för att fråga dem om något, med den lönen”, säger en arbetsledare.

Att vara stenhårda – men med en öppen dörr

”Man kan aldrig ge garanti på människor”, sade verksamhetsansvarig. Hur ser man då på värdar som återfaller i missbruk eller kriminalitet? En arbetsledare säger sig förstå att omvärlden kan vara skeptiska till att Lugna gatan anställer personer med ett förflutet som värdar, för det finns som han säger ”en risk med allting, allting kan hända när man jobbar med människor”. Medarbetarna uppfattar att det finns en tidsaspekt i värdarnas arbete. Ju längre värdarna har arbetat i verksamheten desto mer mognar de, och dessutom hinner de skaffa sig bra kamrater, goda vänner man arbetar tillsammans med och känner respekt och kärlek från och till. Det är faktorer som utgör motkrafter till deras tidigare livsföring. ”Men när värdarna fallerar så måste vi vara stenhårda”, säger en arbetsledare, ”annars kan vi lägga ner hela Lugna gatan.”. Det har funnits värdar som har återfallit i missbruk och som fått sluta sitt arbete. När det händer sägs det vara viktigt att Lugna gatan visar omvärlden att den värden är ute ur organisationen. Samtidigt säger man att dörren tillbaka måste vara öppen även för den som misskött sig.

När någon som företräder Lugna gatan trampar fel måste man göra i skillnad på om det är värdar eller om det är juniorvärdar, det vill säga de frivilliga medarbetare som värdarna rekryterar och utbildar för verksamheten i skolor och i stadsdelar. Om juniorer inte lever som de lär så får de inte längre vara med i verksamheten eller bära Lugna gatans tröja. ”Det ska vara en ära att bära vår tröja”, säger en arbetsledare, ”och det ska kosta blod, svett och tårar att få den.” En junior som blivit utesluten är välkommen att kämpa sig tillbaka. Eftersom många av de ungdomar Lugna gatan arbetar med sägs ha erfarenheter av att tidigare blivit utfrysade överallt är det viktigt att inte göra det igen. Ett problem är att företrädare för det offentliga sammanhanget ställer realistiskt höga krav på juniorerna. Ungdomar som går med i juniorverksamheten gör det för att de vill förändra sig, men omvärlden sägs ofta förvänta sig underverk och därför inte vara toleranta om och när juniorerna gör något fel. För det första kan man inte förvänta sig att 13- till 14-åringar gör allting hundra procent rätt, för det andra måste man ge dem tid att förändras, för att de i sin tur ska kunna vara andra ungdomar till hjälp. Tiden spelar alltså roll för att såväl värdar som juniorer ska mogna i sina beslut och i sina nya roller. Tiden sägs dessutom spela roll för hur tolerant omvärlden är gentemot eventuella feltramp som värdar eller juniorer gör. Så länge Lugna gatan är en ny verksamhet i Malmö har verksamheten omvärldens blickar riktad mot sig, och när någon begår ett misstag kan det påverka hela bilden av Lugna gatan. I Stockholm där Lugna gatans verksamhetsidé har arbetats in över tid, antas toleransen vara större – även om verksamheten där säkert mötte samma svårigheter i ett initialt skede.

Värdar som bor och arbetar i samma område

Ett annat förhållande som är speciellt för värdarna är att de arbetar i samma område som de bor och att de i sin egenskap av förebilder kan uppfattas ständigt vara på jobbet. ”Men det är som med vilket arbete som helst”, menar en arbetsledare, ”om man är polis eller jobbar på soc går det inte att snatta när man är ledig”, säger han. Som värd får man en roll i sitt område

och den rollen är deras nya livsstil. Det kan dessutom vara så att vissa värdar som är väl kända i hela Malmö i princip kan bo i vilken stadsdel som helst men ändå bli igenkända som positiva förebilder, medan andra kanske bara är igenkända och kan arbeta i sin egen stadsdel.

Att fungera som en förmedlande länk

En av värdarnas uppgifter är att förmedla kontakter med ungdomar vidare till socialtjänst, skolkuratorer med flera. Det är också en av de uppgifter som det sägs ta tid att växa in i. Inte sällan har värdarna varit rädda för att ringa samtal eller att tala inför grupp, även om osäkerheten avtar med tiden. Värdarna har dessutom möjlighet att vända sig till sin arbetsledare eller gruppleadare som i sin tur för frågan eller ärendet vidare, i något fall till SSP-gruppen.

Mellanstopp eller trygghetskultur

En tanke med Lugna gatans arbete är att integrera ungdomar som lever i ett utanförskap in i det etablerade samhället, och detsamma kan antas gälla Lugna gatans värdar – att de efter sitt arbete inom Lugna gatan kommer vidare ut på den ordinarie arbetsmarknaden. I vilken mån uppfattar medarbetarna att värdarna har kommit vidare i sitt arbetsliv och vad innebär detta för verksamhetens kontinuitet? ”Det önskvärda är att Lugna gatan på sikt ska bli ett varumärke”, säger verksamhetsansvarig, ”och att det ska vara positivt för den som söker jobb att ha arbetat inom Lugna gatan.” Men det är också önskvärt att värdarna kommer vidare ut på arbetsmarknaden och lämnar plats för juniorer som kan ta steget och blir värdar. När värdar går vidare är det i ett avseende en förlust för verksamheten, samtidigt som det är en vinst att kunna rekrytera en ny värd från de äldre juniorer som varit med i verksamheten en tid. Det finns dessutom en extra fördel att rekrytera från juniorerna, som har egna erfarenheter av verksamheten. Men om Lugna gatan kan komma att fungera som ett mellanstopp för vissa som sedan vill vidare tycker andra om och trivs i den trygghet som finns inom verksamheten, i rutinerna och arbetar gärna kvar.

Världen består inte enbart av killar

Lugna gatans anställda i Malmö är alla, med ett undantag, män. Hur ska man förstå detta? När verksamheten startade i Malmö rekryterades även ett antal tjejer. De föll bort efterhand eftersom de, som flera medarbetare säger, inte fungerade så bra i verksamheten, inte var redo eller riktigt var införstådda med hur det var att jobba inom Lugna gatan, ”att man måste jobba också” som en arbetsledare uttrycker det. De saknade dessutom en kvinnlig förebild som kunde ta tag i dem på samma sätt som arbetsledarna gör med de manliga värdarna. Det är emellertid önskvärt med tjejer i verksamheten, och enligt verksamhetsansvarig borde det vara minst två tjejer i varje stadsdel, eller enligt en arbetsledare åtminstone en på varje skola. Det behövs kvinnliga värdar som kan jobba med tjejerna i juniorgrupperna, något som kan vara svårt för de manliga värdarna. Men Lugna gatan har lyckats dåligt med att rekrytera tjejer, och några skäl till detta uppges vara att

- 1) det är svårt att få tjejer att jobba kvällar och helger, i synnerhet om man ska rekrytera tjejer med invandrarbakgrund
- 2) det är svårt att hitta tjejer med stark självkänsla som kan ta en plats
- 3) många tjejer är mer företagsamma än killar och har redan hittat andra former av engagemang, kanske inom Fryshusets United Sisters eller andra föreningar, eller andra vägar vidare.

Kampsport

Eftersom kampsport är ett gemensamt intresse och en rekryteringsbas för medarbetare i Malmö blir en intressant fråga vilket värde detta intresse har för verksamheten. Livet på gymmet sägs, i likhet med verksamheten inom Lugna gatan, handla om att ungdomar ska få en positiv förebild. Gymmet uppfattas vara en bra miljö för ungdomar; det är lätt att umgås där, alla är lika värda och man visar respekt. Uppfattningen är att många ungdomar behöver lära sig disciplin och att de får göra det där. Många ungdomar tycker det är häftigt med våld, och då erbjuder kampsporten en möjlighet för dem att se hur det är i verkligheten – att det inte är som på film, när någon efter att ha blivit sparkad i huvudet reser sig igen. Men även om ungdomarna som genom Lugna gatan kommer i kontakt med kampsport inte fortsätter träna kan de ändå ha fått med sig en förståelse av hur det fungerar med våld – i verkligheten, och det kan bara vara positivt. Flera av Lugna gatans medarbetare har tävlat inom olika kampsporter. De har rest, i vissa fall över hela världen, de har träffat människor av alla de slag och skapat nätverk – och de uppfattas på så vis bli goda förebilder som ungdomar dras till. Det finns en farhåga hos vissa offentliga aktörer att ungdomar ”lyder” Lugna gatans personal bara för att de är rädda för dem. Att ungdomar skulle vara rädda avfärdas bestämt: ”om ungdomarna vore rädda, varför skulle de då dras så till oss”, frågar en arbetsledare.

Kan de som idag företräder Lugna gatan i Malmö bli förebilder som är ouppnåeliga, som skapar ett glapp mellan ungdomarnas dröm och vad som är realistiskt att uppnå? ”Nej”, säger en arbetsledare. ”Det visar att allt handlar om blod, svett och tårar... Man måste slita sig fram (...) att man kan, med hårt jobb... Ingenting är omöjligt.”

Det behöver heller inte vara kampsporten som sägs göra någon till en positiv förebild, det viktiga är att ungdomar dras till personer som kan någonting som intresserar dem eller imponerar på dem.

Behov av utbildning och handledning

För att arbetsledarnas arbete ska underlättas ytterligare vill de att värdarna ska få mer av följande:

- 1) Utbildning – det gäller alla medarbetare. Utbildning ger bland annat den feedback man behöver för att veta att man gör rätt i sitt arbete. Det vore önskvärt att alla inom Lugna gatan har utbildning i ART.
- 2)Handledning skulle kunna vara positivt både för arbetsledare och för värdar. Idag har vissa arbetsledare egna kontakter inom stadsdelsförvaltningarna som finns till deras förfogande vid behov, och dit kan de även ta med värdar om det uppstår frågor som inte arbetsledarna kan besvara. En arbetsledare menar att det bästa är att ha en kontakt som är verksam och insatt i situationen i den stadsdel där arbetsledaren själv arbetar. Att få extern handledning från Fryshuset skulle vara ett sämre alternativ. En annan arbetsledare vet inte vad handledning är och efterfrågar inte heller någon sådan.

För egen del skulle arbetsledarna vilja ha ledarskapsutbildning. Idag har de bara samma introduktionsutbildning som värdarna. Det kan dessutom vara realistiskt att arbetsledarna i takt med att de blir äldre får ökad betoning på ledarskap och kanske en minskad funktion ute på fältet. Ju äldre man blir, desto mindre gemensamt har man med ungdomarna och desto svårare sägs det bli att få deras respekt.

Förebyggande, främjande eller akut?

Hur ser Lugna gatans företrädare i Malmö på den verksamhet man bedriver utifrån begrepp som främjande och förebyggande? Är det som förebyggande, främjande eller kanske som akutstyrt man vill beskriva sitt arbete?

Förebyggande

Ett förebyggande arbete sägs kunna vara arbetet med juniorer i och med att syftet är att göra ungdomar redo för det verkliga livet, att visa vad de kan träffa på i livet, lära dem att det inte är något bra grund att sälja narkotika och att pengar, bilar och brudar inte är allt. Arbetet skulle exempelvis kunna förbereda ungdomar för gymnasiet, för att de ska komma vidare. Arbetet sägs dessutom vara förebyggande i och med att det ger ungdomar ett alternativ till att bara hänga eller till att ha negativa förebilder. Lugna gatan kan ge positiva förebilder och svar på frågor kan, som en arbetsledare uttrycker det, ”vara ett ljus i mörkret och ett sätt att undvika tråkigheter.”

Främjande

Det uppfattas som svårt att säga något om vad främjande innebär. Men att ungdomar som tidigare aldrig har haft en hobby eller något intresse får något annat att göra än att bara hänga, att de får ett intresse att fokusera på, beskrivs som främjande. Enligt verksamhetsledaren kan främjande även vara ett metabegrepp, i meningen att stadsdelen utvecklas positivt, att främja Malmö stad. Ett sätt att främja staden är att Lugna gatan får verka där och att verksamheten är ett uttryck för att staden har tänkt ”rätt istället för på uniformer, bevakning, påbud och förbud...”

Mitt in i smeten

En intressant aspekt är att arbetet kan vara förebyggande för vissa medan det för andra är ett arbete ”mitt i smeten”. När Lugna gatan jobbar med och försöker vinna personer som redan har hamnat i en kriminell bana är det svårt att beskriva arbetet som förebyggande: ”de man arbetar med är mitt i smeten, och det är mitt i smeten Lugna gatan då går in”, som en arbetsledare uttrycker det. När vissa redan har fått sin kriminella identitet är inte arbetet förebyggande längre utan förebyggande är innan någon svängt fel, menar han.

Akuta insatser

Vissa insatser är akuta i meningen avstyrande. När Lugna gatan patrullerade i Rosengård under en period när det anlades många bränder beskrivs som ett exempel på sådana avstyrande insatser. När man ingriper när konflikter uppstår i skolan är ett annat. Men även om vissa insatser kan vara akutstyrda vill inte medarbetarna att deras verksamhet ses som sådan. Det finns tvärtom en farhåga att politiker tänker akutstyrt istället för förebyggande. Detta skulle kunna innebära att man ser på Lugna gatan som en verksamhet som man tar till när särskilda behov finns, någon som kommer in och rensar upp, men en insats – och en kostnad – som politikerna lyfter bort igen när situationen i stadsdelen eller på skolan har stabiliserats. Men akutstyrda insatser är bara konstgjord andning, menar en arbetsledare. Det tar tid innan ett område stabiliserar eller tills det satt sig en kultur som blir beständig, ”en mentalitet att alla bryr sig, så att Lugna gatan inte längre behövs”, säger han. Men en åsikt är att Lugna gatan tyvärr alltid kommer att behövas. I en utveckling mot en allt grymmare värld finns det alltid behov av något som dämpar. Lugna gatan vill dessutom finnas kvar på lång sikt, och har det fungerat bra med en organisation är åsikten att den bör få finnas kvar. Medarbetarna tror dessutom att det är ett önskemål från de boende i stadsdelarna.

Nuläget

Vid tiden för denna studie var det ganska precis två år sedan de första värdarna rekryterades i Malmö. Hur vill verksamhetsansvarig och arbetsledare beskriva verksamhetens nuläge? En åsikt är att det börjar sätta sig men är jobbigt. Det arbetsamma är ett uppfattat överdrivet behov av kontroll genom en mångfald avrapporteringar – till kontaktpersonen i stadsdelen, till kontaktpersonens chef, till politikerna... ”Folk frågar för mycket”, anser en arbetsledare, ”istället för att se vad det är och hjälpa till. Alla måste dra sitt strå till stacken, göra något åt dagsläget. Det är en svår bransch med mycket lite vinst, men en liten vinst är en jättevinst”, säger han. En annan åsikt är att verksamheten är ”lite som i början, men ändå inte i början.” Verksamheten är igång, men det tar tid att få förändring till stånd. Ytterligare en åsikt är att målet var att få igång verksamheten, få den etablerad och det har man uppnått idag.

Utveckling och utmaningar

Det finns en rad tankar om hur Lugna gatans verksamhet skulle kunna utvecklas i Malmö, och om olika framtida utmaningar. Det finns ett behov av att

- *utveckla juniorgrupperna.* En svårighet sägs vara att många vill vara med, men de måste dels kunna leva upp till kraven, dels vara aktiva och känna ett ansvar för sitt område. Juniorerna behöver dessutom ordentligt med uppbackning.
- *utveckla föräldrakontakten.* Lugna gatan har bjudit in föräldrar för att informera om sin verksamhet, men intresset från föräldrarnas sida har varit lågt. Det önskvärda vore om Lugna gatan och föräldrarna kunde samarbeta runt en ungdom som har lite problem. Om föräldrarna känner att de kan få lite hjälp med sin son av killar som exempelvis ser till att sonen kommer iväg till skolan, eller till gymmet, är uppfattningen att föräldrarna själva kanske får lite mer energi. ”Ofta är det socialtjänsten som tar allt ansvar, men kanske är det kärleken från föräldrarna som behövs”, säger en arbetsledare.
- *skapa mer aktiviteter* tillsammans med andra aktörer i stadsdelen, ett större utbud för ungdomar. I en av stadsdelarna finns ett brett utbud – men det är inte riktat speciellt till ungdomar.
- *fler anställda.* Verksamheten behöver inte förändras, men det som behövs är fler anställda. Om någon av värdarna blir sjuk idag blir det problem. Med fler anställda som stadsdelsvärdar skulle man dessutom kunna patrullera i stadsdelen och samtidigt ha öppet i sin lokal.
- *behov av lokal.* I två stadsdelar saknas lokaler där man kan ta emot ungdomar. Lokalerna räcker för de juniorer man har men inte för att nå andra ungdomar. Samtidigt utfärdas en varning mot allt för bra lokaler. De får inte vara så bra att värdar och juniorer inte går ut och patrullerar.
- *utveckla arbetet i skolan.* Det är inte bra att låsa fast arbetet i skolan i bestämda former utan man ska fortsätta att erbjuda nya saker. En sak som föreslås är anpassad skolgång för de elever som i dagsläget sägs kunna ta 90 procent av en klass energi. I Lugna gatans lokaler skulle man dels kunna arbeta med dem i matte och svenska, dels få dem att lugna ner sig för att man sedan skulle återföra dem till skolan. Ett annat förslag är att erbjuda elever med exempelvis damp möjligheter att träna innan skoldagen börjar, ”för att tagga ner och bli lugna för resten av dagarna.” Det ligger dessutom ett ramavtal på utbildningsförvaltningen om tio värdar på gymnasieskolor.
- *utveckla samtalet* med polis och med föreningar

- *expansion*. En utmaning inför framtiden är att få verksamhet att expandera, och det finns olika tankar och önskemål om vad detta kan innebära:
- ett gemensamt hus där Fryshusets alla olika verksamheter i Malmö kan finnas, ett Fryshuset Malmö eller Skåne eller ”kanske för hela Öresundsområdet”, som någon uttrycker det
- etablera verksamheten i övriga stadsdelar i Malmö. Lugna gatan är en verksamhet som har särskilda förutsättningar att motarbeta det stora problemet i regionen, nämligen segregationen och de (ömsesidiga) fördomar den ger upphov till. Utmaningen skulle därför vara att Lugna gatan expanderar och blir ett namn även i svenska områden, även i Brunkeflo
- etablera verksamheten på andra orter i Skåne, Landskrona, Helsingborg
- *det lokala självstyret*. Ytterligare en utmaning är att kunna verka i Malmö utifrån de lokala visionerna och villkoren, och att inte Stockholm styr för mycket.
- att Lugna gatan etablerar sig mer och får respekt som något intressant och bra.

Lugna gatans stadsdelsvärdar

I detta avsnitt presenteras en sammanfattande beskrivning av ett gemensamt samtal med sex av Lugna gatans nio stadsdelsvärdar i Malmö.

Bakgrund: att göra något för dem som är lika den man själv var

Alla stadsdelsvärdarna är män och medelåldern är 26 år. Samtliga rekryterades när verksamheten startade och har alltså varit med från första början (anställda sedan maj 2005). Vårdarna har gemensamma erfarenheter av kampsport, av att ha gjort, som någon av dem uttrycker det, ”lite skit”, men även av att ha arbetat med ungdomar innan de kom till Lugna gatan. Tre av dem bor i de stadsdelar där de arbetar, tre bor i andra områden men säger sig känna väl till ”sina” stadsdelar.

Det som skiljer arbetet i de olika stadsdelarna åt är mest tillgången till lokaler. I Rosengård kan man ha mer aktiviteter inne i sin stora lokal, i Fosie och Södra Innerstaden där lokalerna är små är värdarna mer ute och rör på sig och besöker bland annat fritidsgårdarna. Det finns dessutom en viss skillnad i hur ungdomar förhåller sig till sina områden. I Rosengård och Fosie sägs ungdomarna ”hänga” mer i sin egen stadsdel, medan ungdomarna i Södra Innerstaden rör sig överallt, samtidigt som många ungdomar söker sig dit från andra delar av staden. Det finns flera skäl till att värdarna ser arbetet med Lugna gatan som väsentligt:

- Som värd kan man göra sådant för de yngre som man själv saknade när man var ung. Kanske kan man påverka någon att välja lite annorlunda mot vad man själv gjorde så att de inte – i likhet med värdarna – tvingas lära av sina egna misstag.
- Man kan få ungdomarnas förtroende, göra något för dem – och känna sig nöjd på kvällen.
- Det är roligt att träffa och umgås med ungdomarna.
- Man känner igen sig själv, hur man var.

Hur ser värdarna på sina erfarenheter av kampsport och vad dessa kan betyda i arbetet med ungdomar?

- 1) Ungdomarna ser upp till värdarna och andra medarbetare inom Lugna gatan som tränar och/eller tävlar inom kampsport, som människor som är bra på något.

- 2) Kulturen inom kampsporten är annorlunda än inom andra sporter, exempelvis fotboll, där värdarna anser att det finns mer mobbning.
- 3) Genom kampsport lär man sig respekt, ödmjukhet och disciplin, viktiga värderingar. ”Vi använder allt, utom själva utövandet, på ungdomarna”, som en värd uttrycker det.

I Malmö finns en tjej anställd som skolvärd. Det vore bättre om det fanns fler tjejer i verksamheten, menar värdarna. Inledningsvis hade man tjejer i alla stadsdelar, men det var inte ”rätt grej” för dem. Eftersom det finns problem bland tjejer också behöver man hitta någon som de andra kan se upp till. Men svårigheten är att hitta äldre tjejer som har haft egna problem, som kan fungera som förebild på ett motsvarande sätt som de manliga värdarna gör. Ett annat hinder för att rekrytera fler tjejer som värdar sägs vara att Lugna gatan idag har full bemanning och att det inte finns någon plats för tjejer.

Arbetet som värd uppfattas även inrymma en del svårigheter. En svårighet är att värdarnas engagemang inte alltid ger resultat, i meningen att det får ungdomarna att tänka på ett annat sätt. Även om man ställer upp och ger en del av sig själv för att hjälpa, säger en värd, kan ungdomarna kasta bort den chansen. Men det är också genom att se hur enskilda personer förändras som värdarna kan se om och hur de har lyckats i sitt arbete. Kan man lyckas få en av tio eller tjugo att ändra inställning till sitt liv och till Lugna gatan så anser värdarna att de lyckats med sitt arbete. Den största svårigheten är emellertid inte arbetet med ungdomarna, utan uppfattas vara att få det att fungera med de vuxna, med de offentliga aktörerna. Upplevelsen är att företrädare för det etablerade sammanhanget inte ser det vardagliga arbete värdarna utför, utan att de istället försöker hitta nackdelarna med det värdarna gör.

Relationer till offentliga aktörer

Hur vill då värdarna beskriva relationen till offentliga aktörer? Sättet att se på och värdera utbildning tas upp. Värdarna uppfattar att de nästan gör samma saker som vissa offentligt anställda och att dessa därför frågar sig hur Lugna gatans värdar ska kunna utföra samma jobb utan den utbildning de själva har skaffat sig. ”Men”, säger en värd, ”den livstid vi har haft på 25 år kan du inte lära dig på någon utbildning.” Kontakten med socialtjänsten sägs inte vara så svår, utan värdar kan säga till dem att hålla ett extra öga på någon kille, eller så kan socialtjänsten tipsa om någon. Det mesta försöker värdarna lösa själva, men de kanske skickar något vidare till socialtjänsten, till någon där som man vet är bra. Polisen uppges däremot inte vara intresserade av att ha någon kontakt med värdarna. Polisen sägs ha svårt att möta värdarna ute, och på de gemensamma möten man har varje halvår blir inte så mycket sagt. ”De vill ju kanske inte erkänna att vi gör ett bra jobb”, som en värd säger. Uppfattningen är att det kan störa polisen att värdarna, som tidigare varit lite kriminella, nu ska arbeta med ungdomar. Så här säger en av värdarna:

Det är inte så länge sedan polisen jagade och försökte sätta dit oss, och nu ska vi lära ungdomarna hur de ska vara...

Polisen sägs dessutom inte tro på att folk kan förändras, utan är man kriminell så är man, och då kan man inte ändras. Värdarna menar att det dessutom kan vara svårt för poliser som är uppvuxna i Svedala och ”andra byhålor”, som har en helt annan bakgrund, att komma till Rosengård och kunna prata med ungdomarna på ett sätt som de förstår. Värdarna framhåller att det även finns bra poliser och poliser som är positiva till Lugna gatan. Men det kan vara en svårighet att få kontinuitet i kontakten med polisen, eftersom poliser ofta byter positioner

och platser. Med kvarterspoliserna hade det varit lättare att skapa relationer till Lugna gatan men framför allt till ungdomarna i stadsdelarna.

Särskiljande drag – förtroende och tillgänglighet

Vårdarna uppfattar att följande faktorer skiljer dem från andra aktörer som är verksamma bland ungdomar:

- 1) *åldern*. Vårdarna är närmare ungdomarna i ålder och egna erfarenheter. ”Det ger en annan tyngd när vi säger till”, säger en värd. ”Vi är inte annorlunda än dem – klart att vi har levt längre...”
- 2) *sättet att möta ungdomarna*. Inga andra aktörer som träffar ungdomarna tar dem i hand. ”Det är skillnad”, säger en värd. ”Vi skakar alltid handen.”
- 3) *får lättare kontakt med ungdomarnas föräldrar*. Vårdarna har samma traditioner, kultur, många gånger samma språk.

Det är dessa faktorer som, enligt vårdarnas uppfattning, gör att de har lättare att få kontakt med ungdomar än andra aktörer, och som också gör att ungdomarna litar på vårdarna, att de kan berätta nästan allt, även dåliga saker, och be om råd. Genom att vårdarna får ungdomarnas förtroende menar vårdarna att de kan vara en länk och att de kan bygga broar mellan ungdomar, socialen, polisen, fritidsgårdar och lärare. Eftersom relationen till vuxenkollektivet uppfattas som en särskild svårighet i arbetet kan vi ana att detta mer kanske är ett uttryck för en roll man skulle vilja spela än en realitet. Ytterligare ett särskiljande drag sägs vårdarnas ständiga tillgänglighet vara. Det speciella med Lugna gatan är att man som värd är igång hela tiden, som en värd uttrycker det. Eftersom den ständiga tillgängligheten är en av de saker som uppfattas särskilja verksamheten från andra offentliga insatser blir det svårt att förespråka, men också att dra, gränser mellan arbete och privatliv. Medan andra vuxna uppfattas arbeta 8 till 16 och sedan köra hem till villan i Svedala säger sig vårdarna alltid ha jobbet med sig, med jackan eller utan jackan, på arbetstid eller fritid. Man kan inte säga nej, stänga ungdomarna ute, om det inte är så att man är upptagen av något annat.

Om tillgängligheten å ena sidan uppfattas särskilja vårdarnas arbete från offentliga aktörer, blir den å andra sidan ett sätt att synliggöra denna skillnad för ungdomarna. Det gör vårdarna genom att finnas till hands och prata med ungdomarna som med kompisar – även när vårdarna är lediga – för att visa att man har ett ärligt engagemang och inte bara är där för att göra sitt jobb. Bilden av hur andra vuxna förhåller sig till ungdomarna är ganska mörk: de kommer som robotar och gör sitt jobb, de går ut och gör sitt och försvinner sedan in på sitt kontor igen. De får sin lön så de bryr sig inte, man ser dem inte spela pingis med ungdomarna, eller krama dem. Att det fungerar för Lugna gatan, menar en värd, beror på ”att vi tycker om ungdomarna. Vi tycker inte illa om dem. Det är väl det som är skillnaden.”

Förebyggande och främjande

Främjande är ett ord som helt saknar innebörd och betydelse för vårdarna. Däremot uppfattas förebyggande som ett bra ord, som väl sägs beskriva det arbete man utför, som handlar om att förebygga att problemen blir större. ”Varje gång vi öppnar munnen och pratar med ungdomarna, så är det förebyggande. Varje gång vi syns är det förebyggande”, som en värd uttrycker det.

Vårdarna arbetar förebyggande mot juniorerna...

Vårdarna arbetar förebyggande gentemot juniorerna, för att hjälpa dem välja rätt väg vidare. Detta uppfattas inte vara ”världens lättaste uppgift”, som en värd uttrycker det. Juniorerna är 15, 16 år, och om varken deras föräldrar eller andra har kunnat få dem att ändra sig så kan inte heller vårdarna på någon månad tala om för dem hur de ska leva sitt liv. Vårdarna försöker hjälpa och stödja dem. De kan hålla dem drogfria när de finns med i verksamheten, och vårdarna har dessutom kunnat hjälpa vissa till sommarjobb inom Lugna gatan. Juniorerna uppfattas stå inför ett svårt val. Även om de å ena sidan vill sköta sig, vara lugna och vill vara med Lugna gatan, så vill de å andra sidan inte förlora kontakten med sina andra vänner, de som inte sköter sig. Om ungdomarna inte hänger med dem idag, kanske de inte är välkomna tillbaka till dem sedan, om de vill. ”Det är nu de väljer vilka vägar de ska ta”, säger en värd, ”men tyvärr är det coolt att göra vissa saker, att köra med en stulen moppe...”

... men juniorerna gör en frivillig insats för Lugna gatan

Om vårdarna har för avsikt att rekrytera juniorer i förebyggande syfte, för att nå dem och på sikt få dem att välja rätt väg vidare, verkar juniorerna snarare se på sin medverkan som juniorvårdar som en insats man gör för Lugna gatan, för någon annan än sig själv. Det kan därför vara en svårighet att behålla juniorerna. Det är frivilligt att vara med, men om juniorerna inte får något för det – varför ska man då vara med? ”De vill ha något för att ge”, som en värd uttrycker det. Det gäller att kunna erbjuda juniorerna aktiviteter, lite roligt så att de stannar kvar. I en av stadsdelarna har antalet juniorer minskat med hälften, från 20 till 10.

Förebyggande eller akutstyrt?

Det finns en tanke hos vårdarna att Lugna gatan kan ses som en temporär insats på en skola. Om det blir lugnt kanske man tar bort insatsen. ”Men”, säger en värd, ”det behövs någon som finns där hela tiden. Det kanske inte blir problem direkt, men efter ett halvår...”

Utvecklingsområden

Det finns en rad olika förslag från vårdarna på hur Lugna gatans verksamhet skulle kunna utvecklas. Vårdarna efterfrågar

- 1) *ökat utbud för ungdomarna.* Ungdomarna behöver mer aktiviteter och de skulle behöva mer valmöjligheter för att komma utanför sitt eget område.
- 2) *utökat samarbete.* För det första efterfrågas ett ömsesidigt utbyte mellan vårdarna och polis, brandkår och socialtjänst där man kan dela med sig av sina erfarenheter till varandra. För det andra efterfrågas ett lokalt Fryshus, där alla Fryshusets olika verksamheter och alla andra som jobbar med ungdomar kan finnas i ett och samma hus.
- 3) *mer utbildning för vårdarna.* Utbildningar som förslås är ledarskapsutbildning, alla typer av utbildning som har med människor att göra samt utbildning i hur man startar föreningar och utvecklar idéer. ”Det är bra att kunna”, säger en värd. ”Vi arbetar med ungdomar och vi ska ju utvecklas...”

Extern handledning är inget som vårdarna efterfrågar. Dels säger man sig ha goda relationer till varandra och till sina arbetsledare. Det är lätt att prata och man hjälper varandra. Dels säger sig vårdarna ha privata kontakter utanför jobbet, personer med erfarenheter som man får mycket av. ”Jobbet gäller ju mycket privatlivet också, när man tar det tankemässigt”, som en värd uttrycker det. Utmaningen inför framtiden sägs vara att utvidga Lugna gatans verksamhet – till fler stadsdelar och fler skolor och att antalet vårdar utökas.

Framtiden

Finns det en önskan hos värdarna att fortsätta arbeta inom Lugna gatan eller tänker man sig vidare? Det ges tre svar på detta:

- 1) att man skulle kunna tänka sig att arbeta kvar inom Lugna gatan – om det fanns en möjlighet att avancera inom verksamheten, eftersom man inte kan arbeta som värd hur länge som helst
- 2) att man arbetar kvar för att det passar med andra aktiviteter/träning utanför Lugna gatan
- 3) att man vill vara kvar för att se hur verksamheten utvecklas framöver.

Lugna gatans skolvårdar

Det följande avsnittet är en beskrivande sammanfattning av ett gemensamt samtal med fem av de sex skolvårdar som finns anställda i Malmö.

Bakgrund: en alternativ bild av Lugna gatans värdar

Av skolvårdarna är fyra killar och en tjej. Medelåldern är drygt 22 år. Två av värdarna har varit anställda i ett och ett halvt år, en i ett år, en i nio månader och en har endast varit anställd en månad. Tre av värdarna har tidigare erfarenheter av att arbeta med ungdomar. I likhet med stadsdelsvärdarna tränar och/eller tävlar de manliga värdarna i kampsport. En intressant skillnad gentemot stadsdelsvärdarna är att ingen av skolvårdarna säger sig ha erfarenheter av att själva ha ”strulat.” Tvärtom är inställningen negativ till att man ofta drar alla inom Lugna gatan över en kam och till bilden av att alla som arbetar där är ”gamla kriminella”. Den bilden sägs inte stämma utan det finns personer som har gått på högskolan, varit med i landslaget och så vidare och som är med i verksamheten för att de är positiva förebilder. Fyra av värdarna har speciellt valt att arbeta i skolan istället för som stadsdelsvärd, medan en av dem valde att bli skolvärd av praktiska skäl (dagtid vardagar).

Situationen i skolan

Hur vill då värdarna beskriva situationen de möter ute i sina skolor? Situationen sägs vara ganska lik från skola till skola med skolk och skadegörelse, men också med föräldrar som

- saknar engagemang, som snarare lever på hoppet om att så småningom flytta tillbaka till sitt hemland än att bry sig om vad som sker här och nu
- har svårigheter att ta ansvar för sina barn, som inte kan språket, har andra bekymmer och ibland lever under svåra förhållanden
- inte litar på lärare utan istället för över sina egna dåliga erfarenheter av lärare i hemländerna till sina barn
- saknar motivation att exempelvis ta itu med ett barn som skolkar och har 90 procent frånvaro
- inte känner sig delaktiga i skolmiljön.

Värdarna beskriver också att det finns elever som

- inte heller känner sig delaktiga i skolmiljön, som inte upplever att det är deras skola och därför inte heller tar ansvar för eller är rädda om den
- är bra på sina rättigheter men inte på att ta ansvar för sina handlingar
- tar all kraft, som påverkar hela undervisningen, hela klassen
- saknar respekt för sina lärare – med följderna att lärarna i sin tur inte känner respekt för eleverna.

Skolvärdarnas roll i skolan

Mot bakgrund av den situation man beskriver menar värdarna att deras roll kan vara att

- 1) fungera som en sammanbindande länk, dels mellan elever och lärare, dels mellan lärare och föräldrar. Eftersom värdarna ofta kommer från området och kan föräldrarnas språk, eller i alla fall kan nog för att kommunicera (inom gruppen av värdar talas fem språk), underlättar detta i kontakten
- 2) ta sig an de jobbigaste eleverna, och försöka få bort dem från det de håller på med. Detta svarar även mot lärarnas önskemål
- 3) motverka det starka gruppsycket i skolorna. Värdarna kan dels säga ifrån till dem som alla elever är rädda för, dels hjälpa duktiga elever att stå emot gruppsycket att exempelvis skolka
- 4) förklara för eleverna vilka konsekvenserna blir när de förstör i skolan, att det är skattemedel som går till spillo, förklara vilket elevernas eget ansvar är
- 5) ta itu med elevers attitydproblem – vissa som skriker, som hela tiden söker uppmärksamhet, som både stör andra och som får sitt dåliga beteende att spridas vidare.

Höga förväntningar på unga juniorer

Värdarna menar att de kan bidra till att skapa en ökad trygghet på skolan, dels genom att fungera som den sammanbindande länken genom att väcka elevernas känsla av ansvar för skolmiljön, dels genom arbetet med juniorgrupper. Till dessa grupper försöker värdarna rekrytera goda förebilder av två slag, dels elever som befinner sig eller har befunnit sig på gränsen, dels duktiga elever som går på lektioner och som sköter sig. På så vis kan man både få två typer av förebilder men också få till stånd ett möte mellan, som en värd uttrycker det, ”två olika världar inom en och samma grupp”.

Det finns höga förväntningar från lärares sida på juniorerna och på att de ska sköta sig. ”Om en junior gör något dåligt, eller misslyckas, uppmärksammas det jättemycket bland lärarna”, säger en värd. Värdarna säger sig lägga ner mycket tid på att få juniorerna att sköta sig – ibland så mycket att värdarna glömmer att det är *juniorer*, ungdomar, man arbetar med, som inte alltid kan sköta sig. Men värdarna upplever att juniorernas beteenden är deras ansvar: det känns som att när ”de gör något, så är det jag som gör något”. Arbetet med juniorer uppfattas ha en tidsaspekt. Skolvärdarna behöver finnas på skolorna under längre tid, så att det finns juniorer som har kommit in i systemet. Att arbeta med nya juniorer tar mycket energi, inte minst för att det man säger till dem ska stanna kvar. En värd uppfattar att kraven på en junior är större i skolan än i arbetet ute i stadsdelarna. ”Juniorer i stadsdelarna kan vara lite äldre”, säger han. ”Här är dom bara 13 till 15 år, så unga, så att lägga ansvar på dom att kanske tjalla på nån polare... Jag kan inte be en som går i 7:an att gå emellan ett bråk mellan två 9:or...”

Det visar sig att relationen till lärare och annan personal på skolorna inte uppfattas som helt okomplicerad. ”Det är ett stort ansvar att vara förebild”, säger en värd. ”När något mindre bra händer blir det som tio gånger värre. Vi är inte mer än människor, och man behöver hjälpa och inte stjälpa när något händer, men ibland är vissa lärare mer ute efter att stjälpa än att hjälpa oss som jobbar.”

Skolvärdarna tror att vissa bland skolpersonalen är kritiska till dem, till att hälften så gamla skolvärdar utan utbildning ska komma och ta uppmärksamheten och elevernas förtroende från dem. Det finns även erfarenheter av lärare med tråkiga attityder gentemot värdarna:

”Vissa lärare säger: gå och kolla, som om jag är en hund”, säger en värd. ”Dom kan väl fråga snällt? Det känns obehagligt.”

En annan erfarenhet är att lärare inte har informerat sig om vilket uppdrag värdarna har på skolan. Det finns en tendens att lärare har förväntningar eller lägger uppgifter på värdarna som inte stämmer med deras uppdrag. På en skola där man har haft möte med lärarna har det blivit bättre: lärarna ser värdarna som en hjälp, ”men de får inte utnyttja resurserna [läs: värdarna]. Vi jobbar i förebyggande syfte”, säger en av dem, ”vi är inte skolvakter som springer runt.”

Ett arbete som sliter

Precis som stadsdelsvärdarna uppfattar skolvärdarna att de jobbar 24 timmar om dygnet. Även om arbetet på skolan sker mellan 8 och 16 är de fortfarande representanter för Lugna gatan på sin fritid. Jobbar man med ungdomar måste man leva som man lär, menar värdarna. Men de säger samtidigt att det kan vara nödvändigt att hitta en gräns om man ska kunna arbeta som värd under en längre tid. Men det är inte bara att ha ständig jour som kan var tröttande över tid. Det är dessutom karaktären på arbetet i skolan. Även i skolmiljön kan man säga att det är tillgängligheten som kännetecknar arbetet men som också gör det trötta. Värdarna säger sig vara igång och befinna sig mitt i kaoset och i det höga ljudet hela tiden. Lärare och annan skolpersonal har raster, kan gå ifrån, prata med varandra och andas ut. Dessutom uppfattar värdarna att eleverna kommer till dem först, eftersom eleverna vet att värdarna är där för att lösa problem. ”Dom kanske inte tänker på lärare först, för dom skapar ofta en bättre kontakt med oss”, säger en värd och menar att det är värdarna som på så vis också blir utsatta för att möta och lösa elevernas problem. Värdarna upplever inte att de får någon tid till återhämtning under skoldagen, men inte heller – såsom lärare får – på loven. När skolorna har stängt får skolvärdarna gå in och arbeta som stadsdelsvärdar. Stadsdelsvärdarna har ett annat arbetsschema. Dels är de är lediga fem dagar var tredje vecka och hinner samla på sig ny energi, dels är de fler och kan turas om i arbetet. De direktiv som styr skolvärdarnas arbetstider kommer från Fryshuset i Stockholm och är ingenting Lugna gatan i Malmö kan påverka, även om arbetsledarna sägs göra vad de kan för att hjälpa sina värddar. Förutom tid till återhämtning finns en önskan om extern handledning av någon som jobbar i och som kan skolmiljön, ”någon som kan berätta något, säga något som man kan ta till”, som en av värdarna uttrycker det. Det finns även ett önskemål om högre lön.

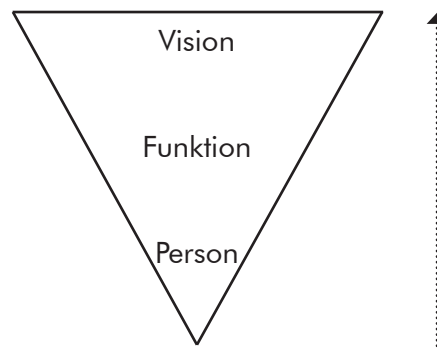
SAMMANFATTADE REFLEXION

Det följande kapitlet utgör en sammanfattande diskussion mot bakgrund av de tre tidigare kapitlen som behandlar Lugna gatans verksamhet i Göteborg och Malmö.

Funktionen som förmedlande länk...

En tydlig funktion som tillskrivs Lugna gatan är att vara en mellanhand i sammanhang där det råder en avsaknad av relationer mellan ungdomar i riskzonen och företrädare för det etablerade samhället, framför allt lärare, socialtjänst och polis. Det tycks finnas ett behov av en *förmedlande länk* till följd av att ungdomar sägs ha lågt förtroende för myndighetspersoner, dels beroende på hur dessa närmar sig ungdomarna, dels beroende på att ungdomarna ärver föräldrarnas skepsis. För att sammanfatta förväntningar på Lugna gatan som en förmedlande länk i en situation som kännetecknas av icke-relationer mellan ungdomar i riskzonen och det etablerade samhället, skulle man kunna säga att förväntningarna dels riktas mot tre olika nivåer, dels uppfattas ha tre olika uppgifter.

Figur 2. En förmedlande länk på tre nivåer

Lugna gatan förväntas för det första fungera som en länk på en mer personlig nivå. Vårdarnas uppgift blir där att förbättra relationerna mellan exempelvis elever och lärare på skolan. Lugna gatan förväntas för det andra fungera som en länk på en mer funktionell nivå. Vårdarnas uppgift blir där dels att förmedla kontakter mellan ungdomar som i någon mening far illa och tjänstemän som kan bistå dem, dels att förmedla information som kan tjäna som underlag för myndigheters agerande: skadegörelse, trender osv. Den önskvärda effekten av Lugna gatans insatser på dessa båda nivåer är att vårdarna ska bidra till att skapa ett förtroende mellan ungdomarna och det etablerade samhället i en generaliserad mening, en vision om en lyckad integration av ungdomar i ett utanförskap.

...förutsätter förtroende och samarbete

Om Lugna gatan ska kunna fungera som en förmedlande länk förutsätter det ett förtroende och ett samarbete mellan Lugna gatan och de två ”parter” de ska länka samman. Lugna gatan måste därför i ett första steg vinna både ungdomarnas och vuxenvärldens förtroende, för att i ett andra steg kunna etablera ett samarbete som i sin tur ska leda till ett minskat avstånd mellan representanter för de båda världarna. Det ställs alltså krav inte minst på värdarna att å ena sidan skapa och behålla ett förtroende från såväl ungdomar som offentliga aktörer, samtidigt som de å andra sidan inte får ta parti eller lojalisera sig för mycket med någon part. De ska upprätthålla vuxenvärldens förtroende genom att vara det etablerade samhällets förlängda arm in i riskzonen, samtidigt som de ska behålla ungdomarnas förtroende genom att vara något annat än övriga aktörer, vilket blir svårt om Lugna gatan uppfattas som allt för lierade med eller lika andra företrädare.

... och medför svåra gränsdragningar

Funktionen som förmedlande länk ställer alltså inte bara krav på en fungerande samverkan mellan Lugna gatan och offentliga aktörer. Funktionen ställer dessutom krav på Lugna gatan att hantera olika gränsdragningar. Om den svåra balansgången mellan att både vara en företrädare för det etablerade samhället och företräda ungdomarna är en sådan gräns är det framför allt gränsdragning mellan värdarnas nuvarande liv, fritt från kriminalitet och droger, och deras mer problematiska förflutna som väcker mest frågor. Det finns tre sätt att förhålla sig till denna gräns:

- 1) En mer tolerant inställning och en förståelse för att värdarna befinner sig i en process där arbetet inom Lugna gatan utgör ett steg vidare på vägen från ett utanförskap med kriminalitet och droger, till integration i det etablerade samhället som en skötsam samhällsmedborgare.
- 2) Nolltolerans. Ska man företräda Lugna gatan och vara en förebild för andra ungdomar är det nolltolerans mot kriminalitet, droger och konflikter som gäller.
- 3) En nolltolerans som kännetecknas av en viss förståelse för processen, och där värdet av de sammantagna insatser Lugna gatan kan göra kompenserar vissa enstaka misstag.

Andra gränser som Lugna gatan måste hantera är dem mot ungdomarnas krav på ständig tillgänglighet och mot vuxenvärldens orimliga förväntningar. Om Lugna gatans önskvärda funktion å ena sidan kan beskrivas som en förmedlande länk eller en mellanhand, skulle den å andra sidan kunna beskrivas som *en felande länk*. Behovet av Lugna gatan som en förmedlande länk utgör en spegling av de egna möjligheterna att arbeta med ungdomar som har problem. Betydelsen av Lugna gatans roll som förmedlande länk blir större ju mer begränsade de egna möjligheterna att nå och skapa relationer till ungdomarna uppfattas vara. En slutsats man kan dra är att den påtalade bristen på förtroende från ungdomarnas sida visavi företrädare för skola, socialtjänst och polis till stor del kan tolkas som en resursfråga. I den mån Lugna gatans verksamhet blir en spegling av bristande resurser i detta avseende blir en ofrånkomlig tolkning att Lugna gatan inte utgör ett komplement utan snarare en ersättning för frånvarande offentliga insatser. Den påtalade frånvaron av resurser för att arbeta gentemot ungdomar i riskzonen försätter Lugna gatan i en paradoxal situation. Å ena sidan är det bristande resurser inom skola, socialtjänst och polis som skapar behov av Lugna gatans insatser, å andra sidan är det inte sällan bristen på resurser som utgör ett hinder för att etablera det samarbete som är nödvändigt för att Lugna gatan ska kunna genomföra sitt uppdrag som felande länk eller som upprättare av relationer.

Samarbetet är en överlevnadsfråga för Lugna gatan, och att utveckla och utöka samarbetet ser Lugna gatans företrädare som en grundpelare i verksamheten. Den egna rollen definieras som drivande i detta sammanhang. En grundläggande tanke är att samarbetet ytterst ska leda till att man kan besvara ungdomarnas rop på hjälp genom att ge dem ett förtroende och en respekt inför det professionella sammanhanget och det stöd de kan få där. Det finns visioner och önskemål om utökade nätverk och olika samverkansformer som allaktivitetshus eller ungdomsteam, men det finns dessutom en rad olika hinder: externa hinder som trötta och skeptiska offentliganställda utan visioner, tidsbrist; interna hinder där den egna oklara rollen kan vara ett exempel, och där vårdarnas osäkerhet inför vuxenkontakter kan vara ett annat. Vårdarnas situation beskriver man som en svår balansgång, framför allt i och med att vårdarna själva har ett förflutet och i de flesta fall arbetar i samma områden som de bor i. Å ena sidan ska vårdarna hantera en situation där de hela tiden befinner sig mitt på gränsen mellan att vara värd eller vän, att vara ”bara vara”-vän eller att umgås, att vara arbetade förebild eller ledig. Å andra sidan förväntas de vara heliga hela tiden – samtidigt som deras egen bakgrund och de problem de ska hantera hos ungdomarna med missbruk och kriminalitet gör att de ständigt är i blickfånget och tvingas bevisa sin trovärdighet inför såväl ungdomar som det etablerade samhället. Vårdarna själva menar att de just genom denna balansgång har viktiga erfarenheter att förmedla vidare. Genom att vårdarna själva tvingas lära sig ett sätt att både bo kvar i området och att förhålla sig till de kriminella krafter som verkar där kan de även utgöra en förebild för andra ungdomar. Den svåraste balansgången för vårdarna förefaller emellertid vara att å ena sidan ha ett svårt och ansvarsfullt arbete som uppfattas kräva ständig tillgänglighet, och å andra sidan ibland vara föremål för skepsis, misstroende och kritik.

Särskiljande drag

En relevant fråga i detta sammanhang blir naturligtvis om Lugna gatans insatser i mellanrummet mellan riskzonen och det etablerade samhället uppfattas fylla en funktion framför allt genom att öka vuxennärvaron och bredda utbudet av insatser, eller om Lugna gatan uppfattas tillföra insatser som särskiljer sig från det övriga utbudet och på så vis tillföra ett särskilt värde. Figur 3 visar hur offentliga aktörer kan uppfatta att Lugna gatans förutsättningar särskiljer sig positivt eller negativt från de egna villkoren.

Figur 3. Offentliga aktörers syn på Lugna gatan i relation till offentliga insatser

Lugna gatan särskiljer sig positivt

Vad Lugna gatan har:

Närhet i ålder
Kännedom om stadsdelen
Erfarenheter av kriminalitet, droger, gäng

Vad Lugna gatan ger:

Kunskaper utifrån egen erfarenhet
Alternativ identitet
Arbete som erbjuder arbetsledare och vårdar självläkning

Lugna gatan särskiljer sig negativt

Vad Lugna gatan har:

Närhet i ålder
Kännedom om stadsdelen
Erfarenheter av kriminalitet, droger, gäng

Vad Lugna gatan saknar:

Formell utbildning
Handledning
Adekvata arbetsverktyg

Vad Lugna gatan får:

Lättare att skapa en första kontakt
Lättare skapa tillit och förtroende
Attraktionskraft: kontakt med dem andra inte når
Ungdomarnas fria val

Goda förebilder som erbjuder hopp och framtidstro

Vad Lugna gatan får:

Lättare att skapa en första kontakt
Svårare hänvisa ungdomar vidare
Svårare med behovsanalys, bedömningar
Mindre av stöd och tydliga
arbetsuppgifter
Dåliga förebilder: stereotypa könsroller,
omogna vuxna, flytande gränser,
sårbart förtroende

Figur 3 visar att det finns två olika sätt att förhålla sig till Lugna gatan. Å ena sidan kan offentliga aktörer lyfta fram olika tillgångar hos Lugna gatan som anses erbjuda särskilda möjligheter i arbetet med ungdomar. Å andra sidan kan företrädare lyfta fram brister som i sin tur anses medföra specifika svårigheter eller begränsningar i det arbete som ska utföras. Figur 4 visar hur Lugna gatans medarbetare anser att de egna förutsättningarna särskiljer sig positivt från det offentliga, men även hur de offentliga insatserna uppfattas särskilja sig från Lugna gatan i negativ bemärkelse.

Figur 4. Lugna gatans syn på hur den egna verksamheten särskiljer sig positivt i relation till offentliga insatser och hur offentliga insatser särskiljer sig negativt från Lugna gatans insatser.

Lugna gatan särskiljer sig positivt

Yttre tillgänglighet i stadsdelen:

Röd tråd mellan skola och fritid
Tillgänglighet i sin stadsdel dygnet om
Brinner för sin stadsdel, vill ge tillbaka
Levt men inte läst sig till kunskap
Visioner om stadsdelens framtid

Inga begränsningar i relation till ungdomar:

Ungdomarnas eget val
Tycker om ungdomarna
Får information som inte andra får
Mer toleranta när det går snett
Kan hantera svåra situationer där man själv har varit
Ger ungdomar någon att ta ryggen på

Syn på samarbete med det offentliga:

Kämpar för att få samarbete till stånd
Kämpar för att få det offentliga förtroende

Offentliga insatser särskiljer sig negativt

Yttre begränsningar i relation till stadsdelen:

Begränsad närvaro i stadsdelen
Begränsad kunskap om stadsdelen
Begränsad känsla av ansvar för stadsdelen
Läst men inte levt sig till kunskap
Saknar visioner

Inre begränsningar i relation till ungdomar:

Dåliga på att skapa relationer
Mindre känsla för ungdomarna
Mindre sociala
Trötta
Rädda för elever
Rasistisk syn på ungdomarna

Syn på samarbete med Lugna gatan:

Ovilja att samarbeta
Upplevelse av konkurrens
Avvaktande inställning

Det är intressant att notera att medan flera av de offentliga aktörerna ser Lugna gatans avsaknad på formell utbildning (till skillnad från den uppfattat adekvata utbildning Fryshuset ger sina anställda) som något som särskiljer Lugna gatans medarbetare i negativ bemärkelse, så ser Lugna gatan de offentliga företrädarnas kompetens och utbildning som ett positivt särskiljande drag. De offentliga företrädarnas kompetens utgör en grundbult i Lugna gatans verksamhetsidé, nämligen att Lugna gatan i ett första steg ska etablera en förtroendefull relation till ungdomar för att därefter i ett andra steg hänvisa dem vidare till dem som kan erbjuda dem professionellt stöd och hjälp. Ett annat förhållande som är värt att notera är att Lugna gatans medarbetare uppfattar sig själva som de som i första hand strävar efter att få

ett samarbete till stånd, medan upplevelsen är att offentliga aktörer har en mer avvaktande inställning. Som framkommit tidigare uppger vissa företrädare för såväl polis som socialtjänst att de borde ta ett större ansvar för att få ett samarbete till stånd än vad de hittills har gjort.

En annan intressant aspekt som ger en fingervisning om hur företrädare för det offentliga sammanhanget kan se på Lugna gatans eventuella bidrag till stadsdelarnas arbete med ungdomar är om det arbete som Lugna gatan utför definieras som förebyggande eller främjande – eller som både och.

Främjande eller förebyggande – ett intressant dilemma

När man talar om insatser under ungdomars fria tid som förebyggande eller främjande blir det bland annat en fråga om vilka ungdomar som är föremål för insatserna – är det alla ungdomar eller är det framför allt ungdomar med särskilda svårigheter som hamnar i fokus? Offentliga aktörer vill gärna beskriva det ungdomsinriktade arbete man bedriver som främjande. Ett främjande arbete har positiva förtecken, eftersom det sägs utgå från en positiv grundsyn på ungdomar och en inkluderande ansats, det vill säga verksamheter och insatser riktas till *alla* ungdomar, och även problematiska ungdomar ses som potentiella deltagare. Ett sådant främjande arbetssätt som undviker att skilja ut dessa ungdomar beskrivs oftast som en positiv kontrast till ett förebyggande arbetssätt, som just gör problematiska ungdomar till sin specifika målgrupp. Detta sägs i sin tur, med referenser till aktuell ungdomsforskning, förstärka negativa och avvikande normer och asociala beteenden hos ungdomar som redan befinner sig i riskzonen. Samtidigt som det främjande arbetet beskrivs i positiva inkluderande termer uppges det i realiteten få vissa exkluderande effekter. Det finns ungdomar som å ena sidan inte är intresserade av det etablerade utbudet av aktiviteter inom föreningar eller på fritidsgårdar och som offentliga aktörer å andra sidan varken har tid eller möjlighet att nå eller att klara av. Om man spetsar till det skulle alltså oviljan att peka ut och arbeta förebyggande mot en grupp ungdomar med särskilda behov innebära att dessa ungdomar, som inte vill eller passar inom de främjande insatserna, istället lämnas utan alternativa offentliga insatser eller aktiviteter. Om det nu finns en ovilja att arbeta riktat mot ungdomar i riskzonen skapar detta i sin tur ett högst påtagligt dilemma: medan det å ena sidan finns en uppfattning om att ett sådant arbete som sägs förstärka asociala beteenden inte är önskvärt, finns det å andra sidan en förväntan på att det just är ett sådant arbete som Lugna gatan kan bedriva bland ungdomar som idag hamnar utanför det främjande utbudet. Lugna gatan förväntas och uppfattas arbeta förebyggande genom att fånga upp personer som har levt eller som är på väg in i ett liv med droger och kriminalitet och integrera dem i sin verksamhet som värdar eller som juniorer. Men det finns intressant nog få aktörer som talar om att detta skulle vara ett arbete som förstärker ett asocialt beteende. Tvärtom finns en generellt positiv grundsyn på Lugna gatans verksamhet. Dessutom uppfattas Lugna gatans arbete även ha positiva främjande drag. Dels genom att Lugna gatans närvaro och uppsökande arbete i skola och stadsdelar uppfattas rikta sig mot alla ungdomar. Dels genom att det förebyggande arbetet riktat till vissa ungdomar får effekter för alla – tar Lugna gatan hand om de besvärliga ungdomarna blir det tryggare för alla. Eftersom ett förebyggande arbete riktat specifikt mot ungdomar i riskzonen uppfattas som positivt både för de ungdomar som är föremål för det och för de generella främjande effekter det kan få när det utförs av Lugna gatan, blir en intressant fråga varför ett sådant arbete ges negativa förtecken inom ramen för de egna offentliga verksamheterna. En viktig aspekt på Lugna gatans förebyggande arbete som framhålls är att det måste ske i ett samarbete och ett utbyte med andra aktörer, både för att kunna hänvisa ungdomar vidare inom

systemet men också, kan vi ana, som ett sätt att motverka att en intern subkultur växer fram inom Lugna gatan.

En nödvändig men onödig loop?

Eftersom en grundtanke med Lugna gatans arbete är att nå ungdomar i riskzonen för att koppla dem till eller integrera dem i det etablerade samhället måste man ställa sig frågan varför det finns ett sådant behov. Om det är för att man inom övrig fritidsverksamhet prioriterar ett främjande och i viss mån exkluderande arbete – är detta önskvärt om det innebär att ett arbete för de kanske mest utsatta ungdomarna läggs ut på entreprenad? Om det är så att företrädare för skola, socialtjänst och polis saknar kunskap och kulturkompetens men dessutom tiden för att nå ungdomar som far illa – är det då önskvärt att snarare kompensera detta genom insatser som Lugna gatan än att förändra och utveckla antagning, utbildning, arbetssätt och resursförstärkning inom offentlig sektor?

Att förebygga att ungdomarna väljer fel väg i livet

Det arbete företrädare för Lugna gatan säger sig vilja bedriva är att förstå som förebyggande i meningen att det riktar sig till ungdomar som befinner sig i eller på gränslandet till riskzonen. Det finns en tydlig önskan nå ungdomarna i tid, innan de går för långt, innan de hinner bli helt förstörda, och att arbeta med dem på hemmaplan, just där de svårigheter och de starka krafter som påverkar dem finns. Ett sätt att beskriva arbetet är att Lugna gatan dels arbetar förebyggande inåt, dels förebyggande utåt. Arbetet inåt riktas mot de egna juniorerna och syftar till att öka deras medvetenhet och att få dem att reflektera och tänka efter före som ett sätt att förebygga att de gör dumheter. Arbetet utåt riktas mot andra ungdomar i riskzonen som juniorerna möter, och där juniorerna förhoppningsvis kan vidarebefordra något av sina nya insikter om ett bättre vägval vidare till andra. Det är alltså ett långsiktigt förändringsarbete på individnivå som avses, men det förebyggande arbetet kan även avse mer konkreta direkta brottsförebyggande insatser genom att stävja bråk och oro ute i stadsdelarna eller uppmärksamma skadegörelse.

Att främja vårdarnas fortsatta utveckling efter att de har valt sida

Syftet med det arbete Lugna gatans vårdar utför är att förebygga att ungdomar väljer fel väg, men vårdarna är inte själva föremål för några förebyggande insatser. När Lugna gatan rekryterar vårdar är det inte vårdarna som är den primära målgruppen för arbetet, utan vårdar rekryteras för att kunna arbeta förebyggande med ungdomarna. Det är det förebyggande arbetet som styr valet av vårdar. När verksamheten skulle etableras fanns ett behov av att vinna ungdomarnas respekt och förtroende med hjälp av vårdar som hade ett "eget förflutet". Idag efterstavar Lugna gatan i Göteborg och Malmö en bättre mix, genom att även rekrytera vårdar med andra viktiga erfarenheter än ett tidigare liv i riskzonen. En anledning är att vårdar med en skötsam bakgrund lättare antas kunna etablera ett förtroende och ett samarbete med vuxenkollektivet. En annan anledning är att det arbete Lugna gatan ska bedriva riktar sig utåt och att detta arbete kan bli begränsat om det finns för många anställda med egna problem. Det finns en klart uttalad ambition bland Lugna gatans ansvariga och arbetsledare att det arbete vårdarna utför syftar till att främja vårdarnas fortsatta utveckling, på såväl ett personligt som ett professionellt arbetsmässigt plan. För en del av vårdarna betyder det att främja deras integration på den ordinarie arbetsmarknaden. Ett främjande arbete sägs för det första kunna bedrivas på individnivå. I det främjande arbetet hamnar betoningen, som med vårdarna ovan, inte på hur någon ska bryta med det gamla livet utan hur Lugna gatan ska kunna underlätta och ge positiva tillskott i det nya livet. Ett främjande arbete sägs för det andra kunna bedri-

vas på en övergripande nivå, och det sägs då handla framför allt om gemensamma insatser för en positiv utveckling i den egna stadsdelen eller för staden i stort. Även om det finns en ökad betoning på att såväl rekrytera ”skötsamma” värddar som att blanda ”skötsamma” och mindre skötsamma ungdomar i juniorgrupperna är Lugna gatans huvudsakliga fokus riktat mot ungdomar och unga vuxna i riskzonen. Med det kan sammanfattningsvis sägas vara ett arbete som använder sig av värddar *efter* att de har lämnat riskzonen, för att dels arbeta med ungdomar *under* det att de befinner sig mitt i riskzonen och dels *innan* de hamnar där. Om Lugna gatan å ena sidan främjar värdarnas utveckling, och genom deras arbete å andra sidan förebygger juniorernas felval, hur ska man då definiera de insatser som riktas mot dem som befinner sig mitt i ett liv med droger och kriminalitet?

Det finns sammanfattningsvis en ganska god samstämmighet mellan de offentliga aktörernas tankar runt Lugna gatans insatser som förebyggande och främjande, och de tankar som finns hos Lugna gatans egna medarbetare. Det finns en gemensam uppfattning om att Lugna gatan

- huvudsakligen bedriver ett förebyggande arbete riktat till ungdomar i riskzonen, men att detta är ett arbete som även får positivt främjande effekter för många (lugnare i skolan, slipper vara rädda med mera)
- har ambitionen att främja värdarnas positiva utveckling och integration på den ordinarie arbetsmarknaden – vilket även kan beskrivas som att förebygga utanförskap visavi det etablerade samhället
- vill verka för att främja en positiv utveckling såväl i enskilda stadsdelar som i de städer de är verksamma.

Förebyggande eller främjande, temporär eller akut?

Det är inte bara frågor runt huruvida Lugna gatans arbete är att karakterisera som förebyggande eller främjande som är av intresse, utan även hur verksamheten kan betraktas, eller snarare karakteriseras, ur ett tidsperspektiv. Hos såväl offentliga aktörer som Lugna gatans medarbetare finns olika tankar om hur uppdragsgivare eller politiker ser på detta, tankar som kan sammanfattas i några konstruerade idealtyper:

- *Renhållningsarbetare*. En temporär och akutstyrd insats som aktiveras för att rensa upp i en tillfälligt orolig situation i en stadsdel eller en skola, och som avslutas när lugnet återställts.
- *Vägröjare*. En temporär och akutstyrd insats som aktiveras för att rensa upp i en tillfälligt orolig situation i en stadsdel eller skola – med syftet att bana väg för andra yrkesgrupper, exempelvis fritidsledare, som kan ta vid när lugnet återställts.
- *Dragplåster*. En mer funktionell insats som ska finnas så länge den har förmåga att attrahera ungdomar till olika aktiviteter och att svara mot ungdomarnas fria val.
- *Diplomat*. En permanent insats som en förmedlande länk mellan två världar – den kriminella och den etablerade världen.
- *Kulturförmedlare*. En permanent insats som på sikt ska befästa en positiv ungdomsmiljö som stadsdel och skola upprätthåller med sina egna elever och sin egen personal.

Lugna gatan själva ser sitt arbete som långsiktigt och som en kombination av mer akutstyra och förändringsinriktade insatser:

Skapa lugn → inleda förändringsarbete med ungdomar → upprätthålla lugn på sikt

Ett arbete som kan ta knäcken på en människa

Det känns på sin plats att avsluta detta sammanfattande kapitel med några reflexioner runt den situation som Lugna gatans värdar befinner sig i. Det är i en mening värdarna som i praktiken ska utgöra själva gränssnittet eller gränssytan mellan de olika system som retoriken runt Lugna gatan laborerar med – ett uppdrag där höga krav ska uppfyllas under i många fall ofördelaktiga villkor. Det finns en generellt positiv inställning till Lugna gatans grundtanke att anställa unga människor som har vuxit upp i förorten (aktuella stadsdelar) och som själva har levt med, men tagit avstånd från, den kriminalitet och det missbruk som många ungdomar riskerar att hamna i. Den övergripande tanken är att Lugna gatan på så vis kan motverka ungdomars utanförskap och medverka till att de integreras i det etablerade samhället, och den konkreta handlingen blir att fungera som en länk och skapa relationer mellan ungdomar och aktörer som företräder detta etablerade samhälle.

Kravet att representera det etablerade samhället

Det finns alltså en förväntan på att Lugna gatans värdar å ena sidan ska ha en egen uppväxt i förortens ”utanförskap” och å andra sidan ska representera det etablerade samhället. Värdarna förväntas alltså, genom sin egen bakgrund i och erfarenhet av förorten, kunna etablera förtroendefulla relationer till ungdomarna där. I dessa relationer förväntas de därefter förmedla det etablerade samhällets normer och förhållningssätt, regler för beteenden och bemötande vidare till ungdomarna. Det finns åsikter bland offentliga aktörer att det är särskilt betydelsefullt att värdarna inte lojaliserar sig med ungdomarna i förorten, utan att de företräder det etablerade samhället för att motverka den uppdelning i vi och dom som sägs präglade kulturen där. Detta ställer för det första krav på värdarna att förhålla sig till de normer och värderingar som deras familjer, släkter, klaner och vänner är bärare av, och för det andra att tillägna sig och praktisera det etablerade samhällets normer och värderingar i sitt eget liv och i sitt arbete med områdets ungdomar. En fråga blir naturligtvis var dessa unga människor, som själva vuxit upp i och i de flesta fall fortfarande bor kvar i förorten, har erbjudits möjligheter att tillägna sig men även praktisera det etablerade samhällets normer och värderingar, och hur rimligt det är att utgå ifrån eller förvänta sig att de företräder ett alltigenom ”svenskt” sätt att se på jämlikhet mellan könen, eller på aga i barnuppfostran? Gissningsvis blir Lugna gatan den viktiga och kanske enda tillgängliga kontexten för värdarna att utveckla eller brottas med sina grundläggande normer och värderingar – genom introduktionsutbildning och samtal med arbetsledare men också genom sitt arbete och sina diskussionsgrupper med juniorer.

Kravet att förmedla ungdomarnas förtroende vidare till offentliga aktörer

Att Lugna gatan har värdar med ett ”förflutet” uppfattas som en nödvändig tillgång och en förutsättning för att skapa ett grundläggande förtroende för verksamheten hos ungdomar ute i stadsdelarna. Att värdarna dessutom ska fungera som en förmedlande länk mellan ungdomarna och offentliga aktörer ställer en rad olika men höga krav dem. Naturligtvis är ett grundläggande krav att de ska ha lämnat sitt tidigare liv i riskzonen, men för att fungera som förebilder i sitt eget område måste de dessutom ha hittat ett gott sätt att förhålla sig till sina gamla vänner och bekanta i stadsdelen. Många av de andra kraven hänger samman med en, som flera poängterar, överlevnadsfråga för Lugna gatan: att etablera ett samarbete med övriga offentliga aktörer och bli en integrerad del i det lokala nätverket. Detta ställer för

det första ett krav på värdar med ett eget förflutet att de för egen del ska ha gjort upp med sina fördomar mot offentliga aktörer och med sina tidigare personliga erfarenheter av hur offentliga aktörer bemött eller hanterat dem. Det ställer för det andra krav på att värdarna ska ha en vilja, ett aktivt engagemang och gärna vara drivande i att etablera kontakter och samarbete med offentliga aktörer – trots det motstånd till samarbete de uppfattar att många (projekt)trötta offentliga aktörer har.

Ett mål för Lugna gatans samarbete är att reparera och återskapa ett förlorat förtroende mellan offentliga aktörer och ungdomar som är i behov av deras hjälp eller tjänster – oavsett om de är lärare, poliser eller socialtjänstemän. Det ställer för det tredje krav på värdarna att försöka skapa ett eget förtroende för offentliga företrädare – för att kunna föra detta förtroende vidare till ungdomarna och så att säga kunna gå i god för det etablerade samhällets företrädare. En av de svåraste arbetsuppgifterna är enligt värdarna själva att etablera ett samarbete med offentliga aktörer och att få deras förtroende. Värdarna talar om den misstänksamhet, skepsis, vilja att hitta nackdelar och att stjälpa snarare än hjälpa som de kan möta, om hur orealistiska förväntningar som värdar inte infriar kan vändas i besvikelse och klagomål. ”Vi kämpar för att få deras förtroende”, säger en värd, och en annan säger att värdarna gör allt för att visa att de vill hjälpa. Värdarna förväntas alltså å ena sidan hantera och motbevisa den misstro de själva möter från offentliga aktörer samtidigt som de å andra sidan ska lära ungdomar att få förtroende för samma aktörer. Denna motsägelsefulla situation blir naturligtvis ännu mer accentuerad när värdarna har egna erfarenheter av kriminalitet och missbruk. Å ena sidan vill offentliga aktörer ha tillgång till dessa värdars förmåga att skapa relationer till ungdomar i riskzonen. Å andra sidan är många aktörer ovilliga att ge dem sitt fulla förtroende. Vi måste kämpa dubbelt så hårt, som en värd uttrycker det. Vi måste överbevisa att vi har valt sida, säger en annan. Värdar med ett eget förflutet ställs, om vi hårdrar det, ibland inför uppdraget att skapa de troendefulla relationer mellan ungdomar och offentliga aktörer som de själva till följd av sitt förflutna förvägras. Detta leder till en i vissa avseenden paradoxal situation, där det som i flera avseenden uppfattas vara en del av Lugna gatans specifika kompetens och attraktionskraft – medarbetarnas egen bakgrund i utsatta områden och deras erfarenheter av att ha lämnat riskzonen för att arbeta i och för det etablerade samhället – är det som kan utgöra det främsta hindret för en lyckosam verksamhet.

Ett glastak för integration – även inom Lugna gatan?

Om grundtanken med verksamheten är att integrera ungdomar med ett tidigare utanförskap i det etablerade samhället, så skulle resonemanget ovan kunna uppfattas som en tydlig signal om att integration endast är möjligt till en viss gräns. I det för Lugna gatan så viktiga samarbetet med offentliga aktörer kommer dessa värdar till korta. För att få det offentliga förtroende (men även för den egna verksamhetens stabilitets skull), eftersträvar Lugna gatan en mix med fler värdar som med ett ”prickfritt” förflutet antas ha större möjligheter att få ett sådant förtroende. Detta, menar jag, försätter Lugna gatan i en paradoxal situation där verksamheten å ena sidan ska ha ett integrativt syfte och bistå ungdomar och unga människor som lever i ett utanförskap att träda i kontakt med det etablerade samhället, medan verksamheten å andra sidan tvingas anpassa sig till attityder som hindrar en sådan integration – genom att låta mer välartade unga vuxna ta vid i dessa kontakter. Innebär detta en risk för att de unga människor som vänt om från ett kriminellt liv och eftersträvar integration möter samma glastak inom Lugna gatan som i samhället för övrigt?

DEL III – BILDEN AV UNITED SISTERS I UPPSALA

I denna tredje del av rapporten om Fryshusets nyetableringar är det bilden av United Sisters i Uppsala som tecknas. I det första avsnittet presenteras en sammanfattning av intervjuer genomförda med den lokalt projektansvariga, verksamhetsledaren samt tjejcoacher och en tjejgruppsledare. I det andra avsnittet presenteras en motsvarande sammanfattning av intervjuer med offentliga aktörer. Det tredje och avslutande avsnittet utgör en sammanfattande reflexion. Men först en kort introduktion till verksamheten i Uppsala.

Introduktion

United Sisters i Uppsala startade i maj 2006 med två heltidsanställda: en verksamhetsansvarig och en verksamhetsledare (med lönebidrag).³³ Under 2008 finansieras United Sisters verksamhet genom bidrag från Ungdomsstyrelsen, Childhood Foundation, Skandia – idéer för livet, Kronprinsessan Margaretas minnesfond, Stiftelsen Lars Hiertas minne, Prins Gustaf Adolf och Prinsessan Sibyllas minnesfond samt Uppsala kommun. Av United Sisters fyra verksamhetsområden arbetar man i Uppsala med tre: tjejgrupper, tjejcoacher och öppna verksamhetsdagar en gång per termin. I Uppsala utgör tjejgrupper och tjejcoacher två separata verksamheter med egen rekrytering, utbildning och handledning. Rekryteringen av flickor till tjejgrupper sker genom information i skolor och på fritidsgårdar. Flickorna anmäler sitt intresse på en lista, inbjuds att delta i öppna grupper som efterhand övergår till slutna grupper med cirka tio flickor i varje, i åldern 12 till 16 år. Flickorna kan delta i en tjejgrupp en gång per vecka under ett års tid, men varje grupp startas på nytt varje termin och får ett nytt namn av de flickor som deltar (som *Berta tar ingen skit* eller *Nej shit, fan, du står på mina skosnören*). Exempel på aktiviteter i en tjejgrupp sägs vara allt ifrån att fika och prata till att gå på bio och ha övernattnings.³⁴ I varje grupp ska det finnas tre ledare som engageras en termin i taget. Ledarna rekryteras bland annat via Volontärbyrån på nätet och olika föreningar. De är ofta kvinnliga studenter och genomsnittsåldern sägs vara 23 till 24 år. De genomgår en heldagsutbildning som dels utgår från ett färdigställt material från United Sisters, dels från föreläsningar av företrädare från olika organisationer som RFSU och TRIS (Tjejers rätt i samhället). Ledarna erbjuds därutöver att delta i gemensamma inspirationsdagar. I Uppsala finns det tjejgrupper i stadsdelarna Stenhagen, Ekeby, Gottsunda och Sävja samt på Stadsteatern. Under höstterminen 2007 fanns 14 tjejgruppsledare engagerade i en verksamhet som nådde 49 flickor.

Tjejcoacher inom United Sisters ska vara kvinnor över 25 år som kan fungera som ett individuellt stöd i vardagen för flickor mellan 12 och 20 år. Coachernas uppdrag är att träffa ”sin” flicka en gång per vecka för att, allt efter flickans behov eller önskemål, fika, spela biljard eller bara prata. Coacherna rekryteras på samma sätt som tjejgruppsledarna, och de genomgår

³³ Från 2008-01-01 har verksamheten endast en anställd, en ny verksamhetsansvarig.

³⁴ www.unitedsisters.se

en utbildning på Fryshuset i Stockholm som bland annat baseras på ett färdigställt material från United Sisters. Kontakten med flickor som önskar en coach sker ofta via socialtjänstens förebyggande ungdomsarbete eller kuratorer, även om de flesta flickor som har fått en coach även har varit deltagare i tjejgrupperna. United Sisters har inte marknadsfört coachverksamheten i Uppsalas skolor, eftersom man tror att behovet skulle visa sig vara större än vad man har möjlighet att tillgodose. Uppdraget som coach löper tre månader åt gången. Var tredje månad följs kontakten mellan flickor och coacher upp, innan man beslutar om ett eventuellt förlängt uppdrag om ytterligare tre månader. Sedan hösten 2007 arbetar United Sisters i Uppsala med coachpar, det vill säga att två coacher etablerar en kontakt för ömsesidigt utbyte och stöttning i sina respektive uppdrag. Under höstterminen 2007 fanns 10 tjejcoacher som hade kontakt med en flicka var, samt en coach i väntan på att bli ”matchad” med en flicka. Verksamheten dokumenteras genom månadsberättelser och årlig verksamhetsberättelse, och en interutvärdering med flickor, coacher och tjejgruppsledare sker varje termin.

ATT HITTA SINA ÅSIKTER, ATT HITTA SIG SJÄLV

I det följande avsnittet presenteras en sammanfattning av intervjuer genomförda med den projektansvariga och verksamhetsledaren för United Sisters i Uppsala. Det är dessa två personer som – på Fryshusets uppdrag – startat och som heltidsanställda driver verksamheten med hjälp av volontärer.

Verksamhetsledare och projektansvarig

Projektansvarig har tidigare erfarenheter av att arbeta gentemot ungdomar, bland annat som skolinformatör för RFSU och med tjejjourer. Verksamhetsledaren har praktiserat på Fryshuset, bland annat inom United Sisters. De två anställda har gemensam extern handledning. Projektansvarig har ansvar för verksamhetens ekonomi men även för att bygga upp sociala kontaktnät till skolor, socialtjänst med flera för att dels nå ut med information om verksamheten och på så vis rekrytera flickor till den, dels hitta nyckelpersoner som man vid behov kan hänvisa flickor vidare till. Hon har dessutom ansvar för tjejgrupperna. Verksamhetsledaren har ansvar för tjejcoachverksamheten och dessutom för utbildningar och gemensamma inspirationsdagar men även för kontakterna med Uppsala Stadsteater, där de båda anställda har sitt kontor och där en av tjejgrupperna har sin lokal.

Lokal anpassning

När verksamheten etableras eller när en tjejgrupp ska starta i en ny stadsdel är det viktigt, säger projektansvarig, att man först lär känna området och tar reda på var flickorna finns och hur man kan nå dem, men också vilka personer United Sisters kan prata med och ha som kontaktpersoner i stadsdelarna. Även om verksamheten utgår ifrån en given modell så kan innehållet i tjejgrupperna variera beroende på vilka teman och vilka ämnen som är aktuella för flickor i olika stadsdelar. Det primära är att ledare och coacher anpassar sig efter de flickor de träffar – efter deras behov, vad de vill prata om och på vilken nivå. Även om det uppfattas finnas vissa skillnader mellan olika stadsdelar blir ändå den aktuella gruppen av flickor det som är avgörande för hur gruppen utformas och vilka teman som blir aktuella. Situationen för flickor i Gottsunda sägs exempelvis kännetecknas av att de är hårt hållna, inte sällan bevakade av pappor och bröder, och att Gottsunda blir flickornas hela värld. Även om innehållet ska anpassas efter flickornas ålder, behov och mognadsnivå får ledarna inte anpassa detta för mycket. Även om exempelvis sex kan vara ett laddat ämne i vissa stadsdelar så är det viktigt att ämnet tas upp så att flickorna får tillgång till kunskap.

Relationen till United Sisters på Fryshuset

När nu United Sisters har etablerats i Uppsala sägs det finnas vissa skillnader mellan verksamheten i Uppsala och United Sisters i Stockholm. En given skillnad är att United Sisters är ett sedan 10 år etablerat varumärke i Stockholm medan man i Uppsala fått jobba på att etablera sig som en ny verksamhet. I Stockholm har United Sisters dessutom hela sin

verksamhet samlad på Fryshuset, medan verksamheten i Uppsala har spridits ut – eller är på väg att spridas ut i – olika stadsdelar. En annan skillnad är att tjejcoacherna i Stockholm har utfört sina uppdrag på en mer fristående och självständig basis än i Uppsala. I Uppsala har coacherna handledning med verksamhetsledaren och en tätare kontakt med såväl henne som med projektansvarig. Tidigare hade coacherna i Stockholm inga ekonomiska medel att förfoga över, men idag får coacher både i Stockholm och i Uppsala 500 kronor per månad att disponera i kontakten med ”sin” flicka. Ansvariga i Uppsala uppfattar att de har en ganska tät relation till de personer som nu och även tidigare har haft det nationella ansvaret för United Sisters. Det finns emellertid behov av ytterligare diskussioner om innebörden av att vara del av en större organisation – både för de flickor som ingår i tjejgrupper eller har egna coacher och för ledare och coacher. Det sägs finnas ett behov av att skapa en större känsla av delaktighet i United Sisters, inte bara i den enskilda tjejgruppen eller det enskilda uppdraget som coach.

Tryggheten med ledare och coacher

Ledare och coacher rekryteras dels genom affischer på stan, dels genom Volontärbyrån på nätet. De flesta ledare och coacher som idag är verksamma i Uppsala är unga, etniskt svenska kvinnor som varken är uppfödda eller bor i de stadsdelar där United Sisters är, eller tänker bli, verksamma. Den roll de förväntas ha som tjejgruppsledare är att vara trygga, kloka personer som har en grundläggande öppenhet för att ta in flickornas åsikter, tankar och känslor, som skapar utrymme för flickorna att komma till tals och som kan konsten att bolla tillbaka flickornas åsikter och samtidigt förhålla sig neutrala. Coacherna ska på motsvarande sätt vara färdiga med sig själva, känna sig stabila just nu och redo att ta hand om det som flickorna kommer med. Det finns ett färdigt material, både för tjejgruppsledare och för tjejcoacher, men eftersom deras uppdrag i första hand är att vara lyhörda för och anpassa sig till flickorna i gruppen eller den flicka de är coach för är deras frihet i förhållande till materialet stor. De här även ett stort ansvar för att utforma och anpassa innehållet i grupper och relationer till enskilda flickor. Ansvariga för United Sisters i Uppsala säger sig vara trygga med de ledare och coacher de har, att man har ett förtroende för dem som personer och dessutom håller en regelbunden kontakt med dem. Innan man ger ett uppdrag till en blivande volontär genomför ansvariga en intervju där man har en grundlig diskussion om värderingar och bland annat tar reda på motivet till varför någon vill arbeta ideellt med flickor. Kraven man ställer på volontärerna är att de ska ha ett bra grundläggande värderingar och ett

... grundläggande tänk runt jämställdhet, vad det innebär att vara man, att vara kvinna.

De får inte vara rasister, homofober eller uppfatta några ämnen som för tabubelagda för att kunna tas upp till samtal och diskussion. Den värderingsgrund som Fryshuset har uppfattas som vid. Även om den värderingsgrund som finns inom United Sisters sägs vara betydligt smalare finns ändå ett behov av att konkretisera den ytterligare, exempelvis genom tre grundpelare som skulle kunna vara respekt, systerskap och att vara en schysst kompis. En sådan konkretion skulle, menar ansvariga, kunna hjälpa ledare och coacher men också flickorna i verksamheten att se vad det är de är del av. Tjejgruppsledare har en kontinuerlig kontakt med projektansvarig, och coacher har kontinuerlig handledning med verksamhetsledaren för coachverksamheten. Tanken med coachernas handledning är att de ska handleda och tipsa varandra, medan verksamhetsledarens roll är att sitta med om de behöver hjälp och att eventuellt leda diskussionen.

Det sägs finnas tre centrala moment i United Sisters båda verksamheter:

1. Värderingsövningar är en stor del av verksamheten. ”Det är inte vi som ska lära dem, utan de som ska känna eller låta bli att känna... alltså friheten i den man är eller vill vara.” Målet är inte att förändra flickornas värderingar, utan att skapa forum där de vågar känna efter vad de själva tycker.
2. Mötet med en organisation helt för kvinnor, möta andra tjejer, ledarna som förebilder.
3. Integration. Genom att ha tjejgrupper i olika stadsdelar blir det enklare att nå flickorna, men det önskvärda är att det sker en integration genom att man blandar flickor från olika klasser eller skolor. På öppna träffar och läger sker en integration genom att flickor från olika stadsdelar och från olika städer träffas.

Det finns dessutom en given utgångspunkt i arbetet: att stå på flickans sida. Inom United Sisters säger man sig alltid utgå från flickan, vilket betyder att man aldrig informerar föräldrar eller besvarar deras eventuella frågor om sin dotter utan flickans uttalade medgivande. Att ta flickans perspektiv innebär att det är flickan som ”vet vad hon vill och behöver”, säger verksamhetsledaren. Att inte informera föräldrar utan flickans medgivande blir ett sätt att kunna behålla flickans förtroende.

Svårigheter

Följande svårigheter säger sig de ansvariga möta i arbetet med United Sisters:

- ekonomin – att bygga upp en verksamhet utan vetskap om hur varaktig den tillåts bli
- att avsluta en coachkontakt, hur man gör det på bästa sätt
- att hitta nyckelpersoner och att skapa det nätverk man vill ha runt tjejerna med bra personer att prata med, både för tjejerna men också för egen del
- att hantera ledare som inte fungerar
- att hinna hålla kontakten med de allt fler coacher som engagerats i verksamheten
- när coacher hamnar i situationer där ”deras” flicka mår dåligt.

Om gränser

När coacher hamnat i en situation där flickor mår dåligt sägs detta i allmänhet lösas i samtal mellan projektledare, coachen och flickan i fråga, och om detta inte har varit tillräckligt har man kunnat ta kontakt med socialtjänstens Råd och stöd-grupp i Gottsunda. En viktig uppgift för verksamhetsledaren sägs vara att avlasta coacher och att göra klart för dem var gränsen för deras ansvar visavi flickan går – att det exempelvis inte är coachens ansvar att göra klart för flickan att det inte är ok att bli slagen hemma, detta är en uppgift för socialtjänsten. Hittills har ingen flicka varit i en situation som har föranlett någon anmälan till socialtjänsten, men skulle en akut situation uppstå skulle man naturligtvis göra en sådan anmälan. I mindre akuta situationer skulle man prata med flickan och ta en kontakt med socialtjänsten i samråd med flickan. På frågan om det finns tydliga gränser för coachernas uppdrag säger ansvarig att man från United Sisters sida är noga med att tala om vad man tycker är coachernas uppdrag och hur långt det sträcker sig, men att coacherna även har en frihet att göra det de själva vill – om de vill delta i möte på socialtjänsten eller träffa flickan oftare. Men de kanske inte vill att coachen ska ta emot en flicka mitt i natten för att hon har grålat med sin familj. Det är viktigt, säger ansvariga, att coacherna berättar vad de gör så att man vet. Det är svårt ibland för coacherna att dra gränser, säger hon, men hennes hållning är att ”du får göra som du vill, men jag tycker så här”.

Om en gränsdragning är från coacherna visavi flickorna är en annan från United Sisters visavi socialtjänsten. Det har kommit förfrågningar till United Sisters om de kan erbjuda en flicka en coach i väntan på att flickan i fråga ska få en kontaktperson via socialtjänsten. Det gäller ofta flickor som har svårare problem och som behöver en kontaktperson som ”kan ta hand om svårare saker”. När det är kö för att få en sådan insats ser socialtjänsten coacher som en möjlig temporär insats. Det socialtjänsten tänker att United Sisters kan ge är en vuxenkontakt, en vuxen som kan ta hand om en situation som uppkommit, nu! Men det sägs finnas väsentliga skillnader mellan coacher och kontaktpersoner, som gör att United Sisters inte åtar sig sådana uppdrag. Dels har kontaktpersonerna samma anmälningsskyldighet som alla som arbetar med barn och ungdom, i och med att de är arvoderade av socialtjänsten, dels är deras uppdrag mer inriktat på aktiviteter än coacherna, vars insats inte ska vara aktivitetsorienterad. Coacher saknar dessutom utbildning och är ideellt engagerade. De kan därför inte ta på sig samma ansvar som en kontaktperson. Även om en del av de flickor som har fått en coach genom United Sisters ”har det lite trassligt” säger man nej till socialtjänstens förfrågningar om att ta emot flickor med för stora problem. En flicka kan emellertid få en coach om hon får det grundläggande stöd och hjälp hon behöver från socialtjänsten. United Sisters verksamhet handlar inte om att ge hjälp, säger projektansvarig, utan om att flickor ska få en extrakompis, en förebild. ”Det är ingen form av terapi, det får det absolut inte vara”, säger hon. Det är inte alltid så lätt att bedöma vilka flickor som har det svårt, även om ansvariga pratar med alla flickor som vill ha en coach. De flesta unga flickor har saker som är svåra i livet, säger verksamhetsledaren.

... om det är matten i skolan, eller att de blir slagna hemma... Vad är stort – och vad är litet?

United Sisters är en separatistisk rörelse. Även om man säger sig vara emot en uppdelning av kön behöver man ha en separatistisk verksamhet som ett steg på väg mot jämställdhet. Dels för att flickor tenderar att ta ”två steg tillbaka” när det finns pojkar med, dels för att flickor behöver föra samtal om saker som bara flickor kan förstå.

Särskiljande drag?

De ansvariga menar att United Sisters särskiljer sig från andra verksamheter som offentliga aktörer erbjuder unga flickor genom att

- ha ett omfattande nätverk, dels genom att verksamheten finns på olika ställen i landet, dels genom det kontaktnät som man skapar lokalt som kanske kan ge en bättre överblick än vad andra aktörer får – även om exempelvis socialtjänsten har en bättre lokalkännedom i den egna stadsdelen.
- vara (mer) noga när man rekryterar ledare och coacher.
- ha en annan värdegrund än många andra verksamheter för tjejer, som erbjuder olika aktiviteter som ”gör tjejer ännu mer tjejiga”, exempelvis sminkkurser. I Uppsala har ansvariga gått igenom United Sisters material och rensat bort sådant som uppfattas som tjejigt – som glitterpyssel och annat.

De ansvariga menar att United Sisters särskiljer sig från andra verksamheter som ideella organisationer erbjuder unga flickor genom att

- vara en renodlad, separatistisk, tjejorganisation

- vara en mötesplats för unga flickor och inte en jourtelefon eller ha syftet att nå dem som är våldsutsatta
- inte ha samma problem som ideella organisationer som är beroende av enskilda eldsjälar för att driva olika projekt. Inom United Sisters i Uppsala finns två anställda,³⁵ vilket både ger möjligheter och uppfattas ställa andra krav på kompetens, dokumentation, kvalitetssäkring och verksamhetsutveckling.

Förebyggande och främjande insatser

Det finns en gemensam uppfattning hos de ansvariga att det förebyggande och främjande arbetet går ihop inom United Sisters och att man kan förebygga genom att främja. Att förebygga innebär att förhindra något som ännu inte skett, att förebygga att något går gale. Förebyggande insatser inom United Sisters kan vara det utåtriktade kontaktnät man skapar – mellan tjejgrupper och mellan tjejer med olika bakgrund. Man kan förebygga att något går gale eller snett både genom att erbjuda kontakter med kurator eller någon annan och genom att främja utvecklingen av ett gott självförtroende. Främjande insatser inom United Sisters kan vara att flickor får hjälp att bygga upp en stark självkänsla, att bli starka i sig själva genom den uppmärksamhet de får från inkännande och bra vuxna ledare och coacher. ”Uppmärksamhet från en eller flera vuxna är unikt i många tjejers liv”, som en av de ansvariga uttrycker det.

Nuläget – och framtiden

United Sisters verksamhet i Uppsala startade så sent som i maj 2006. Hur vill de ansvariga beskriva nuläget? Verksamhetens första år beskrivs som kaotiskt, men idag uppfattar man att verksamheten har blivit ganska etablerad och att de flesta aktuella offentliga aktörer har hört talas om United Sisters. De ansvariga har nu en erfarenhet av att starta en verksamhet i Gottsunda och få den att fungera, så även om man nu ska starta nya verksamheter i andra stadsdelar (Stenhagen och Sävja) så blir det inte första gången. Det finns vissa önskemål om att utveckla verksamheten, dels att skapa en referensgrupp med både flickor och volontärer, dels att eventuellt starta tjejgrupper för sjuor på skolorna. Det finns dessutom en önskan om att kunna erbjuda coacherna extern handledning. Det faktum att verksamheten varit i gång i ett drygt år innebär att United Sisters i Uppsala också börjar få en historia. I början är allt ”blankt och bra”, säger en av de ansvariga, men att hantera sin historia är en ny utmaning. Att vara en separatistisk organisation är i sig en utmaning och ett sätt att bryta och gå emot rådande normer. En annan utmaning man står inför idag är att balansera en allt större verksamhet mot kravet på kvalitet. Under hösten 2007 var United Sisters en verksamhet som omfattade hundra personer (ansvariga, ledare, coacher och flickor). Med allt fler ledare och coacher i verksamheten blir det allt svårare att hålla den täta kontakten och få insyn i och vara trygga med de insatser volontärerna utför – hur ska man då kvalitetssäkra verksamheten, och hur ska alla volontärer då få den uppmärksamhet och det stöd de behöver för att fungera och må bra i sina uppdrag? Den besvärligaste utmaningen uppfattas vara den osäkra ekonomin och, till följd av denna, osäkerheten inför framtiden.

³⁵ Från år 2008 endast en anställd.

United Sisters tjejcoacher

I det följande avsnittet presenteras en sammanfattning av intervjuer genomförda med tre unga kvinnor som gör en volontärinsats inom United Sisters som tjejcoacher. Två av dem är färdiga med sina utbildningar till genuspedagog respektive molekylärbiolog, medan en tredje går på lärarhögskolan. En av dem har bott i Gottsunda under sin studietid. Annars har de ingen koppling till de stadsdelar där United Sisters är eller har för avsikt att etablera sig. En av dem har en pappa med arabiskt ursprung, de båda andra är etniska svenskar. Deras första kontakt med United Sisters skedde via vänner och via en affisch på stan. Det framstod som lockande att engagera sig som coach, eftersom uppdraget erbjuder möjligheter att

- få träffa och lära känna unga flickor, att få finnas vid en ung människas sida, vilket uppfattas som berikande
- etablera en längre kontakt, inte bara engagera sig för enstaka punktinsatser
- kunna göra något bra för en annan person, att kunna hjälpa unga flickor göra andra val än där man själv valde fel, att undvika att gå i samma fällor som man själv har gjort, att påverka en människa i rätt riktning

Uppdraget ger dessutom ökad kunskap genom de föreläsningar som inbjudas ”experter” från bland annat socialtjänsten har hållit. En av kvinnorna valde att bli coach framför att bli tjejgruppsledare av praktiska skäl – att det tar mindre tid och kräver mindre av planering. En annan hade velat vara tjejgruppsledare men rekommenderades av ansvariga att istället göra en insats som coach. I mitt samtal med de tre coacherna var det några teman som fördes fram som särskilt angelägna att diskutera. På min fråga om de ansåg att deras åsikter och tankar om United Sisters är representativa även för övriga coacher så var uppfattningen att så är fallet.

Målgrupp – vanliga flickor

Det finns en åsikt om att United Sisters inte ska ta sig an unga flickor med problem. Coacherna har varken utbildning eller ekonomiska förutsättningar att ta på sig ett sådant ansvar för exempelvis flickor som har självskadebeteenden. I vissa fall, om man som coach har en flicka med stora problem, innebär det ett extremt stort ansvar. Ett alternativ skulle kunna vara att en coach har kontakt med en sådan flicka, men med stöd och uppbackning från socialtjänsten. Samtidigt kan ju alla (vanliga) unga flickor ha problem av olika slag, med mobbing eller annat, och vara i behov av en vuxenkompis. Alla kan ha problem, även om de har olika ekonomiska förutsättningar. Ett dilemma är när flickor egentligen skulle ”vara hos soc” men säger nej till det, eftersom de redan har fått för mycket av sådana kontakter med myndigheter.

Ekonomi kan begränsa uppdraget

Varje coach har 500 kronor till sitt förfogande för utgifter i samband med sitt uppdrag. Det finns en kritik mot de, som det uppfattas, fyrkantiga regler som gäller för tilldelningen av medel. Coacherna är överens om att tilldelningen skulle vara behovsprövad och relaterad till den enskilda flickan. För vissa flickor utgör inte pengar någon begränsning, medan det för andra utgör ett hinder för att exempelvis komma bort från den egna stadsdelen, få möjligheter att vidga sina vyer genom olika aktiviteter och så vidare. Ibland uppfattas gemensamma aktiviteter vara ett medel för att nå fram till flickan och att kunna skapa den relation man önskar:

Man kan inte bara sätta sig med en 15-åring som haft dunderproblem hela livet och sitta en timme och fika i veckan och tro att man ska göra någon skillnad i hennes liv.

Bristande kompetens

Ett återkommande tema och en gemensam åsikt är att de ansvariga som arbetar inom United Sisters inte har tillräcklig kompetens för att handleda coacherna. ”De kanske är bra på organisationen och på ekonomi” säger en coach, ”men inte på handledning, det psykiska, utbildning...” Handledningen sker i grupp där alla aktiva coacher ska delta. Det uppfattas som ett krav att delta i handledningen, även om den inte sägs tillföra något. Uppfattningen är att handledningen

- bara stjälar tid
- lämnar coachernas tankar och funderingar runt deras flickor obesvarade, eftersom ansvarig varken har utbildning eller egna erfarenheter av att ha arbetat med ungdomar
- skapar en känsla av att den ”egna” flickan och de förtroenden man fått av henne blir utlämnade vid dessa tillfällen. ”Det är svårt” säger en coach, ”att prata om henne utan att avslöja för mycket”
- kan bli allt för problemfokuserad. Handledningen skulle, säger en coach, kunna tillföra något istället för att fiska upp problem
- kan bli så besvärande att handledningen i sig kan bli en anledning till att lämna verksamheten.

En effekt av att coacherna inte uppfattar att ansvariga har tillräcklig kompetens är att man inte vänder sig till ”kontoret” med sina frågor, och att man inte heller skulle vända sig dit om någon av dem hamnade i en besvärlig eller svår situation med sin flicka. Coacherna säger att de skulle skaffa egen information genom sina vänner eller egna kontakter, eller välja att vända sig direkt till socialtjänsten. Det är sorgligt, menar en coach, att man som första grej inte vänder sig till United Sisters, utan till sina egna kontakter.

Uppdragets gränser

Hur tydliga tycker coacherna att gränserna för deras uppdrag är? Var tar så att säga coachernas ansvar slut, och när ska situationer eller händelser kopplas vidare till socialtjänst, kuratorer eller andra? Enligt en coach är detta ”jätteluddigt”, enligt en annan står man ensam med sina beslut eftersom det inte är tydligt uttalat hur man ska göra, exempelvis om den egna flickan ringer och vill ha hjälp klockan tre på natten. En tredje coach menar att det är en personlig gränsdragning som gäller, vad den enskilda coachen själv känner att hon orkar med. Hon relaterar till en annan frivillig organisation där hon hade ett tidigare engagemang. Där hade volontärerna alltid tillgång till en ledare eller till en präst som man kunde prata med om ”det hände tunga saker”. Det vore kanske en bra idé, menar hon, om United Sisters på ett motsvarande sätt hade någon kompetent person, kanske från socialtjänsten, som volontärerna kunde kontakta vid behov.

En skillnad mellan United Sisters och socialtjänstens sätt att förhålla sig till flickorna påtalas. Det finns en dubbelhet inom United Sisters, menar en coach. Om man å ena sidan ska skapa ett samhälle fullt av starka unga tjejer kan man inte alltid – som United Sisters menar att man ska – stå på flickans sida, aldrig gå i clinch med henne. Ska flickorna växa måste man som inom socialtjänsten vara vuxen fullt ut och sätta gränser, ta ansvar och stå på sig i relation till ungdomarna.

Önskemål

Förutom önskemålet ovan, om en tillgänglig kompetent person ger coacherna även uttryck för en del andra önskemål:

- Kurs i självkänedom, att lära känna sig själv, var man själv står, sina egna problem för att sätta sig in i tjejen situation.
- Kurs i samtalsmetodik, hur man kan ställa rätt frågor utan att det blir för mycket för flickan.
- Extern handledning. Inte fler tillfällen, men mer utifrån ett utbildande syfte än att analysera relationen till flickan (som idag).
- Fler föreläsningar i Uppsala. Idag erbjuds föreläsningar i Stockholm, men det tar tid och coacherna måste själva betala sina resor dit.

Det finns dessutom olika uppfattningar runt det önskvärda i att coacherna hade samma anmälningsplikt som kontaktpersoner arvoderade av socialtjänsten har. Medan en coach anser att det är märkligt att coacher inte har samma skyldighet och ansvar som kontaktpersoner att föra saker vidare är en annan av dem av motsatt åsikt. Dels är avsaknaden av anmälningsplikt ett sätt att skapa förtroende mellan coach och flicka, dels är coachuppdraget frivilligt. Man får ingen ersättning och det är inget jobb så det är den egna moralen och etiken som blir styrande. Om jag fick pengar, säger hon, så skulle jag absolut anmäla, men då hade jag ett annat ansvar, andra krav på mig.

Den kontinuerliga utvärderingen av uppdraget

Ansvariga för United Sisters har en kontinuerlig utvärdering med de flickor som har fått en coach. Dessa utvärderingar ska ske var tredje månad och då deltar flickan, hennes coach och ansvarig för coachverksamheten. Det finns synpunkter på att detta är något som utgör en svårighet – dels att motivera flickorna att komma till dessa möten, dels att få flickorna att berätta något för en ansvarig från United Sisters som de inte känner eller har en relation till. En fråga som väcks är vilket syfte denna utvärdering har. Om det är att få flickorna att säga om coachningen fungerar bra eller dåligt borde inte coacherna delta. Om vi var dåliga mot tjejen så skulle hon inte säga något om vi var med, säger en coach. ”Eftersom min tjej inte skulle säga ett knyst” säger en annan coach, skulle det inte ge någonting. Andra alternativa sätt att få en uppfattning om flickornas tankar och erfarenhet av coachningen nämns, exempelvis att de skulle kunna lämna något skriftligt, kanske mejla...

Förebyggande och främjande

De tre coacherna är ganska samstämmiga i sin tolkning av vad deras förebyggande insatser visavi flickorna är, och det kan sammanfattas med att vidga världen. Det som ska förebyggas är framför allt att flickan blir begränsad och fastnar i ett livsmönster format av exempelvis kön, etnicitet och klass. De insatser som kan förebygga att flickorna fastnar i sina föräldrars livsmönster och fastnar i Gottsunda uppfattas vara att coacherna fungerar som en passage till en annan värld, att de visar flickorna världen utanför, visar att det finns andra sätt att leva, annat att göra, låter dem se sådant de annars aldrig skulle se, möta människor de annars aldrig skulle möta...

På så vis kan de hjälpa flickorna att tänka nya tankar, att våga lämna sina revir – som datorn, äldre killar någon av dem hänger med, stadsdelen – för att istället bli starka i sig själva. Främjande uppfattas som i princip synonymt med förebyggande – att minska fördomar, vidga flickornas vyer och på så vis främja flickornas utveckling.

Betydelsen av Fryshuset och framtiden

Det är en gemensam uppfattning hos de tre coacherna att Fryshuset utgör en garant för United Sisters; när Fryshuset står bakom blir United Sisters per automatik något bra.

Om inte Fryshuset stod bakom hade jag varit tveksam till att hoppa på. United Sisters i sig självt hade inte varit tillräckligt gediget.

”Kanske man hänger kvar trots att man är ganska kritisk” säger en annan, ursäktar United Sisters och har mer överseende eftersom det är en del av Fryshuset. En tredje coach uppfattade utbildningen inom United Sisters som flummig och oseriös, men säger att hon då tänkte att United Sisters ändå är en del av Fryshuset, att utbildningen ges där också och att andra går igenom samma material. En annan uppfattning är att utbildningen inte ”speglar den seriösa verksamhet vi sen ska vara i”.

Coacherna har ingen uppfattning om att man har diskuterat United Sisters värdegrund – ”det finns väl ingen gemensam värdegrund” säger en av dem, medan en annan antar att det är feminismen som är en bakgrund till arbetet. Ett par av coacherna ser utvecklingsmöjligheter för United Sisters i Uppsala och skulle själva vilja bidra till verksamheten med sina idéer, tankar och sin professionella kompetens. En önskvärd utveckling sägs vara att United Sisters utökade sitt samarbete med övriga aktörer – såväl socialtjänstens Råd och stöd som polisen och andra ideella organisationer. Deras uppfattning är att de inte har fått något gensvar från ansvariga i Uppsala. En coach tänker att de ansvariga i Uppsala kanske ser som sin uppgift att snarare hålla ordning på allting än att bara vara en styrgrupp, att de ser sig mer som möjliggörare. För att man ska stanna kvar som volontär måste det ge något, man måste få något tillbaka av organisation, lära sig nya saker och utvecklas, annars kan man lika gärna ”köra” själv. Det hon får ut av organisationen idag är de enstaka föreläsningar som erbjuds. En annan coach tror inte hon kommer att orka stanna kvar som volontär så mycket längre, när de ekonomiska och pedagogiska förutsättningar för att det ska bli kvalitet på de insatser som utförs saknas. Om United Sisters ska kunna behålla sina volontärer är uppfattningen att de ansvariga måste ändra på sig lite grann. De måste arbeta för att verksamheten ska ses som mer seriös, som mer stabil med duktig personal som har en kompetens som verkligen hjälper ledare och coacher. Om allt för många coacher kommer och snart går vidare för att de inte får det stöd de vill ha kan det bidra till att United Sisters rykte påverkas negativt, men det kan dessutom ta mycket energi från verksamheten att rekrytera och utbilda nya ledare och coacher. Det finns även synpunkter på United Sisters pågående expansion, som en av de ansvariga beskrev som explosionsartad. En av coacherna är av den åsikten att expansionen sker på bekostnad av den verksamhet som redan finns. I tjejgrupperna begränsas ekonomin, samtidigt som man startar nya grupper och tar in nya coacher. Det vore bättre att satsa på det som finns, menar hon, innan man startar nytt.

United Sisters uppfattas bygga på en bra tanke, en vision som behövs och många av flickorna sägs vara stolta över att vara med, över att vara en del av organisationen. Men det behövs mer för att coacherna ska känna den delaktighet och stolthet de skulle vilja känna. Men alldeles oavsett hur deras relation till United Sisters kommer att se ut framöver är alla tre övertygande om att de kommer att behålla kontakten med ”sina” flickor. Det är vänskapsrelationer med ett ömsesidigt utbyte som har skapats, och sådana relationer skulle vara konstiga att bryta bara för att man lämnar United Sisters.

Tjejgruppsledare

En intervju genomfördes med en av United Sisters tjejgruppsledare. Hon sökte sig till United Sisters för att få något att engagera sig i – och det säger hon att hon fick. Uppdraget som tjejgruppsledare har påverkat henne och givit henne ett intresse och något att brinna för, som dessutom påverkat hennes yrkesval. Hon läser till kulturgeograf med en inriktning mot barn och ungdom.

Uppdraget som tjejgruppsledare

Den tillfrågade ledarens grupp består av unga flickor, helt vanliga tjejer som hon säger, som ”vilka 7:or eller 8:or som helst”. Hennes uppfattning är att United Sisters kanske gör något unikt i jämförelse med andra ideella organisationer, eftersom man skapar ett andrum just för helt vanliga tjejer, och inte för dem som redan gått ”genom socialtjänsten hundra varv” som hon uttrycker det. Det finns en efterfrågan som bekräftar att det finns ett behov hos helt vanliga flickor att få komma till United Sisters med sina funderingar. Vilket uppfattar då ledaren att hennes grundläggande uppdrag i arbetet med tjejgrupperna är? Den tillfrågade ledaren uppfattar att uppdraget är att

- *skapa en fristund*, ett andrum för unga flickor. Det finns ännu ett behov av en separatistisk verksamhet, av renodlade tjejgrupper, eftersom utvecklingen ännu inte gått så långt att vi kan integrera flickor och pojkar. Vanliga flickor i 12–13-årsåldern upplever, enligt hennes mening, så mycket förtryck i sin vardag att de behöver ett andrum nu, den speciella gemenskap en grupp med bara flickor kan ge, för att klara av vardagen. Hon säger sig ha varit helt oförberedd på att det var så illa, att unga flickor hade det så tufft.
- *skapa en medvetenhet*. Unga flickor kan tro att de lever i en vardag där de blir behandlade på rätt sätt, men inom grupperna tar ledarna upp och diskuterar hur de blir behandlade och hur de borde bli behandlade. Det kan vara arbetsamt för flickorna att få upp ögonen för att de sätt de blir behandlade på inte är ok, menar ledaren, att ändra tänkesätt och bli medvetna om att de är värda så mycket bättre än det här, och det här och det här...

Ledaren tycker sig märka en skillnad på de flickor som ingår i hennes grupp, att de växer efterhand och tar för sin mer i gruppen. Hon tror att det är en styrka för dem att tillhöra en grupp, att ha några i ryggen, en grupp som gillar en oavsett vad som händer i vardagen.

Förebyggande och främjande

Hur ser ledaren på tjejgruppernas funktion utifrån ett förebyggande och främjande perspektiv? Hur kan man förstå dessa begrepp i relation till det uppdrag hon har? United Sisters arbetar förebyggande genom att flickor i grupperna får brottas med livsfrågor. De får möta andra i samma situation men även ledare som är lite äldre. Flickorna uppfattas vara i den del av sitt liv då de lägger grunden: de har ena foten i barndomen och den andra i vuxenvärlden, och syftet med grupperna är att hjälpa dem att hantera denna period på det minst smärtsamma sättet, så att de kan komma ut i vuxenvärlden som en människa. Genom att flickorna har fått ställa sig vissa frågor, har haft utrymme för att tänka och ta tag i sin situation och sätta vissa mål för framtiden kan man förebygga att tiden på högstadiet och gymnasiet, om jag förstår ledaren rätt, blir allt för plågsam eller att väsentliga livsfrågor kvävs. Ledaren uttrycker en förhoppning att tjejgrupperna ska främja 1) en öppenhet hos flickorna inför sig

själva och inför andra, 2) ett självförtroende och 3) att grupperna ska sätta lite guldkant på deras tillvaro – och att detta sammantaget ska fungera förebyggande, i meningen underlätta inträdet i vuxenvärlden.

Ledarens ansvar

För såväl coacher som tjejgruppsledare finns ett material som ledaren kan använda och som bland annat tar upp olika teman som kan diskuteras och olika värderingsövningar som flickorna i gruppen kan göra tillsammans. Ledaren menar att ett stort ansvar faller på henne att utforma gruppen och anpassa olika teman så att det passar de flickor som deltar, deras behov och mognadsgrad. En uppfattning är att det finns många teman som är för avancerade för flickorna i hennes grupp som är 12–13 år, så det blir hennes egna värderingar och hennes eget sätt att använda materialet som blir avgörande. Det svåraste med uppdraget som tjejgruppsledare är just att hitta en balans i gruppen och att veta vilken nivå man ska lägga det på för att alla ska känna sig bekväma. Även om ansvaret är stort finns det olika sätt för United Sisters att bli trygga med sina ledare och att få insyn eller kontroll över vad som görs:

- 1) en inledande intervju när man engageras som ledare. Ledaren sätter emellertid ett frågetecken runt de associationsövningar som ingick i intervjun, hur de analyserades och vad de tänktes säga om den blivande ledaren
- 2) ledarutbildningen
- 3) ledarträffar. Erfarenheten av dessa träffar är positiv, och det uppfattas som positivt att United Sisters vid dessa tillfällen tar upp och diskuterar det som ”inte funkar”. Man gör många misstag, säger ledaren, och man behöver förändra hela tiden. Vid dessa träffar ges tillfälle att få handledning, utbyta idéer, diskutera förhållningssätt och ta upp praktiska frågor. Det finns emellertid en brist inom verksamheten, menar hon, och det är att man inte diskuterar United Sisters verksamhetsidé tillräckligt mycket. Det tas exempelvis för givet att man ska lära ut feministiskt självförsvar – medan man istället skulle kunna hylla icke-våldsprinciper...

Krux i United Sisters

Det finns ytterligare några punkter där ledaren uppfattar att verksamheten i någon mån är problematisk. För det första att det inte finns något forum för flickorna efter att tjejgruppen tar slut. Flickorna får delta i en grupp under ett år, men vissa av dem saknar andra alternativa aktiviteter och skulle behöva en annan grupp som tar vid. För det andra att verksamheten bygger på en liberal grundsyn som så att säga tas för givet – att allt är ok, att allt bör diskuteras. Det är viktigt, menar hon, att man har en bra diskussion och att det görs klart att United Sisters liberala grundsyn inte omfattar alla, inte hela det svenska samhället. Kan man säga att det är ok med homooptioner, är det självklart? Det finns, för det tredje, en risk att man lär flickorna att verkligheten är för enkel. Det finns en inställning att United Sisters består av en grupp supermänniskor som har svar på allt. Men istället, menar ledaren, måste man förbereda flickorna på att verkligheten är så mycket mer komplex, att det varken finns några supermänniskor som har alla svar eller att det finns några enkla svar.

United Sisters – en ännu lokal organisation

Ledaren säger sig ännu sakna en stark känsla för United Sisters som organisation, och hon presenterar sig snarare som ledare för en tjejgrupp än som företrädare för United Sisters. Det tar tid innan verksamheten nått den status som dels skulle kunna ge henne en stark organisation i ryggen, dels de möjligheter att utvecklas som starka organisationer kan ge: att få nya uppdrag, ett utökat ansvar och en möjlighet att själv få växa. Det kan emellertid finnas

sätt att öka sammanhållningen inom United Sisters, genom att exempelvis erbjuda en bättre insyn i organisationen och i beslutsfattandet eller att ge ut ett månadsbrev där även volontärerna kan bidra genom att själva skriva. Idag uppfattar ledaren United Sisters i Uppsala som en ung organisation som står inför olika vägval. Hur man kan utvidga och utveckla verksamheten, hur många som bör ingå i grupperna och hur man bäst kan rekrytera ledare och coacher är exempel på frågor verksamheten står inför. Det kommer att ta tid, menar ledaren, innan United Sisters har hittat den ultimata formen, men när organisationen har stabiliserats blir det lättare att identifiera sig med den och med vad den då är. Den stora utmaningen inför framtiden är inte bara United Sisters utmaning, menar hon, utan hela samhällets: att ta tag i hur unga flickor men också hur unga pojkar egentligen har det idag är allas uppdrag.

ATT VIDGA MEDVETANDET, ATT VIDGA VÄRLDEN

I det följande kapitlet sammanfattas olika synpunkter och tankar runt United Sisters som framkommit i intervjuer med två socialsekreterare från socialtjänstens familjeenhet som arbetar förebyggande mot ungdomar, en kurator från ungdomsmottagningen samt en närpolis och en biträdande närpolischef med god kännedom om den stadsdel där United Sisters verksamhet var bäst förankrad vid tiden för studien. Det är viktigt att påpeka att intervjupersonernas erfarenheter av United Sisters verksamhet var ganska begränsad, framför allt till följd av den korta tid som verksamheten funnits i Uppsala. Eftersom utsagorna i det följande snarare bygger på förväntningar och föreställningar runt verksamheter som, i likhet United Sisters, riktar sig till unga flickor än konkreta erfarenheter av United Sisters, har det inte funnits anledning att avsätta tid för att genomföra något större antal intervjuer.

Situationen i de stadsdelar där United Sisters är verksamma

United Sisters har i första hand etablerat sin verksamhet i stadsdelen Gottsunda. Gottsunda som stadsdel beskrivs som blandad, med såväl hyreshus som radhus och villaområden. Det finns ett 60-tal aktiva föreningar i stadsdelen. Där finns även sporthall och badhus. Företrädare för socialtjänst, skola, polis och fritidsgård träffas i en områdesgrupp varje månad, och varje kvartal kompletteras gruppen med företrädare för föreningar, kulturverksamheter m.m. Det talas uppskattningsvis ett hundratal olika språk i området, cirka hälften av stadsdelens invånare är av utländsk härkomst och det finns en stor andel arbetsökande eller, som en företrädare uttrycker det, daglediga, vilket sägs påverka den bild ungdomar får av vuxenvärlden. Att stadsdelen är invandrartät påverkar också de villkor många unga flickor uppfattas leva under. Många flickor lämnar sällan området, vilket både sägs kunna ses som en skyddsfaktor och som en begränsning. Att många föräldrar dessutom inte tillåter sina flickor att delta i aktiviteter där det finns pojkar, eller i flickaktiviteter där pojkarna nyfiket hänger utanför, innebär ytterligare en begränsning. Många av de aktiviteter som finns tas därför över av pojkarna, som dessutom är rörliga på ett sätt som flickorna inte tillåts vara. Pojkarna kan åka till andra stadsdelar och ta del av aktiviteter även där. Det sägs finnas ett uppenbart behov av fler aktiviteter för enbart flickor. När det gäller specifika ungdomsproblem i området talar polisen i första hand om pojkarna, och närpolisen i området menar att de ungdomar hon har att göra med till 95 procent är pojkar. Gottsunda uppfattas vara ”lite värre” än andra stadsdelar, med något mer av rån, misshandel och vittneshot. Personrån och bilbränder har däremot minskat något sedan närpolisen, efter ett uppehåll på fyra år, återkom till området 2004. De brott som begås är framför allt koncentrerade till en gata, men det sker dessutom stölder av datorer och mobiltelefoner i skolorna. Även om det framför allt är enstaka pojkar som sticker ut börjar även flickor bli något mer synliga i samband med hot och misshandel. Det finns dessutom tankar om att det framför allt kan vara flickor som ägnar sig åt hot och förtal via nätet, via msn – omedvetna om att olaga hot är en kriminell handling. Socialtjänstens förebyggare anser inte att Gottsunda särskiljer sig negativt vad gäller ungdomarnas situation vid en jämförelse med andra stadsdelar – bortsett från en begränsad del av området. Inte sällan har det

varit en mediebevakning som uppfattas ha skapat en negativ bild av området, men dessutom kan det faktum att olika aktörer ”lyfter på locket” - pratar om och tar uti med olika saker som inträffar, bidra till att händelser uppmärksammas mer än i stadsdelar där man tystar ner. United Sisters ska även starta tjejgrupper i Sävja, och även där sägs behovet av aktiviteter för enbart flickor vara stort. I övrigt beskriver kuratorn på ungdomsmottagningen situationen för ungdomarna i stadsdelen som trygg: ungdomarna har det ganska bra även om det finns för lite av aktiviteter. Om United Sisters tror att de ska utföra en social gärning i Sävja blir de nog besvikna, menar kuratorn.

Synen på United Sisters

Det finns en uppenbar projekttrötthet, menar förebyggarna i Gottsunda, som föder en viss obenägenhet att avsätta för mycket tid och energi på samarbete med projekt som efter ett tag tenderar att rinna ut i sanden. När United Sisters kom till stadsdelen var emellertid mottagandet positivt, inte minst till följd av att Fryshuset uppfattades som en garant för en bra verksamhet men också då det finns två anställda i United Sisters, vilket uppfattades borga för bättre stadga än i många andra ideella projekt. Ytterligare en faktor som påverkat synen på United Sisters i positiv riktning är att medarbetarna har visat en stor öppenhet gentemot offentliga aktörer och en vilja att träffa andra och att få deras hjälp i det egna arbetet. Även om inställningen till verksamheten är så positiv att förebyggarna står som referenser för verksamheten säger man sig ändå vara lite avvaktande tills att man ser att den blir permanent. Först då är man beredd att gå in och etablera mer kontinuerliga kontakter och möten med United Sisters. Samma positiva syn på ytterligare en välbehövd verksamhet för flickor, finns i Sävja. Det sägs finnas ett generellt behov av grupper för unga flickor, även om man får akta sig för att göra det till ett problem att vara tjej. Många flickor sägs tappa självförtroendet i högstadiet, som är en tid av mycket rivalitet mellan flickorna, men också en tid som en aktör beskriver som ett ”jämställdhetsinferno”: tjejerna är tjejigare och killarna mer macho än under någon annan tidsperiod. Det behövs därför en motvikt för att stå ut under skoltiden. Vad är det då de offentliga aktörerna menar att United Sisters kan tillföra eller bidra med? United Sisters antas erbjuda grupper som

- blir en samlingsplats för flickor
- styrs av vad flickorna själva vill tala om, som leds av unga engagerade kvinnor som själva tänkt till runt vad det är att vara ung flicka eller kvinna.
- har längre varaktighet. Såväl förebyggare som kurator har grupper i skolorna, men detta är grupper som alltid formeras runt en uppkommen problemsituation i en klass och som avslutas efter tio gånger när problemet har löst sig.
- har förebyggande effekter. En åsikt är att United Sisters grupper skulle kunna fungera på ett sätt som förebygger att konflikter och svårigheter uppstår i klasserna genom att komma in och träffa flickorna i ett tidigare skede.
- bearbetar aktuella händelser som inträffat, exempelvis att en flicka fotograferats naken i duschen och bilder av henne lagts ut på nätet.

Dessutom har United Sisters tillgång till ett eget material som såväl tjejgrupper som coacher kan använda i sitt uppdrag. I tjejgrupperna, men också genom tillgången till tjejcoacher antas United Sisters kunna bidra till att

- vidga flickornas världsperspektiv. Om flickor har det jobbigt i sin egen stadsdel kan tjejgrupper och coacher hjälpa dem att se att det finns en värld utanför detta område, att vidga flickornas perspektiv så att Sävja eller Gottsunda inte blir hela världen.

- hjälpa flickorna att pröva och hitta sina egna åsikter och hitta sig själva i detta, genom att ge utrymme för samtal och för gemensamma diskussioner
- ge vuxna förebilder, genom tjejgruppsledare och coacher som ger flickor tankeställare runt sina egna liv. ”Är jag en United Sister innebär det något speciellt, att jag är en förebild.”

Det finns en poäng i själva verksamhetsidén, säger en aktör, i United Sisters ansats att flickor inte ska träffas för att sminka sig eller baka, utan för att ventilera livsväsentligheter och etiska dilemman, för att på så vis ta reda på vad de själva tänker och hitta sin egen linje. Det kräver ledare som vågar lägga upp saker på bordet, som å ena sidan visar att allt är ok att prata om, men som å andra sidan anpassar teman och diskussioner till de flickor som deltar i gruppen.

En förmedlande länk

En viktig aspekt på verksamheten är den nödvändiga relationen mellan United Sisters och andra offentliga aktörer som arbetar med ungdomar. För det första kan United Sisters förmedla information vidare till flickorna. Genom tjejgrupper och coacher kan ”samhället via dom få ut sitt budskap”. Man kan även motverka en bild hos många ungdomar av att ”myndigheter är skit”. För det andra kan United Sisters fånga upp flickor som behöver professionell hjälp och stöd av socialtjänst, kurator, polis eller andra. I samtal med en coach eller tjejgruppsledare, närmare flickan i ålder och utan myndighetsansvar, kan flickor våga berätta om sin situation, och problem som tidigare inte var kända kan uppmärksammas och länkas vidare till rätt professionella aktörer. Vikten av att undvika att verksamheten blir ytterligare ett bollplank betonas. Det finns en risk att verksamheter fungerar som ett bollplank där flickor får lätta sina hjärtan, men om inte informationen om de problem som finns förs vidare till exempelvis polisen kan man inte heller korrigera och underlätta för ungdomarna eller på sikt förändra samhället.

Om United Sisters sitter vid bordet och pratar med tio tjejer, men det händer ingenting, får ingen åtgärd gentemot det som är fel, då står vi kvar på samma ställe. (Biträdande närpolischef)

Det är ett dilemma, menar ett par av de tillfrågade, att allt fler sociala insatser läggs ut på föreningslivet och på ideella krafter. Detta innebär ett ansvar för exempelvis United Sisters att vända sig till och ta emot den hjälp och kompetens som professionella aktörer har, och det är upp till dessa aktörer att erbjuda den nödvändiga hjälpen. De frivilliga medarbetarna inom United Sisters kan möta flickor i en svår situation, inte minst flickor som lever mitt i kulturkrocken att å ena sidan vara en fin kurdisk flicka och å andra sidan vara en tuff, framåt svensk tjej. Genom att dessa medarbetare inte har anmälningsplikt kan de få vetskap om förhållanden som flickor väljer att inte berätta för myndighetspersoner om. Då är det av avgörande betydelse att ”ärendet” kopplas vidare till professionella aktörer, både för att flickan i fråga ska få adekvat hjälp och för att inte volontären ska påta sig ett ansvar hon saknar kompetens för, och att hon till följd av det ”sitter med det här i magen” som en kurator uttrycker det. Det är viktigt att volontärerna vet var gränserna går och att de är klara över sin roll som utbildade, engagerade storasystrar. Ett sätt att göra det lättare för United Sisters frivilliga medarbetare att hantera den hedersproblematik som de kan komma i kontakt med vore att de själva hade en invandrarbakgrund. Det vore bra, menar en polis, om man rekryterade sådana tjejer och inte bara etniskt svenska ledare och coacher.

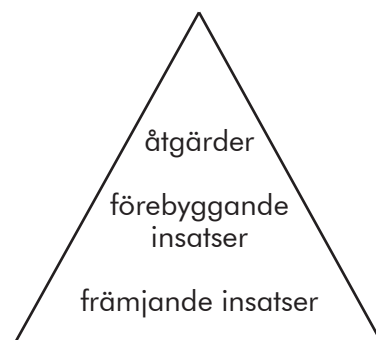
Målgrupp

Detta leder i sin tur till frågan om vilken målgrupp de tillfrågade aktörerna menar att United Sisters arbetar mot. Den tillfrågade kuratorn säger att hon gärna skulle skicka en flicka som har svårigheter med kompisar, som har funderingar över den egna identiteten och över livet men med i övrigt ordnande förhållanden, till verksamheten. Syftet med United Sisters, menar hon, är inte att arbeta med problemgrupper eller med flickor i svåra kulturkrockar, utan snarare att skapa tjejgrupper som är kul för ledarna och som ger positiva effekter för tjejerna. Men det är alltid svårt att arbeta med människor, inte minst i stadsdelar där det finns många religioner, kulturer och språk, och vissa flickor som kommer med i verksamheten kan ha större eller mindre problem. Om United Sisters blir kvar som en permanent verksamhet finns önskemål från förebyggare i både Gottsunda och Sävja om att delta (i meningen bidra till) i United Sisters utbildning av coacher men också önskemål om att coacherna ska få tillgång till handledning. Detta dels för att professionella aktörer ska vara trygga när de rekommenderar flickor att ha en coach, men också för coachernas skull. De är ofta eldsjälur som måste få brinna, men de får inte bli utsatta i sin frivilliga uppgift.

Förebyggande och främjande insatser

Hur vill de tillfrågade aktörerna beskriva innebörden av förebyggande respektive främjande insatser och hur ser de på United Sisters verksamhet utifrån detta perspektiv? En aktör menar att relationen mellan förebyggande och främjande insatser kan beskrivas som en triangel:

Figur 5. Relationen mellan främjande och förebyggande insatser samt åtgärder

I basen av triangeln finner man de främjande insatserna, insatser som är riktade till alla ungdomar och som syftar till att skapa generellt goda förutsättningar för ungdomar. Där triangeln smalnar av något finner man de förebyggande insatserna som i sin tur är riktade mot en mer begränsad grupp av ungdomar som uppvisar vissa riskbeteenden. I triangelns topp finner man en begränsad grupp av ungdomar med ett uttalat riskbeteende, och mot dessa riktas specifika åtgärder. Ett sätt att beskriva United Sisters verksamhet är som främjande. Dels ökar den det generella utbudet av aktiviteter, dels riktar sig verksamheten till en bred grupp av flickor och inte mot en begränsad grupp av flickor med olika former av svårigheter, även om detta kan vara flickor som även ingår i verksamheten.

United Sisters i framtiden

Det finns en tydlig och uttalad förhoppning om att United Sisters ska bli en permanent verksamhet för unga flickor i Uppsala. Även om det ännu inte finns så många erfarenheter av hur verksamheten fungerat uppfattas, som tidigare påpekats, Fryshuset som en garant för att verksamheten är bra. Dessutom har de två lokalt ansvariga givit ett gott, engagerat och

trovärdigt intryck, och flickor som har deltagit i verksamheten säger sig ha blivit bemötta på ett gott sätt. En aktör säger att man måste förutsätta att det inte bara blir en bortkastad punktinsats, utan att verksamheten får tid på sig att sätta sig och att det finns ihärdighet och kontinuitet. Det önskvärda vore, säger hon, att United Sisters blev ett känt begrepp för unga flickor och att verksamheten rullar på så att flickor kan utvecklas och gå vidare till att själva bli tjejgruppsledare eller coacher och på så vis fungera som goda förebilder för andra. Ett önskemål är att United Sisters kunde koppla ihop sin verksamhet med fritidsgården i en av stadsdelarna, för att motverka att den bara blir för områdets killar. Men verksamheten befinner sig ännu bara i startgroparna, och det finns en rekommendation att United Sisters bör tänka mer på kvalitet än kvantitet: att hellre utveckla de grupper och den coachverksamhet man har idag är att starta fler grupper och ta in fler coacher.

SAMMANFATTANDE REFLEXION

Det följande kapitlet utgör för det första en kort sammanfattande reflexion över det som presenterats i de två föregående kapitlen. Kapitlet utgör för det andra en kort sammanfattande och jämförande reflexion mellan de båda Fryshusverksamheter som denna rapport behandlar: Lugna gatan i Malmö och Göteborg och United Sisters i Uppsala.

Förebyggande insatser inom en separatistisk feministisk organisation

Det som uppfattas särskilja United Sisters från andra offentliga eller ideella aktiviteter eller insatser som riktas mot unga flickor är att United Sisters är en separatistisk, renodlat kvinnlig, organisation som säger sig varken vara inriktad på aktiviteter, i synnerhet inte ”tjejiga” aktiviteter som befäster befintliga könsroller, eller på att erbjuda flickor hjälp. Det uttalade syftet att stärka unga flickors självförtroende och motverka en identifikation med en offerroll som många flickor uppfattas identifiera sig med. Målgruppen är inte flickor i en *särskilt* utsatt eller problematisk livssituation, utan *alla* unga flickor.³⁶ Intressant nog inte alla flickor utifrån ett allmänt positivt främjande perspektiv utan snarare utifrån ett förebyggande perspektiv där alla flickor, till följd av det systematiska könsrelaterade förtryck de är utsatta för, utgör verksamhetens målgrupp.

De insatser United Sisters riktar mot flickorna för att förebygga att de fastnar i förtryckande könsmaktsstrukturer och på så vis uppfattas förlora friheten att tycka och tänka som de vill, både om sig själva och om samhället, kan sägas utgå från tre grundpelare. Ett första sätt att arbeta förebyggande är att utifrån en feministisk förståelse medvetandegöra unga flickor om det könsrelaterade förtryck de sägs vara utsatta för. Ett andra sätt är att utifrån en liberal och tolerant grundsyn låta flickorna i samtal och värderingsövningar möta alla tänkbara ”männliga teman” för att pröva, diskutera och så småningom hitta sin egen åsikt om exempelvis HBT-frågor eller skönhetsideal. Ett tredje sätt är att befrämja ett gränsöverskridande och att överskrida de gränser som sägs finnas både i smått (mellan skolklasser, skolor eller stadsdelar) och i stort (grundade på socialgrupp, kön, etnicitet). Den positiva effekten av detta gränsöverskridande antas vara vidgade vyer som kan motverka att flickor låses fast i sin stadsdel eller begränsas av traditionella livsmönster.

Förebyggande eller främjande?

Jag menar att man utifrån United Sisters feministiska grundsyn kan beskriva verksamheten som förebyggande till sin karaktär, medan offentliga aktörer snarare betecknar den som främjande. Dels då United Sisters ökar det generella utbudet för flickor, dels då verksamhe-

³⁶ Intressant att notera är att United Sisters i Uppsala betonar att man vänder sig till vanliga flickor och inte till flickor med uttalade problem, medan United Sisters i Stockholm (Årsberättelse 2006) tydligt uttalar en ambition att nå flickor som har en svår situation och exempelvis agerar destruktivt genom självskadebeteenden eller ätstörningar.

ten riktar sig till alla flickor och inte till en specifik problemgrupp. Även om offentliga aktörer ser ett stort behov av ett utbud riktat särskilt till flickor uttrycker man också en motvilja till att flickor generellt identifieras som en problemgrupp, vilket jag menar att United Sisters tenderar att göra.

Inte ännu ett bollplank...

Även om United Sisters riktar sig till alla flickor är det naturligtvis så att även flickor som har en mer uttalat besvärlig livssituation finns med i tjejgrupper eller har en coach. För coacher som har en kontinuerlig kontakt med flickor i en sådan situation förefaller naturligtvis önskan om adekvat handledning och utbildning, men även önskan om upparbetade kontakter till offentliga aktörer, relevant. Även om de tillfrågade offentliga aktörerna ser United Sisters som en verksamhet och ytterligare en aktivitet för flickor i allmänhet och inte speciellt för flickor med stora svårigheter, tycks de se United Sisters som en i vissa fall mellanliggande målgrupp. Verksamheten kan fånga upp flickor som har särskilda behov och arbeta för att koppla dessa vidare till de aktörer som kan erbjuda dem professionell hjälp och stöd. För att verksamheten ska fungera på ett önskvärt sätt måste United Sisters se till att flickor som så behöver kopplas vidare, så att inte grupper eller coachkontakter bara blir bollplank för flickor som sedan lämnas utan vidare hjälp.

United Sisters i Uppsala är och var vid tiden för denna studie en nyetablerad verksamhet och olika aktörers erfarenheter av verksamheten är begränsad. Till följd av detta har United Sisters fått ett begränsat utrymme i denna rapport, till förmån för Lugna gatan. Men oavsett detta blir United Sisters och det arbete man utför visavi flickor ett synnerligen spännande jämförelseobjekt till den verksamhet Lugna gatan riktar mot framför allt unga pojkar. En sådan jämförelse är temat för det kommande och avslutande avsnittet i detta kapitel.

Professionella volontärintsatser – för vanliga flickor?

Det finns en ganska intressant spänning inom United Sisters i Uppsala, där såväl ansvariga som de tillfrågade volontärerna menar att verksamheten inte ska ta emot flickor med uttalade sociala problem, exempelvis hedersrelaterade svårigheter eller självska debeteenden. Man är överens om att flickor med sådana svårigheter är socialtjänstens ansvarsområde. Samtidigt som United Sisters riktar sig till vilka unga flickor som helst, med de vardagsbekymmer som de har, finns en stark betoning på *kompetens*. Tillfrågade volontärer riktar kritik mot att de ansvariga inom United Sisters inte har en tillräcklig kompetens inom barn- och ungdomsområdet och att de ansvariga till följd av detta inte fungerar i rollen som handledare. Coacher efterfrågar istället mer utbildning, fler föreläsningar av professionella aktörer samt extern handledning för att utföra ett uppdrag som United Sisters beskriver som

... att under en period agera bollplank, ha kul och lära känna, uppmärksamma och vägleda en ung tjej.³⁷

Vid sidan av att få möjligheter att öka sin egen kompetens betonas värdet av att ha professionella aktörer inom exempelvis socialtjänsten att tillgå om och när frågor eller besvärliga situationer uppstår runt de flickor coacherna träffar. Det framstår som i viss mån paradoxalt att se vanliga flickor som målgrupp samtidigt som man betonar betydelsen av kompetens och av att fungera som en ”professionell volontär”. Kanske kan man förstå detta på två sätt: för det första att volontärer vill ha ett personligt utbyte av sin insats, inte bara det positiva

³⁷ www.unitedsisters.se

och ömsesidiga utbyte i detta fall coacher får i relation till ”sina” flickor, utan dessutom att engagemanget inom en organisation ska ge ett utbyte i form av nya kunskaper, berikande relationer, ett utökat ansvar och annat som ger personlig utveckling. För det andra att man som volontär vill ingå i ett sammanhang som man känner tilltro och respekt för. Det framkommer tydligt att både offentliga aktörer och volontärer har ett stort förtroende för Fryshuset som organisation och att detta förtroende i viss mån ”spiller över” på United Sisters, eller att det gör att volontärerna har överseende med vad de uppfattar som brister i verksamheten. Samtidigt är det tydligt att volontärerna inte känner någon samhörighet eller har någon vilja att identifiera sig med en verksamhet som de i dagsläget inte bedömer har satt sig, hittat sin form eller är tillräckligt seriös, i meningen kompetent.

Lugna gatan och United Sisters – några gemensamma teman

Det finns ett par teman som återkommer inom både Lugna gatan och United Sisters. Det finns för det första en önskan hos både värdar och volontärer att utföra sitt uppdrag med mer kompetens: att få tillgång till mer utbildning och till extern handledning. Detta är en önskan som kommer till uttryck oavsett om man träffar eller leder en grupp med vanliga flickor i högstadieålder eller unga pojkar som står på gränsen till att inleda en kriminell bana. Det finns för det andra samma begränsning inom de båda verksamheterna som inte tillåter värdar eller volontärer att utvecklas inom organisationen, att komma ett steg upp och få ett utökat inflytande och ansvar. Detta kan bidra till en bristande kontinuitet och att verksamheterna på sikt dräneras på väsentliga erfarenheter när värdar och volontärer går vidare och lämnar organisationen. För det tredje så utgör inom båda verksamheterna den idag nära relation som de ansvariga har med sina värdar eller volontärer ett verktyg för kontroll och ett sätt att hålla sig informerade och vara trygga med såväl hur verksamheten fortgår som hur värdar och volontärer fungerar och mår med sina uppgifter. Svårigheten att balansera en expanderad verksamhet mot en bibehållen kvalitet påtalas. Med ett ökat antal värdar och volontärer tunnans personkontakten med nödvändighet ut, och det viktigaste instrumentet för kvalitets-säkring riskerar att gå förlorat. Hur kan man hantera detta med den begränsade ekonomi verksamheterna har idag?

Några teman för vidare reflexion

En jämförelse mellan Lugna gatan och United Sisters kan ge upphov till en rad olika reflexioner, som jag menar kan vara värda en viss eftertanke. Några av dem presenteras i det följande.

En brygga ut ur en marginaliserad position

Den verksamhet Lugna gatan bedriver kan beskrivas i termer av en felande länk eller en brygga som leder framför allt pojkar och unga män från en marginaliserad position till en delaktighet eller integration i det etablerade samhället. Syftet är att hjälpa dem lämna ett gränsöverskridande levnadssätt där kriminalitet och droger styr, till förmån för en anpassning till de lagar, normer och värderingar, men också regler för umgänge och förhållningssätt, som gäller i det etablerade ”vanliga” samhället. Även den verksamhet som United Sisters bedriver syftar till att hjälpa unga flickor ut ur en begränsande och marginaliserande livsform som könsmaktsstrukturer uppfattas placera dem inom. Men till skillnad från Lugna gatan som vill länka unga män *till* det etablerade samhället är avsikten med United Sisters snarare att vara en brygga *bort från* det etablerade samhällets rådande kvinnoförtryckande normer och värderingar – till ett feministiskt, gränsöverskridande och fritt livsprojekt. Om Lugna gatan betonar vikten av att inte lojalisera sig med de unga killar man möter utan att vara vuxen-

världens förlängda arm in i ”riskzonen” – för att hämta ungdomarna ut ur den, blir ansatsen inom United Sisters den motsatta. Att lojalisera sig med de unga flickor man möter blir en logisk konsekvens av verksamhetens feministiska grundsyn, där United Sisters står på flickornas sida i kampen mot ett rådande kvinnofientligt system. Om man drar det till sin spets skulle man kunna säga att syftet med Lugna gatan är att socialisera unga problekillar in i det etablerade samhället, från ett utanförskap i riskzonen, medan syftet med United Sisters snarare än att socialisera vanliga unga flickor ut ur det etablerade samhället in i en normbrytande feministisk kvinnogemenskap. Sammanfattningsvis skulle man kunna tycka att en till synes så ”harmlös” verksamhet som tjejgrupper och tjejcoacher i grunden bygger på en betydligt mer radikal och provokativ grundsyn än Lugna gatan. Detta väcker inte minst en reflexion mot bakgrund av Ungdomsstyrelsens intention att bevilja anslag till verksamheter som arbetar för att öka ungdomars delaktighet och inkludering i samhället.³⁸

Accentuerar förorten marginaliseringen?

En annan intressant reflexion är att United Sisters, till skillnad från Lugna gatan, inte säger sig rikta sin verksamhet mot ungdomar som har en särskilt svår eller utsatt livssituation, utan riktar sig till helt vanliga unga flickor (som emellertid i egenskap av att vara just flickor sägs vara utsatta för förtryck). Detta väcker en fråga om varför verksamheten i sådana fall etableras i första hand i områden som Gottsunda, Sävja och Stenhagen, där andelen flickor med en invandrarbakgrund är större än många andra stadsdelar i Uppsala. Är det så att United Sisters bedömer att det är flickor med invandrarbakgrund som i första hand måste befrias från en kulturbetingat könsförtryck, och är det mot bakgrund av detta man ska förstå att United Sisters volontärer sällan har invandrarbakgrund eller är uppvuxna eller bor i samma stadsdelar som de flickor som deltar i verksamheten? Ska unga flickor inte bara medvetandegöras om de förtyckande och begränsande livsmönster deras föräldrar och släkt är bärare av utan dessutom om de könsmaktsstrukturer som genomsyrar hela det etablerade svenska samhället? Inom Lugna gatan betonas betydelsen av att det är unga män med samma kulturella bakgrund, från samma förorter eller stadsdelar som kommit ett steg vidare, som tar kontakt och skapar en relation till unga killar och lotsar dem vidare på en bättre väg. Inom Lugna gatan använder man positiva förebilder som är ungdomarna lika – men inte nödvändigtvis med avseende på kön, medan kön är den enda grundläggande och efterfrågade likheten mellan United Sisters positiva förebilder och de flickor de möter.

Två verksamheter – olika förväntningar

Lugna gatan som verksamhet väcker starka reaktioner – positiva eller negativa – och skapar dessutom en stark intern tillhörighet och identifikation med organisationen. United Sisters som en verksamhet för flickor möter samma generellt positiva gensvar som alla verksamheter som ökar utbudet av aktiviteter för flickor men som (hittills) inte förmått skapa någon känsla av samhörighet eller identifikation med de volontärer som jag träffat. Förväntningarna på den roll Lugna gatans värdar och volontärerna inom United Sisters kan spela är olika, vilket delvis kanske förklarar detta. Å ena sidan beskrivs värdar – både inom organisationen och av offentliga aktörer – som en oundgänglig länk mellan ungdomar i riskzonen och det etablerade samhället, vilket i sin tur ställer höga krav på i många fall utbildade unga män med en egen bakgrund i ett utanförskap. Å andra sidan antas volontärer i ganska allmänna ordalag kunna bidra till ett breddat utbud av självförtroendestärkande aktiviteter för vanliga flickor, vilket i sin tur innebär en verksamhet där kraven på väletablerade och välutbildade engagerade kvinnor är ganska låga.

³⁸ www.ungdomsstyrelsen.se

Subkulturen – en möjlig räddning?

Det har riktats kritik mot Lugna gatan som säger att verksamheten skulle bibehålla en gängkultur. Skulle en sådan bibehållen gängkultur, men nu med ”positiva” förtecken av att stå på det godas sida, fylla några funktioner som gör den viktig för Lugna gatan att bevara eller bevaka? Den skulle kunna utgöra en motkraft till en – ännu starkare – gängkultur med negativa förtecken där kriminella regler och lagar råder, och på så vis fungera som ett alternativ med betydligt mer livsbejakande gängkultur än den kriminella. Även om den starka identifikationen med Lugna gatan säkert spelar en viktig roll som en motkraft och en motkultur skulle man, menar jag, kunna tolka de lokalt ansvarigas engagemang för att få till stånd ett samarbete med offentliga aktörer som ett incitament för att gängkulturen inte är en funktion man odlar. Det faktum att flertalet värddar dessutom efterfrågar mer utbildning men även handledning från professionella aktörer utanför den egna organisationen är ett annat incitament. Men om så vore, vilka skulle då de negativa effekterna av en sådan bibehållen intern gängkultur kunna vara? Om ungdomar lämnade en kriminell gängkultur för en annan gängkultur utan kriminella förtecken skulle detta naturligtvis i någon mening kunna inverka menligt på deras fortsatta integration om ungdomarna går från en subkultur till en annan utan att komma vidare in i det etablerade samhället, utan att med nödvändighet tillägna sig det svenska samhällets normer och värderingar. I detta sammanhang blir den kanske viktigaste frågan inte hur och i vilken omfattning Lugna gatan kan medverka till att unga män integreras i samhället utan istället vilken vilja eller beredskap det etablerade samhället har att ta emot dem. När nu Lugna gatan möts av kritik av detta slag är det intressant att fundera över om United Sisters skulle kunna möta samma kritik som Lugna gatan. Kan United Sisters ses som en verksamhet som fångar upp flickor, framför allt från förortsområden med en omfattande andel invandrade invånare – inte för att integrera flickorna i det svenska samhället, utan snarare för att medvetandegöra dem om det kvinnoförtryck som råder i där och erbjuda dem motkrafter i form av ett könsmaktsperspektiv som ger svar på alla frågor och skyddar från vardagslivets komplexitet och paradoxer?

Avgörande för om ovanstående frågor tas upp till diskussion eller inte är naturligtvis om de verksamheter och insatser som exempelvis Lugna gatan eller United Sisters riktar mot unga människor finansieras av offentliga medel eller inte. Men eftersom offentliga aktörer är villiga att rekommendera och hänvisa unga personer till båda dessa verksamheter menar jag att inte bara Lugna gatan utan även United Sisters gagnas av den respekt en kritisk granskning och en konstruktiv diskussion signalerar. I den följande och avslutande delen av rapporten *Mind the gap!* artikuleras några teman där det vore förtjänstfullt att genomföra fördjupade teoretiska studier. Dessa studier skulle i sin tur kunna ligga till grund för en sådan angelägen diskussion, inte bara om enskilda verksamheter som Lugna gatan och United Sisters, utan även om Fryshusets roll i skärningspunkten mellan civilsamhälle och offentlig sektor.

DEL IV – AVSLUTANDE DISKUSSION I SKÄRNINGSPUNKTEN MELLAN CIVILSAMHÄLLE OCH OFFENTLIG SEKTOR

Som en avslutning på rapporten om Fryshusets etablering av Lugna gatan i Malmö och Göteborg samt av United Sisters i Uppsala vill jag återknyta till några av de teman som har blivit belysta i studien. På Lugna gatans hemsida kan man läsa att ”verksamhetens verkliga värde kan bara förstås med en god del eftertanke och insikt i de behov arbetet handlar om” (www.lugnagatan.org). Men hur Fryshuset å ena sidan ser på och väljer att karakterisera sin egen verksamhet och vilken funktion verksamheten å andra sidan kan få i samhället är två olika frågor. Fryshusets verksamheter kan, menar jag, utgöra en viktig och spännande illustration av olika dilemman som socialt inriktade ideella organisationer ställs inför, just i skärningspunkten mellan civilsamhälle och offentlig sektor. I denna avslutande diskussion vill jag därför lyfta några teman som utgör pågående teoretiska diskussioner inom forskning om relationer mellan just civilsamhälle och den offentliga sektorn.

Professionalisering inom den ideella sektorn – ett första dilemma

Ett tema av särskilt intresse är hur de idag så påtagliga professionaliseringskrafterna i samhället påverkar civilsamhällets organisationer. Både Lugna gatan och United Sisters blir tydliga exempel på detta. Såväl de anställda inom Lugna gatan som de volontärer inom United Sisters som kommit till tals i studien betonar betydelsen av att få tillgång till mer utbildning och extern handledning. (Särskilt intressant är att coacher inom United Sisters efterfrågar extern handledning, trots att deras målgrupp i huvudsak sägs utgöra vanliga flickor utan några uttalade sociala problem.) Det finns alltså ett grundläggande antagande om att krav och förutsättningar som råder inom den offentliga sektorn bör överföras till och får positiva effekter även på de insatser som frivilliga och anställda medarbetare utför inom civilsamhällets organisationer. Naturligtvis kan detta skapa ett dilemma inom sådana socialt inriktade organisationer: att å ena sidan sträva efter en mer professionellt grundad legitimitet samtidigt som den egna särarten, oftast uttryckt i termer av idealitet och medmänsklighet, å andra sidan är det som borgar för det mervärde organisationerna antas skapa för framför allt utsatta och marginaliserade grupper i samhället.

En offentlig kontrollfunktion i civilsamhällets skepnad – ett andra dilemma

I materialet som har presenterats i rapporten framkommer klart att olika offentliga aktörer har förväntningar på Lugna gatan och verksamhetens potential att nå och skapa förtroendefulla relationer med ungdomar. Men inte till vilka ungdomar som helst, utan just till dem som befinner sig i en marginaliserad situation och som löper stor risk att permanenta ett utanförskap i missbruk och kriminalitet. Den potential som tillskrivs Lugna gatan hänger

samma med att verksamheten är annorlunda än offentligt organiserade verksamheter och att denna särart skapar ett mervärde som går utöver andra insatser: värdet i att både nå och kunna förändra situationen i positiv riktning för en ”svår” grupp av ungdomar där andra offentliga aktörer säger sig komma till korta. Men materialet visar även på en tveksamhet runt den egna verksamhetens karaktär som kan finnas hos Lugna gatans medarbetare, eller snarare en tveksamhet inför hur omvärlden tolkar och vill använda det mervärde som verksamheten uppfattas skapa. Ligger mervärdet framför allt i Lugna gatan som en akutstyrd verksamhet som kan aktiveras för att på kort sikt stävja bråk och konflikter på skolor och i stadsdelar? Detta knyter an till ett annat intressant tema, där Lugna gatan utgör ett mycket illustrativt exempel på hur staten kan lämna över uppgifter som är obehagliga eller svårstyrda till civilsamhällets organisationer, men Lugna gatan är också ett exempel på hur sådana socialt inriktade organisationer till följd av detta åtar sig en överförd kontrollfunktion. Det finns en ständig strävan i samhället efter kontroll och efter att hitta nya former av kontroll och gemensamma disciplineringsstrategier, i detta fall inte minst för skola, socialtjänst och polis. Denna strävan ställer det civila samhällets organisationer inför ytterligare ett dilemma: att hävda det frivilliga arbetets egen logik och engagemang samtidigt som organisationerna ofrånkomligen blir en del av det etablerade samhällets kontroll och makt. En intressant fråga som exemplet Lugna gatan väcker är vilka nya yttre former av kontroll som uppstår när det civila samhället genomgår en sådan sammansmältning med offentlig verksamhet. En annan är vilka nya och mer subtila inre former kontrollen kan ta sig. Detta är en fråga som inte minst är intressant med avseende på Lugna gatans värddar.

Den maskerade kontrollanten

Funktionen för värdarna inom Lugna gatan beskrivs framför allt i termer av mellanhand eller mellanled mellan ungdomar i riskzonen och det etablerade samhället. Men den rollförändring värdarna har genomgått är inte enbart en övergång från ett liv med droger och kriminalitet till att leva ett ”rent” liv och att arbeta inom Lugna gatan. Det finns ett inslag som gör att denna övergång väcker andra frågor när den sker inom Lugna gatan än vad som är fallet inom exempelvis KRIS, andra kamratföreningar eller typiska självhjälpsgrupper. Lugna gatans värddar har som de offentliga aktörernas förlängda arm en annan brottsförebyggande funktion än dessa föreningar. Rollbytet för Lugna gatans medarbetare innebär inte bara en övergång från ett kriminellt leverne till ett mer välordnat liv utan är dessutom en övergång från att ha varit i fokus för offentliga, ibland repressiva, insatser till att själv bli en kontrollerande aktör. I den nya rollen löper Lugna gatans medarbetare en annan risk än exempelvis kamratstödjure inom KRIS att identifieras som överlöpare. Till följd av detta kan den enskilde värden få svårt att våga vara tydlig med sin nya kontrollfunktion.

Den lokala anpassningen av Fryshusets verksamheter

Ett annat tema i den här studien har varit den lokala anpassningen av Fryshusets verksamheter till Malmö, Göteborg och Uppsala.

Lugna gatan

Ett intressant faktum när det gäller Lugna gatans nyetablering i Malmö och Göteborg är att initiativet kom från Malmö stad och lokala aktörer i Göteborg – och inte i första hand var ett uttryck för en utveckling inom Fryshuset. En intressant fråga som knyter an till det ovanstående temat är hur den ursprungliga verksamheten som Fryshuset initierade i Stockholm för cirka tolv år sedan relaterade till aktörer inom den offentliga sektorn och hur verksamheten men också denna relation har förändrats fram till det tydliga uppdrag som Lugna gatan har

fått exempelvis i Malmö. Om det är så att verksamhetens fokus till följd av en tydligare koppling till olika offentliga aktörer har förskjutits – eventuellt mot en ökad betoning av skydd och kontroll – är en intressant fråga. Hur Lugna gatan över tid definierat sin kärnverksamhet och hur man har kunnat bevaka gränserna runt denna verksamhet gentemot önskemål och förväntningar från exempelvis polis, skola och socialtjänst är en annan.

Relationen Stockholm – Göteborg – Malmö

Hur har då de nya lokala verksamheterna förhållit sig till Fryshuset i Stockholm och till varandra? Eftersom det var i Göteborg Lugna gatan för första gången skulle initieras utanför Stockholm blev kanske ”krocken” mellan ett arbetssätt utvecklat i Stockholm och de nya förutsättningarna särskilt tydliga där. För det första fanns ett antagande om att Lugna gatan skulle få ett odelat positivt mottagande, vilket inte har varit fallet. Istället har reaktioner från SKTF och artiklar i media artikulerat en tveksamhet inför och ett motstånd mot verksamheten. För det andra var de lokala förhållandena annorlunda än i Stockholm, vilket framför allt blev tydligt när tunnelbaneverksamheten skulle appliceras på Göteborgs spårvägar. För det tredje var man från Fryshusets sida omedveten om hur stark gängkulturen var i Göteborg, vilket efterhand visat sig ställa särskilda krav på rekryteringen av värdar framför allt i Biskopsgården. Dessutom menar ansvariga i såväl Göteborg som Malmö att det finns en annan närhet och en större lätthet i att nå ut och göra Lugna gatan till en känd verksamhet i dessa städer än vad de tror är fallet i Stockholm. I Malmö är det lätt att förstå, eftersom det finns en stor geografisk närhet där utsatta stadsdelar som Rosengård eller Fosie direkt gränsar till centrala Malmö. Men man menar att det finns en större närhet även i Göteborg än vad det gör i Stockholm, även om båda städerna har förorter på ganska långt avstånd från varandra. Det finns en ganska tydlig upplevelse hos medarbetarna i såväl Malmö som Göteborg att Lugna gatan trots ett begränsat antal medarbetare har en god överblick över situationen i sin egen stad och kunskap om villkoren för ungdomar i riskzonen. Det speciella arbetssätt som först utvecklades i Göteborg och sedan introducerades i Malmö – med en arbetsledare, två skolvärdar och tre stadsdelsvärdar i varje stadsdel – bidrar till att Lugna gatan får kännedom om ungdomarna både under dagtid, i skolan och på fritiden, ute i stadsdelen.

Fördjupning och expansion

Även om verksamheterna i Göteborg och Malmö arbetar utifrån samma modell (med sex anställda i varje stadsdel) så har de utvecklat en något annorlunda karaktär, både i relation till varandra och i relation till verksamheten i Stockholm.

När verksamheterna skulle etableras i Malmö och Göteborg säger ansvarig från Fryshuset att man använde sig av sitt nationella horisontella nätverk för att rekrytera verksamhetsansvariga. I detta nätverk sägs kampsport utgöra ett gemensamt tema, och de två som rekryterades var väl etablerade inom sådana sporter. När Fryshuset/Lugna gatan rekryterar så använder man sig av strukturer utanför det etablerade samhället, och kampsport är en sport utanför det etablerade utbudet och dessutom en levande kultur inom Lugna gatan. Intressant nog har verksamheterna i Malmö och Göteborg utvecklats olika, dels i relation till kampsport, dels i relation till Lugna gatan nationellt. I Malmö rekryterade verksamhetsansvarig arbetsledare som var aktiva inom kampsport, och de flesta värdarna har kampsport (om än olika typer) som ett gemensamt intresse. Men även om verksamhetsansvarig i Göteborg också rekryterades från kampsporten tycks inte detta ha kommit att bli något i övrigt framträdande tema i verksamheten. Istället har verksamhetsledaren rekryterat arbetsledare från samma behandlingshem där han själv arbetat (Väst kustfamiljen) och det är denna bakgrund som kanske kan

sågas vara ett särdrag för Lugna gatan i Göteborg. Även om det inte är någon behandling man erbjuder vare sig sina värddar eller de juniorer man arbetar med är det tydligt att ett mer individ- och behandlingsinriktat tänkande präglar verksamheten. Efter hand säger man sig ha fått en ökad acceptans från Stockholm för sitt arbetssätt, och ambitionen för Lugna gatan i Göteborg sägs vara att förädla och förbättra ”konceptet” Lugna gatan. Om jag har förstått det rätt menar företrädare för verksamheten i Göteborg att en sådan förbättring kan ske genom att man introducerar ett synsätt hämtat från behandlingsvärlden. Detta skulle innebära att betydelsen av personlig bearbetning och fördjupning hos såväl medarbetare som juniorer lyftes fram på ett tydligare sätt. Kampsport är heller inget självklart eller gemensamt intresse hos de värddar som rekryterats.

Om verksamheten i Göteborg kännetecknas av fördjupning skulle verksamheten i Malmö snarare kännetecknas av expansion. Jag menar att fördjupning som ett tema i Göteborg för det första hänger samman med medarbetarnas erfarenheter från behandlingsarbete. Samtal och personlig bearbetning är viktiga inslag i arbetet. Temat blir för det andra ett resultat av det motstånd verksamheten mött. Detta ifrågasättande har inneburit att medarbetarna men även deras samarbetspartners och uppdragsgivare tvingats att brottas med och fördjupa sin förståelse av Lugna gatans arbete, av såväl styrkor som svagheter. Situationen för Lugna gatan i Malmö har varit en helt annan, och verksamhetsidén i sin helhet köptes in och introducerades på stadens eget initiativ. Inställningen har alltså varit positiv och viljan hos lokala aktörer att stödja Lugna gatan har varit påtaglig. Detta har skapat förutsättningar för verksamhetsansvariga att söka nya former för såväl verksamhetsutveckling som geografisk expansion. Intressant nog kan denna positiva lokala utveckling även skapa vissa svårigheter. Lugna gatan administreras och styrs ytterst av Fryshuset i Stockholm. Hur samarbetet med aktörer i Malmö ska utvecklas så att uppdragsgivare och andra engagerade känner sig delaktiga i att skapa en lokalt förankrad verksamhet kan utgöra en svårighet. Det lokala engagemanget kan påverkas negativt om Lugna gatan finns i Malmö men på villkor skapade av Fryshuset i Stockholm.

Relationen till Fryshuset i Stockholm

Det är tydligt att såväl medarbetare i Göteborg som i Malmö ser sina verksamheter som i hög grad fristående från Fryshuset och verksamheten i Stockholm. Båda verksamheterna utvecklas relativt fritt, om än med Fryshuset/Stockholms godkännande, men mer beroende på verksamhetsansvariga än ansvariga i Stockholm. Medarbetarna i Göteborg och Malmö menar att kommunikationen med Fryshuset har haft vissa brister och att det framför allt gällt kommunikationen och utbytet av information. Det största utbytet säger sig medarbetarna ha haft av varandra, att dela erfarenheten av att initiera en ny verksamhet med de olika svårigheter och barnsjukdomar en nyetablering möter. Värddar i både Göteborg och Malmö har visioner om ett lokalt Fryshus, men detta är inte tanken bakom nyetableringen eller en önskvärd utveckling enligt Lugna gatans nationellt ansvarige. Fryshuset i Stockholm är att viss mån att se som ett företag som säljer sina tjänster och där allt administreras och sköts centralt. Det blir intressant att följa hur relationen mellan de lokala verksamheterna och den centrala ledningen kommer att utvecklas över tid och framför allt hur detta kommer att påverka det lokala samarbetet mellan Lugna gatan och olika offentliga och politiska aktörer.

United Sisters

United Sisters i Uppsala delar med Lugna gatan erfarenheten av att etablera en verksamhet på en ny ort och att introducera en verksamhet på en ort där Fryshuset inte är ett välkänt

varumärke på samma sätt som i Stockholm. United Sisters i Uppsala har utvecklat verksamheten något annorlunda än i Stockholm. I Stockholm träffas alla tjejgrupper på Fryshuset medan det i Uppsala finns tjejgrupper som träffas i olika delar av staden. I Uppsala säger man sig dessutom ha varit mer angelägna om att knyta tjejcoacherna tydligare till United Sisters. Det sker dels genom återkommande handledningstillfällen tillsammans med alla coacher, dels genom återkommande utvärderingar tillsammans med enskilda coacher och den flicka coachen har kontakt med. I Uppsala har de ansvariga dessutom arbetat igenom det material som ska användas dels i tjejgrupper och dels av coacher, och i viss mån reviderat detta. Kontakten med nationellt ansvarig sägs ha varit god, även om det finns ett kvarstående behov av gemensamma diskussioner, inte minst runt hur man kan skapa en känsla av tillhörighet med United Sisters hos både coacher, ledare och flickor. Som vi har sett relaterar volontärer hellre till sitt uppdrag som coacher och ledare än till att man är en frivillig medarbetare inom United Sisters. Verksamheten tycks framför allt erbjuda en ram eller form för det egna engagemanget, medan engagemanget i verksamheten i sig är litet. Detta är en av de faktorer som skiljer United Sisters från Lugna gatan, där tillhörigheten, som både erkänns och synliggörs genom tröjor och jackor, är av stor betydelse.

Den lokala anpassningen av Lugna gatan och United Sisters väcker intressanta teoretiska frågor om vad som händer när en verksamhetsmodell sprids och översätts till en lokal kontext – och hur modeller tenderar att bli något annat i och med denna översättning.

Lugna gatan för killar, United Sisters för flickor – ett genusperspektiv på Fryshusets verksamheter

Den här studien har undersökt två verksamheter inom en och samma organisation, Fryshuset. Men det finns slående skillnader verksamheterna emellan såväl avseende målgrupp, syfte och ideologi som konkret arbetssätt. Om vi uttrycker det något schablonartat är det bakomliggande syftet med United Sisters att verka samhällsförändrande genom att befria unga flickor från etablerade könsmaktsstrukturer. Verksamheten upprätthålls av välutbildade och väletablerade etniskt svenska kvinnliga volontärer som med ett minimalt engagemang i organisationen United Sisters uttrycker ett stort engagemang för att medvetandegöra och vidga livsrummet för vanliga unga flickor, inte sällan flickor med en invandrarbakgrund. Det bakomliggande syftet med Lugna gatan är däremot att verka samhällsbevarande genom att disciplinera in pojkar i nya av samhället godkända roller. Verksamheten bedrivs av unga män med invandrarbakgrund som saknar formell utbildning men som utifrån egna erfarenheter av ett liv i förorten med droger och kriminalitet identifierar sig med och är anställda av Lugna gatan för att fånga upp ungdomar i riskzonen och överföra nya normer till dem.

Medvetenhet och muskler

Ett nyckelord inom United Sisters är *medvetenhet* – att göra flickor medvetna om sina egna åsikter och tankar och ge dem självförtroende nog att stå upp för dessa. Inom tjejgrupperna sker medvetandegörandet genom värderingsövningar och genom att flickorna i gemensamma samtal ska möta olika teman som behandlar sexualitet, droger, kärlek eller vänskap. Den nya medvetenheten ska i första hand riktas inåt, mot den egna personen. Ett viktigt kriterium för rekryteringen av volontärer till United Sisters är att de har en välgrundad och god människosyn som varken är rasistisk eller homofobisk och att de dessutom sympatiserar med feministiska ideal. För rekryteringen av värddar till Lugna gatan är det däremot erfarenheter av kampsport och de positiva värden som sådan träning uppfattas ge upphov till, samt (oftast) erfarenheter av, men också avståndstagande från, ett liv med kriminalitet och droger. Ett av

nyckelorden inom Lugna gatan är just kampsport, eller *muskler*. Även om värdar och juniorer inom Lugna gatan får utbildning är den i huvudsak inriktad på de utåtriktade och uppsökande insatser som ska utföras. Olika teman är bland annat lag och rätt, första hjälpen, självförsvar, brandkunskap, konflikthantering, etik och moral. Huvudsyftet är inte att medvetandegöra de unga männen på motsvarande sätt som sker inom United Sisters.

Syftet med ovanstående är inte att ställa verksamheterna i något värderingsmässigt förhållande till varandra utan snarare att visa på intressanta frågor som verksamheterna väcker och som skulle kunna undersökas vidare utifrån ett genusteoretiskt perspektiv. En av de grundläggande frågorna skulle vara om och i sådana fall på vilket sätt Fryshuset snarare befäster och förstärker än befriar från och överbryggar befintliga könsroller, men även om vissa sådana traditionella könsroller används som ett viktigt verktyg i arbetet med ungdomar.

Slutord

I den ovanstående diskussionen har jag lyft fram några teman där Fryshusets verksamheter Lugna gatan och United Sisters på ett spännande sätt utgör illustrationer av pågående teoretiska diskussioner inom forskning om relationer mellan civilsamhälle och offentlig sektor. Dessa teman visar dessutom på möjligheter till och behov av fortsatta studier. Avslutningsvis vill jag bara betona det intresse och den relevans det skulle ha om sådana vidare studier som fördjupar den teoretiska analysen av Fryshuset och dess verksamheter för ungdomar i skärningspunkter mellan civilsamhälle och offentlig sektor genomfördes.

INFORMANTER

Lugna gatan i Göteborg

Ferenc Boronkay, verksamhetsansvarig
Tommy Almén, administratör
David Camara, arbetsledare Biskopsgården
Jerry Almén, arbetsledare Bergsjön
4 stadsdelsvärdar
4 skolvärdar

Offentliga aktörer i Göteborg

3 fritidsledare, Bergsjön
2 fältassistenter, Biskopsgården
1 processamordnare, Bo Bra i Biskopsgården, Stadsdelsförvaltningen, Biskopsgården
1 enhetschef Bergsjöresurser, Socialtjänsten, Bergsjön
2 poliser Hisingen
7 poliser Kortedala

Lugna gatan i Malmö

Arben Latifi, verksamhetsledare
Larry Lindvall, arbetsledare Fosie
Engeln Livaja, arbetsledare Rosengård
Mickael Cederhof, arbetsledare Södra Innerstaden
6 stadsdelsvärdar
5 skolvärdar

Offentliga aktörer i Malmö

1 fältassistent, Södra Innerstaden
1 enhetschef IFO/samordnare brottsförebyggande arbete, Södra Innerstaden
1 biträdande rektor, Örtagårdsskolan, Rosengård
1 specialpedagog, Munkhätteskolan, Fosie
1 socialsekreterare/förebyggande arbete, Munkhätteskolan, Fosie
4 stadsdelsvärdar anställda av Rosengårds stadsdelsförvaltning
1 polis Södra Innerstaden
2 poliser Rosengård

United Sisters i Uppsala

Anna Ahlin, projektansvarig
Ninni Orłowski, projektledare
1 tjejsgruppsledare

3 tjejcoacher

Offentliga aktörer i Uppsala

1 ungdomspolis Gottsunda

1 områdeschef, Polisen i Uppsala och Knivsta

1 socionom, Uppsökarverksamheten, Ungdomsmottagningen i Sävja

2 socionomer, Uppsökarverksamheten, Råd & Stöd ungdom, Gottsunda.

PUBLIKATIONER FRÅN ENHETEN FÖR FORSKNING OM DET CIVILA SAMHÄLLET

Skriftserie

26. Engel Charlotte (2006). *Svenska kyrkans sociala arbete - för vem och varför? En religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma.*
25. Johansson Göran (2005). *Särilaregnets tid. Fragment och bilder från Betania - pingstförsamling i och ur tiden.*
24. Karlsson Magnus, Borkman Thomasina, Munn-Giddings Carol och Smith Lesley (2005). *Self-help Organizations for Mental Health - a Cross-National Study.*
23. Blennberger Erik, Habermann Ulla och Jeppsson Grassman Eva (2004). *Genus och civilt samhälle.*
22. Lundström Tommy (2004). *Teorier om frivilligt socialt arbete. En diskussion om forskningens läge och organisationernas framtid.*
21. Johansson Göran (2003). *Att räcka varandra handen. Mångsidig, entydig, kontinuerlig - narkotikaprevention i norra Örebro län.*
20. Engel Charlotte (2002). *För en ny tid? Förskjutning eller förnyelse - en inventering av diakonins dilemma.*
19. Hansson Jan-Håkan och Wijkström Filip (2001). *Civilt samhälle, social ekonomi eller nonprofit? Fallet Basta Arbetskooperativ. Slutrapport från ett forskningsprojekt.*
18. Meeuwisse Anna (2001). *Ett högriskprojekt. Om missbrukarrehabilitering på Basta Arbetskooperativ.*
17. Jeppsson Grassman Eva (2001). *Medmänniska och anhörig. En studie av informella hjälpinsatser.*
16. Johansson Göran (2001). *Välsignelse eller förbannelse? Om koka och kokabruk.*
15. Johansson Göran (2001). *Varför hade Moses en syster? Antropologiska aspekter på berättelser och föreskrifter ur mo-seböckerna.*
14. Karlsson Magnus (2000). *Delade erfarenheter - om självhjälpgrupper i Sverige.*
13. Forssell Emilia (1999). *Äldres död - anhöriga och personal berättar.*
12. Johansson Göran (1998). *Saligare att ge - om givandets problem - ett missionsexempel.*
11. Johansson Göran (1998). *Det lilla extra - om frivilligcentralen i Tyresö.*
10. Lundström Tommy (1997). *Barnvårdsorganisationer vid två sekelskiften - frivilligt barnvårdsarbete förr och nu.*
9. Karlsson Magnus (1997). *Självhjälpgrupper i Sverige - en introduktion.*
8. Jeppsson Grassman Eva (1997). *För andra och för mig - det frivilliga arbetets innebörder.*
7. Johansson Göran (1997). *För mycke jag, för lite Jesus - LP-stiftelsens vård av missbrukare sedd ur ett socialantropologiskt perspektiv.*
6. Stål Rolf (1997). *De mest utsatta - om människors kapacitet och behov av socialt stöd.*
5. Johansson Göran (1997). *Möta hin, möta sig själv - en studie av arbetet vid Stiftelsen Noaks Ark-Röda korset.*

4. Lundström Tommy och Wijkström Filip (1995). *Från röst till service? – den svenska ideella sektorn i förändring*.
3. Nordfeldt Marie (1994). *Frivilliga organisationers insatser för bemlösa*.
2. Jeppsson Grassman Eva (1994). *Third Age Volunteering in Sweden*.
1. Bergmark Åke (1994). *Från bidrag till ersättning? – om kommunernas stöd till de frivilliga organisationerna inom den sociala sektorn*.

Arbetsrapportserie

54. Nordfeldt Marie (2008). *Ideell sektor och stat som partners i ungdomsarbete. Utvärdering av Equal Outstanding*.
53. Björktomt Siv-Britt (2007). *Ersta flickhem – Länna hemmet och Marsta gård. En studie över två hvb-hem för traumatiserade flickor*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>.
52. Olsson Lars-Erik (2007). *Ett delvis ensamt liv. En studie av människor som inte deltar i föreningslivet*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>.
51. Olsson Lars-Erik och Blomquist Lena (2007). *Värden som grund. Arbete i en ideburen vård- och omsorgsorganisation*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>.
50. Engel Charlotte (2007). *Vidgade cirklar. En kritisk granskning av arbetsmarknadsprojektet Skapa goda cirklar*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
49. Grosse Julia (2007). *Nordisk tillitsforskning. En kartläggning och värdering av det vetenskapliga läget*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
48. Björktomt Siv-Britt (2007). *Personalens möte med utsatta flickor – arbete mot bedersrelaterat våld*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
47. Grosse Julia (2007). *Rädda barnen – en organisation i förändring. En studie om barnrättsaktiviteter på det lokala planet*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
46. Habermann Ulla (2007). *Kvinnor på toppen – om kvinnor, idrott och ledarskap*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
45. Nordfeldt Marie (2007). *Hemlösa barnfamiljer i Hässelby-Vällingby - utvärdering av projektet Steget före*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
44. Börjeson Bengt och Dovbnya Svatoslav V (2007). *Barnhem 4 i Pavlorsk - ett projekt för att utveckla en alternativ barnomsorg till institutionsvården för utvecklingsstörda*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
43. Grosse Julia (2006). *Volontärprogram riktade till ungdomar. En introduktion till ett nygammalt fenomen*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
42. Kassman Anders (2006). *Inte bara uteliggare - Sökande och avslutade klienter vid Enbeten för bemlösa i Stockholm*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
41. Hammare Ulf (2006). *Pappor som brukade. Om en gruppverksamhet vid Ersta Vändpunkten*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
40. Vamstad Johan (2006). *A literary overview of the Swedish civil society research*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
39. Olsson Lars-Erik, Jeppsson Grassman Eva och Svedberg Lars (under utgivning). *Medborgarnas insatser och engagemang i civilsamhället - några grundläggande uppgifter från en ny befolkningsstudie*. Elektronisk utgivning på vår hemsida <http://www.esh.se>
38. Grosse Julia (2005). *Nonprofitorganisationer inom vård och omsorg. En explorativ genomgång av kunskapsläget i Sverige, Kanada och Storbritannien*. Elektroniskt utgiven på vår hemsida <http://www.esh.se>
37. Björktomt Siv-Britt (2005). *Unga kvinnor, fribet och beder - om socialt arbete och bedersrelaterat våld*.
36. Jegermalm Magnus och Sundh Kenneth (2005). *Social mobilisering i frivillig regi. En studie av Svenska Röda Korsets arbete med lokala utsatthets- och kapacitetsstudier*.

35. Börjeson Martin (2005). *Med kunskap som grund? Om relationen mellan kunskap och praktik i fyra kommuners sociala arbete med hemlöshetsfrågor*. Elektroniskt utgiven på vår hemsida <http://www.esh.se>
34. Alwall Jonas (red.) (2004). *Vägar till kvalitetsutveckling inom socionomutbildningen. Rapport från ett pedagogiskt utvecklingsprojekt*.
33. Börjeson Martin (2004). "Vi vet inte vilka metoder vi ska använda" - *Om relationen mellan kunskap och praktik i Stockholms kommuns sociala arbete med hemlöshetsfrågor 1965-2000*.
32. Christiansson Elisabeth (2003). "Först och framför allt själen". *Diakonins tankevärld omkring år 1850*.
31. Engel Charlotte (2003). *Volontärer – för vem och för vad? Kritisk granskning av en verksamhet inom Stiftelsen Stora Sköndal*.
30. Engel Charlotte (2003). *Fri eller förankrad? En empirisk studie av volontärverksamhet och ideella insatser inom Stiftelsen Stora Sköndal*.
29. Nordqvist Ola (2004). *Ersta Vändpunktens vuxenprogram – En studie av deltagarnas värderingar och upplevelser*.
28. Forssell Emilia (2002). *Anböriga till äldre invandrare med offentlig äldreomsorg. En fallstudie*.
27. Whitaker Anna (2002). *Att dela den gamlas sista tid – En studie av anöriga på sjukhem*.
26. Orsholm Ingrid (2002). *Mellan hem och institution – Flexibel avlösning för anöriga till demenssjuka*.
25. Jegermalm Magnus (2002). *Anörigstöd – en uppföljningsstudie av kommuners och frivilligorganisationers stöd till äldres anöriga*.
24. Bodin Magnus (2002). *Församlingar ger ekonomiskt bistånd – ett uttryck för diakoni i Stockholms stad*.
23. Orsholm Ingrid (2002). *Anörigengagemang – Två studier på Gotland*.
22. Olby Britta (2001). *Väntjänst och välfärd – ett brukarperspektiv*.
21. Bender Christine och Holmberg Carin (2001). *När alla sköter sitt... – Hur ser stöd och hjälp ut till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour?*
20. Jess Kari (2001). *Effektivitet, brukarmedverkan och kommunala bidrag – en utvärdering av mål, resurser, insatser och brukarkommunikation inom sociala frivilligorganisationer i Stockholm*.
19. Orsholm Ingrid (2001). *Anörigskapets variationer – Åtta berättelser från hjälpgivare i olika miljöer*.
18. Forssell Emilia (2000). *Anörig till äldre invandrare – en fallstudie av anöriga till äldre utomeuropeiska invandrare utan offentlig äldreomsorg*.
17. Jegermalm Magnus och Whitaker Anna (2000). *Upptäckten av anöriga? – kommuners och frivilliga organisationers stöd till äldres anöriga i Stockholms län*.
16. Trygged Sven (2000). *Från fristuga till friskola – ett föräldrakooperativ i förändring*.
15. Hansson Jan-Håkan, Jegermalm Magnus och Whitaker Anna (2000). *Att ge och ta emot hjälp. Anöriginsatser för äldre och anörigstöd – en kunskapsöversikt*.
14. Holmberg Carin (2000). *Aspekter av kvinnosynen i missbruksbehandling – empiriska exempel och teoretiska funderingar*.
13. Karlsson Magnus (2000). *Bara en alkoholist kan förstå en alkoholist – deltagare i självhjälpsgrupper berättar*.
12. Olsson Lars-Erik (2000). *På olika villkor – samverkan mellan kommun och frivillig organisation*.
11. Meeuwisse Anna (1999). *Debatten om välfärdsstaten och det civila samhället*.
10. Olsson Lars-Erik (1998). *Givande och tagande – interaktion mellan frivilliga organisationer och kommuner*.
9. Amnå Erik, Lundström Tommy och Svedberg Lars (2000). *Three Essays on Volunteerism and Voluntary Organisations*.
8. Jess Kari (1998). *Kvalitet för brukare – frivilligt socialt arbete ur ett brukarperspektiv*.
7. Trygged Sven (1998). *Making Work Work*.
6. Forssell Emilia (1998). *Anörigas organisering – en studie av två anörigföreningar*.

5. Forssell Emilia (1998). *Vilka är förlorarna? – om utsatta grupper i välfärden på 1990-talet.*
4. Olby Britta (1997). "Gör sjukhuskyrkan någon nytta?" – en studie av attityder till sjukhuskyrkan.
3. Hansson Jan-Håkan och Wijkström Filip (1997). *Basta – beskrivning och analys av ett arbetskooperativ.*
2. Boklund Ann (1997). *Paraply för social frivillighet? – granskning av Forum för frivilligt socialt arbete de tre första verksamhetsåren.*
1. Granath Kristina (1997). "Det var så mycket jag inte förstod..." – en intervjuundersökning med vuxna barn till psykiskt sjuka föräldrar.

Särtrycksserie

11. Svedberg Lars och Vamstad Johan (2006). *The civil society and the provision of welfare – ideological visions and social realities.* I Aila-Leena Matthies (red.) Nordic civic society organizations and future of welfare services – A model Europe? Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
10. Lundström Tommy och Svedberg Lars (2003). *The Voluntary Sector in a Social Democratic Welfare State - The Case of Sweden.* I Journal of Social Policy, årgång 32, nr 2.
9. Svedberg Lars (2001). *Spelar ideella och informella insatser någon roll för svensk välfärd?* I Marta Szebehely (red.) SOU 2001:52. Välfärdstjänster i omvandling. Forskarantologi från Kommittén Välfärdsbokslut.
8. Jeppsson Grassman Eva och Svedberg Lars (1999). *Medborgarskapets gestaltningar – insatser i och utanför föreningslivet.* I Erik Amnå (red.) SOU 1999:84. Civilsamhället. Demokratiutredningens forskarvolym nr. 8.
7. Lundström Tommy och Svedberg Lars (1998). *Svensk frivillighet i internationell belysning – en inledning.* I Socialvetenskaplig Tidskrift, årgång 5, nr 2-3.
6. Jeppsson Grassman Eva och Svedberg Lars (1996). *Voluntary Action in a Scandinavian Welfare Context: the Case of Sweden.* I Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, årgång 25, nr 4.
5. Lundström Tommy (1996). *The State and Voluntary Social Work in Sweden.* I *Voluntas*, årgång 7, nr 2.
4. Svedberg Lars (1996). *Frivillighet som ideologiskt slagtrå och faktisk verksamhet.* I Ojämlighet från vaggan till graven – på väg in i 2/3-samhället. FKF Fakta.
3. Jeppsson Grassman Eva och Svedberg Lars (1995). *Frivilligt socialt arbete i Sverige – både mer och mindre.* I Erik Amnå (red.) Medmänsklighet att hyra? Åtta forskare om ideell verksamhet. Örebro: Libris.
2. Lundström Tommy (1995). *Staten och det frivilliga sociala arbetet i Sverige.* I Kurt Klaudi Klausen & Per Selle (red.) Frivillig organisering i Norden. Oslo: Tano.
1. Lundström Tommy (1995). *Frivilligt socialt arbete under omprövning.* I Socialvetenskaplig Tidskrift, årgång 2, nr 1.

Metodbokserie

1. Norlin Lena och Olsson Lars-Erik (2000). *Partner sökes – Samverkan mellan kommuner och frivilliga organisationer.*
2. Sjöberg Malena (red.) (2001). *Men hur mår Du själv? – Om stöd till dem som vårdar anbinga.*
3. Engel Charlotte (2003). *Se det som är. Diakonal inventering i brytningstid.*
4. Karlsson Magnus (2007). *Vänskap och arbete? En dokumentation och utvärdering av Fountain House i Stockholm.*

Övriga publikationer i urval

- Nordfeldt Marie, Knutagård Marcus och Olsson Lars-Erik (under utgivning). *Homelessness in the Swedish universalistic welfare system - the case of four municipalities.*

- Olsson, Lars-Erik, Nordfeldt, Marie, Larsson, Ola och Kendall, Jeremy (under utgivning). "Sweden: When strong third sector historical roots meet EU policy processes". I J. Kendall (red.) *Handbook of third sector policy in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Trägårdh Lars (under utgivning). *Från SSUs folkerörelser till civilsamhälle: Staten och samhället i det moderna Sverige*.
- Trägårdh, Lars (2009). *Civilt samhälle kontra offentlig sektor. En förnyad granskning*. Stockholm: SNS Förlag.
- Whitaker Anna (2009). Family Involvement in the Institutional Eldercare Context - Towards a New Understanding. *Journal of Aging Studies*, 23(3).
- Karlsson Magnus (2008). *Arbetsinriktad rehabilitering för personer med psykiska funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Svedberg, Lars och Trägårdh Lars (2008). Ungdomar, civilsamhälle och välfärd. I *Fokus 07*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Whitaker Anna (2008). Ett liv aldrig mer som andras - föräldraskap, funktionshinder och åldrande. I Jeppsson Grassman, E. (red.), *Att åldras med funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur (under tryckning).
- Börjeson Martin och von Essen Johan (2007). *Det sociala ledarskapet*. (FoU-rapport 2007:3). Riksidrottsförbundet.
- Jeppsson Grassman Eva och Svedberg Lars (2007). Civic Participation in the Welfare State: Patterns in Contemporary Sweden. I Trägårdh Lars (red.) *State and Civil Society in Northern Europe: The Swedish Model Reconsidered*. New York: Berghahn Books.
- Johansson Göran (2007). *Annars får man inte vara med. Missbrukarvård och kulturens täckelse – exemplet romer*. Forskningsrapport nr 1 2007. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse.
- Kassman Anders (2007). Mottagningen av sökande till Enheten för hemlösa i Stockholm. I Cecilia Löfstrand och Marie Nordfeldt (red.) *Bostadslös! Lokalpolitik och praktik*. Malmö: Gleerups förlag.
- Kassman Anders och Eva Franzén (2007). Unga vuxna utanför både skola och arbetsliv - nya etableringsmönster eller början till social utslagning? I *Agoras årsbok*.
- Kassman Anders och Eva Franzén (2007). Unga vuxna utan känd sysselsättning - Är det ett problem? I Jonas Olofsson (red.) *Utbildningsvägen - vart leder den? Om ungdomar, yrkesutbildning och försörjning*. SNS-förlag.
- Knutagård Marcus och Nordfeldt Marie (2007). Natthärbärgat som vandrande lösning. I *Sociologisk forskning* nr 4 2007.
- Löfstrand Cecilia och Nordfeldt Marie (red.) (2007). *Bostadslös! Lokalpolitik och praktik*. Malmö: Gleerups förlag.
- Olsson, Lars-Erik (2007). *Frivilligt arbete inom idrotten*. Stockholm: Riksidrottsförbundets FOU-rapport 2007:4.
- Trägårdh Lars (2007). The 'Civil Society' Debate in Sweden: The Welfare State Challenged. I Lars Trägårdh (red.), *State and Civil Society in Northern Europe: The Swedish Model Reconsidered*, London and New York: Berghahn Books,
- Trägårdh Lars (red.) (2007). *State and Civil Society in Northern Europe: The Swedish Model Reconsidered*. New York: Berghahn Books.
- Berggren Henrik och Trägårdh Lars (2006). *Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. Stockholm: Norstedt.
- Blennberger Erik (2006). Etik för socialt arbete. I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson och Hans Svärd (red.) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Börjeson Bengt (2006). Socialarbetaren och kunskapsneurosen. I Björn Blom, Stefan Morén och Lennart Nygren (red.) *Kunskap i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Börjeson Bengt (red.) (2006). *Vågor på HaVet. Tio texter om arbete och funktionshinder*. Jönköping: ARK-tryckaren AB.

- Börjeson Bengt, Börjeson Martin och Svedberg Lars (2006). Att utveckla kunskapen i socialt arbete genom att återigen sätta praktiken i centrum. I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson och Hans Swärd (red.) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Börjeson Martin och Hansson Jan-Håkan (2006). ”Om behoven av att bygga på andras kunskap.” I *Nordisk Socialt Arbeid*. Nr 2/2006, sid. 136-142.
- Christiansson Elisabeth (2006). *Kyrklig och social reform. Motiveringar till diakoni 1845-1965*. Stockholm: Artos & Norma.
- Habermann Ulla, Ottesen Laila, Pfister Gertrud & Skristad Berit (2006): *Det løser sig selv (?) - om idræt og kvindeligt lederskab*. Idræthistorisk Årbog 2005. Institut for Idræt, Københavns Universitet.
- Jegermalm, Magnus (2006). Informal care in Sweden: a typology of care and caregivers. *International Journal of Social Welfare*. Volym 15, nr 4, sid. 332-343.
- Karlsson Magnus (2006). *Själhjälpsgrupper – teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordfeldt Marie och Olsson Lars-Erik (2006) Trösklar och gränshinder på bostadsmarknaden. I Paulina de los Reyes (red.) *Om välfärdens gränser och det villkorade medborgarskapet*, SOU 2006:37.
- Olsson Lars-Erik och Svedberg Lars (2006). Det ideella engagemanget i Sverige. I *Sambället är större än staten*. Stockholm: Forum för Frivilligt Socialt Arbete.
- Svedberg Lars (2006). Mer omfattande insatser än någonsin. I *Svenske kyrkotidning*, nr 5-6.
- Svedberg Lars och Vamstad Johan (2006). The civil society and the provision of welfare – ideological visions and social realities. I Aila-Leena Matthies (ed.) *Nordic civic society organisations and future of welfare services - A model for Europe?* Nordic Research Council. Tema Nord 2006. Köpenhamn.
- Svedberg Lars & Lars Trägårdh (red.) (2006). *Det civila sambället som forskningsfält. Nya avhandlingar i ett nytt sekel*. Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Gidlunds förlag.
- Svedberg Lars & Lars Trägårdh (red.) (2006). Introduktion. I *Det civila sambället som forskningsfält. Nya avhandlingar i ett nytt sekel*. Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Gidlunds förlag.
- Trägårdh Lars (2006). ”Staten och samhället: Från SSUs folkrörelser till Timbros civilsamhälle” i Håkan A. Bengtsson (red) *I rörelse. Folkrörelse och demokratin*. Stockholm: Atlas.
- Blennerger Erik (2005). Offentlig och ideell sektor - partners för ett gott samhälle. I *Gatljus*, nr 3, sid. 8-10. *Kvartalskrift från Göteborgs Kyrkliga Stadsmission*.
- Blennerger Erik (2005). *Etik i socialpolitik och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Blennerger Erik (2005). Etik för socialt arbete. I *Socionomen* 2005, nr 7, sid 7-11.
- Blennerger Erik (2005). Etik i socialt arbete – några kommentarer om läget i Sverige. I *NOPUS-nytt 2005:3. Etik och socialt arbete i Norden* (www.nopus.org).
- Blennerger Erik (2005). Världighet, frihet, rättvisa, jämlikhet, rättigheter och goda konsekvenser. Kommentarer om etiska värden och normer av relevans för Assistanskommitténs uppdrag. *Bilaga 10 i SOU 2005:100. På den assistansberättigades uppdrag. Delbetänkande av Assistanskommittén*.
- Börjeson Martin (2005). ”Försök att systematiskt koppla socialtjänst, högre utbildning och forskning i Sverige” i *Empiri, evidens, Nordiska röster om kunskapsutveckling i socialt arbete*. Malmö: NOPUS.
- Franzén Eva M. och Kassman Anders (2005). Longer-term Labour-market Consequences of Economic Inactivity during Young Adulthood: A Swedish National Cohort study i *Journal of Youth Studies*. Volym 8, nr 4, sid. 403-424.
- Habermann Ulla, Ottesen Laila & Skristad Berit (2005): It will solve itself(?) - on the attitudes of Scandinavian sports managers towards equal opportunities. I Annette R. Hofmann & Else Trangbæk (ed.): *International Perspectives on Sporting Women in Past and Present*. Institut for Idræt, Köpenhamns Universitet.
- Johansson Göran (2005). *Påverkan eller total förändring? Kritik av en förhållning med avstamp i ett program mot missbruk och kriminalitet*. Statens institutionsstyrelsens forskningsråd.

- Johansson Göran (2005). *Ett anständigt sätt. Beskrivning av verksamheten vid dubbeldiagnosteamet Pilen i Västervik*. Fokus Kalmar län.
- Karlsson, M. and Borkman, T., Munn Giddings C. and Smith L. (2005). *Self-help Organizations for Mental Health – a Cross-national Study*. In Occasional Papers no 24 Ersta Sköndal University College, Research Department, Ersta Sköndal University College.
- Lundåsen Susanne (2005). *Frivilliga insatser och hälsa*. Statens Folkhälsoinstitut.
- Olsson Lars-Erik, Nordfeldt Marie, Larsson Ola och Kendall Jeremy (2005). *The third sector and the policy process in Sweden: a centralised horizontal third sector community under strain*. London School of Economic and Political Sciences, TSEP working papers nr 3. Elektronisk utgivning på <http://www.lse.ac.uk/Collections/TSEP>
- Olsson Lars-Erik m fl (2005). *The challenges of translation: the convention and debates on the future of Europe from the perspective of European third sectors*. London School of Economic and Political Sciences, TSEP working paper nr 12. Elektronisk utgivning på <http://www.lse.ac.uk/Collections/TSEP>
- Svedberg Lars (2005). Några karaktäristika och utvecklingsdrag för frivilligt socialt arbete. I *Socialstyrelsen och den sociala ideella sektorn*. Socialstyrelsen.
- Svedberg Lars (2005). Det civila samhället och välfärden. I Erik Amnå (red.) *Civilsambället - några forskningsfrågor*. Hedemora: Riksbankens Jubileumsfond och Gidlunds förlag.
- Whitaker Anna (2005). *Kroppen under livets sista tid – de allra äldstas (döende) kroppar*. I Eva Jeppsson Grassman och Lars-Christer Hydén (red), *Kropp, livslopp och åldrande. Några samhällsvetenskapliga perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Börjeson Bengt (2004). *Att skapa starka forskningsmiljöer - diskussion och förslag beträffande organisering och inriktning av forskningen vid Hum/Sam fakulteten vid Växjö universitet*. Växjö: Växjö universitet.
- Börjeson Bengt (2004). Från Skås försök. En diskussion om relationen kunskap och social praktik. I: *Perspektiv på kunskapsutveckling inom socialtjänsten*. Socialstyrelsen.
- Börjeson Bengt (2004). A Breakthrough for a New Way of Thinking and Acting - the Development of Child Welfare and Childcare in the Republic of Belarus. I Sven Trygged (red): *Orphaned Children in Belarus*. Institutionen för socialt arbete, Stockholms Universitet.
- Börjeson Bengt (2004). Freud och Sartre. Steg på väg mot tystnaden. I: Staffan Selander(red): *Text och tolkning*. Göteborg: Daidalos förlag.
- Börjeson Bengt (2004). Skolan i samhället – om strukturer av social exkludering I: *För oss tillsammans - Om utbildning och utvecklingsstörning* (SOU 2004:98).
- Hammare Ulf (2004). *Kompetens i de sociala professionerna - en pilotstudie*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Holmberg Carin och Enander Viveka (2004). *Varför går hon?- Om våldsutsatta kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa Böcker.
- Jegermalm Magnus (2004). Informal care and support for carers in Sweden: patterns of service receipt among informal caregivers and care recipients. I *European Journal of Social Work*. Volym 7, nr 1, sid. 7-24.
- Karlsson Magnus (2004). Rehabiliterings- och självhjälpsinsatser för och av personer med psykisk sjukdom – En kvalitativ studie av Fountain House i Stockholm. I *Socialmedicinsk tidskrift*, nr 4, sid. 370-379.
- Karlsson Magnus (2004). Klubbhus - övergångsanställning vid ett klubbhus, möjlig rehabiliterande insats för personer med psykisk sjukdom? I *Svensk rehabilitering*, nr 4, sid. 370-379.
- Blennberger Erik (2003). Etik för politik – med äldrepolitik som exempel. I *SOU 2003:91, bil A. Äldrepolitik för framtiden*.
- Cederlöf Siv-Britt (2003). *Att arbeta med patriarkala familjer*. Kommunförbundet Stockholms län.
- Hammare Ulf och Stenbacka Susan (2003). *Socialt inriktade organisationer som arbetar mot missbruk - vilka är de, vad gör de och vad vet forskarna?* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Holmberg Carin och Bender Christine (2003). *"Det är något speciellt i den här frågan" – Om det lokalpolitiska samtalet om mäns våld mot kvinnor*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.

- Jeppsson Grassman Eva (red.) (2003). *Anböringskapets uttrycksformer*. Lund: Studentlitteratur.
- Svedberg Lars (2003). Att vara sårbar och få en marginell ställning. I Eva Jeppsson Grassman m fl *Att drabbas och att forma sitt liv*. Lund: Studentlitteratur.
- Svedberg Lars och Jeppsson Grassman Eva (2003). Frivilligt socialt arbete i Sverige. Vad vet vi efter 10 års forskning. I *Jubileumsskrift 2003, Forum för frivilligt socialt arbete*.
- Jegermalm Magnus (2002). Direct and Indirect Support for Carers. Patterns of Support for Informal Caregivers to Elderly People in Sweden. I *Journal of Gerontological Social Work*, volym 38, nr 4, sid. 67-84.
- Jeppsson Grassman Eva och Svedberg Lars (2002). Frivilligt socialt arbete i Sverige. Betydelsefullt men löser inte välfärdens dilemma. I *Socionomen* nr 4, sid.1-5.
- Johansson Göran (2002). *Bete sig normalt – positioner, perspektiv och problem i den vuxna familjehemsvården*. Statens institutionsstyrelses forskningsråd.
- Karlsson Magnus, Jeppsson Grassman Eva och Hansson Jan-Håkan (2002). Self-help Groups in the Welfare State: Treatment Program or Voluntary Action? I *Nonprofit Management and Leadership*, volym 13, nr 2, sid. 155-167.
- Nordfeldt Marie och Söderholm Johan (2002). *Frivilligorganisationer som uppdragstagare. Vad betyder det för brukarna?* Socialstyrelsen.
- Svedberg Lars och Jeppsson Grassman Eva (2001). Frivilliga insatser i svensk välfärd – med utblickar mot de nordiska grannländerna. I Bjarne Ibsen och Lars Skov Henriksen (red.): *Antologi om frivilligt arbejde*. Odense: Odense universitetsforlag.
- Hammare Ulf och Lundström Tommy (2001). *Socialt inriktade barn- och ungdomsorganisationer. En kunskapsöversikt*. Socialstyrelsen.
- Johansson Göran (2000). *Twång och tillit. LV/M-vård som kulturell ingenjörskonst – exemplet Hornö*. Stockholm: Statens institutionsstyrelses forskningsråd.
- Blennerger Erik (1999). Etiska problem i missbrukarvården. I *Alkohol och narkotika – politik, vård och dilemman*. Stockholm: Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR).
- Blennerger Erik, Hansson Mats J., Stål Rolf (1999). *Diakoni – teologi, ideologi, praxis*. Tro & Tanke 1999:2. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Whitaker Anna (1999). *I livets slutskede: Frivilligsamverkan i vården*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Holmberg Carin och Bender Christine (1998). *Våld mot kvinnor – män i kris*. SoS-rapport 1998:6. Stockholm: Fritzes förlag.
- Johansson Göran (1998). *Måttligt eller meningsfullt*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Svedberg Lars (1998). *Marginella positioner – kritisk granskning av begrepp, teori och empiri*. Stockholm: Epidemiologiskt centrum.
- Lundström Tommy och Wijkström Filip (1997). Defining the Nonprofit Sector: Sweden. I Salomon M Lester och Anheier K Helmut (ed). *Defining the Nonprofit Sector. A Cross-national analysis*. Manchester: Manchester University Press.
- Lundström Tommy och Wijkström Filip (1997). *The Nonprofit Sector in Sweden*. Manchester: Manchester University Press.
- Blennerger Erik och Svedberg Lars (1996). Frivilligt socialt arbete i Sverige - en översikt. I *Frivilligt välfärdsarbete och offentlig ansvar*. Göteborg: NOPUS.
- Gunnarsson Evy (1996). *Forum 50+ - en organisation i tiden*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Svedberg Lars (1996). Introduktion till svensk frivillighet - ideologi och verksamhet. I *Tro och tanke*. Svenska Kyrkans forskningsråd 1996:7.
- Svedberg Lars (1995). *Marginalitet. Ett socialt dilemma*. Lund: Studentlitteratur.
- SOU 1993:82. Frivilligt socialt arbete i Sverige. Kartläggning och kunskapsöversikt*. Svedberg Lars, Blennerger Erik, Isaksson Kerstin, Jeppsson Grassman Eva, Qvaresell Roger.